Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
7 C
5
A·9·15

VALERII MAXIMI FACTORVM, AC DICTORVM MEMORABILIVM LIBER PRIMVS AD TIBERIVM CAESAREM.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PROLOGVS.

VRBIS ROMAE, EXTERARVM'q; gentium facta, ſimul ac dicta, memoratu digna, quæ apud alios latius diffuſa ſunt · quàm ut breuiter cognoſci poſſint · ab illuſtribus electa autoribus deligere cõſtitui · ut documenta ſumere uolentibus, longæ inquiſitionis labor abſit. Nec mihi cuncta complectendi cupido inceſſit · Quis enim omnis æui geſta, modico uoluminum numero comprehenderit? Aut quis compos mentis, domeſticæ, peregrinæ'q; hiſtoriæ ſeriem̃, felici ſuperiorum ſtilo conditam, uel attentiore cura, uel præſtãtiore ſtudia, traditurum ſe ſperauerit? Te igitur huic cœpto, penes quem Hominum, Deorũ'q; conſenſus, Maris, ac Terræ regimen eſſe uoluit · certiſſima ſalus patriæ Cæſar, inuoco, cuius cœleſti prouidentia, Virtutes, de quibus dicturus ſum · benigniſſime fouentur · uitia ſeueriſſime uindicantur. Nam ſi Priſci Oratores, ab Ioue Optimo, Maximo, bene orſi ſunt · ſi excellẽtiſſimi Vates à numine aliquo principia traxerunt · mea paruitas · eò iuſtius ad fauorem tuum decurrerit · quo cætera diuinitas opinione colligitur · tua præſenti fide, paterno, auito'q; ſyderi, par uidetur · quorum eximio

A

68-7-C-5

fulgore, multum cerimonijs noſtris iclytæ claritatis ac ceſſit· Reliquos enī deos accepimus· Cæſares dedimus· Et quoniam initium à cultu deorū petere in animo eſt· de conditione eius ſummatim diſſeram·

DE CVLTV DEORVM· Caput· I·

m Aiores, ſtatas· ſolennesq́; cerimonias, pontificum ſcientia· bene gerēdarum rerum autoritate· Augurum obſeruatione: Apollinis prædictione· Vatum libris· Portentorū depulſis· Hetruſca diſciplina explicari uoluerūt· Priſco etiā inſtituto rebus diuinis opa datur cum aliqd cōmendādū eſt, precatione· cum expoſcēdum, uoto· cum ſoluēdum, gratulatione· cū inquirēdum, uel extis, uel ſortibus· impertito. cum ſolēni ritu pagendum, ſacrificio· quo etiā oſtētorum, ac fulgurum denuntiationes procurantur·

De Cerere placanda·

T antum autē ſtudium antiqs nō ſolum obſeruandæ· ſed etiā amplificandæ religiōis fuit· ut florētiſſima tum, et opulentiſſima ciuitate, decem Principum filij· S· C· ſingulis Hetruriæ populis, percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderentur· Cererīq́;, quam more græco uenerari iſtituerant, ſacerdotem à Velia· cū id oppidū, nō dum ciuitatis nomen accepiſſet· Chalcitanam peterēt, uel ut alij dicunt Caliphenam· ne deæ uetuſtis ritibus perita deeſſet Antiſtes· Cuius cum in Vrbe pulcherrimū tēplū hērent· gracchano iteritu pollutū moniti ſibyllinis libris· ut uetuſtiſſimā Cererē placarent· Ennā, quoniā ſacra eius inde orta credebant· qndecim uiros ad eā propitiandam miſerunt· Itē ma-

trideũ ſæpenumero imperatores noſtri, cõpotes uicto riarũ, ſuſcepta uota Peſſimuntem profecti ſoluerunt.

De Metello pontifice.

Metellus uero Pont. Max. Poſthumiũ cõſulẽ, eũdẽq; Flaminẽ Martialẽ ad bellũ gerẽdum Aphricã petẽtẽ, ne à ſacris diſcederet: mulcta indicta, urbẽ egredi paſſus nõ ẽ. religiõiq; ſummũ ĩperiũ ceſſit. quò tuto ſe Poſthumius Martio certamini cõmiſſurus non uidebatur: cerimonijs Martis deſertis.

De Tiberio Graccho.

Laudabile. xij. faſcium religioſum obſequium. laudabilior quatuor et uiginti in cõſimili re obediẽtia. à Tiberio. n. Graccho, ad collegium augurũ literis ex prouĩcia miſſis: qbus ſignificabat ſe, cum libros ad ſacra populi ptinẽtes legeret: aĩaduertiſſe uitio tabernaculũ captum, comitijs cõſularibus quæ ipſe feciſſet: eaq; re ab auguribus ad ſenatum relata, iuſſu eius. C. Figulus è Gallia: Scipio Naſica è Corſica Romã redierunt: et ſe cõſulatu abdicauerunt.

De. P. Cœl. M. Cor.

Conſimili rõne poſt. P. Cœlius: Marcus Cornelius. M. Cethegus: et. C. Claudius propter exta parum curioſe admota aris deorum immortalium, uarijs temporibus, belliſq; diuerſis, Flaminio abire iuſſi ſunt, coactiq; etiam.

De Sulpicio.

At Sulpicio ĩter ſacrificandum è capite apex prolapſus, eidẽ ſacerdotium abſtulit.

De Fabio Maximo.

Occẽtuſq; Soricis auditus, Fabio maxĩo dictaturã. C. Flaminio magiſterium equitum deponendi, cauſam præbuit.

De Publio Licinio.

Adijciendum his, quod. P. Licinio Pont. Max. uirgo ueſtalis, quia quadam nocte parum diligens æterni

ignis cuſtos fuiſſet · digna uiſa eſt · quæ flagro admoueretur · De Virgine Aemilia·

M *aximæ uero* Virginis Aemiliæ *diſcipulam extincto igne, tutã ab omni reprehenſione* Veſtæ *numen præſtitit · qua adorante, cum* Carbaſum, *quam optimam habebat · foculo impoſuiſſet · ſubito ignis emicuit ·*

De Marcello, et templo Honoris·

N *on mirum igitur ſi pro eo imperio augendo, cuſtodiendoq;, pertinax eorum ĩdulgentia deorum ſemper excubuit · quod tam ſcrupuloſa cura, paruula quoque momenta religionis examinari uidentur · quia nunquam remotos ab exactiſſimo cultu cærimoniarum oculos habuiſſe noſtra ciuitas exiſtimanda eſt ·* In qua *cum* Marcellus *quintum conſulatum gerens, templum* Honori, *et* Virtuti, Claſtidio *prius · deinde* Syracuſis *potitus nuncupatis debitum uotis, conſecrare uellet · à collegio pontificum impeditus eſt · negante unam cellam duobus dis recte dicari · futurum enim ſi quid prodigij accidiſſet in ea · ne dignoſceretur · utri rem diuinam fieri oporteret · nec duobus, niſi certis dis unà ſacrificari ſolere · ea pontificum admonitione effectum eſt · ut* Marcellus *ſeparatis ædibus,* Honoris, *ac* Virtutis *ſimulacra ſtatueret · neq; aut collegio põtificum autoritas ampliſſimi uiri · aut* Marcello *adiectio impenſæ, impedimento fuit · quominus religionibus, ſuus tenor, ſuáq; obſeruatio redderetur ·*

De Lucio Furio bibaculo·

O *bruitur etiã tot illuſtribus conſularibus ·* L · Furius Bĩbaculus *· exempliq; locum uix poſt* Marcellum *ĩuenit ·* Sed *pij ſimul, ac religioſi animi laude fraudandus non*

eſt: qui prætor à patre ſuo collegij Saliorum magiſtro iuſſus ſex lictoribus præcedẽtibus arma ancylia tulit. quamuis uacationem huius officij, Honoris beneficio haberet. Omnia nanque poſt religionem ponenda ſemper noſtra Ciuitas duxit: etiam in quibus ſummæ maieſtatis conſpici decus uoluit. Quapropter non dubitauerunt ſacris imperia ſeruire. ita ſe humanarum rerum futura regimen exiſtimantia: ſi diuinæ potẽtiæ bene, atque conſtanter fuiſſent famulata. Quod animi iudicium in priuatorum quoque pectoribus uerſatum eſt. Vrbe enim à Gallis capta, cum Flamen Quirinalis, uirginesq; Veſtales, ſacra onere partito ferrent: easq; pontem Sublicium tranſgreſſas: et Cliuum, qui ducit ad Ianiculum deſcendere incipientes. L. Aluanius plauſtro Coniugem, et Liberos uehens aſpexiſſet: propior publicæ religioni, q̃ priuatæ caritati, ſuis, ut plauſtro deſcenderent, imperauit: atq; in id, Virgines, et ſacra impoſita, omiſſo cœpto itinere, Cerete oppidum prouexit: ubi cum ſumma ueneratione recepta: grata memoriâ, ad hoc uſq; tempus hoſpitalem humanitatem teſtantur. Inde enim inſtitutum eſt ſacra, Cerimonias uocari. quia Caretani, ea, infracto reip. ſtatu, perinde ac florente, coluerunt. Quare agreſte illud, et ſordidum plauſtrum, tempeſtiue capax cuiuſlibet fulgentiſſimi triumphalis currus, uel æquauerit gloriam, uel anteceſſerit.

De Caio Fabio.

adem reip. tempeſtate. C. Fabius Dorſuo memorabile exemplum ſeruatæ religionis dedit. Nanq; Gallis Capitolium obſidentibus: ne ſtatum Fabiæ gentis ſacrificium interrumperetur: Gabino ritu cinctus, mani=

bus, humeriſq; ſacra gerens, per medias hoſtium ſtationes, in Quirinalem collem peruenit · ubi omnibus ſolēni more peractis, in Capitolium, poſt diuinam uenerationem, uictricium armorum pinde ac uictor, rediit.

De · P · Cornelio et Bebio Pamphilo COSS ·

Magna conſeruandæ religionis etiā Pub · Cornelio, et Bebio Pāphilo COSS · apud maiores noſtros acta cura eſt · Siquidem in agro Lucij Petilij ſcribæ ſub Ianiculo cultoribus terram altius uerſantibus · duabus arcis lapideis reptis · quarū in altera ſcriptura indicabat corpus Numæ Pōponij filij fuiſſe in altera libri reconditi erant latini ſeptem de iure pontificum · totidemq; græci de diſciplina ſapientiæ · latinos magna diligentia aſſeruandos curauerunt · Græcos, quia aliqua ex parte ad ſoluendam religionem pertinere exiſtimabantur · Petilius prætor urbanus ex autoritate ſenatus per Victimarios facto igne, in cōſpectu populi cremauit · Noluerunt enim priſci uiri quicquam in hac ciuitate aſſeruari quo animi hominum à deorum cultu auocarētur.

De Tarquinio rege ·

Tarquinius autē rex · M · Tullium Duumuirum · quod librum ſecreta ciuiliū ſacrorum cōtinentem · cuſtodiæ ſuæ commiſſum, corruptus Petronio ſabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum in mare abijci iuſſit · Idq; ſupplicij genus multo poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſſime quidem quia pari uindicta parentum, ac deorum uiolatio, expianda eſt ·

De Marco regulo Attilio ·

Sed quæ ad cuſtodiam religionis attinent neſcio an oēs · M · Attilius Regulus præceſſerit qui ex uictore ſpecio=

ſiſſimo, inſidijs Haſdrubalis, et Xanthippi Lacedæmonij ducis ad miſerabilē captiui fortunam deductus, ac miſſus ad. S. P. Q. Ro. legatus, ut ex ſe, et uno, et ſene, complures Pœnorum iuuenes penſarentur, in contrarium dato conſilio Carthaginem petijt, nō ignarus ad q̄ crudeles, q̄q; etiam merito ſibi infeſtos deos reuerteretur. uerum quia his iurauerat, ſi captiui eorum redditi non forent, ad eos ſeſe rediturum. Potuerunt profectò Di immortales, efferatam mitigare ſæuitiam. cæterum quo clarior eſſet Attilij gloria, Carthaginienſes moribus ſuis uti paſſi ſunt. tertio Punico bello religioſiſſimi ſpiritus tam crudeliter uexati, Vrbis eorum interitu, iuſta exacturi piacula. Quanto noſtræ ciuitatis Senatus uenerabilior in deos. qui poſt Cannenſem cladē decreuit, ne matronæ ultra trigeſimum diē luctus ſuos extēderent, uti ab his ſacra Cereris peragi poſſent. quia maiore penè romanarum uirium parte iexecrabili, ac diro ſolo iacente, nullius penates mœroris expertes erant. Itaq; matres, ac filiæ, coniugeſq;, et ſorores, nuper interfectorum, abſterſis lachrymis, depoſitiſq; doloris inſignibus, candidam induere ueſtem, et aris thura dare coactæ ſunt. qua quidem conſtantia obtinēdæ religionis magnus cœleſtibus iniectus eſt rubor. ulterius aduerſus eam ſæuiendi Gentem, quæ ne iniuriarum quidem acerbitate ab eorum cultu abſterreri potuerit.

DE NEGLECTA RELIGIONE· Caput·II·

De Varrone cõſule dimicante cum Carthagniẽſibus.

Reditum eſt Varronem cõſulẽ apud Cannas· cũ Carthagniẽſibus tam infeliciter dimicaſſe ob irã Iunonis· quo cum ludos Circẽſes Aedilis faceret· in Iouis Optimi, Maximi templo, eximia facie puerum Hiſtrionem ad excubias tenendas poſuiſſet· quod factum poſt aliquot annos memoria repetitum, ſacrificijs expiatum eſt·

De Potitio non obſeruante ſacra·

Hercules quoq; detractæ religionis ſuæ, & grauem, et manifeſtam pœnam exegiſſe traditur· Nam cum Potitij ſacrorum eius ritum, quem pro dono genti eorum ab ipſo aſſignatum, uelut hæreditarium obtinuerant· autore Appio Cẽſore, ad humile ſeruorum miniſteriũ tranſtuliſſent· omnes q erant numero ſuper·xxx· puberes intra annum extincti ſunt· Nomenq; Potitium in duodecim familias diuiſum propè interijt· Appius uero luminibus captus eſt·

De Apolline uindicante ſe de ſacrilegio·

Acer etiam ſui numinis uindex Apollo· qui Carthagine à Romanis oppreſſa, ueſte aurea nudatus, id egit· ut ſacrilegæ manus inter fragmenta eius abſciſſæ inuenirentur. Brennus Gallorum dux, Delphis, Apollinis templum ingreſſus, Dei uolũtate in ſe manus uertit· Nec minus efficax ultor contemptæ religionis filius quoque eius Aeſculapius· qui conſecratum templo ſuo lucum à Turulio præfecto Antonii, ad naues

ei faciendas, magna ex parte ſucciſum dolens, inter ipſum nefarium miniſterium, deuictis partibus Antonii, imperio Cæſaris morti deſtinatum Turulium, manifeſtis numinis ſui uiribus, in eum locum· quem uiolauerat· traxit, effecitq; ut ibi potiſſimum à militibus cæſarianis occiſus eodem exitio· et euerſis iam arboribus pœnas lueret· et adhuc ſuperantibus, impunitatem conſimilis iniuriæ pareret· ſuamq; uenerationem, quam apud colentes maximam ſemper habuerat· Deus multiplicauit.

De Quinto Fuluio.

Quintus autem Fuluius Flaccus impune non tulit· quod in cenſura tegulas marmoreas ex Iunonis Laciniæ templo in ædem Fortunæ Equeſtris· quam Romæ faciebat, tranſtulit. Negatur enim poſt hoc factum mente conſtitiſſe· quin etiam per ſummam ægritudinem animi exſpirauit· cum ex duobus filijs in Illyrico militantibus· alterum deceſſiſſe· alterum grauiter audiſſet affectum. cuius caſu motus Senatus, tegulas Locros reportandas curauit· decretiq; circunſpectiſſima ſanctitate impium opus Cenſoris retexuit.

De Plemnio legato Scipionis.

Iam mehercule, quàm Pleminii legati Scipionis in theſauro Proſerpinæ ſpoliando ſceleratam auaritiam iuſta animaduerſione uindicauit. Cum enim eum uinctum Romam protrahi iuſſiſſet· ante cauſæ dictionem in carcere· teterrimo genere morbi, conſumptus eſt. pecuniam Dea eiuſdem Senatus imperio, et quidem ſummam duplicando, recuperauit. Quæ quod ad Pleminij facinus pertinuit bene à patribus. C. uindicata· quod ad uiolentas regis Pyrrhi ſordes attinuerat· ſe=

ipſam potenter, atque efficaciter defendit. coactis enim Locrenſibus ex theſauro eius, magnam illi pecuniā dare · cum onuſtus nefaria præda nauigaret · ui ſubitæ tēpeſtatis, tota cum claſſe, uicinis deæ littoribus illiſus eſt · in quibus pecunia incolumis rēpta, ſanctiſſimi theſauri cuſtodiæ reſtituta eſt.

Externa De Maſiniſſa Rege.

At nō ſimiliter Maſiniſſa rex Numidarū · cuius cum præfectus claſſis Melitā appuliſſet · eq; fano Iunonis dentes eburneos eximiæ magnitudinis ſublatos · ad eū pro dono attuliſſet · ut cōperit unde aduecti eſſent · qnqueremi reportādos Melitā, inq; tēplo Iunonis collocādos curauit · iſculptos gētis ſuæ literis, ſignificātibus regē ignorantē eos accepiſſe · libēter deæ reddidiſſe · factum Maſiniſſæ aio · q̄ punico ſanguini conueniens · q̄q̄ quid attinet mores natiōe pēdi? in media barbaria ortus, ſacrilegiū reſcidit alienū.

De Dionyſio.

Syracuſis genitus Dionyſius, tot ſacrilegia ſua · quot iā recognoſcimus, iocoſis dictis proſeq uoluptatis loco duxit · fano enim Proſerpinæ ſpoliato Locris · cū p altū, ſecūdo uēto, claſſe ueheretur, ridēs · amicis uidetis ne, ait, q̄ bona nauigatio ab ipſis dijs īmortalibus ſacrilegis tribuatur? Detracto etiā Ioui olympio magni ponderis aureo amiculo, quo eū tyrannus Hiero è manubijs carthaginiēſium ornauerat · iniectoq; ei laneo pallio · dixit, æſtate graue eſſe aureū amiculū · hyeme frigidū, laneū autē ad utrūq; tēpus anni aptius · Idē Epidauri Aeſculapio barbā aureā demi iuſſit · qđ affirmaret · nō cōuenire patrē Apollinē īberbem · ipſum uero barbatum cōſpici · Idē mēſas argēteas, atq; aureas, è fanis

ſuſtulit. Quodq; in his more græciæ ſcriptum erat, bonorũ deorũ eas eſſe· uti ſe bonitate eorum prædicauit.

Idem uictorias aureas, et pateras, et coronas, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebantur· tollebat. et eas ſe accipe nõ auferre, dicebat. pquam ſtultũ eſſe argumentãdo à qbus bona precamur· ab his porrigentibus nolle ſumere. Qui tametſi debita ſupplicia non exoluit· dedecore tamen Filij, mortuus pœnas repẽdit· quas uiuus effugerat. Lẽto enim gradu ad uindictã ſui diuia procedit ira· tarditatẽq; ſupplicij, grauitate cõpẽſat.

De Thymaſitheo pricipe Liparitanorũ.

Inquam ne icideret Thymaſitheus Liparitanorũ princeps cõſilio ſibi aliter, atq; uniuerſæ patriæ, utili prouidit exemplo. Excepta nãq; in freto à ciuibus ſuis Pyraticã exercẽtibus, magni põderis aurea cratéra, quã romani Pythio Apollini, decimarum nomine dicauerant, incitato ad eam partiendam populo, ut comperit, eam Delphos perferendam curauit.

DE OMINIBVS. Caput. III.

DEiótaro uero regi omnia ferè auſpicato gerẽti ſalutaris aquilæ conſpectus fuit· qua uiſa abſtinuit ſe ab eius tecti uſu· quod nocte iſequẽti, ruina ſolo æquatum eſt. Omnũ etiã obſeruatio aliquo cõtactu religiõis, innexa eſt. qm nõ fortuito motu· ſed diuina prouidẽtia, cõſtare creditur· quæ effecit ut Vrbe à Gallis deleta· deliberãtibus P. C. utrũ Veios migrarẽt· an ſua mœnia reſtituerẽt· forte eo tẽpore, è præſidio cohortibus redeũtibus, cẽturio in Comitio exclamaret· Signifer ſtatue ſignũ. hic optie manebimus. ea enim uoce audita, ſenatus accipe omen ſe reſpondit·

è ueſtigio'q; Veios tranſeũdi cõſilium omiſit. Quàm paucis uerbis de Domicilio futuri ſummi imperij cõfirmata eſt conditio? Credo indignum dijs exiſtimantibus·proſperis auſpicijs Romanum nomen ortum·Veientanæ urbis appellatione mutari·inclytæ'q; uictoriæ decus modo abiectæ Vrbis ruinis īfundi. Huius tam præclari operis autor Camillus·cum eſſet precatus·ut ſi cui deorum nimia felicitas populi Romani uideretur·eius inuidia, ſuo aliquo incommodo ſaciaretur·ſubito lapſu decidit. quod omen ad dãnationem, qua poſtea oppreſſus eſt·pertinuiſſe uiſum eſt. merito autem de laude inter ſe, uictoria, et pia precatio ampliſſimi uiri certauerunt·æque enim uirtutis eſt·et bona patriæ auxiſſe·et mala in ſe tranſferre uoluiſſe.

De Lucio Paulo et filia.

Quid illud? quod. L. Paulo cõſuli euenit quàm memorabile? cum ei ſorte eueniſſet·ut bellum cum rege Perſa gereret·et domum è curia regreſſus, filiolam ſuam nomine Tertiam·quæ tum erat admodũ paruula, oſculatus·triſtem animaduerteret·Interrogauit quid ita eo uultu eſſet? quæ reſpõdit Perſam periſſe. deceſſerat autem Catellus·quem puella ī delitijs habuerat nomine Perſa. arripuit igitur omen Paulus·e'q; fortuito dicto, quaſi certam ſpem clariſſimi triumphi aīo præſũpſit.

De Cæcilia Metelli.

At Cæcilia Metelli dum ſororis filiæ, adultæ ætatis Virginis, more priſco, nocte concubia nuptialia petit·omẽ ipſa fecit. nam cum in ſacello quodã, eius rei gratia aliquandiu perſediſſet·nec aliqua uox propoſito congruens eſſet audita·feſſa longæ ſtandi mora puella, roga=

uit materterã· ut ſibi pauliſper locum reſidendi accom modaret· cui illa· ego uero inquit libenter tibi mea ſede cedo· quod dictum ab indulgentia profectum, ad certi ominis proceſſit euentum· quoniam Metellus non multo poſt mortua Cæcilia, uirginem, de qua loquor, in matrimonium duxit·

De Caio Mario, & ominis obſeruatione·

Caio autem Mario obſeruatio ominis proculdubio ſaluti fuit· quo tempore hoſtis à Senatu iudicatus· in domum Fanniæ Minturnis cuſtodiæ cauſa deductus eſt· animaduertit enim Aſellum, cum ei pabulũ obijceretur· neglecto eo, ad aquam procurrẽtem· quo ſpectaculo, deorum prouidentia quod ſequeretur, oblatum ratus· alioqui etiam interpretandarum religionum peritiſſimus· à multitudine quæ ad opem illi ferendam confluxerat· impetrauit· ut ad mare perduceretur· ac protinus nauiculam conſcendit· eáq; in Aphricam prouectus, arma Syllæ uictricia effugit·

De Pompeio magno·

Pompeius uero magnus in acie Pharſalica uictus à Cæſare· fuga quærens ſalutem· curſu in ĩſulam Cyprũ, ut aliquid in ea uirium contraheret· claſſem direxit· appellenſq; ad oppidum Paphum· conſpexit in littore ſpecioſum ædificium· gubernatoremq; ĩterrogauit· quod ei nomen eſſet, qui reſpondit κακοβασιλέα uocari· quæ uox ſpem eius quantulacunq; reſtabat· comminuit· Neq; id diſſimulanter tulit· auertit enim oculos ab illis tectis· ac dolorem, quem ex diro omine conceperat· gemitu patefecit·

De Marco Bruto·

Marci etiam Bruti dignus, admiſſo parricidio euentus, eſt

omĩne deſignatus · ſiquidem poſt illud nefariũ opus, natalem ſuũ celebrãs · cum græcũ uerſum exprimere uellet · ad illud potiſſimũ Homericũ referendum aio tetendit · ἀλλά με μοῖρ᾽ ὀλοὴ, καὶ λητοῦς ἔκτανεν υἱός · q deus philippenſi acie, à Cæſare, et Antonio ſigno datus, in eum tela conuertit.

De Caio Caſſio.

C onſentaneo uocis iactu · C · Caſſij aurem Fortuna puellit · quæ orãtibus Rhodijs · ne ab eo cunctis deorum ſimulacris ſpoliarentur, Solẽ à ſe relinq reſpõdere uoluit · ut rapaciſſimi uictoris inſolentiã · dicti tumore protraheret · abiectũq; macedonica pugna, nõ effigiem Solis, quam tãtũmodo ſupplicibus ceſſerat · ſed ipſum ſolem re uera relinquere coegit · Annotatu dignum illud quoq; omen ſub quo Petilius cõſul in Liguria bellũ gerens occiderit · Nã cum montẽ cui Letũ cognomẽ erat, oppugnaret · interq; adhortationẽ militũ dixiſſet · hodie ego Letum utiq; capiam, ĩconſideratius præliãdo · fortuitum iactum uocis Leto ſuo confirmauit.

De externis ominibus.

A dijci noſtris duo eiuſdẽ generis alienigena exempla nõ abſurde poſſunt · Samij Prienenſibus auxilium aduerſus Carras implorãtibus, arrogantia ĩſtincti, pro claſſe, et exercitu, Sibyllã eis deriſus gratia miſerũt · quam illi uelut diuinitus datũ præſidiũ interpretati, libẽter receptam, uera fatorũ prædictiõe, Victoriæ ducẽ habuerũt.

De Apolloniatis et omine.

N e Apolloniatæ quidem penitentiam egerunt · quod cũ bello illyrico preſſi Epidamnios · ut ſibi opem ferrent · oraſſent · atq; illi flumen uicinum mœnibus ſuis nomi-

ne Aeantem in adiutorium ſe mittere dixiſſent · accipimus · quod datur · reſpõderunt · eiq; primum in acie locum · perinde ac duci aſſignauerunt · ex inſperato enim ſuperatis hoſtibus, ſucceſſum ſuum omni acceptum referentes · et tunc Aeanti ut deo immolauerunt · et deinceps omnibus prælijs duce uti inſtituerunt ·

DE PRODIGIIS · Caput · IIII ·

PRodigiorum quoq; quæ aut aduerſa, aut ſecunda acciderunt · debita propoſito noſtro relatio eſt · Seruio Tullo etiã tum puerulo dormienti · circa caput flãmam emicuiſſe domeſtici oculi annotauerũt · Quod prodigiũ Priſci Tarqnij regis uxor Tanaquil admirata, Seruium ſerua natum, in modum filij educauit · et ad regium faſtigium euexit ·

De Martio ·

eq; felicis euẽtus illa flamma · quæ ex · L · Martij ducis duorum exercituum, quos interitus Publij, et Cnei Scipionum in Hiſpania debilitauerat · capite contionantis eluxit · Nanq; eius aſpectu pauidi adhuc milites, priſtinam recuperare fortitudinem admoniti · octo et triginta hoſtium millibus cæſis · magnoq; numero in poteſtatem redacto, bina caſtra, punicis opibus referta, ceperunt ·

De Lacu Albano ·

tem cum bello acri, et diutino Veientes à Romanis intra mœnia compulſi capi non poſſent · eaq; mora non minus obſidentibus · quàm obſeſſis intolerabilis uideretur · exoptatæ uictoriæ iter miro prodigio di immortales patefecerunt · Subito enim Albanus lacus

neq; cœleſtibus auctus imbribus, neq; inundatione ullius amnis adiutus, ſolitum ſtagni modum exceſſit. cuius rei explorandæ gratia legati ad Delphicum oraculum miſſi retulerunt præcipi ſortibus · ut aquam eius lacus emiſſam, per agros diffunderent. Sic enim Veios in poteſtatem populi Romani uenturos. Quod priuſq̃ legati renuntiarent · Aruſpex Veientium à milite noſtro · quia domeſtici interpretes deerant · raptus · et in caſtra perlatus, futurum dixerat. Ergo ſenatus duplici prædictione monitus, eodem penè tempore, et religioni paruit · et hoſtium urbe potitus eſt. Nec parum proſperi ſucceſſus eſt · quod ſequitur.

De Lucio Sylla conſule.

Lucius Sylla conſul Sociali bello · cum in agro Nolano ante prætorium immolaret · ſubito ab una parte aræ prolapſam anguē proſpexit. qua uiſa Poſthumii aruſpicis hortatu continuo exercitum in expeditionem eduxit. ac fortiſſima Samnitum caſtra cœpit. quæ uictoria futuræ eius ampliſſimæ potentiæ gradus, & fundamentum extitit.

De Caio Volumnio et Seruio Sulpicio.

Præcipuæ admirationis etiam illa prodigia, quæ C. Volumnio, et Ser. Sulpicio cōſſ. in urbe noſtra iter initia, motusq; bellorum acciderunt. Bos nanq;, mugitu ſuo in ſermonem humanum conuerſo · nouitate monſtri, audientium animos exterruit. Carnis quoq; in modū nimbi, diſſipatæ partes ceciderunt · quarum maiorem numerum præpetes diripuere aues. reliquum humi per aliquot dies, neq; odore tetro, neq; deformi aſpectu mutatū, iacuit. Eiuſdem generis monſtra alio tumultu credita

credita ſunt. Puerum infantem ſemeſtrem in foro Boa
rio triumphum proclamaſſe. Alium cum elephantino
capite natum. In Piceno lapides pluiſſe. In Gallia lu=
pum uigili è uagina gladium abſtuliſſe. In Sicilia ſcu=
ta duo ſanguinem ſudaſſe. Etiam metentibus cruen=
tas ſpicas in corbem decidiſſe. Cærites aquas ſanguine
mixtas fluxiſſe. Bello etiam Punico ſecundo conſtitit.
Cn. Domicio bouem dixiſſe. Caue tibi Roma.

De Caio Flaminio.

aius autem Flaminius inauſpicato conſul creatus, cum
apud lacum Traſimenum, cum Hannibale conflictu=
rus, conuelli ſigna iuſſiſſet, lapſo equo ſuper caput eius,
humi proſtratus eſt, nihilq; eo prodigio inhibitus, ſigni
feris ſigna moueri ſua ſede poſſe negātibus. malum ni
continuo ea effodiſſent minatus eſt. Verum huius teme=
ritatis utinam ſua tantum, non etiam Po. Ro. maxima
clade pœnas pependiſſet. in ea nanq; acie. xv. millia
Romanorũ cæſa. vi. millia capta. xx. millia fugata
ſunt. Conſulis obtruncati corpus ad funerandum ab
Hannibale quæſitum eſt. qui quantum in ipſo fuerat
Romanum ſepelierat imperium. Flaminij autem præ
ipitem audaciam. C. Hoſtilius Mancinus ueſana ꝑſe=
uerantia ſubſequitur. cui conſuli in Hiſpaniam ituro
hæc prodigia acciderunt. cum Lanuuij ſacrificium fa
ere uellet, pulli cauea emiſſi in proximam ſyluam fu
erunt, ſummaq; diligentia quæſiti reperiri nequiue=
unt. cumq; ab Herculis portu, quo pedibus peruene=
at, nauem conſcenderet, talis uox ſine ullo autore ad
ures eius peruenit. Mancine mane. qua territus cum
tinere conuerſo Genuam petiſſet, & ibi Scapham eſſet

ingreſſus anguis eximiæ magnitudinis uiſus è conſpectu abijt. ergo numerum prodigiorum numero calamitatum æquauit infelici pugna turpi fœdere deditione funeſta.

Aliud de Tito Gr.

Minus miram in homine parum cōſyderato temeritatem Titi Gracchi grauiſſimi ciuis exitus triſtis et prodigio denuntiatus, nec euitatus conſilio, facit. Cōſul enim cū i Lucanis ſacrificaſſet angues duo ex occulto prolapſi, repente hoſtiæ, quam imolauerat adeſo iocinore in eaſdem latebras ſe rettulerunt. ob id deinde factum, inſtaurato ſacrificio idem prodigij euenit. Tertia quoq; cæſa uictima, diligentius'q; aſſeruatis extis, neq; allapſus ſerpētum arceri, neq; fuga impediri potuit. quod quamuis Aruſpices ad ſalutem imperatoris pertinere dixiſſent Gracchus tamen non cauit, ne perfidi hoſpitis ſui Flauij inſidijs, in eum locum deductus, in quo pœnorum Dux Mago cum armata manu delituerat inermis occideretur.

De Marcello.

Et Conſulatus collegium, et erroris ſocietas, et par genus mortis à Tito Graccho, ad Marcelli memoriam me trahit. Is enim captarum Syracuſarum, et Hannibalis ante Nolana mœnia à ſe primum fugere coacti, gloria inflammatus, cum ſummo ſtudio niteretur ut Pœnorū exercitum aut in Italia proſterneret aut Italia pelleret ſolenni'q; ſacrificio uoluntates deorum exploraret quæ prima hoſtia ante foculum decidit eius iecur ſine capite inuentum eſt. proxima iocinoris duplex caput habuit. quibus inſpectis Aruſpex triſti uultu, nō placere ſibi exta, quia prima trunca, ſecunda nimis læta apparuiſſent; reſpondit. Ita monitus M. Marcel=

lus ne quid temere conaretur· in ſequenti nocte ſpeculādi gratia cum paucis egredi auſus, à multitudine hoſtium in Brutijs circumuentus, æque magnum dolorē, ac detrimentum patriæ, interitu ſuo attulit.

De Octauio conſule.

am Octauius Conſul dirum omen quemadmodum timuit· ita uitare non potuit. é ſimulacro enim Apollinis per ſe abrupto capite· et ita infixo humi, ut auelli nequiret· armis à collega ſuo Cinna diſſidens, præſumpſit animo ea re ſignificari exitum ſuum. in quem metus augurij, triſti fine uitæ incidit· ac tum denum immobile Dei caput terra refigi potuit.

De. M. Craſſo.

Non ſinit nos. M. Craſſus inter grauiſſimas Ro. imperij iacturas numerandus hoc loco de ſe ſilentium agere. plurimis, et euidentiſſimis, ante tantam ruinam monſtrorum pulſatus ictibus (ducturus enim erat à Carris aduerſus Parthos exercitum) pullum ei traditum ē paludamentum, cum in prælium exeuntibus albū, aut purpureū dari ſoleret· mœſti, et taciti milites ad principia conuenerunt· qui uetere inſtituto cum clamore alacri accurrere debebant. aquilarum altera uix conuelli à primipilo potuit· altera ægerrime extracta in contrariam, ac ferebatur partem, ſeipſam conuertit.

Magna hæc prodigia. ſed & illæ clades aliquanto maiores. tot pulcherrimarum legionum interritus, tam multa ſigna hoſtilibus intercepta manibus, tantum Romanæ militiæ decus, Barbarorum obtritum equitatu, optimæ indolis Filij cruore paterni reſperſi oculi. corpus Imperatoris inter promiſcuas cadauerum ſtrues

auium, ferarumq; laniatibus obiectum · uellem quidem placidius · ſed relatu uerum eſt · Sic deorum ſpreti præmonitus excandeſcunt · Sic humana conſilia caſtigantur · ubi ſe cœleſtibus præferunt ·

De Cn · Pompeio ·

Cneum etiam Pompeium Iupiter omnipotens abunde monuerat · ne cum · C · Cæſare ultimam belli fortunam experiri contenderet · egreſſo à Dyrrhachio aduerſa agmini eius fulmina iaciens · examinibus apum ſigna obſcurãdo, ſubita triſtitia implicatis militum animis, nocturnis totius exercitus terroribus · ab ipſis altaribus hoſtiarum fuga · ſed iuictæ leges neceſſitudinis, pectus alioqui procul ab Amentia remotum, prodigia iſta iuſta æſtimatione perpendere paſſæ nõ ſunt · Itaq; dum ille eleuat autoritatem ampliſſimam · et opes priuato faſtigio excelſiores · omnia ornamenta, quæ ab ineunte adoleſcentia ad inuidiam uſq; contraxerat · ſpacio unius diei confregit · Quo conſtat in delubris deum, ſua ſponte ſigna conuerſa militarem clamorem, ſtrepitumq; armorum, adeo magnum Antiochiæ, et Ptolemaide, auditum, ut ĩ muros concurreretur ſonum tympanorum Pergami abditis delubris editum · palmam uiridem Tralibus in æde Victoriæ, ſub Cæſaris ſtatua inter coagmenta lapidum iuſtæ magnitudinis enatam · quibus appareret cœleſtium numen, et Cæſaris gloriæ fauiſſe · et Pompeij errorem inhibere uoluiſſe · Tuas aras, tuaq; ſanctiſſima templa, Diue Iuli ueneratus oro · ut propitio, ac fauenti numine tantorum caſus uirorum ſub tui exempli præſidio, ac tutela deliteſcere patiaris · Te enim accepimus, eo die : quo purpurea ue=

Et quum consuetudine aut quod mihi est aut quod ma... 23
... oportet illo aut quod mihi est aut quod opti...

ſte uelatus aurea in ſella conſediſti, ne maxio ſtudio ſenatus exquiſitum, et delatum honorem ſpreuiſſe uideris · priuſquam exoptatum ciuium oculis cōſpectum tui offerres, cultui religionis in quam mox eras tranſiturus, uacaſſe·mactatoq; opimo boue cor in extis non reperiſſe · ac reſponſum tibi à Spurina Aruſpice, pertinere id ſignum ad uitam, et cōſilium tuum · quod utraq; hæc corde continerentur · erupit deinde eorum parricidium, qui dum te hominum numero ſubtrahere uolūt · deorum concilio adiecerunt · Claudatur hoc exemplo talium oſtentorum domeſtica relatio ne ſi ulterius Romana apprehendero, è cæleſti templo ad priuatas domos, non conſentaneos uſus tranſtuliſſe uidear · Attingam igitur externa, quæ latinis inſerta literis ut autoritatis minus habent, ita aliquid gratæ uarietatis afferre poſſunt ·

De Equa pariente leporem externa ·

In exercitu Xerxis, quem aduerſus prouinciam Græciam contraxerat, Equæ partu leporem editum conſtat · quo genere monſtri tanti apparatus ſignificatus eſt euētus · Nam qui Mare claſſibus · Terram pedeſtri operuit exercitu · ut fugax animal, pauido regreſſu, regnum ſuum repetere eſt coactus · Eidem mōtem Athon iuxta Idam tranſgreſſo, priuſquam Athenas deleret, Lacædæmonis inuadendæ conſilium agitanti, admirabile inter cœnam prodigium incidit · infuſum nanq; pateræ eius uinum, in ſanguinem nec ſemel · ſed iterum, et tertio conuerſum ē · Qua de re cōſulti magi monuerunt · ut ſe ab incepto propoſito abſtineret · et ſi quod ueſtigium in uecordi pectore ſenſus fuiſſet · cauere potuiſſet, ante de Leonida, et Spartanis abunde monitus ·

De Mida.

Midæ uero, cuius imperio Phrygia fuit ſubiecta · puero dormienti formicæ in os grana tritici congeſſerunt · parentibus deinde eius quorſum prodigium tenderet explorantibus · Augures reſponderunt · omnium illum mortalium futurum ditiſſimũ · nec uana prædictio extitit · Nam Midas cunctorum penè regum opes, abundantia pecuniæ anteceſſit · infantiæq; incunabula utilĩ deorum munere donata, onuſtus Auro, atque Argento gazis penſauit.

De Platone aliud mirum.

Formicis Midæ iure, meritoq; apes Platonis prætulerim. ille enim caducæ, ac fragiles, hæ ſolidæ, et æternæ felicitatis indices extiterunt · dormientis in cunis paruuli labellis mel inſerendo · Qua re audita, prodigiorum ĩterpretes ſingularem eloquij ſuauitatem ore eius emanaturam dixerunt · At mihi quidem illæ apes non mõtem Hymettum Thymi flore redolẽtem, ſed muſarum Heliconios colles omni genere doctrinæ uirẽtes, dearum inſtinctu depaſtæ, maximo ingenio dulciſſima alimenta ſummæ eloquentiæ inſtillaſſe uidentur.

DE SOMNIIS. Caput · V ·

Sed quoniam diuitias Midæ, diſertumq; Platonis ſomnum attigi · referã · quàm certis imaginibus, multorum quies adumbrata ſit · quẽ locum unde potius ordiar · quàm à Diui Auguſti ſacratiſſima memoria? eius medico Artorio ſomnum capiẽti nocte, quam dies inſecutus eſt · quo in campis Philippicis Romani inter ſe exercitus concurrere · Mineruæ

ſpecies oborta præcepit · ut illum graui morbo implicitum moneret · ne propter aduerſam ualetudinem proximo prælio nõ intereſſet, qđ cum Cæſar audiſſet · lecticæ ſe deferri in aciem iuſſit · ubi dum ſupra uires corporis pro adipiſcenda uictoria excubat · caſtra eius à Bruto capta ſunt. Quid ergo aliud putamus · quàm diuino munere effectum · ne deſtinatum iam immortalitati caput, ĩdignam cœleſti ſpiritu fortunæ uiolentiam ſentiret? Auguſtum uero præter naturalem animi in omnibus rebus ſubtiliter proſpiciendis uigorem, etiam recens, et domeſticum exemplum ut Artorij ſomnio obtemperaret · admonuit. Audiuerat enim Diui Iulij patris ſui uxorem Calpurniã nocte · quam is ultimam in terris egit in quiete uidiſſe, multis eum confectum uulneribus in ſuo ſinu iacentem · ſomnijq; atrocitate uehementer exterritam, rogare non deſtitiſſe · ut proxima die à curia ſe abſtineret. At illum ne muliebri ſomnio motus id feciſſe exiſtimaretur · ſenatum, ĩ quo ei parricidarum manus allatæ ſunt · adire contendiſſe · Non eſt inter patrem, et filium, ullius rei comparationem fieri · præſertim diuinitatis faſtigio iunctos · ſed iam alter operibus ſuis aditum ſibi ad cœlum inſtruxerat · alteri longus adhuc terreſtrium uirtutum orbis reſtabat. Quá propter ab hoc tantummodo pendentem mutationem ſtatus cognoſci, ab illo etiam differri Di immortales uoluerunt · ut aliud cœlo decus daretur · aliud promitteretur.

De. P. Decio, et. M. Torquato.

Illud etiam ſomniũ magnæ admirationis, et clari exitus · quod eâdem nocte duo COSS. P. Decius. et. T.

Manlius Torquatus Latino bello, et graui, et periculo ſo, nõ procul à Veſuuij montis radicibus poſitis caſtris uiderunt. Vtriq; enim qdam per quietis ſpeciem prædixit ex altera acie ĩperatorẽ, ex altera exercitum, dis Mãibus, Matriq́; Terræ deberi. Vtrius aũt dux copias hoſtiũ aggrederetur, ſu pq; eas, ſe ſeipſum deuouiſſet uictoriã habiturũ. id luce proxima COSS. ſacrificio, uel expiaturis, ſi poſſet auerti uel ſi certum deorũ etiã monitu uiſum foret, executuris hoſtiarum exta ſomnio congruerunt. Conuenitq́; inter eos cuius cornu prius laborare cœpiſſet ut is capite ſuo ſata patriæ lueret quæ neutro formidante, Decium depopoſcerunt. Sequitur æque ad publicam religionem pertinens ſomnium. cum plebeijs Ludis qdam paterfamilias per Circum Flaminium, prius, quàm pompa induceretur ſeruum ſuum uerberibus mulctatum, ſub furca ad ſupplicium egiſſet Latino homini ex plebe, Iupiter in quiete præcepit ut COSS. diceret, ſibi præſultorẽ Ludis Circenſibus proximis non placuiſſe. quæ res, niſi attenta ludorum inſtauratione expiata eſſet ſecuturũ non mediocre urbis periculum. Ille ueritus ne cum aliquo incommodo ſuo, religione ſummum implicaret imperium, ſilentium egit. Eueſtigioq́; filius eius ſubita ui morbi correptus, interijt. Ipſe etiam per quietem ab eodem deo ĩterrogatus, an ſatis magnam pœnam neglecti imperij ſui pependiſſet? in propoſito perſeuerãs, debilitate corporis ſolutus eſt. ac tum demum ex conſilio amicorũ, lectica ad tribunal COSS. et inde ad ſenatum perlatus, ordine totius caſus ſui expoſito, magna cum omnium admiratione, recupata membrorum fir

mitate, pedibus domum rediјt.

De.M.Cicerone.

A c ne illud quidem inuoluendum ſilentio inimicorum. conſpiratione urbe pulſus.M.Cicero, cum in uilla quadam campi Atinatis diuerſaretur'is animo in ſomnum profuſo, per loca deſerta, et inuias regiones uaganti ſibi. C.Marium conſulatus ornatum inſignibus, putauit obuium factum, interrogantem eum. Quid ita, tam triſti uultu, incerto itinere ferretur? audito deinde caſu, quo conflictabatur. comprehendiſſe dexteram ſuam ac ſe proximo lictori in monimentum ipſius deducendum tradidiſſe. quod diceret ibi eſſe ei lætiorem ſtatus ſpem repoſitam. nec aliter euenit. Nam in æde Iouis Mariana, Senatuſcon. de reditu eius eſt factum.

De.C.Graccho.

C aio autem Graccho iminentis caſus atrocitas palam, atque aperte, per quietem denuntiata eſt. ſomno enim preſſus Tiberij Gracchi fratris effigiem uidit dicentis ſibi. nulla ratione eum uitare poſſe. ut eo fato non periret. quo ipſe occidiſſet. Id ex Graccho prius, quàm tribunatum in quo fraternum exitum habuit. iniret. multi audiuerunt. Cœlius etiã certus Romanæ hiſtoriæ autor ſermonem de ea re ad ſuas aures, illo adhuc uiuo, perueniſſe ſcribit.

De Caſſio parmenſi.

V icit huiuſcemodi ſomnij dirum aſpectum quod ſequitur. Apud Actium.M. Antonij fractis opibus, Caſſius Parmenſis, qui partes eius ſecutus fuerat. Athenas confugit. ubi concubia nocte, cum ſolicitudinibus, & curis, mente ſopita, in lectulo iaceret. exiſtimauit ad

ſe uenire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, ſqualidum barba, et capillo demiſſo. Interrogatumq́; quiſnam eſſet reſpondiſſe κακοδαίμονα. perterritus deinde tam tetro uiſu, et nomine horrendo, ſeruos inclamauit. Sciſcitatusq́; eſt ſi quem talis habitus, aut ītrantem cubiculum, aut exeuntem uidiſſent. quibus affirmantibus neminem illuc acceſſiſſe iterum quieti, et ſomno ſe dedit atq; eadē animo eius obuerſata eſt ſpecies. Itaq; fugato ſomno, lumen intro ferri iuſſit puerosq́; à ſe diſcedere uetuit. Inter hanc noctem, & ſupplicium capitis, quo eum Cæſar affecit paruulum admodum tempus acceſſit.

De Atterio rufo.

Propioribus tamen (ut ita dicam) lineis Atterij rufi equitis Romani ſomnium certo euentu admonitum eſt. qui, cum gladiatorium munus Syracuſis ederetur iter qetem Retiarij ſe manu cōfodi uidit idq́; poſtero die ī ſpectaculo conſeſſoribus narrauit. Incidit deinde ut proximo ab equite loco, Retiarius, cum Mirmillone introduceretur. cuius cum faciem uidiſſet, idem dixit ab illo ſe Retiario trucidari putaſſe. protinusq́; inde diſcedere uoluit. illi ſermōe ſuo, metu eius diſcuſſo, cauſam exitij miſero attulerunt. Retiarius enim in eum locum compulſo Mirmillone, et abiecto, dum iacentem ferire conatur tranſiectum gladio Atterium interemit.

Externa. De Hannibale.

Hannibalus quoque ut deteſtandum Romano ſanguini ita certæ prædictionis ſomnium cuius non uigiliæ tantum ſed etiam ipſa quies, hoſtilis imperio noſtro fuit. hauſit enim propoſito, et uotis ſuis conuenientem imaginem exiſtimauitq́; miſſum ſibi à Ioue, mortali ſpecie

Quanta dicendi vis in Alcibiade fuerit: demosthenes ac Theophrastus locupletissimi sunt auctores:

excelſiorem iuuenem, inuadendæ Italiæ ducem· cuius monitu, primo, ueſtigia nullam in partem ſecutis oculis, mox humani ingenij prona uoluntate uetita ſcrutandi ponè reſpiciens, animaduertit immenſæ magnitudinis ſerpentem, concitato impetu omne, quicquid ob uium fuerat proterentem· poſtq; eam magno cum cœli fragore erumpentes nimbos, lucemq; caliginoſis inuolutam tenebris· Attonitus deinde quidnam eſſet monſtri· ecquid portenderet· iterrogauit· hic Dux. Italiæ uides inquit uaſtitatem· proinde ſile· et cætera tacitis permitte fatis·

De Alexandro·

Quam bene Macedoniæ Rex Alexander per quietem uiſa imagine præmonitus erat· ut uitæ ſuæ cuſtos eſſet diligentior· ſi eum etiam cauendi periculi conſilio fortuna inſtruere uoluiſſet· Nanq; Caſſandri peſtiferam ſibi dexteram ſomnio prius cognouit· quàm exitu ſenſit· exiſtimauit enim ſe ab illo interfici· cum eum nunquam uidiſſet· Interpoſito deinde tẽpore· poſt, q̃ in conſpectũ ueniſſet, nocturni metus patefacta imagine, ut Antipatri filium eſſe cognouit· adiecto uerſu græco, q fidem ſomniorum eleuat· præparati iam aduerſus caput ſuum ueneficij, quo occidiſſe Caſſandri manu creditur· ſuſpitionem animo repulit·

De Simonide Poeta·

Longe indulgentius Dii in Poeta Simonide· cuius ſalutarem inter quietem admonitionem conſilij firmitate roborauerunt· Is enim, cum ad litus nauem appuliſſet· ĩhumatumq; corpus iacens, ſepulturæ mandaſſet· admonitus ab eo· ne proximo die nauigaret· in terra remanſit· qui inde ſoluerant· fluctibus, et procellis, in

Damnat Alcibiades et bonus multitudo: seu Chameleon: quem nihil albi est tamen excepto: oēs colores suscipiendos aptum esse naturā:

Jrasibolum aint magtudine vocis inter omnes ... plurimu valuisse

Brilatium ... hinc orij:

conſpectu eius obruti ſunt. Ipſe lætatus eſt: quod uitã ſuam ſomnio quàm naui credere maluiſſet. Memor autem beneficij elegantiſſimo carmine æternitati conſecrauit. Melius illi, et diuturnius, in animis hominum ſepulchrum conſtituens: quàm in deſertis, et ignotis arenis ſtruxerat. De Croeſo.

Efficax et illa quietis imago: quæ Croeſi regis animũ maximo prius metu, deinde etiam dolore confecit. Nam è duobus filijs, et igenti agilitate, et corporis dotibus præſtantiorẽ, imperijq; ſucceſſioni deſtinatum Atym, exiſtimauit ferro ſibi ereptum. Itaq; quicquid ad euitandam denuntiatæ cladis acerbitatem pertinebat, nulla ex pte patria cura ceſſauit auertere. Solitus erat iuuenis ad bella gerenda mitti: domi detentus eſt. Habebat armamentarium omnis generis telorum copia refertũ: id quoque amoueri iuſſit. gladio cinctis comitibus utebatur: uetiti ſunt propius accedere. neceſſitas tamẽ aditum luctui dedit. Cum enim igentis magnitudinis Ap. Olympi montis cultis, crebra cum agreſtium ſtrage, uaſtaret: inuſitatoq; malo regium imploratum eſſet auxilium: filius à patre extorſit: ut ad eum opprimendum mitteretur. eò quidem facilius quod nõ dentis: ſed ferri ſæuicia in metu reponebatur. Verum dum acri ſtudio interficiendi ſuem omnes ſunt intenti: pertinax caſus immunentis uiolentiæ lanceam, petendæ feræ gratia miſſam in eum detorſit: et quidem eam potiſſimum dexteram nefariæ cædis crimine uoluit aſpergi: cui tutela filij à patre mandata erat. quamq; Crœſus imprudentis homicidij ſanguine uiolatam, hoſpitales ueritus deos, ſupplicem ſacrificio expiauerat.

De Cyro·

Nec Cyrus quidem Superior, inuictæ fatorum neceſſitatis, paruulum argumentum eſt· cuius ortus ad imperium totius Aſiæ ſpectantis, maternus auus Aſtyages· duos prænuntios ſomnij fruſtra diſcutere tentauit· Mãdanen filiam ſuam, ꝙ inquiete uiderat urina eius omnes aſiaticas gentes inundaſſe, non Medorum excellẽtiſſimo· ne in eius familiam regni decus tranſferretur· ſed Perſarũ modicæ fortunæ uiro collocando· natumq́; Cyrum exponi iubendo· quia ſimiliter quietis temporibus exiſtimauerat· genitali parte Mandanes, enatam uitem eò uſq; creuiſſe, donec cunctas dominationis ſuæ partis inumbraret· fruſtratus eſt enim ſeipſe, Nepotis felicitatem, cœleſtium iudicio deſtinatam, humanis conſilijs impedire conando·

De Dionyſio·

Intra priuatum autem habitum Dionyſio ſyracuſano adhuc ſe continente· Himera quædam, non obſcuri generis fœmina, inter quietem opinione ſua cœlum conſcendit· atq; ibidem deorum omniũ luſtratis ſedibus, animaduertit præualentem uirum flaui coloris, lentiginoſi oris, ferreis cathenis uinctum, Iouis ſolio, pedibusq; ſubiectum· interrogatoq́; iuuene, quo gratia cõſyderandi cœli, duce fuerat uſa· quis nam eſſet· audiuit illum Siciliæ, atque Italiæ dirum eſſe fatum· ſolutumq́; uinculis, multis urbibus exitio futurum· quod ſomniũ poſtero die ſermone uulgauit· Poſt, quàm deinde Dionyſium inimica Syracuſarum libertati, capitibusq́; inſontium infeſta fortuna cœleſti cuſtodia liberatum· uelut fulmen aliquod ocio ac tranquillitati in=

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

iecit Himera eum, mœnia inter effuſam ad officium, et ad ſpectaculum eius turbam intrantem ut aſpexit hunc eſſe, quem in quiete uiderat uociferata eſt. Id cognitum tyranno, curam tollendæ mulieris dedit. Tutioris ſomnij mater eiuſdem Dionyſij quæ cum eum conceptum utero haberet parere uiſa eſt Satyriſcum. conſultoq; prodigiorum interprete clariſſimum, ac potentiſſimum Graij ſanguinis futurum, certo cum euentu cognouit.

De Amilcare.

At carthaginienſium dux Amilcar, cum obſideret Syracuſas inter ſomnium uocem exaudiſſe credidit nuntiantem, futurum, ut proximo die in ea urbe cœnaret. Lætus igitur perĩde, ac diuinitus promiſſa uictoria, exercitum pugnæ comparabat. in quo ĩter Siculos, et Pœnos, orta diſſenſione caſtris eius Syracuſani ſubita irruptione oppreſſis ipſum intra mœnia ſua uinctum pertraxerũt. Itaq; magis ſpe, quàm ſomnio deceptus, cœnauit Syracuſis captiuus non ut animo præſumpſerat, uictor.

De Alcibiade.

Alcibiades quoq; miſerabilem exitum ſuum haud fallaci nocturna imagine ſpeculatus eſt. quo enim Pallio amicæ ſuæ dormiens opertum ſe uiderat eo interfectus, et inſepultus iacens, contectus eſt.

De duobus Arcadibus.

Proximum ſomnium, et ſi paulo eſt longius propter nimiam tamen euidentiam ne omittatur impetrat. Duo familiares Arcádes iter unà facientes, Megaram uenerunt quorum alter ad hoſpitem ſe contulit alter in tabernam meritoriam diuertit. Is, qui in hoſpitio erat uidit in ſomnijs comitem ſuum orantem ut ſibi Caupo-

nis inſidiȷs circumuento ſubueniret· poſſe enim celeri eius accurſu ſe imminenti periculo ſubtrahi· quo uiſo excitatus proſiluit tabernãq́;, in qua is diuerſabatur· petere conatus eſt· Peſtifero deinde fato eius humaniſſimum propoſitum tanquam ſuperuacuum damnauit· et lectum, ac ſomnum repetijt· Tunc idem ei ſaucius oblatus obſecrauit· ut qui uitæ ſuæ auxilium ferre neglexiſſet· neci ſaltem ultionem non negaret· Corpus enim ſuũ à Caupone trucidatum· tum maxime plauſtro ferri ad portam ſtercore coopertum· tam cõſtantibus familiaris precibus compulſus· protinus ad portam cucurrit· et plauſtrum, quod in quiete demonſtratum erat· cõprehẽdit· Cauponẽq́; ad capitale ſuppliciũ ꝑduxit.

DE MIRACVLIS. Caput· VI.

m Vlta etiam interdiu, et uigilantibus acciderunt, perinde ac tenebrarum, ſomniȷq́; nube inuoluta, quæ, q̃a unde manauerint aut qua ratione conſtiterint· dignoſcere arduum eſt· merito miracula uocentur· Quorum è magno aceruo in primis illud occurrit· Cum apud lacum Regillum Aulus Poſthumius dictator, et Tuſculanorũ dux Mamilius Octauius magnis uiribus inter ſe concurrerent· ac neutra acies aliquandiu pedem referret· Caſtor, ac Pollux Romanarum partium propugnatores uiſi, hoſtiles copias penitus fuderunt.

De. P. Vatinio.

I tem bello Macedonico· P· Vatinius, Reatinæ præfecturæ uir, noctu urbem petens, exiſtimauit duos iuuenes, excellentis formæ, albis equis reſidentes, obuios ſibi fa=

ctos nunciare, die· qui præterierat Perſe regem, à Paulo captum· quod cum ſenatui indicaſſet· tanquam maieſtatis eius, et amplitudinis, uano ſermone contemptor· in carcerem coniectus· poſt, quàm Pauli literis illo die Perſen captum apparuit· et cuſtodia liberatus· et inſuper agro, ac uacatione donatus eſt· Caſtorem uero, et Pollucem, etiam illo tempore pro imperio· P·R· excubuiſſe cognitum ē· quo apud lacum Iuturnæ, ſuũ, equorumq; ſudorem abluiſſe uiſi ſunt· Iunctaq; fonti ædes eorum, nullius hominum manu reſerata patuit·

De peſtilentia·

Sed ut cæterorum quoq; deorum propenſum huic urbi Numen exequamur· Triennio continuo uexata peſtilētia ciuitas noſtra, cum finem tanti, et tam diuturni mali, neque diuina miſericordia, neq; humano auxilio, imponi uideret· cura ſacerdotum inſpectis ſibyllinis libris, animaduertit· non aliter priſtinam recuperari ſalubritatem poſſe, quàm ſi ab Epidauro Aeſculapius eſſet accerſitus· Itaque eò legatis miſſis, unicam fatalis remedij opem autoritate ſua, quæ iam in terris erat ampliſſima, impetraturam ſe credidit· neq; eam opinio decepit· pari nanque ſtudio petitum, ac promiſſum eſt præſidium· è ueſtigioq; Epidauri, Romanorum legatos in templum Aeſculapij, quod ab eorum urbe qnq; millibus paſſuum diſtat, perductos· ut quicquid inde ſalubre patriæ laturos ſe exiſtimaſſent, pro ſuo iure ſumerent benigniſſime inuitauerunt· quorum tam promptam idulgentiam, Numen ipſius Dei ſubſecutum· uerba mortalium, cœleſti obſequio comprobauit· Siquidē is anguis, quem Epidaurij raro· ſed nunquam ſine ma

gno

gno ipſorum bono uiſum, in modum Aeſculapij uenerati fuerunt· ꝑ urbis celeberrimas partes, mitibus oculis, et leni tractu labi cœpit· triduoq́; inter religioſam omnium admirationem conſpectus, haud dubiã præſe appetitæ clarioris ſedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit pauentibusq́; inuſitato ſpectaculo nautis, eò conſcendit, ubi Quinti Ogulini legati tabernaculum erat, inq́; multiplicem orbem, per ſummam quietem eſt conuolutus· Tum legati perinde atque exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, cultuq́; anguis à peritis excepto, læti inde ſoluerunt· ac proſperam emenſi nauigationem, poſt, quàm Antium appulerunt· Anguis, qui ubiq; in nauigio remanſerat· prolapſus in ueſtibulo ædis Aeſculapij, Myrto frequentibus ramis diffuſæ ſupereminentem excelſæ altitudinis palmam circũdedit· perq́; tres dies poſitis, quibus ueſci ſolebat· non ſine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet· Antienſis templi hoſpitio uſus, urbi ſe noſtræ ad uehendum reſtituit· atq; in ripam Tyberis egreſſis legatis, in inſulam, ubi templum dicatum eſt, tranſnauit· aduentuq́; ſuo tempeſtatem, cui remedio quæſitus erat· diſpulit·

De Furio Camillo·

Nec minus uoluntarius in urbem noſtram Iunonis tranſitus· Captis à Furio Camillo Veijs, milites iuſſu imperatoris ſimulacrum Iunonis Monetæ· quod ibi præcipua religione cultum erat· in urbem tralaturi, ſede ſua mouere conabantur· quorum ab uno per iocum interrogata Dea· an Romam migrare uellet· uelle ſe reſpondit· Hac uoce audita, luſus in admirationem uer=

... ſed niſi ego fuiſſem tu nunq. extitiſſes

ſus eſt. Iam'q; non ſimulacrum · ſed ipſam cœlo Iunonem petitam, portare ſe credentes, læti in ea parte Auentini montis, in qua nunc templum eius cernimus · collocauerunt.

De ſimulacro Fortunæ.

Fortunæ etiam muliebris ſimulacrum, quod eſt in Latina uia ad quartum miliariũ eo tempore cum æde ſua cõſecratum · quo Coriolanum ab excidio urbis maternæ preces repulerunt non ſemel, ſed bis locutum conſtitit · prius his uerbis. Rite me matronæ uidiſtis · Riteq; dedicaſtis.

De Valerio Publicola.

Valerio autem Publicola COS · q poſt exactos reges bellum cum Veientibus, et Etruſcis geſſit · illis Tarquinio priſtinum imperium reſtituere · Romanis nuper partam libertatem retinere cupientibus · Etruſcis, et Tarquinio in cornu dextro, prælio ſuperioribus · tantus terror ſubito inceſſit · ut non ſolum uictores ipſi profugerent · ſed etiam pauoris ſui conſortes ſecum Veiẽtes traherent. cui rei pro argumẽto miraculũ adijcitur ĩgens · repente uox è proxima ſylua Arſia, quæ ore Syluani in hunc penè modum miſſa traditur · Vno plus Etruſci cadent. Romanus exercitus uictor abibit. Miram dicti fidem digeſta numero cadauera exhibuere.

De C. Fabricio.

Quid Martis auxilium, quo uictoriã Romanorum adiuuit · non ne memoria celebrandum eſt? cum Brutij, atque Lucani, odio incitatiſſimo, maximiſq; uiribus Turinæ urbis peterent exitiũ, ac præcipuo ſtudio eius incolumitatem · C. Fabricius Lucanus COS · protegeret · reſq; Ancipiti euẽtu, collatis unum in locum utriuſq; partis copijs gereretur · Non audentibus Romanis

Athenienſib' in concione dicenti inqt se hēr excogitatu rei p. salutare sed id sciri n̄ posse opus: Iubetiis aut atheniensib' cū Aristide tm̄ cōmunicari: ac si ille probaret negociū cōficiti: dato igr illi i cōsiliū Aristidi huic Themistocles excogitasse se inqt

prælium ingredi, eximiæ magnitudinis iuuenis, primum eos hortari ad capeſſendam fortitudinem cœpit· deinde, ubi tardiores animaduertit· arreptis ſcalis per mediam hoſtium aciem ad contraria caſtra euaſit· & admotis, uallum conſcendit· Inde uoce ingenti clamitans, factum uictoriæ gradum, et noſtros ad aliena caſtra capienda· et Lucanos, Brutiosq; ad ſua defendenda, illectraxit· ubi conſerti dubio certamine terebantur· Sed idem impulſu armorum ſuorum, proſtratos hoſtes iugulandos, capiēdosq; Romanis tradidit· xx. enim millia cæſa· quinq; millia cum Statio Statilio duce utriuſq; gentis, et tribus atque· xx· militaribus ſignis capta ſunt· Poſtero die cum COS· inter honorandos, quorum ſtrenua opera fuerat uſus· Vallarem coronam ei ſe ſeruare dixiſſet· à quo caſtra erant oppreſſa· nec inueniretur qui id præmium peteret· cognitum pariter, atque creditum eſt, Martem patrem tunc populo ſuo affuiſſe· Inter cætera huiuſce rei manifeſta indicia, galea quoque duabus diſtincta pinnis· qua cœleſte caput tectum fuerat· argumentum præbuit· Itaq; Fabricij edicto ſupplicatio Marti eſt habita· et à laureatis militibus, magna cum animorum lætitia oblati auxilij teſtimonium ei eſt redditum·

De Dis Troianis mirum·

Referam nūc, quod ſuo ſeculo cognitum manauit ad poſteros· Penates deos Aeneam Troia aduectos Lauinij collocaſſe· Inde ab Aſcanio filio eius Albam, quam ipſe condiderat· tralatos, priſtinum ſacrarium repetiſſe· et quia id humana manu factum exiſtimari poterat· relatos Albam, uoluntatem ſuam altero tranſitu ſigni-

ſtaſſe. Nec me præterit de motu, et uoce deorũ immortalium, humanis oculis, auribusq; percæpto, quàm Ancipiti opinione æſtimatio uerſetur. Sed quia non noua dicuntur, ſed tradita repetuntur: fidem autores uendicent: et noſtrum ſit, inclytis literarum monimentis conſecrata, perinde, ac uana non refugiſſe.

De Diuo Iulio.

Facta mẽtione urbis è qua primordia Ciuitas noſtra traxit, Diuus Iulius fauſta proles eius, ſe nobis offert: quem. C. Caſſius nunquam ſine præfatione publici parricidij nominandus: cum acie Philippenſi ardentiſſimo animo perſtaret: uidit humano habitu auguſtiorem, purpureo paludamento amictum, minaci uultu, et concitato equo, in ſe impetum facientem. quo aſpectu perterritus, tergum hoſti dedit: uoce illa prius emiſſa. Quid enim amplius agas: ſi occidiſſe parum eſt? Non occideras tu quidem Caſſi Cæſarem. Neque enim extingui ulla diuinitas poteſt. ſed mortali adhuc corpore utentem uiolando, meruiſti, ut tam infeſtum haberes deum.

De Lucio Lentulo.

Iam quidem. L. Lentulus litus prænauigans, in quo Cn. Pompeij magni, perfidia Ptolemæi regis interempti corpus conſciſſæ Scaphæ lignis comburebatur: ignarus caſus eius, cum ipſi fortunæ erubeſcendum rogum uidiſſet: commilitonibus dixit. quid ſcimus an in hac flamma Cn. Pompeius cremetur? diuinitus miſſæ uocis miraculum eſt. Atque hoc quidem hominis. illud tamen ore ipſius Apollinis editum: quo Appij interitũ ueridicæ Pythicæ uaticinationis fides præcurrit. Is bello ciuili, quo ſe Cn. Pompeius à Cæſaris concordia

peſtifero ſibi, nec reipub. utili conſilio abruperat, euentum grauiſſimi motus explorare cupiens (uiribus nanq; imperij Achaiæ præerat) Antiſtitem Delphicæ Cortinæ, in intimam ſacri ſpecus partem coegit deſcendere: unde ut certæ conſulentibus ſortes petuntur: ita nimius diuini ſpiritus hauſtus reddentibus peſtifer exiſtit. Igitur impulſu capti numinis inſtincta uirgo, horrendo ſono uocis, Appio inter obſcuras uerborum ambages fata cecinit. Nihil enim inquit ad te hoc Romane bellum: Eubϧæ cellam obtinebis. At is ratus cõſilijs ſe Apollinis moneri: ne illi diſcrimini intereſſet: in eam regionem ſeceſſit: quæ inter Rhamnunta nobilem Attici ſoli partem: Cariſtumq́; chalcidico freto uicinam iter iacens cellæ Euboeæ nomen obtinet, ubi ante Pharſalicum certamen morbo conſumptus: prædictum à Deo locum ſepultura poſſedit. Poſſunt et illa miraculorũ loco referri, quod deuſto ſacrario Saliorũ nihil in eo, præter lituũ Romuli integrum repertum eſt. Quod Seruij Tullij ſtatua, cum ædes fortunæ conflagraſſet, inuiolata ꝑmanſit. Quod. Q. Claud. ſtatua in ueſtibulo templi Matris deum poſita, bis ea æde incendio conſumpta, prius. P. Naſica Scipione, et. L. Beſtia. Item. M. Seruilio, et. L. Lamia COSS. in ſua baſi flãmis intacta ſtetit.

De Attilio.

Aliquid admirationis ciuitati noſtræ Attilij etiam Auiolæ rogus attulit, qui et à medicis, et à domeſticis mortuus creditus: cum aliquandiu humi iacuiſſet: elatus: poſt, quàm corpus eius ignis corripuit, uiuere ſe proclamauit: auxiliumq́; Pædagogi ſui (nam is ſolus ibi remanſerat) inuocauit. Sed iam flãmis circundatus fato

ſubtrahi non potuit. Lucio quoque Lamiæ prætorio uiro, æque uocem fuiſſe ſuper rogum conſtitit.

Externa.

Quæ minus admirabilia Eri pamphilij caſus facit: quẽ Plato ſcribit inter eos, qui in acie ceciderant. x diebus iacuiſſe: biduoq́; poſt, quàm inde ſublatus eſſet: impoſitum rogo reuixiſſe: ac mira quædam tempore mortis uiſa narraſſe. Et quõ ad externa tranſgreſſi ſumus, quidam Athenis uir eruditiſſimus, cum ictum lapidis capite excepiſſet: cætera omnia tenaciſſima memoria retinens: literarum tantummodo, quibus præcipue inſeruierat: oblitus eſt. Dirum, malignumq́; uulnus in animo percuſſi, quaſi de induſtria ſcrutatis ſenſibus in eum potiſſimum locum, quo maxime lætabatur: acerbitate nocendi erupit: ſingularẽ doctrinam hominis pleno inuidiæ funere efferendo. cui ſi talibus ſtudijs perfrui fas non erat: utilius aliquanto fuit ad illa aditum non impetraſſe: quàm iam percepta eorum dulcedine caruiſſe.

De Nauſimenis uxore.

Mirabilior tamen ſequentis caſus narratio. Nauſimenis enim Athenienſis uxor: cum filij, ac filiæ ſuæ ſtupro interueniſſet: inopinati monſtri perculſa conſpectu, et in præſens tempus ad idignandum, et in poſterum ad loquendum, obmutuit. Illi nefarium concubitum uolũtaria morte pẽſarunt. hoc modo Fortuna ſæuiens huic uocem, ijs uitam ademit: illi propitia donat.

De Aegle Samio.

Aegles Samius Athleta mutus: cum ei uictoriæ, quam adeptus erat: titulus, et præmium eriperetur: indignatione accenſus uocalis euaſit.

De Gorgia Epirota.

G orgiæ quoque Epirotæ fortis, et clari uiri origo· qui in funere matris ſuæ utero elapſus· inopinato uagitu ſuo lectum ferentes conſiſtere coegit· nouumq; ſpectaculũ patriæ præbuit· non tantum ex ipſo genitricis rogo lucem· ſed etiam cunas aſſecutus. eodem enim momento tẽporis, altera iam fato functa parit· alter ante elatus, q̃ natus eſt.

De quodam Iaſone.

D iuinæ fortunæ uulnus Pheræo Iaſoni q̃dam exitij eius cupidus intulit. Nam cum iter inſidias gladio eum percuſſiſſet· Vomicam, quæ à nullo medicorum ſanari potuerat· ita rupit· ut hominẽ peſtifero malo liberaret.

De Simonide.

A eq; Dis immortalibus acceptus Simonides· cuius ſalus ab imminenti exitio defenſa, ruinæ quoque ſubtracta eſt. Cœnanti enim apud Scopam in Cranone (quod eſt in Theſſalia oppidũ) nũtiatum eſt duos iuuenes ad ianuam ueniſſe· magnopere rogantes, ut ad eos continuo prodiret. ad quos egreſſus neminem repperit ibi. Cæterum eo momento temporis tricliniũ, in quo Scopas epulabatur, collapſum· et ipſum, et omnes conuiuas oppreſſit. Quid hac felicitate locupletius, quàm nec Mare, nec Terra ſæuiens extinguere ualuit?

De Daphida.

N on inuitus huic ſubnecto Daphidam· ne quis ignoret quantum interfuerit cecíniſſe deorum laudes, et numen obtrectaſſe. Hic cum eius ſtudij eſſet· cuius profeſſores Sophiſtæ uocantur, ineptæ, et mordacis opinationis· Apollinem Delphis irridendi cauſa conſuluit· an equum inuenire poſſet, cum omnino nullum habuiſſet. cuius ex oraculo reddita uox eſt inuenturum equum· ſed ut eo

perturbatus, periret· inde cum iocabundus, quaſi deluſa ſacrarum ſortium fide reuerteretur· incidit in regẽ Attalum ſæpenumero à ſe contumelioſis dictis abſentẽ laceſſitum· eiusq; iuſſu ſaxo, cui nomen erat Equi· præcipitatus, ad deos uſq; cauillãdos, dementis animi iuſtæ ſupplicia pependit.

De Rege Philippo.

Eodem oraculo Macedonum Rex Philippus admonitus, ut à quadrigæ uiolentia ſalutem ſuam cuſtodiret· toto regno diſiungi currus iuſſit· eumq; locum, qui in Bœotia quadriga uocatur, ſemꝑ uitauit. nec tamen denuntiatum periculi genus effugit· nam Pauſanias in capulo gladij, quo eum occidit· quadrigam habuit cœlatã.

De Calano.

Quæ tam pertinax neceſſitas in patre, et filio Alexãdro conſimilis apparuit. Siquidem Calanus Indus ſua ſpõte ſe ardentiſſimo rogo ſuperiacturus, interpellatus ab eo, ecquid, aut mandaret, aut dicere uellet· breui, inquit, te uidebo. nec id ſine cauſa. quia uoluntarium eius è uita exceſſum, rapida mors Alexandri ſubſecuta eſt.

De quodam Remige.

Regios interitus magnitudine miraculi Remigis caſus æquat· quem in litore Tyriorum ſentinam haurientem, cũ è naui fluctus abieciſſet· altero latere repercuſſum, contrarius fluctus in nauem retulit. Itaque miſeri ſimul, ac felicis complorationi, ꝑmixta fuit gratulatio.

De Pruſia filio Regis Bithyniæ.

Quid illa nonne ludibria Naturæ in corporibus humanis fuiſſe credenda ſunt? tolerabilia quidem, quia ſæuitia caruerunt· cæterum et ipſa miraculis annumeranda. Nam et Pruſiæ regis filius eodem nomine, quo pater

pro ſuperiori ordine dẽtium unum os æqualiter exten=tum habuit· nec ad ſpeciem deforme, nec ad uſum ulla ex parte incommodum.

De Filia Mitridatis regis.

Mitridatis uero regis filia Dripetine Laodicæ regina nata· duplici ordine dentium deform admodũ comes fugæ patris, à Pompeio deuicti fuit.. Nec illius quidem paruæ admirationis oculi, quem cõſtat tam certa acie luminum uſum eſſe· ut à Lilybæo portu Carthaginiẽſium, egredientes claſſes intueretur. Oculus eius admirabilius Ariſtomenis Meſſenij cor· quod Athenienſes ob eximiam calliditatem exectum, pilis refertum inuene=runt, cum eum aliquoties captum· et aſtutia elapſum, cepiſſent.

De Antipatro Poeta.

At Poeta Antipater Sidonius, omnibus ãnis, uno tantummodo die, quo genitus erat, febri implicabatur. Cumq; ad ultimam ætatem perueniſſet· natali ſuo certo illo circuitu morbi conſumptus eſt.

De Poliſtrato & Hippoclide.

Hoc loco apte referantur Poliſtratus, et Hippoclides Philoſophi eodem die nati, eiuſdem præceptoris Epicuri ſectam ſecuti· patrimonij etiam poſſidendi, alendæque ſcholæ communione coniuncti· eodemq; momento temporis ultima ſenectute extincti· tam æqualem fortunæ pariter, atque amicitiæ ſocietatem, quis non ipſius cœleſtis Concordiæ ſinu genitam, nutritam, et finitam putet? Quãpropter hoc potiſſimũ fuerit, aut ĩ liberis potentiſſimi regis· aut in rege clariſſimo· aut in uate ingenij florentis· aut in uiris eruditiſſimis· aut in homine ſortis ignotæ, ne ipſa quidem omnis bonæ, malæq; ma

teriæ fæcunda artifex Natura, rationem rerũ reddiderit. Non magis, q̃ qui ita ſylueſtres capreas, Cretæ genitas, tantopere dilexerit, quas ſagittis cõfixas ad ſalutare auxilium herbæ Dictami, tantum non ſuis manibus deducit · efficitq́; ut concepta ea, continuo et tela; et ui ueneni, uulneribus reſpuant. Aut in Cephalenia inſula, cum omnia ubiq; pecora hauſtu aquæ quotidie recreentur, in ea pecudes maiore ex parte ãni ore aperto ex alto uentos recipientes, ſitim ſuam ſedare inſtituerit. Aut quápropter Crotonæ in tẽplo Iunonis Laciniæ aram ad omnes uentos immobili cinere donauerit potiſſimum. Vel quare alteram in Macedonia · alteram in Caleno agro aquam proprietatẽ uini, qua homines inebrientur, poſſidere uoluerit. Non admiratione iſta · ſed memoria proſequi debemus. Cum ſciamus recte ab ea plurimum licentiæ uẽdicari · penes quã infinitus cuncta gignendi labor conſiſtit.

De mirabili magnitudine et longitudine ſerpentis.

Quæ quia ſupra uſitatam rationem excedẽtia attigimus, ſerpentis quoq; à Tito Liuio curioſe pariter, ac facunde relatæ fiat mentio. Is enim ait in Aphrica apud Bagradam flumen tantæ magnitudinis anguem fuiſſe · ut Attilij Reguli exercitum uſu amnis prohiberet · multisq; militibus ingenti ore correptis, compluribus uoluminibus caudæ eliſis, cum telorum iactu perforari nequiret · ad ultimum baliſtarum tormentis undiq; petitam, ſilicum crebris, et ponderoſis uerberibus procubuiſſe · omnibusq; et cohortibus, et legionibus ipſa Carthagine uiſam terribiliorẽ · atq; etiã cruore ſuo gurgitibus imbutis, corporisq; iacẽtis peſtifero afflatu, uicina

Secundo bello punico nec p° Cannensem cladē nulla maiore unquam a peno hoste illata esse Romanis:

regione polluta Romana inde ſummouiſſe caſtra· dicit beluæ coriū· C·xx· pedum longū, in urbē miſſum·

VALERII MAXIMI LIB·II· Caput·I·

d Iues, et præpotens naturæ regnum ſcrutatus, iniĳciā ſtilum tam noſtræ urbis, quàm cæterarum gentium priſcis, ac memorabilibus inſtitutis· Opus eſt enim cognoſci huiuſce uitæ, quam ſub optimo principe felicem agimus· quæ nam fuerint elementa· ut eorum quoque reſpectus aliqd præſentibus moribus proſit· De nuptĳs·

Apud antiquos non ſolum publice, ſed etiam priuatim nihil gerebatur, niſi auſpicio prius ſumpto· quo ex more nuptĳs etiamnum Auſpices īterponuntur· qui quamuis auſpicia petere deſierint· ipſo tamen nomine ueteris conſuetudinis ueſtigia uſurpantur· Fœminæ cum uiris cubantibus ſedentes cœnitabant. quæ conſuetudo ex hominum conuictu ad diuina penetrauit· nam Iouis epulo ipſe in lectulum, Iuno, et Minerua, in ſellas ad cœnam inuitabantur· quod genus ſeueritatis ætas noſtra diligentius in Capitolio, q̄ in ſuis domibus ſeruat· uidelicet qa magis ad rē ptinet dearū, q̄ mulierū diſciplina cōtineri· Quæ uno cōtentæ matrionio fuerāt, corona pudicitiæ honorabantur· Exiſtimabant enī eū præcipue matronæ ſyncæra fide incorruptum eſſe animum· qui poſt depoſitæ uirginitatis cubile, in publicū egredi neſciret· multorum matrimoniorum experientiam, quaſi legitimæ cuiuſdam intemperantiæ ſignum eſſe credentes· De primo repudio·

Repudium inter uxorem, et uirum, à condita urbe uſq;

Marcell⁹ vir bello Insignis magnitudine quadam animi atq; ingenii puin Annibal [illegible] docuit posse uinci ad urbē nolā:

Nam in eu pu... ceſus est Paul⁹ con[sul] [vi]r memo[ra]tu dignus ... Vincere scis hanibal uictoriā ... scis: Nec ... inge ... [illegible] Capua à campis ... [illegible] ... latent Cam... [illegible] pulchritudine ... insignes

ad uicæſimum et quingenteſimum annum nullum interceſſit. Primus autem Spurius Carbilius uxorem ſterilitatis cauſa dimſit. qui quanquam tolerabili ratione motus uidebatur reprehenſione tamen nõ caruit. quia nec cupiditatem qdem liberorum, coniugali fidei præponi debuiſſe arbitrabantur. ſed quo matronale decus uerecundiæ munimento tutius eſſet in ius uocanti matronam corpus eius attingere non permiſerunt ut inuiolata manus alienæ tactu ſtolæ relinqueretur.

De uſu uini mulieribus interdicto.

Vini uſus olí Romanis fœminis ignotus fuit ne. ſ. in aliquod dedecus prolaberentur quia proximus à Libero patre, intemperantiæ gradus, ad inconceſſam uenerẽ eſſe conſueuit. Cæterũ ut non triſtis earum et horrida pudicitia, ſed honeſto comitatis genere temperata eſſet, ĩdulgentibus maritis, et auro abundanti, et multa purpura uſæ ſunt et quo formam ſuam cõcinniorẽ efficerent ſumma cum diligentia capillos cinere rutilarunt. Nulli enim tunc ſubſeſſores alienorum matrimoniorum oculi metuebãtur, ſed pariter et uidere ſancte, et aſpici mutuo pudore cuſtodiebantur.

De Sacello deæ Viriplacæ.

Quoties uero inter uirum, et uxorem aliquid iurgij interceſſerat, in Sacellum deæ Viriplacæ quod eſt in Palatio, ueniebant et ibi ĩuicem locuti, quæ uoluerant contentione animorum depoſita, concordes reuertebantur. Dea nomen hoc à placandis uiris aſſecuta fertur. ueneranda quidem, et neſcio an præcipuis et exquiſitis ſacrificijs colenda. utpote quotidianæ, ac domeſticæ pacis cuſtos, ĩ pari iugo charitatis, ipſa ſui appellatiõe,

uirorum maieſtati debitum, ac fœminis reddens hono
rem. Huiuſmodi inter coniuges uerecundia. qd inter
cæteras neceſſitudines nõne apparet conſentanea? nam
ut minimo indicio maximam uim eius ſignificem, ali=
quandiu nec pater cum filio pubere, nec ſocer cum ge
nero lauabatur. Manifeſtum igitur eſt tantum religiõis
ſanguini, et affinitati, quantum ipſis dijs immortalibus
tributum. quia inter iſta tam ſancta uincula, non ma=
gis, quàm i aliquo ſacrato loco nudare ſe nefas eſſe cre
debatur. Conuiuiũ etiam ſolenne maiores inſtitue=
rũt, idq; Chariſtia appellauerũt cui præter cognatos,
et affines nemo interponebatur ut ſiqua inter neceſſa=
rias perſonas querela eſſet orta apud ſacra menſæ, et
inter hilaritatem animorum, fautoribus Concordiæ
adhibitis tolleretur.

De honore impenſo ſenibus à iuuenibus.

Senectuti iuuentus ita cumulatum et circunſpectum ho=
norem reddebat tanquam maiores natu adulſcentiũ
communes patres eſſent. Quo circa iuuenes, Senatus die
utique aliquem ex patribus. C. aut propinquum, aut
paternum amicum ad curiã deducebant affixiq; ual=
uis expectabant donec reducendi officio etiam funge
rentur, quàm quidem uoluntaria ſtatione, et corpora,
et animos, ad publica officia ſuſtinenda impigre robo=
rabant breuiq; proceſſu morarum, clarã in lucem uir
tutum ſuarum uerecunda laboris meditatione, ipſi do=
ctores erant. Inuitati ad cœnã diligenter quærebãt
qui nam ei conuiuio eſſent i terfuturi ne ſenioris aduẽ=
tum diſcubitu præcurrerent. ſublataq; menſa priores
conſurgere, et abire patiebantur. è quibus apparet cœ

næ quoq; tempore quàm parco, et quàm modeſto ſermone his præſentibus ſoliti ſint uti.

De maioribus dantibus exemplũ uirtutis iuuenibus.

Maiores natu in conuiuijs ad tibias egregia ſuperiorũ opera carmine comprehenſa pangebant quo ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent. Quid hoc ſplendidius? quid etiam utilius certamine? pubertas canis ſuum honorem reddebat· defuncta uiriũ curſu ætas ingredientes actuoſam uitam fauoris nutrimẽtis proſequebatur. Quas Athenas? quã ſcholam? quæ alienigena ſtudia huic domeſticæ diſciplinæ prætulerim? Inde oriebantur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcelli, Fabij, ac ne ſingula imperij noſtri lumina ſimul percurrendo ſim longior inde inquam cœli clariſſima pars diui fulſerunt Cæſares. Adeo autem magna charitate patriæ tenebantur ut arcana conſilia patrum· C· multis ſeculis nemo Senator enuntiauerit. Quintus Fabius Maximus tantummodo, & is ipſe per imprudẽtiam de tertio Punico bello indicendo· quod ſecreto in curia erat actum· Publio Craſſo rus petens, domũm reuertenti in itinere narrauit· memor eum triennio ante quæſtorem factum· ignarusq; non dum à Cẽſoribus in ordinem ſenatorum electum: quo uno modo etiã his, qui iam honores geſſerant· aditus in curiam dabatur. ſed quamuis honeſtus error Fabij eſſet· uehementer tamen à COSS· obiurgatus ẽ. Nũquam enim taciturnitatem, optimum, ac tutiſſimũ, adminiſtrandarum rerum uinculum, labefactari uolebant.

De Eumene Rege Aſiæ.

Ergo cum Aſiæ Rex Eumenes amãtiſſimus noſtræ urbis

bellum à Perſe aduerſus · P · Ro · comparari ſenatui nuntiaſſet, non ante ſciri potuit · quid aut ille locutus eſſet · aut patres reſpondiſſent · quàm captum Perſen cognitum eſt · Fidū erat, et altum · R · pu · pectus cura, ſilentijq; ſalubritate munitum, et uallatum undiq; · cuius limen intrātes, abiecta priuata charitate, publicam induebant · Itaq; non dicam unum · ſed neminem audiſſe crederes · quod tam multorum auribus fuerat commiſſum · Magiſtratus uero priſci quantopere ſuam, populiq; Romani maieſtatem retinentes ſe geſſerint · hinc cognoſci poteſt · quod inter cætera obtinendæ grauitatis indicia, illud quoq; magna cum perſeuerātia cuſtodiebant · ne græcis unquam, niſi latine reſponſa darent · quin etiam ipſa linguæ uolubilitate, qua plurimū ualent · excuſſa, per interpretem loqui cogebant, non in urbe tantum noſtra · ſed etiam in Græcia, et Aſia · quo s. latinæ uocis honos, per omnes gentes uenerabilior diffunderetur · nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla non in re palliū togæ ſubijci debere arbitrabantur · indignum eſſe exiſtimantes illecebris, et ſuauitati literarum, imperij pondus, et autoritatem donari ·

De · C · Mario ·

Quápropter non es damnādus rigoris ruſtici crimine · C · Mari · quia gemina lauro, coronatam ſenectutem tuā, Numidicis, et Germanicis illuſtrem trophæis, uictor de uictæ gentis facundia politiorem fieri noluiſti, Credo ne alienigena ingenij exercitatione, patrij ritus ſeruus transfuga exiſteres · Quis ergo huic conſuetudini, qua nūc Græcis actionibus aures curiæ exurdantur ianuā patefecit? ut opinor Molo Rhetor · q ſtudia M · Cic-

in templo docere ... ceteris ne essent ...

ronis · cũ nãq; ante oẽs exterarũ gẽtiũ in ſenatu ſine interprete auditũ cõſtat · quẽ honorem non immerito cœpit · quoniam ſummam uim Romanæ eloquentiæ adiuuerat · Conſpicuæ felicitatis Arpinàs, unicum ſiue literarum glorioſiſſimum contemptorem, ſiue abundantiſſimum fontem intueri uelis ·

De more, quem maiores obſeruabant in urbe.

Maxima autem diligentia maiores hunc morem retinuerunt · ne quis ſe inter COS · et proximum lictorem · quamuis officij cauſa unà progrederetur, iterponeret · filio dúntaxat, et ei puero ante patrem COS · ambulandi ius erat · Qui mos adeo pertinaciter retentus eſt, ut · Q · Fabius maximus quinquies COS · uir etiam pridem ſummæ autoritatis, et tunc ultimæ ſenectutis, à filio COS · inuitatus · ut inter ſe, et lictorem procederet · ne hoſtium Sãnitum turba, ad quorum colloquium deſcendebant · elideretur · id facere noluerit · Idẽ à Senatu legatus miſſus ad filium COS · Sueſſam · poſt, q̃ animaduertit eum ad officium ſuum extra mœnia oppidi proceſſiſſe · indignatus quoq; quod ex lictoribus nemo ſe equo deſcendere iuſſiſſet · plenus iræ ſedere perſeuerauit. quod cum filius ſenſiſſet · proximo lictori, ut ſibi appareret, imperauit · cuius uoci Fabius continuo obſecutus, non ego (inquit) fili ſummum imperium tuum contempſi · ſed experiri uolui · an ſcires COS · agere · nec ignoro quid patriæ uenerationi debeatur · uerum publica inſtituta priuata pietate potiora iudico ·

De mira cõſtantia legatorũ Ro·

elatis · Q · Fabij laudibus, offerunt ſe mirificæ conſtantiæ uiri · qui legati à ſenatu Tarentum ad res petendas miſſi ·

Praeferebat Scipio eximia forma et omni amplo digna imperio: erat praeterea ... benignus i audiendo: facundus in respondendo et in conciliandis hominibus egregius artifex. habitu corporis

das miſſi· cum grauiſſimas ibi iniurias accepiſſent· unus etiam urina reſperſus eſſet· in Theatrum (ut eſt conſuetudo Græciæ· introducti· legationem quibus ac ceperant uerbis, peregerunt· de his quæ paſſi erant, queſti non ſunt· ne quid ultra, ac mandatum eſſet· lo= querentur· intimisq; pectoribus eorum· antiqui moris reſpectus dolore, qui ex contumelia grauiſſimus ſenti= tur, conuelli non potuit· finem profecto fruendarum opum, quibus ad inuidiam diu abundaueras Tarenti na ciuitas· quæſiſti· Nam dum horridæ uirtutis in ſe ipſum connexum ſtabilimentum, nitore fortunæ præ= ſentis inflata faſtidioſe æſtimas· in præualidum impe= rij noſtri mucronem, cæca, et amens irruiſti· Sed ut à luxu perditis moribus, ad ſeueriſſima maiorum inſti tuta tranſgrediar· antea ſenatus aſſiduam ſtationem eò loci peragebat· qui hodie quoq; Senaculum appella tur. nec expectabat, ut edicto contraheretur· ſed inde citatus protinus in curiam ueniebat. ambiguæ laudis ci uem exiſtimans, qui debitis R·P· officijs non ſua ſpō te, ſed iuſſus fungeretur· quia quicquid imperio cogi= tur· exigenti magis, q̃ præſtanti acceptum refertur·

Aliud inſtitutum contra trib· pl·

Illud quoq; memoria repetendum eſt quod trib· pl· in= trare curiam nō licebat· ante ualuas autem poſitis ſub ſellijs decreta patrū attentiſſima cura examinabant· ut ſiqua ex eis improbaſſent· rata eſſe non ſinerent· Itaq; ueteribus· S·C·T· litera ſubſcribi ſolebat· eaq; nota ſignificabatur· illa trib· quoq; cenſuiſſe· q quã= uis pro commodis plebis excubabant· inq; imperijs cō peſcendis occupati erãt· Inſtrui tamen ea argenteis ua-

ſis, et annulis aureis publice præbitis, patiebātur· quo talium rerum uſu, autoritas magiſtratuum eſſet ornatior. Quorum quemadmodum maieſtas amplificabatur, ita abſtinentia arctiſſime conſtringebatur. Immolatarū enim ab his hoſtiarum exta ad Quæſtores Aerarij delata ueniebant. Sacrificijsq; P. R. tum deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat. Imperatoribus noſtris quàm ſacras manus habere deberent, apud iſta altaria diſcentibus. cōtinentiæq; tantum tribuebatur· ut multorū æs alienū· qui prouícias ſincære adminiſtrauerant· à ſenatu perſolutum ſit. Nam quorum opera, publicam autoritatem, ſplendorem ſuum procul obtinuiſſe uiderant· eorum dignitatem domi collabi indignum, ſibiq; deforme eſſe arbitrabantur.

De ordine equeſtri.

Equeſtris uero ordinis iuuentus, omnibus annis bis urbē ſpectaculo ſui, ſub magnis autoribus cælebrabat, die Lupercalium, et equitum probatione. Lupercalium enim mos à Romulo, et Remo inchoatus eſt, tunc cum lætitia exultantes, qđ his auus Numitor Rex Albanorum eo loco, ubi educati erant· urbem condere permiſerat ſub monte Palatino, hórtatu Fauſtuli educatoris ſui· quem Euander Argiuus conſecrauerat. facto ſacrificio, cæſisq; capris epularū hilaritate, ac uino largiore prouecti· diuiſa paſtorali turba, cincti omnes pellibus immolatarum hoſtiarum, iocantes, obuios petiuerunt. cuius hilaritatis memoria annuo circuitu feriarum repetitur. Trabeatos uero equites idibus Iulij Q. Fabius tranſuehi inſtituit. Idem cenſor cum P. Decio ſeditionis finiendæ gratia· quia Comitia in hu=

millimi cuiuſq; poteſtatem redacta acceſſerant·omnem forenſem turbam, in quatuor tantummodo Tribus deſcripſit eaſq; Vrbanas appellauit. quo tam ſalubri R·P·facto, uir alioqui bellicis operibus excellens, Maximus cognominatus eſt.

De·C·Mario.

Laudanda etiam populi uerecundia eſt· qui impigre ſe laboribus, et periculis militiæ offerendo, dabat operā ne imperatoribus, capitecenſos ſacramento rogare eſſet neceſſe quorum nimia inopia ſuſpecta erat· ideoq; his publica arma non committebantur. Sed hanc diutina uſurpatione firmatam conſuetudinem·C·Marius Capitecenſum legendo militem, abrupit. Ciuis alioqui magnificus, ſed nouitatis ſuæ conſcientia, uetuſtati nō ſanè propitius, memorq; ſi militaris ignauia humilitatem ſpernere pſeueraret ſe à maligno uirtutum interprete uelut capitecenſum imperatorem compellari poſſe. Itaq; faſtidioſum delectus genus, in exercitibus Romanis obliterandum duxit· ne talis notæ contagio ad ipſius quoq; gloriæ ſugillationem penetraret.

De·P·Rutilio et·C·Mallio conſule.

Armorum tractandorum meditatio à·P·Rutilio COS. C·Mallij collega militibus eſt tradita. Is enim nullius ante ſe imperatoris exemplum ſecutus, ex ludo·C·Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum accerſitis, uitandi, atque inferēdi ictus ſubtiliorem rationem legibus ingenerauit· Virtutemq; Arti·et Artem rurſus Virtuti miſcuit· ut Illa impetu huius, fortior· hæc illius ſcientia, cautior fieret.

De uſu Velitum primo reperto.

Velitum uſus eo bello primum repertus eſt, quo Capuam

Fulius Flaccus imperator obſedit. Nam cum equitatui campanorum crebris excurſationibus equites noſtri quia numero pauciores erant, reſiſtere non poſſent. Q. Neuius Centurio è peditibus lectos expediti corporis breuibus, et incuruis ſeptenis armatos haſtis, paruo tegmine munitos, ueloci ſaltu iungere ſe equitantibus, et rurſus celeri motu dilabi inſtituit quo facilius equeſtri prælio ſubiecti pedites, uiros pariter, atq; equos hoſtium telis inceſſerent. Eaq; nouitas pugnæ unicum campanæ perfidiæ debilitauit auxilium. Ideoq; autori eius Neuio adhuc honos eſt habitus. Proximus militaribus inſtitutis ad urbana caſtra. i. theatra gradus faciendus eſt. quoniam hæc quoq; ſæpenumero animoſas acies inſtruxerunt. Excogitata Nãq; cultus deorũ, & hominum delectationis cauſa non ſine aliquo pacis rubore, uoluptatem, et religionem, ciuili ſanguine, ſcænicorum portẽtorum gratia, macularunt, quæ inchoata quidem ſunt à Meſſala, et Caſſio Cen. Cæterũ autore P. Scipione Naſica omnem apparatum operis eorũ ſubiectum haſtæ uenire placuit. Atq; etiã. S. C. cautum eſt ne quis in urbe propius ue paſſus mille ſubſellia poſuiſſe ſedens ue ludos ſpectare uellet. ut ſcilicet remiſſioni animorum iniuncta ſtandi uirilitas, propria Romanæ gentis nota eſſet. Mos ludorum. P er qngẽtos aũt, et qnquagintaocto annos, Senatus populo mixtus, ſpectaculo ludorũ iterfuit. Sed hũc morẽ Atilius Seranus, et. L. Scribonius Aediles, ludos Matri deum facientes, ſuperioris Africani ſententiam ſecuti, diſcretis Senatus, et populi locis ſoluerunt eaq; res auertit uulgi animum, et fauorem Scipionis magnopere

quaſſauit. Nunc cauſam inſtituendorum ludorum ab origine ſua repetam. C. Sulpitio Bætico. C. Licinio Stolone COSS. intoleranda uis ortæ peſtilentiæ ciuitatem noſtram à bellicoſis operibus reuocatam domeſtici atque inteſtini mali cura afflixerat. Iamq; plus in exquiſito, et nouo cultu religionis, quàm in ullo humano conſilio poſitum opis uidebatur. Itaq; placandi cœleſtis numinis gratia, compoſitis carminibus uacuas aures præbuit ad id tempus Circenſi ſpectaculo contenta. quod primus Romulus raptis uirginibus ſabinis Conſualium nomine celebrauit. Verum ut eſt mos hominum paruula initia pertinaci ſtudio proſequendi, uenerabilibus erga deos obſequijs iuuentus, rudi, atque incompoſito motu corporum iocabunda, geſtus dedit. eaq; res Ludiũ ex Etruria acerſendi cauſam præbuit. cuius decora pernicitas uetuſto ex more Curetum Lydorũq;, à qbus Etruſci originem traxerunt, nouitate grata Romanorũ oculos permulſit. et quia Ludius apud eos Hiſtrio appellabatur, ſcænico nomen hiſtrionis inditum eſt. Paulatim deinde ludicra ars ad ſatyrarum modos perrexit. a quibus primus omnium poeta Liuius, ad fabularum argumenta ſpectantium oculos, et animos tranſtulit. Iſq; ſui operis actor, cum ſæpius à populo reuocatus, uocem obtudiſſet, adhibito pueri, et tibicinis concentu, geſticulationem tacitus peregit. Attellani autem ab Oſcis acciti ſunt. quod genus delectationis italica ſeueritate temperatũ, ideoq; uacuum nota eſt. nam neq; tribu mouetur. neq; à militaribus ſtipendijs repellitur. et quia cæteri ludi ipſis appellationibus unde trahantur, apparet. non abſur=

VAL. MA.

dum uidetur Secularibus initium ſuum· cuius generis minus trita notitia eſt, reddere.

De quodam Valeſio.

Cum ingenti peſtilentia Vrbs antiqua, agriq; uaſtarentur· Valeſius uir locuples ruſticæ uitæ duobus filijs, et filia ad deſperationem uſq; medicorum laborantibus· aquam calidam ijs à foco petens, genibus innixus, Lares familiares, ut puerorum periculum in ipſius caput transferrent, orauit· orta deinde uox eſt, habiturum eos ſaluos. ſi continuo flumine Tyberis deuectos Tarentum portaſſet. Ibi'q; ex Ditis patris, et Proſerpinæ ara petita aqua calida, quam illi deſyderarent recreaſſet. Eo prædicto magnopere confuſus· quod et longa, et periculoſa nauigatio imperabatur· ſpe tamen dubia præſentem metum uincente, pueros ad ripam Tyberis protinus detulit. habitabat enim in uilla ſua propè uicum Sabinæ regionis Heretum, ac lintre Hoſtiam petens, nocte concubia ad Martium campum appulit. ſitientibus'q; ægris ſuccurrere cupiens, igne in nauigio non ſuppetente, ex gubernatore cognoſcit, haud procul apparere fumum· et ab eo iuſſus egredi Tarentum (id nomen ei loco eſt) cupide arrepto calice aquam flumine hauſtam eò, unde fumus erat obortus· iam lætior pertulit· diuinitus dati remedij quaſi ueſtigia quædam in propinquo ſe exiſtimās nactum· Inq; ſolo magis fumante, quàm ullas ignis habente reliquias, dum tenacius omen apprehendit· contractis leuibus, et quæ ſors obtulerat nutrimentis, pertinaci ſpiritu, flammam euomuit· calfaciam'q; aquam pueris bibendā dedit· qua potata, ſalutari quiete ſopiti, diutina ui morbi repente

ſunt liberati · patri'q; indicauerunt uidiſſe ſe in ſomnis neſcio à quo deorum ſpongia corpora ſua pertergi, et præcipi · ut ad Ditis patris, et Proſerpinæ aram · à qua potio ipſis fuerat allata furuæ hoſtiæ immolarentur · Lectiſternia'q;, et ludi nocturni fierent · Is qui eò loci nullam aram uiderat, deſyderari credens, ut à ſe con ſtrueretur, aram empturus in urbem perrexit, relictis qui fundamentorum conſtituendorum gratia, terram ad ſolidum foderent · ij domini imperium exequen= tes, cum ad · xx · pedum altitudinem humo egeſta per= ueniſſent · animaduerterunt aram Diti patri, Proſer= pinæ'q; inſcriptam · Hoc poſt, quam Valeſius nuntian te ſeruo accepit · omiſſo emendæ propoſito, Hoſtias ni= gras, quæ antiquitus furuæ dicebantur · Tarenti im= molauit · ludos'q;, et Lectiſternia, continuis tribus no= ctibus, quia totidem filij periculo liberati erant, fecit ·

De · P · Valerio · Publicola ·

Cuius exẽplum Valerius publicola, qui primus · COS · fuit, ſtudio ſuccurrendi ciuibus, ſecutus, apud eandem aram publice nuncupatis uotis, cæſis'q; atris bobus Diti maribus, fœminis Proſerpinæ, Lectiſternio'q;, ac lu dis trinoctio factis · arã Terra, ut ante fuerat, obruit ·

De · Q · Catulo ·

Religionem ludorum creſcentibus opibus ſecuta lætitia eſt · Eius inſtinctu · Q · Catulus Campanam imitatus luxuriam, primus ſpectantium conſeſſum, uelorũ um= braculis texit ·

De Cn · Pompeio ·

Cneus Pompeius ante oẽs, aquæ ꝑ ſemitas decurſu, æſti= uum minuit feruorem ·

De Claudio Pulchro ·

Claudius pulcher ſcænã uarietate colorũ adumbrauit,

uacuis ante pictura tabulis extentam · quam totam argento · C · Antonius auro, Petreius, ebore Q · Catulus prætexuit · uerſatilem fecerunt Lucius et Cina locum, quem argentatis choragijs · P · Lentulus Spinter adornauit · Tranſlatum antea phœniceis indutum tunicas · M · Scaurus exquiſito genere ueſtis cultum induxit · Nam gladiatorum munus primum Romæ datum eſt in foro Boario, appio Claudio Q · Fuluio COSS · dederunt · M · et Decius filij Bruti funebri memoria, patris cineres honorando · De Athletis ·

Athletarum certamen a · M · Scauri tractum eſt munificentia · De prima ſtatua aurea in Italia ·

Statuam auratam nec in urbe, nec in ulla parte Italiæ quiſquam prius aſpexit, quàm a · M · Atilio Glabrione equeſtris, patri poneretur in æde Pietatis · eam autem ædem · P · Cornelio Lentulo, et · M · Bebio Pamphilo COSS · ipſe dedicauerat compos uoti factus Rege Antiocho apud Thermopylas ſuperato ·

De · C · Flauio uulgante Ius ciuile ·

Ius ciuile per multa ſecula iter ſacra, cerimoniasq; deorum immortalium abditum, ſolisq; Pontificibus notum · Cn · Flauius libertino patre genitus, et ſcriba, cũ ingenti nobilitatis indignatione factus Aedilis Curulis uulgauit · ac faſtos penè toto foro expoſuit, qui cum ad uiſendum ægrum collegam ſuum ueniret · neque à nobilibus, quorum frequentia cubiculum erat completum · ſedẽ di loco reciperetur · ſellam curulem afferri iuſſit · et in ea honoris pariter, atq; contẽptus ſui uindex, conſedit · De ueneficijs in urbe ·

Veneficij quæſtio, et moribus, et legibus Romanis ignota,

compluriummatronarũ patefacto ſcelere orta eſt quæ cum uiros ſuos clãdeſtinis inſidijs ueneno perimerent· unius ancillæ indicio protractæ, pars capitali iudicio damnatæ centum ſeptuaginta numerum compleuerũt·

Tibicinum quoq; collegium ſolet in foro uulgi ocu= los in ſe conuertere, cum inter publicas, priuatasq; fe= rias, actiones perſonis tecto capite, uariaq; ueſte uelatis concentus edit· Inde tracta licentia quondam uetiti in æde Iouis quod priſco more factitauerãt, ueſci· Tibur irati ſe contulerunt· quorum miniſterio ſenatus deſerta ſacra non æquo animo ferens, per legatos à Tiburtibus petijt· ut eos gratia ſua Romanis templis reſtituerent· quos illi in propoſito perſeuerantes, interpoſita feſtæ epulationis ſimulatione· mero, ſomnoq; ſopitos, plau= ſtris in urbem deuehendos curauerunt· quibus et ho= nos priſtinus reſtitutus· et huiuſce luſus ius eſt datum· perſonarum uſus pudorem circunuẽtæ temulentiæ cau ſam habet·

De modo comedendi antiquorum·

Fuit etiam illa ſimplicitas antiquorum in cibo capiendo humanitatis ſimul, & continentiæ certiſſima index· Nam maximis uiris prandere, et cœnare in propatulo uerecundiæ non erat· nec ſanè ullas epulas habebãt· quas populi oculis ſubijcere erubeſcerent· erant adeo continentiæ attenti· ut frequẽtior apud eos Pultis uſus, quàm panis eſſet· Ideoq; in ſacrificijs mola, quæ uoca batur, ex farre, et ſale, conſtat· exta farre ſparguntur· et pullis, quibus auſpicia petuntur· plus obijcitur. primi tus enim ex libamentis uictus ſui, deos eò efficacius, quò ſimplicius placabant· Et cæteros quidem ad be neficiendum uenerabantur· febrem autem ad minus

nocendum templis colebant. quorum adhuc unum in palatio, alterum in area Marianorum monimentorũ, tertium in ſumma parte Vici longi extat. In eáq; remedia, quæ corporibus ægrorum adnexa fuerant, deferebantur. Hæc ad humanæ mentis æſtus leniẽdos cum aliqua uſus ratione excogitata, cæterum ſalubritatem ſuam iduſtriæ certiſſimo ac fideliſſimo monumento tuebantur: bonæq; ualetudinis eorum quaſi quædam mater erat frugalitas, inimica luxurioſis epulis: et aliena nimiæ uini abundantiæ, et ab omni immoderato ueneris uſu, auerſa. Externa. De ciuitate Spartana.

I*dem ſenſit proxima maiorum noſtrorũ grauitati Spartana ciuitas. quæ ſeueriſſimis Lycurgi legibus obtemperans, aliquandiu ciuium ſuorum oculos à contemplanda Aſia retraxit. ne illecebris eius capti, ad delicatius uitæ genus prolaberentur. Audierant enim Lautitiam inde, et immodicos ſumptus, et omnia non neceſſaria uoluptatis genera fluxiſſe. primosq; Ionas unguenti, coronarumq; in conuiuio dandarum, et ſecundæ menſæ ponendæ conſuetudinem, haud parua luxuriæ irritamenta reperiſſe: ac minime mirum eſt, quod homines labore, ac patientia gaudẽtes, tenaciſſimos patriæ neruos: externarum delitiarum contagione ſolui, et hebetari noluerunt: cum aliquanto faciliorem Virtutis ad Luxuriam, q̃ Luxuriæ ad Virtutem, tranſitum uiderent.* De Pauſania.

Q*uod eos nõ fruſtra timuiſſe dux ipſorum Pauſanias patefecit. Qui maximus operibus editis ut primũ ſe Aſiæ moribus permſit, fortitudinem ſuam, effœminato eius cultu, mollire non erubuit.* De Ciuitate ipſa.

E iuſdem ciuitatis exercitus nõ ante ad dimicandũ deſcendere ſolebant· quã Tibiæ concentu· et Anapæſti pedis modulo cohortationis calorem aio traxiſſent· uegeto, et crebro ictus ſono, ſtrenue hoſtem inuadere admoniti. Iidem ad diſſimulandum, et occultandum uulnerum ſuorum cruorem, puniceis tunicis in prælio utebantur. non ut ipſis aſpectus earum terrorem· ſed ne hoſtibus fiduciæ aliquid afferret. De Athenienſibus.

E gregios uirtutis bellicæ ſpiritus Lacedæmoniorum, prudẽtiſſimi pacis moribus Athenĩẽſes ſubſequuntur. apud quos inertia è latebris ſuis lãgore marcens, in forũ perinde ac delictum aliquod protrahitur, fitq; ut facinoroſæ, ita erubeſcẽdæ rea culpæ. De Areopago.

E iuſdem urbis, et ſanctiſſimum conſiliũ Areopagus, qd qſq; Athenienſium ageret· aut quo nã quæſtu ſuſtentaretur· diligẽtiſſime inqrere ſolebat. ut hoĩes honeſtatẽ· uitæ rationem memores reddendam eſſe, ſequerentur.

De Eodem.

E adem bonos ciues corona decorandi, primo conſuetudinem introduxit, duobus oleæ connexis ramulis clarũ Periclis cingendo caput· Probabile ĩſtitutum ſiue rem, ſiue pſonam intueri uelis. Nam et uirtutis uberrimum alimentum eſt Honos· et Pericles dignus à quo talis muneris dandi poſteritas potiſſimum initium caperet.

Age quid illud inſtitutum Athenarum quàm memorabile? quod conuictus à Patrono Libertus ingratus, iure libertatis exuitur. ſuperſedeo te (inquit) habere ciuem tanti muneris impium æſtimatorem. Nec adduci poſſum· ut credam urbi utilem, quem domi ſceleſtum cerno. abi igitur et eſto ſeruus· qm̃ liber eſſe neſciſti.

De Maſſilienſibus·

I nde Maſſilienſes quoq; ad hoc tempus uſurpant diſci= plinæ grauitatem· priſci moris obſeruantia, charitate Po·Ro· præcipue conſpicui· qui treis in eodem manu miſſiones reſcindi permittunt· ſi ter ab eodem deceptũ dominum cognouerint· quarto errori ſubueniendum non putant· quia ſua iam culpa iniuriam accepit· qui ei ſe toties obiecit· Eadem ciuitas ſeueritatis cuſtos acerrima eſt· Nullum aditum in ſcænam Mimis dan= do· quorum argumenta maiore ex parte ſtuprorum continent actus· ne talia ſpectandi conſuetudo, etiam imitandi licentiam ſumat· Omnibus autem, qui per aliquam religionis ſimulationem alimenta ĩertiæ quæ runt· clauſas portas habet· et mendacem, et fucoſam ſuperſtitionem, ſubmouẽdam eſſe exiſtimans· Cæ= terum à condita urbe gladius eſt ibi· quo noxij iugu= lantur· rubigine quidem exeſus, et uix ſufficiens mini ſterio· ſed index in minimis quoque rebus omnia an= tiquæ conſuetudinis momenta ſeruanda·

De duabus Arcis·

D uæ etiam ante portas eorum arcæ iacent· altera qua liberorum, altera qua ſeruorum corpora ad ſepultu= ræ locum plauſtro deuehuntur· ſine lamentatione, ſine planctu, ſine luctu, funeris dies, domeſtico ſacrificio, adiectoq; neceſſariorum conuiuio finitur· Etenim quid attinet humano dolori indulgere? aut diuino numini inuidiam fieri, quod immortalitatem ſuam nobiſcum partiri noluerit?· Venenum cicuta temperatum in ea ciuitate publice cuſtoditur· quod datur ei qui cauſas ſexcẽtis· (Id·n· ſenatus eius nomẽ eſt) exhibuit propter

quas mors ſit illi expetenda· cognitione uirili, beneuolentia temperata· quæ neque egredi uita temere patitur, et ſapienter excedere cupienti celerem fati uiā præbet· ut uel aduerſa, uel proſpera nimis uſi Fortuna· (utraq; enim finiendi ſpiritus· Illa ne perſeueret· Hæc ne deſtituat rationem præbuerit) comprobato exitu terminetur· Quam conſuetudinem Maſſilienſium non in Gallia ortam· ſed è Græcia tralatam ide exiſtimo· quod illam etiam in inſula Cea ſeruari animaduerti· quo tempore Aſiam cum Sex· Pomp· petens, Iulide oppidum itraui· Forte enim tunc euenit, ut ſummæ dignitatis ibi fœmina· ſed ultimæ iam ſenectutis, reddita ratione ciuibus, cur excedere uita deberet· ueneno conſumere ſe deſtinarit· mortemq; ſuā Pomp· præſentia clariorem fieri magni æſtimarit· Nec preces eius Vir ille, ut omnibus uirtutibus, ita humanitatis quoque laudibus inſtructiſſimus, aſpernari ſuſtinuit, uenit itaq; ad eam· facundiſſimoq; ſermone, qui ore eius quaſi è beato quodam eloquentiæ fonte manabat· ab incepto conſilio diu nequicquam reuocare conatus, ad ultimum, propoſitum exequi paſſus eſt· quæ nonageſimum annū tranſgreſſa, cum ſumma et animi, et corporis ſincæritate· lectulo quantum dignoſcere erat quotidiana conſuetudine cultius ſtructo recubans· et innixa cubito· tibi (inquit) Sex. Pomp· Dij magis quos relinquo· quàm quos peto, gratias referant· qa nec hortator uitæ meæ, nec mortis ſpectator eſſe faſtidiſti· Cæterum ipſa hilarem Fortunæ uultum ſemper experta· ne auiditate lucis triſtem intueri cogar· reliquias ſpiritus mei proſpero fine, duas filias, et unum nepotum gregem relictura

ſuperſtitem, permitto· Cohortata deinde ad concordiã ſuos, diſtributo eis patrimonio, et cultu ſuo, ſacris'q; domeſticis Maiori filiæ traditis· poculum in quo uenenũ temperatum erat, conſtanti dextera arripuit· Tunc defuſis Mercurio delibamentis, et inuocato numine eius, ut ſe placido itinere in meliorem ſedis infernæ deduceret partem· cupido hauſtu mortiferam traxit potionẽ· ac ſermone ſignificans quaſnam ſubinde partes corporis ſui rigor occuparet· cum iam uiſceribus eum, et cordi imminere eſſet locuta· filiarum manus ad ſupremũ opprimẽdorum oculorum officium aduocauit· noſtros autem, tametſi nouo ſpectaculo obſtupefacti erant· ſuffuſos tamen lachrymis dimiſit·

De ritu Maſſilienſium·

Sed ut ad Maſſilienſium ciuitatem, unde in hoc diuerticulum exceſſi· reuertar· intrare oppidum eorum nulli cũ telo licet· præſto'q; eſt, qui id cuſtodiæ gratia acceptum, exituro reddat· ut hoſpitia ſua quẽadmodum aduenientibus humana ſunt· ita ipſis quoq; tuta ſint·

De more, quem obſeruabant Galli·

Horum mœnia egreſſo, uetus ille mos Gallorum occurrit· quos memoria proditum eſt· pecunias mutuas quæ his apud inferos redderentur, dare· quia perſuaſum habuerint, animas hominum immortales eſſe· dicerem ſtultos, niſi idẽ Brachati ſenſiſſent· quod Palliatus Pythagoras credidit·

De Gallis·

Auara, et fœneratoria Gallorũ Philoſophia· Alacris, et fortis Cimbrorum, et Celtiberorum, qui in acie gaudio exultabant, tanq̃ glorioſe, et feliciter uita exceſſuri· lamentabantur in morbo quaſi turpiter, et miſerabi

liter perituri·

De Celtiberis·

Celtiberi etiã nefas eſſe ducebant prælio ſupereſſe·cũ is occidiſſet· pro cuius ſalute ſpiritum deuouerant· laudãda utrorumq; populorum animi præſtantia · quod et patriæ incolumitatem fortiter tueri, et fidem amicitiæ conſtanter præſtandam arbitrabantur·

De Thracia·

Thraciæ uero illa Natio merito ſibi ſapientiæ laudẽ uendicauerit· quæ Natales hominum flebiliter exequias, cum hilaritate celebrat ſine ullis doctorum præceptis· uerum cõditionis noſtræ habitum præuidit· Remoueatur itaq; naturalis omnium animalium dulcedo uitæ· quæ multa et facere, et pati turpiter cogit ſi ea mortua, aliquanto eius felicior, ac beatior reperietur finis·

De moribus et ritu Lyciorum·

Quó circa recte Lycij, cũ ijs luctus incidit, muliebrem ueſtem induunt· ut deformitate cultus cõmoniti, maturius ſtultum proijcere mœrorẽ uelint·

De Fœminis idicis·

Verum quid ego fortiſſimos in hoc genere prudentiæ uiros laudem? Reſpiciãtur Indorum fœminæ· quæ, cum more patrio complures eidem nuptæ eſſe ſoleant mortuo marito, in certamen, iudiciumq; ueniunt, quam ex ijs maxĩe dilexerit. uictrix gaudio exultãs, deductaq; à neceſſarijs lætum præferens uultum· coniugis ſe flãmus ſuperiacit· et cum eo tanquã feliciſſima, crematur· ſuperatæ cũ triſtitia, et mœrore in uita remanent· Protrahe in medium Cimbricam audaciã· Adijce Celtibericam fidẽ· Iunge animoſam Thraciæ ſapientiã· Annecte Lyciorũ in luctibus abijciẽdis callide quæſitã rationẽ· Indico tñ rogo nil eorum præferes. quem Vxoris

pietas, in modū genialis tori propinquæ mortis ſecura conſcendit. De punicis fœminis et fano Veneris.

C ui gloriæ, punicarum fœminarum, ut ex comparatione turpius appareat dedecus, ſubnectam. Sicæ enim, fanum Veneris eſt in quod ſe matronæ conferebant. atq; inde procedentes, quæſtum dotis, corporis iniuria contrahebant. honeſta nimirum tam inhoneſto uinculo coniugia iuncturæ.

De inſtituto probabili Perſarum.

N am Perſarum admodum probabile inſtitutum fuit. q̄d liberos ſuos nō prius aſpiciebant, quàm ſeptimum impleſſent annum. quo paruulorum amiſſionem æquiore animo ſuſtinerent. De Numidis.

N e Numidæ quidem reges uituperandi, qui more gentis ſuæ nulli mortalium oſculum ferebant. Quicquid enim in excelſo faſtigio poſitum eſt, humili, et trita cōſuetudine, quo ſit uenerabilius, uacuū eſſe conuenit.

DE DISCIPLINA MILITARI. Caput. II.

u Enio nunc ad præcipuum decus, et ad ſtabilimentum Ro. imperij, ſalutari perſeuerantia ad hoc tempus ſincærum, et incolume ſeruatum militaris diſciplinæ tenaciſſimum uinculum. in cuius ſinu, ac tutela, ſerenus, trāquillus'q; beatæ pacis ſtatus aquieſcit. De Scipione.

P ublius Cor. Scip. cui deleta carthago auitum cognomen dedit. COS. in hiſpaniam miſſus, ut inſolentiſſimos Numantinæ urbis ſpiritus, ſuperiorum ducum culpa nutritos contunderet, eodem temporis momento, quo ca

ſtra

ſtra intrauit· edixit· ut omnia ex his, quæ uoluptatis cauſa comparata erant· auferentur, ac ſummouerētur. Nam Conſtat tum maximum inde Inſtitorum, et Lixarum numerum, cum duobus millibus ſcortorū abiſſe· Hac turpi, atq; erubeſcenda ſentina uacuefactus exercitus noſter· qui paulo ante, metu mortis, deformi ſe fœderis ictu maculauerat· erecta Virtute, recreataq;· acrem illam, et animoſam Numantiam incendijs exuſtā, ruinisq; proſtratam, ſolo æquauit· Itaq; neglectæ diſciplinæ militaris indicium, Mancini miſerabilis deditio· ſeruatæ merces, ſpecioſiſſimus Scipionis triumphus extitit·

De Metello.

Eius ſectam Metellus ſecutus, cum exercitum in Aphrica, iugurthino bello, nimia Spu· Albini indulgentia corruptum COS· accepiſſet· omnibus imperij neruis, ad reuocandam priſtinæ diſciplinam militiæ connixus ē· nec ſingulas partes apprehendit· ſed totam continuo, in ſtatum ſuum redegit· Protinus nanq; Lixas ē caſtris ſummouit· cibumq; coctum uenalem proponi uetuit· in agmine neminem militum miniſterio ſeruorum, iumentorumq;, ut arma ſua, et alimenta ipſi ferrent· uti paſſus ē· Caſtrorum ſubinde locum mutauit· eadem, tanquam Iugurtha ſemper adeſſet, uallo, foſſaq; aptiſſime cinxit· Quid ergo reſtituta continentia? quid repetita īduſtria profecit? Crebras ſcilicet uictorias, et multa trophæa peperit ex eo hoſte· cuius tergum, ſub ambitioſo imperatore, Ro· militi uidere non contigerat·

Bene ēt illi diſciplinæ militari affuerunt· q neceſſitudinum præruptis uinculis, ultionem, uindictamq; læſæ, tum ignominia domuum ſuarum exigere nō du

bitauerunt. Nam. P. Rutilius COS. eo bello, quod in Sicilia cum fugitiuis geſſit. Q. Fabium generum ſuum, quia negligentia, Taurominitanam arcem amiſerat prouinciâ iuſſit decedere. De Cotta.

Nam. C. Cotta. P. Aurelium Pecuniolam, ſanguine ſibi iunctum quem obſidioni Liparitanæ ad auſpicia repetenda Meſſanam tranſiturus præfecerat uirgis cæſum, militiæ munere inter pedites fungi coegit. quod eius culpa ager incenſus et penè caſtra erant capta.

De Quinto Fuluio.

Quintus etiam Fuluius Flaccus Cenſor Fuluium fratrē: cohortem legionis, in qua Tri. militum erat iniuſſu conſulis domum dimittere auſum, ſenatu a mouit. tam digna exempla, tam breuiter, niſi maioribus urgerer non referrentur. Quid enim tam difficile factu, q̄ copulatæ ſocietati generis, et imaginum, deformē in patriam reditum indicere? aut communioni nominis, ac familiæ, ueteris propinquitatis ſerie cohærenti, uirgarū contumelioſa uerbera adhibere? aut Cenſorium ſuperciliū aduerſus fraternam charitatem diſtringere? Dentur hæc ſingula quamuis claris ciuitatibus abunde tamen gloria diſciplinæ militaris iſtructæ uidebuntur.

De Poſthumo Tiburto, et. T. M. Tor.

At noſtra urbs, quæ omni genere mirificorum exemplorum totum orbem terrarum repleuit. Imperatorū proprio ſanguine manantes ſecures ne turbato militiæ ordine uindicta deeſſet. è caſtris publicæ ſpecioſas. primatim lugubres duplici uultu recepit. Incerta gratulandi prius, an lugendi officio fungeretur. Igitur ego quoque hæſitante animo uos bellicarum rerum ſeueriſſimi cu=

ſtodes Poſthumi Tiburte, et Manli Torquate memoria, ac relatione complector · quia animaduerto fore ut pōdere laudis, quam meruiſtis · obrutus, magis imbecillitatem ingenij mei detegam · quàm ueſtram uirtutem, ſicut par eſt, repreſentem · Tu nāq; Poſthum Dictator, Aulum Poſthumum, quem ad generis, penetraliūq; ſacrorum ſucceſſionem propagandam genueras · cuius infantiæ blandimenta, ſinu, atque oſculis foueras · quē puerum literis · quem iuuenem armis inſtruxeras · ſanctum, fortem, amantem tui, pariter ac patriæ · quia nō tuo iuſſu, ſed ſua ſponte, præſidio progreſſus hoſtes fuderat · uictorem ſecuri feriri iuſſiſti · et ad hoc imperiū peragendum, paternæ uocis miniſterio ſufficere ualuiſti · nam oculos tuos, certum ſcio, clariſſima in luce tenebris offuſos, ingens opus animi intueri nequiuiſſe · Tu item Manli Torquate latino bello COS · filium, quod prouocatus à Geminio Metio duce Tuſculanorū ad dimicandum te ignaro deſcenderat · glorioſam uictoriā, & ſpecioſa ſpolia referentem, abripi à lictore, et in modum hoſtiæ mactari iuſſiſti · ſatius eſſe iudicans, patrē forti filio, q̃ patriam militari diſciplina carere ·

De Lucio Quintio Cincinnato ·

Age quanto ſpiritu putamus uſum · L · Quintiū Cincinnatum Dictatorem eo tempore, quo deuictis Equiculis, & ſub iugum miſſis · L · Minutium conſulatum deponere coegit · quod caſtra eius hoſtes ijdem obſederant? indignum enim maximo imperio credidit · quem nō ſua uirtus · ſed foſſa, uallumq; tutum præſtiterat · cuiq; uerecundiæ nō fuerat · arma romana metu trepida, clauſis portis contineri · ergo īperioſiſſimi · XII · faſces, pe-

nes quos, ſenatus, et equeſtris ordinis, et uniuerſæ plebis ſummum decus erat · quorum'q; nutum Latium · ac totius Italiæ uires regebantur contuſi, atq; fracti, dictatoriæ ſe animaduerſioni ſubſtrauerunt · Ac ne iulta foret gloria militaris · COS · delicti omnis uindex punitus eſt · His (ut ita dicam) piaculis, Mars imperij noſtri pater · ubi aliqua ex parte à tuis auſpicijs degeneratum erat · numen tuum propitiabatur · affinium, et cognatorum, et fratrum nota, filiorum'q; ſtrage, ignominioſa conſulum eiuratione · De Papirio ·

Eiuſdem ordinis quod ſequitur Papirius Dictator, cum aduerſus imperium eius · Q · Fabius Rutilianus magiſter equitum exercitum in aciem eduxiſſet · quanquã fuſis Samnitibus in caſtra redierat · tamen neq; uirtute eius, neq; ſucceſſu, neq; nobilitate motus, uirgas expediri · eum'q; nudari iuſſit · O ſpectaculum admirabile · et Rutilianus, et magiſter equitum, et uictor, ſciſſa ueſte, ſpoliato'q; corpore, lictorum ſe uerberibus lacerãdum præbuit · ut in acie exceptorum uulnerum nodoſis ictibus cruore renouato, uictoriarum, quas modo ſpecioſiſſimas adeptus erat · titulos reſpergeret · precibus deinde ſui exercitus, occaſionem Fabio confugiendi in urbem dedit · ubi fruſtra ſenatus auxilium implorauit · Nihilominus enim Papirius in exigenda pœna pſeuerauit · itaq; coactus eſt pater eius, poſt Dictaturã, tertium'q; conſulatum, rem ad populum deuocare · auxilium'q; Tri · plebis ſupplex pro filio petere · neq; hac re ſeueritas Papirij refrenari potuit · Cæterum, cum ab uniuerſis ciuibus, & Tri · plebis rogaretur · teſtatus eſt non pœnam illam ſe Fabio · ſed Po · Ro · et Tri · conce=

dere poteſtati. De. L. Calpurnio.

Lucius quoq; Calpurnius Piſo COS. cum in Sicilia bellum aduerſus fugitiuos gereret et Titius equitum præfectus, fugitiuorum multitudine hoſtium circumuētus, arma his tradidiſſet hūs præfectum ignominiæ generibus affici iuſſit. eum toga lacinijs abſciſſis amictum, diſcinctaq; tunica indutum, nudis pedibus à mane, noctem uſq; ad principia per omne tempus militiæ adeſſe. Interdixit etiam ei conuictum hominum, uſumq; balnearū. turmasq; equitum quibus præfuerat, ademptis equis in funditorū alas tranſcripſit. magnum profectò dedecus patriæ magno Piſonis decore uindicatum eſt. quoniam quidem id egit Piſo ut qui cupiditate uitæ adducti, cruce digniſſimis fugitiuis trophæa de ſe ſtatuere conceſſerant liberatiq; ſuæ ſeruili manu flagitioſum imponi iugum non erubuerant amarum lucis uſum experirētur. mortemq; quam effœminate timuerant uiriliter optarent. De. Q. Metello.

Nec minus Piſone acriter. Q. Metellus. q. cum apud Contrebiam, res gereretur collocatas à ſe in quadam ſtatione quinq; cohortes, atq; ex ea uiribus hoſtium depulſas, repetere eandem ſtationem è ueſtigio iuſſit. non quod ſperaret ab ijs amiſſum locum recuperari poſſe. ſed ut præteritæ culpam pugnæ, inſequentis certaminis manifeſto periculo puniret. edixit etiam ut ſiquis ex his fugiens caſtra petijſſet pro hoſte interficeretur. qua ſeueritate compreſſi milites, corporibus fatigatis, & animis deſperatione uitæ implicatis, loci tamen iniquitatem, multitudinemq; hoſtium, ſuperarunt. humanæ igitur imbecillitatis efficaciſſimum duramentum

subir uelle: ut Pilleū et Cingulum que illhic oblit' erat rpeteret:

Affirmabat stultos prudentib' uiris maiori emolumto esse q prudentes stultis Na qui Prudentia ualent.

eſt, Neceſſitas. De. Q. Fabio.

In eadem prouincia. Q. Fabius Max. ferociſſimæ gẽtis animos contundere, et debilitare cupiens, manſuetiſſimum ingenium ſuum ad tempus depoſita clementia, ſæuiore uti ſeueritate coegit. omnium enim, qui ex præſidijs Ro. ad hoſtes tranſfugerant captiq; erant manus abſcidit. ut trunca præ ſe brachia geſtantes, metũ defectionis reliqs inijcerent. rebelles itaq; manus à corporibus ſuis diſtractæ inq; cruentato ſolo ſparſæ, cæteris, ne idem committere auderent documento fuerũt.

De Africano ſuperiore.

Nihil mitius ſuperiore Africano. is tamen ad firmandã diſciplinam militarem, aliquid ab alieniſſima crudelitate, ſibi amaritudinis mutuandum exiſtimauit, ſiquidẽ deuicta Carthagine, cum omnes qui ex noſtris exercitibus ad Pœnos trãſierant in ſuam poteſtatem redegiſſet grauius in Romanos, quàm in latinos trãſfugas animaduertit Hos enim tanquam patriæ fugitiuos crucibus affixit Illos autem tanquam perfidos ſocios ſecuri percuſſit. Non proſequar hoc factum ulterius et quia Scipionis eſt et quia Romano ſanguini, quamuis merito perpeſſo, ſeruile ſupplicium inſultare non attinet. Cum præſertim tranſire ad ea liceat quæ ſine domeſtico uulnere geſta narrari poſſunt.

De Africano Poſteriore.

Nam poſterior Africanus, euerſo Punico imperio, exterarum gentium tranſfugas, in edendis populo ſpectaculis, feris beſtijs obiecit. Et. L. Paulus Perſe rege ſuperato, eiuſdẽ generis, et culpæ homines, Elephantis proterendos ſubſtrauit. utiliſſimo quidem exemplo ſi ta=

men acta excellentiſſimorum uirorum humiliter æſti= mare, ſine inſolentiæ reprehenſione permittitur. Aſpe ro enim, et abſciſſo caſtigationis genere militaris diſci= plina indiget. quia uires armis conſtant. quæ ubi à re= cto itinere deſciuerint oppreſſura ſunt niſi opprimantur.

De L. Martio tribuno militum.

Sed tempus eſt eorũ quoq; mentionem fieri quæ iam nõ à ſingulis, uerum ab uniuerſo ſenatu pro militari more obtinendo, defendẽdoq; adminiſtrata ſunt. L. Martius Tri. militum, cum reliquias duorum exercituum Publij et Cnei Scipionum, quos arma punica in Hiſpania abſumpſerant diſperſas mira uirtute collegiſſet earũq; ſuffragijs dux eſſet creatus ſenatui de rebus actis à ſe, ſcribens in hũc modum orſus eſt L. M. Propretore, cuius honoris uſurpatione uti eum patribus C. nõ placuit quia duces à populo, non à militibus ſolerent creari. quo tempore tam anguſto, tãq; graui, propter immane reip. damnum, etiam Tri. militum adulandus erat. quoniam quidem ad ſtatum totius ciuitatis corrigendum unus ſuffecerat. ſed nulla clades, nullũ meritum, ualentius militari diſciplina fuit. Succurrebat enim illis quàm animoſa ſeueritate, Tarentino bello maiores eorum uſi fuiſſent. In quo quaſſatis et attritis reip. uiribus, cum magnum captiuorum ciuium ſuorum numerũ à Pyrrho rege ultro miſſum recepiſſent decreuerunt ut ex his, qui equo meruerant, peditum numero militarent qui pedites fuerant, in funditorũ auxilia tranſcriberẽtur. néue quis eorum intra caſtra tenderet néue locum extra aſſignatum, uallo aut foſſa cingeret néue tentorium ex pellibus haberet. recurſum

autem ijs ad priſtinum militiæ ordinem propoſuerūt· ſi quis bina ſpolia ex hoſtibus tuliſſet· quibus ſupplicijs compreſſi, ex deformibus Pyrrhi munuſculis, acerrimi hoſtes extiterunt. Parem iram aduerſus illos ſenatus diſtrinxit· qui apud Cannas remp. deſeruerūt. Nam cum eos grauitate decreti ultra mortalium conditionem relegaſſet· acceptis à M. Marcello literis, ut eorum ſibi opera ad expugnationē Syracuſanorum uti liceret· reſcripſit indignos eſſe, qui in caſtra reciperentur. Cæterum ſe ei permittere· ut faceret quod expedire reip. iudicaſſet. dum ne quis ex eis munere uacaret· aut dono militiæ donaretur· aut in Italiam, donec hoſtes in ea eſſent· accederet. Sic enerues animos odiſſe uirtus ſolet. Age q̄ grauiter ſenatus tulit· quod Quintum Petilium COS. fortiſſime aduerſus ligures pugnantem, occidere milites paſſi eſſent. legioni neq; ſtipēdium anni procedere· neq; æra dari uoluit. quia pro ſalute imperatoris, hoſtium telis ſe non obtulerant. Id'q; decretum ampliſſimi ordinis, ſpecioſum, et æternū Petilij monimentum extitit. ſub quo in acie, morte· in Curia, ultione clari cineres eius acquieſcunt. Conſimili animo· cum ei Annibal ſex millium Romanorū, quæ capta in caſtris habebat· redimendorum poteſtatē feciſſet· conditionem ſpreuit, memor tantam multitudinem armatorum iuuenum, ſi honeſte mori uoluiſſent· turpiter capi non potuiſſe. quorum neſcio utrum maius dedecus fuerit· quod patria ſpei, an quod hoſtis, metus nihil in his repoſuerit· hæc pro ſe, ille ne aduerſus ſe dimicarent· parui ducendo. Sed cum aliquoties ſenatus pro militari diſciplina ſeuere excubuerit· neſcio

an tunc præcipue, cum milites qui Rhegium iniuſto bello occupauerant mortuoq; duce Bubelio·M·Ceſium ſcribam eius, ſua ſponte imperatorem delegerant carcere iclusit ac·M·Furio Flacco Tribuno pl·denuntiāte, ne in ciues Romanos aduerſus morem maiorum animaduerteret nihilominus propoſitum executus eſt·Cæterum minore cum iuidia ut id peragretur quinquagenos per ſingulos dies uirgis cæſos, ſecuri percuti iuſſit eorumq; nullum ſepulturæ mandari mortemq; lugeri uetuit.

Externa exempla.

Leniter hoc·Patres·C·ſi Carthagnieſiū ſenatus in militiæ negocijs procurandis uiolētiam intueri uelimus à quo duces bella prauo conſilio gerentes etiam ſi proſpera fortuna ſubſecuta eſſet cruci tamen affigebantur. quod bene geſſerant deorum immortalium adiutorio quod male commiſerant, ipſorum culpæ imputātes.

De Clearcho.

Clearchus uero Lacædemoniorum dux egregio dicto diſciplinam militiæ continebat. Idētidem exercitus ſui auribus inculcando, à militibus imperatorem, potius, quam hoſtem metui debere. quo aperte denuntiabat futurum ut ſpiritum pœnæ impenderent quem pugnæ acceptum ferre dubitaſſent. Id'q; à duce præcipi nō mirabātur maternarum blanditiarum memores. quæ exituros eos ad præliandum monebant ut aut uiui cū armis in cōſpectum earum uenirent aut mortui in armis referrentur. hoc intra domeſticos parietes accepto ſigno, ſpartanæ acies dimicabant. Sed aliena proſpexiſſe tantummodo ſatis eſt cum proprijs, multoq; uberioribus, et felicioribus exemplis gloriari liceat. diſciplina

militaris acriter retenta, principatum Italiæ Romano imperio peperit · et multarum Vrbiū magnorum Regum ualidiſſimarum gentium regimen largita eſt · fauces Pontici ſinus patefecit · Alpium, Tauriq; montis cōuulſa clauſtra tradidit · ortūq; è parua Romuli caſa, totius terrarum orbis fecit columen · Ex cuius ſinu quoniam omnes triumphi manarunt · ſequitur ut de iure triumphandi dicere incipiam ·

DE IVRE TRIVMPHANDI · Caput · III ·

B leuia prælia quidam imperatores triumphos ſibi decerni deſyderabant quibus ut occurreretur lege cautum ē · ne quis triumpharet, niſi quinq; millia hoſtium una acie cecidiſſet · Nō enim numero, ſed gloria triumphorum excelſius urbis noſtræ futurum decus maiores exiſtimabant · Cæterum ne tam præclarā lex cupiditate Laureæ obliteraretur · legis alterius adiutorio fulta eſt · quam · L · Marius, et · M · Cato Tri · p · tulerunt · pœnā enim imperatoribus minatur · qui aut hoſtium occiſorum in prælio, aut amiſſorum ciuium falſum numerum, literis ſenatui auſi eſſent referre · Iubet'q; eos, cum primum urbem intraſſent, apud Quæſtores Vrbanos iurare de utroq; numero uere ab his ſenatui eſſe ſcriptum · Poſt has leges iudicij illius tempeſtiua mētio introducetur · in quo de iure triumphandi inter clariſſimas perſonas et actum, et excuſſum eſt · Luctatius COS · et · Q · Valerius PR · circa Siciliam inſignem Pœnorum claſſem deleuerant · quo nomine Luctatio

COS. triumphum ſenatus decreuit. Cum autem Valerius ſibi quoq; eum decerni deſyderaret, negauit id fieri oportere Luctatius, ne in honore triũphi minor poteſtas maiori æquaretur. pertinaciuſq; progreſſa contentione, Valerius ſponſione Luctatium prouocauit, non ſe petiturum triumphum, niſi ſuo ductu, punica claſſis eſſet oppreſſa. nec dubitauit reſtipulari Luctatius. Itaq; iudex iter eos conuenit Attilius Calatinus, apud quem Valerius in hunc modum egit. Conſulem ea pugna in lectica claudum iacuiſſe, ſe autem omnibus imperatorijs partibus functum. Tũc Calatinus prius, q̃ Luctatius cauſam ſuam ordiretur, quæro inquit Valéri à te ſi dimicandum nec ne eſſet, contrarijs inter uos ſentẽtijs diſſediſſetis, utrum quod COS. an quod PR. imperaſſet, maius habiturum fuerit momentum? Reſpondit Valerius non facere ſe controuerſiam, quin priores partes COS. eſſent futuræ. Age deinde inquit Calatinus. Si diuerſa auſpicia accepiſſetis, cuius magis auſpicio ſtaretur? Item reſpondit Valerius, COS. Iam mehercule inquit, Cum de imperio, et auſpicio, inter uos diſceptationem ſuſceperim, et tu utroque aduerſarium tuum ſuperiorem fuiſſe fatearis, nihil eſt, quod ulterius dubitem. Itaque Luctáci, quamuis adhuc tacueris, ſecundũ te litem do. Mirifice iudex, quod in manifeſto negocio tempus teri paſſus non eſt. Probabilius Luctatius, quod ius ampliſſimi honoris conſtanter defendit. Sed nec Valerius quidẽ improbe, quia fortis, et proſperæ pugnæ ut non legitimũ, ita ſe dignum præmium petijt.

De Cn. Fuluio Flacco.

Quid facias. Cn. Fuluio Flacco, qui tam expetendum alijs

honorem triumphi, decretum ſibi à ſenatu ob res bene geſtas ſpreuit · ac repudiauit · Nimirum non plura per cærpens, quàm acciderunt. Nam ut urbem ĩtrauit · cõtinuo quæſtione publica afflictus, exilio mulctatus eſt. ut ſi quid religiõis inſolentia commiſiſſet · pœna expiaret.

De·Q·Fuluio·

Sapiẽtiores igitur Quintus Fuluius, qui Capua capta · et. L · Opimius, qui Fregellanis ad deditionem compulſis, triumphãdi poteſtatem à ſenatu petierunt · Vterq; editis operibus magnificus: Sed neuter petitæ rei compos · Non quidem inuidia Patrũ · C · cui nunq̃ aditum in curia eſſe uoluerunt · ſed ſummadiligentia obſeruãdi iuris · quo cautum erat · ut pro aucto imperio, non pro recuperatis, quæ Po · Ro · fuiſſent · Triumphus decerneretur · Tantum enim intereſt adijcias aliquid · an detractum reſtituas · quantum diſtat beneficij initium ab iniuriæ fine ·

De·P·Scipione, et Marco Marcello·

Quin etiam ius, de quo loquor · ſic cuſtoditum eſt · ut · P · Scipioni ob recuperatas Hiſpanias · M · Marcello ob captas Syracuſas triumphus non decerneretur · quod ad eas res gerendas, ſine ullo miſſi erant magiſtratu · probentur nunc cuiuſlibet gloriæ cupidi · qui ex deſertis mõtibus, Myoparonumq; pyraticis roſtris, laudis inopes, Laureæ ramulos feſtinabunda manu decerpſerunt · Carthaginis imperio abrupta Hiſpania, et Siciliæ caput abſciſſum Syracuſæ, triũphales iungere currus nequiuerunt · Et q̃bus Viris! Scipioni, et Marcello: quorum ipſa nomina inſtar ſunt æterni triumphi · Sed clariſſimos ſolidæ, ueræq; Virtutis autores, humeris ſu-

is ſalutem patriæ geſtantes, et ſi coronatos intueri ſenatus cupiebat · iuſtiori tamen reſeruandos laureæ putauit. *His illud ſubnectam. Moris erat ab imperatore triumphum ducturo, COSS. inuitari ad cœnam · deinde rogari, ut uenire ſuperſedeant. ne quis eo die, quo ille triumphauerit · maioris in eodem conuiuio ſit imperij.* *Verum quamuis quis præclaras res, maximeq; utiles reip. ciuili bello geſſiſſet · imperator tamen eo nomine appellatus non eſt · neque ullæ Supplicationes decretæ ſunt · neq; aut ouans, aut curru, triũphauit. qa ut neceſſariæ iſtæ, ita lugubres ſemper exiſtimatæ uictoriæ ſunt. utpote non externo, ſed domeſtico partæ cruore.* *Itaq; et Naſica Tiberium Gracchũ, & Opimius C. Gracchi factiones mœſti trucidarunt. Q. Catulus. M. Lepido collega ſuo cum omnibus copijs ſeditioſis extincto, moderatum præ ſe ferẽs gaudiũ, in urbem reuertitur. C. etiam Antonius Catilinæ uictor abſterſos gladios in caſtra retulit.* *De Cinna.*

L. Cinna et. C. Marius hauſerant quidem auidi ciuilem ſanguinem · ſed non protinus ad templa deorũ, et aras tetenderunt. *Iam. L. Sylla, qui plurima bella ciuilia confecit · cuius crudeliſſimi, et inſolentiſſimi ſucceſſus fuerunt · cum conſumata, ac conſtructa potentia ſua triumphum duceret · ut Græciæ, et Aſiæ multas urbes, ita ciuium Ro. nullum oppidum uexit.* *Piget, tedet'q; per uulnera reip. ulterius procedere. lauream nec ſenatus cuiquã dedit. nec quiſq̃ ſibi dari deſyderauit. ciuitatis parte lachrymante.* *Cæterum ad Quercũ pronæ manus porriguntur · ubi ob ciues ſeruatos corona dãda ẽ · qua poſtes Auguſtæ domus ſempiter*

na gloria triumphant·

DE CENSORIA NOTA· Caput·IIII·

Aſtrenſis diſciplinæ tenaciſſimum uinculum, et militaris ratiõis diligens obſeruatio, admonet me· ut ad cenſuram pacis magiſtram, cuſtodemq́; , tranſgrediar· Nã ut opes PO·RO· in tantum amplitudinis imperatorum uirtutibus excesſerunt· ita probitas, et continentia cenſorio ſupercilio examinata eſt· Opus effectu, par bellicis laudibus· Quid enim prodeſt foris eſſe ſtrenuũ, ſi domi male uiuitur? Expugnentur licet urbes· corripiantur gentes· regnis manus inijciantur· niſi foro, et curiæ, officium, ac uerecundia ſua conſtiterit, partarum rerum cœlo cumulus æquatus, ſedem ſtabilem non habebit· Ad rem igitur pertinet noſſe· atque adeo recordari acta cenſoriæ poteſtatis· De Camillo, et Poſthumio·

C *amillus, et Poſthumius cenſores æra pœnæ nomine eos, qui ad ſenectutem cœlibes peruenerant· i Aerarium deferre iuſſerunt, Iterum puniri dignos· ſiquo modo de tam iuſta conſtitutione queri ſunt auſi· Cum in hũc modum icreparentur· Natura uobis quemadmodum naſcendi, ita gignendi legem ſcribit· parentesq́; uos alendo nepotum nutriendorum debito (ſiquis eſt pudor) alligauerunt· accedit etiam ijs· quod in fortuna longã præſtandi huiuſce muneris uacationem eſtis aſſecuti· cum interim conſumpti ſunt anni ueſtri· et mariti, & patris nomine uacui· Ite igitur, & nodoſam exoluite ſtipem utilem poſteritati numeroſæ·*

De · M · Valerio Max · et · C · Iunio ·

Horum ſeueritatem · M · Valerius Max · et · C · Iunius
Brutus Bubulcus cẽſores in cõſimili genere animaduer
ſionis imitati, L · Antonium ſenatu mouerunt · quod
quam uirginem in matrimonium duxerat · repudiaſ=
ſet · nullo amicorum in conſilium adhibito · At hoc cri=
men neſcio · an ſuperiore maius. illo nãq; coniugalia ſa=
cra ſpreta tantum · Hoc etiam iniurioſe tractata ſunt ·
optimo ergo iudicio cenſores indignum eum aditu curiæ
exiſtimauerunt ·

De Por · C ·

Sicut Porcius Cato · L · Flaminium · quem è numero Se=
natorum ſuſtulit · quia in prouincia quendam damna
tum ſecuri percuſſerat · tempore ſupplicij ad arbitriũ,
et ſpectaculum muliercule, cuius amore tenebatur · ele
cto · Et poterat inhiberi reſpectu cõſulatus quem is geſ
ſerat · atq; autoritate fratris eius Titi Flaminij · Sed et
Cenſor, et Cato, duplex ſeueritatis exemplum, eò ma
gis illum notandum ſtatuit · quod ampliſſimi honoris
maieſtatem, tam tetro facinore inquinauerat · nec indi=
gnum penſi duxerat, iiſdem imaginibus aſcribi, mere=
tricis oculos humano ſanguine delectatos, et Regis Phi=
lippi ſupplices manus ·

De Fabricio Lucino ·

Quid de Fabricij Lucini cenſura loquar? narrauit enim
omnis ætas, et deinceps narrabit · ab eo Cor · Rufi=
num duobus Conſulatibus, et Dictatura ſpecioſiſſi=
me functum, quod decem pondo uaſa argentea com=
paraſſet · perinde ac malo exemplo luxurioſum, in
ordine ſenatorio retentũ non eſſe · ipſæ mediuſſidius mi
hi literæ ſeculi noſtri obſtupeſcere uidẽtur · cũ ad tantã

ſeueritatem referendam miniſterium accommodare co guntur· ac uereri, ne non noſtræ urbis acta commemo rare exiſtimentur. Vix enim credibile eſt intra idem pomerium decem pondo argenti, et inuidioſum fuiſſe cenſum et inopiam haberi contemptiſſimam.

De·M·Antonio et·L·Flacco.

Marcus autem Antonius et·L·Flaccus cẽſores Duroniũ ſenatu mouerunt· quod legem de coercendis conuiuiorũ ſumptibus latã tribunus pl. abrogauerat· mirifica notæ cauſa· Quàm enim impudẽter Duronius roſtra conſcendit, illa dicturus· freni ſunt iniecti nobis Quirites nullo modo perpetiendi· alligati, et conſtricti eſtis amaro uinculo ſeruitutis· lex enim lata eſt· quæ uos eſſe frugi iubet· abrogemus igitur iſtud horridæ uetuſtatis rubigine obſitum imperium· etenim quid opus eſt libertate· ſi uolentibus luxu perire non licet?

De·Cl·Nerone et·L·Salinatore.

Age par proferamus æquali iugo uirtutis, honorumq; ſocietate iunctum, inſtinctu autem æmulationis animo diſſidens. Cl. Nero, Liuiusq; Salinator ſecundi Punici belli temporibus firmiſſima reip· latera, quam diſtrictam ſimul egerunt cenſuram? Nam cum equitum centurias recognoſcerẽt· et ipſi propter robur ætatis etiãnum eorum è numero eſſent· ut eſt ad Poliam uentum tribum· præco lecto nomine Salinatoris, citãdum necne ſibi eſſet· hæſitauit. quod ut itellexit Nero· et citari collegam· et arma, et equum uẽdere iuſſit· quia populi iudicio damnatus eſſet· Salinator quoq; eãdem animaduerſione Neronem perſecutus eſt. adiecta cauſa q̃d non ſyncæra fide ſecum in gratiam rediſſet· Quibus uiris

uiris ſiquis cœleſtium ſignificaſſet futurum· ut eorum ſanguis illuſtrium imaginum ſerie deductus, in ortum ſalutaris principis noſtri confluerct· depoſitis inimicitijs, arctiſſimo ſe amicitiæ fœdere iunxiſſent· ſeruatã ab ipſis patriam, communi ſtirpe ſeruandam relicturi. Salinator uero quatuor, atq; triginta Tribus inter ærarios referre non dubitauit· quod cum ſe damnaſſent· poſtea COS· et Cenſorem feciſſent· prætexuitq; cauſam· quia neceſſe eſſet, eas alterutro facto crimine temeritatis, uel periurij teneri· unam tantũmodo tribum Metiam uacuam nota reliquit· quæ eum ſuffragijs ſuis, ut non damnatione, ita nec honore quidem dignum iudicauerat· Quàm putemus conſtantis, et prævalidi illum ingenij fuiſſe· qui neque triſti iudiciorum exitu compelli· neq; honorum magnitudine adduci potuit· quo ſe blandiorem in adminiſtratione Reip· gereret· De Marco Val· et· L· Sempronio·

E queſtris quoq; ordinis bona, magnaq; pars quadringenti iuuenes, cenſoriam notam patiente animo ſuſtinuerunt, quos· M· Val· et· P· Semp. quia in Sicilia ad munitionum opus explicandum ire iuſſi, facere id neglexerant· equis publicis ſpoliatos, in numerum ærariorum retulerunt. De Marco Attilio Regulo et· L· Furio.

T urpis etiam metus pœnam Cenſores ſumma cum ſeueritate exegerunt· M· enim Attilius Regulus, et· L· Furius Philippus· M· Metellum Quæſtorem, compluresq; equites romanos, qui poſt infeliciter commiſſam Cannenſem pugnam cum eo abituros ſe Italia iurauerant· direptis equis publicis inter ærarios referendos curauerunt· eosq; graui nota affecerunt· qui cum in pote=

ſtatem Annibalis ueniſſent, legati ab eo miſſi ad ſenatum de permutandis captiuis· neq; impetraſſent quod petebant· in urbe manſerunt· quia et romano ſanguini fidem præſtare conueniens erat· et·M·Attilius Regulus cenſor perfidiam notabat· cuius pater per ſummos cruciatus expirare quàm fallere Carthaginiēſes ſatius eſſe duxerat. Iā hæc cenſura ex foro in caſtra tranſcendit· quæ neque timeri, neque decipi uoluit hoſtem·
Sequuntur duo eiuſdem generis exempla, eáq; adiecisse ſatis erit Geta cum à·L·Metello, et Cn Domitio Cenſoribus ſenatu motus eſſet· poſtea cenſor factus eſt·

De Marco Valerio·

Item Marcus Valerius Meſſala cenſoria nota perſtrictus, cenſoria poſtmodum poteſtate imperauit· quorū ignominia uirtutem acuit· rubore enim eius excitati, omnibus uiribus incubuerunt· ut digni ciuibus uiderentur· quibus dari potius, quàm abijci cenſura deberet·

DE MAIESTATE· Caput·V·

(e)St et illa quaſi priuata cenſura maieſtas clarorum uirorum ſine tribunalium faſtigio ſine apparitorum miniſterio potens in amplitudine ſua obtinenda· Grato enim, et iucundo introitu animis hominum illabitur admirationis prætexta uelata· quam recte quis dixerit lōgum, et beatum honorem eſſe ſine honore· Nam quid plus honoris tribui potuit COS· quàm eſt datum reo Metello? qui cum cauſam repetundarum diceret; tabulæq; eius ab accuſatore expoſtulatæ, et ad nomen inſpiciendum circa iu

dicium ferrentur · totum conſilium ab earum contemplatione oculos auertit · ne de aliqua re, quæ in his relata erat, uideretur dubitaſſe · non in tabulis, ſed in uita. Q · Metelli argumenta ſincære adminiſtratæ prouinciæ legenda ſibi iudices crediderunt. indignum rati integritatem tanti uiri, exigua cæra, et paucis literis perpendi.

De rege Antiocho, et ſuperiore Africano.

Sed quid mirum, ſi debitus honos à ciuibus Metello tributus eſt, quem ſuperiori Africano etiam hoſtis præſtare non dubitauit? Siquidem rex Antiochus bello, quod cum Romanis gerebat filium eius à militibus ſuis interceptum, honoratiſſime excepit · regijsq; muneribus donatum, ultro, et celeriter patri remiſit · quanquam ab eo tum maxime finibus imperij pellebatur · Sed et rex, et laceſſitus, maieſtatem excellentiſſimi uiri uenerari · quàm dolorem ſuum ulciſci maluit ·

De Africano Scipione.

Ad Africanum eundem in Linternina uilla ſe continentem, complures prædonum duces uidendum eodem tempore forte confluxerunt · quos cum ad uim faciendam uenire exiſtimaſſet · præſidium domeſticorum in tecto collocauit · eratq; in his repellendis, et animo, et apparatu occupatus · quod ut prædones animaduerterunt · dimiſſis militibus, abiectisq; armis, ianuæ appropinquant · et clara uoce nuntiant Scipioni · non uitæ eius hoſtes, ſed uirtutis admiratores ueniſſe · conſpectum, et congreſſum, tanti uiri, quaſi cœleſte aliquod beneficiũ expetentes · proinde ſecurum ſe nobis præſtandũ præbere ne grauetur · Hæc poſt, quàm domeſtici Scipioni retulerunt · fores reſerari · eosq; intromitti iuſſit · qui

poſtes ianuæ tanquam aliquam religioſiſſimã aram, ſanctumq́; templum uenerati, cupide Scipionis dexteram apprehenderunt. ac diu oſculati, poſitis ante ueſtibulum donis quæ deorum immortalium numini cõſecrari ſolent læti quia Scipionem uidiſſe contigiſſet ad lares proprios reuerterunt. Quid hoc fructu maieſtatis excelſius? Quid etiam iucundius? Hoſtis irã admiratiõe ſui placauit ſpectaculo præſentiæ ſuæ latronum geſtientes oculos obſtupefecit. delapſa cœlo ſydera hominibus ſi ſe offerant uenerationis amplius non recipient.

De Paulo Aemylio.

Hoc quidem uiuo Scipioni illud autem Aemylio Paulo exanimi contigit. Nam cum exequiæ eius celebrarentur ac forte tunc principes Macedoniæ, legationis nomine Romæ morarentur funebri lecto ſponte ſua ſeſe ſubiecerunt. quod aliquanto maius uidebitur ſiquis cognoſcat lecti illius frontem macedonicis triumphis fuiſſe adornatam. Quantum enim Paulo tribuerunt, propter quem gentis ſuæ cladium indicia, per ora uulgi ferre nõ exhorruerunt? quod ſpectaculum, funeri ſpeciem alterius triumphi adiecit. Bis enim te Paule Macedonia urbi noſtræ illuſtrem oſtendit. incolumem, ſpolijs ſuis fato functum, humeris.

De Aemyliano Scipione.

Nec filij quidem tui Scipionis Aemyliani, quem in adoptionem dando, duarum familiarum ornamentum eſſe uoluiſti maieſtati parum honoris tributum eſt. cum eum adoleſcentem admodum a Lucullo COS. petendi auxilij gratia ex Hiſpania, in Africam miſſum Carthaginiẽſes, et Maſiniſſa Rex de pace diſceptatorem ue=

lut COS. et imperatorem habuerunt. Ignara quidem fatorum ſuorū Carthago. Orientis enim illud iuuentæ decus, deorum, atq; hominum indulgentia, ad excidiū eius alebatur: ut ſuperius cognomen Africanum capta, poſterius euerſa Corneliæ genti daret.

De P. Rutilio.

Quid damnatione? quid exilio miſerius? Atqui P. Rutilio conſpiratione publicanorum perculſo, autoritatem adimere non ualuerunt. Cui Aſiā petenti, omnes prouinciæ illius ciuitates, legatos eius ſeceſſum opperiētes, obuiam miſerunt. exulare aliquis hoc loco, an triumphare iuſtius dixerit?

De Mario.

Caius etiam Marius in profundum ultimarum miſeriarum abiectus, ex ipſo uitæ diſcrimine, beneficio maieſtatis emerſit. miſſus enim ad eum occidēdum in priuata domo Minturnis clauſum ſeruus publicus, natione Cimber, et ſenem, et inermem, et ſqualore obſitum, ſtrictum gladium tenens, aggredi non ſuſtinuit: ſed claritate uiri occæcatus, abiecto ferro, attonitus inde, ac tremens fugit. cimbrica nimirum calamitas oculos hominis perſtrinxit. deuictæq; ſuæ gentis interitus, animum comminuit. etiam dis immortalibus īdignum ratis ab uno nationis eius interfici Marium, quam totam deleuerat. Minturnenſes autem maieſtate illius capti, compreſſum iam, et conſtrictum dira fati neceſſitate, incolumem præſtiterunt. nec fuit eis timori aſperrima Syllæ uictoria: cum præſertim ipſe Marius eos à conſeruando Mario abſterrere poſſet.

De Marco Porcio Catone.

Marcum quoque Porcium Catonem admiratio fortis, ac

Reinum alphini no esse (?) dicti e ... tis retineris ud signe

 ... ut pub ...

ſincerę uitę, adeo admirabilem ſenatui fecit· ut cum inuito. C. Cęſare COS. aduerſus publicanos dicendo in curia diē extraheret· et ob id eius iuſſu à lictore in carcerem duceretur· uniuerſus ſenatus illum ſequi non dubitaret· quę res diuini animi perſeuerātiam flexit.

De eodem.

Eodem ludos florales, quos Meſſius ędilis faciebat, ſpectante populus, ut Mimę nudarentur· poſtulare erubuit. quod cum ex Fauonio amiciſſimo ſibi unà ſedente cognouiſſet· diſceſſit è theatro· ne pręſentia ſua ſpectaculi conſuetudinem impediret. quem abeuntem ingenti plauſu populus proſecutus, priſcum morem iocorum in ſcęnam reuocauit· confeſſus plus ſe maieſtatis illi uni tribuere· quàm uniuerſo ſibi uēdicare. quibus opibus· quibus imperijs· quibus triumphis hoc datum eſt? exiguum uiri patrimonium. aſtricti continentia mores. modicę clientelę. domus ambitioni clauſa. paterni generis una imago. minime blanda frons. ſed omnibus numeris perfecta Virtus. quę quidem efficit· ut ſiquis ſanctum, et egregium ciuem ſignificare uelit· ſub nomine Catonis definiat.

Externa, De Harmodio, et Ariſtogitone.

Dandum eſt aliquid loci etiam alienigenis exemplis· ut domeſticis aſperſa, uarietate ipſa delectent. Harmodij, et Ariſtogitonis, qui Athenas tyrannide liberare conati ſunt effigies ęneas Xerxes rex ea urbe deuicta in regnum ſuum tranſtulit. lōgo deinde interiecto tempore, Seleucus in priſtinam ſedem reportandas curauit. Rhodij quoque eas urbi ſuę appulſas, cum in hoſpitium publicę inuitaſſent· ſacris etiam puluinaribus

Mihi v° luculli uita ueterib' similem comedijs uideri solet: q̃r p̄me partes sb' domi militieq, gestis: postrēme vo conuiuijs potionibus ... omnisq lux' gener cōtinet

collocauerunt· Nihil hac memoria fœlicius· quæ tantum uenerationis, in tam paruulo ære poſſedit·

De Xenocrate·

Quantum porro honoris Athenis Xenocrati ſapientia pariter, ac ſanctitate claro, tributum eſt? cum teſtimoniũ dicere coactus ad aram acceſſiſſet· ut more eius ciuitatis iuraret· omnia ſe uere retuliſſe· uniuerſi iudices cõſurrexerunt· proclamaruntq́; ne iuſiurandum diceret· quodq́; ſibimet ipſis poſt modum dicendæ ſententiæ loco remiſſuri non erant· ſinceritati eius concedendum exiſtimarunt·

VALERII MAXIMI LIBER TERTIVS.

DE INDOLE· Caput· I·

Ttingam nunc quaſi cunabula quædam et elementa uirtutis· animiq́; præcedente tempore, ad ſummum gloriæ cumulum peruenturi, certo cum indolis experimento, datos geſtus, referam· De Aemylio Lepido·

Aemylius Lepidus puer etiamtum progreſſus in aciem, hoſtem interemit· ciuem ſeruauit· cuius tam memorabilis operis index eſt in capitolio, ſtatua bullata, et incincta prætexta S· cõſulto poſita· Iniquũ eni putauit eum honori nondum tempeſtiuum uideri· qui iam Virtuti maturus fuiſſet· Præcurrit igitur Lepidus ætatis ſtabilimentum fortiter faciendi celeritate· dupliceq́; laudem è prælio retulit· cuius eum uix ſpectatorẽ anni eſſe patiebantur· Arma enim infeſta, et diſtricti gla=

dij, et diſcurſus telorum, et aduetantis equitatus fragor, et concurrentium exercituum impetus, iuuenibus quoque aliquantum terroris incutit. Inter quæ Aemyliæ gentis pueritia, coronam mereri ſpolia rapere ualuit.

De Marco Catone.

Hic ſpiritus ne Marci quidem Catonis pueritiæ defuit. Nam cum in domo. M. Druſi Auunculi ſui educaretur et ad eum Tribunum tunc P. Latini de ciuitate impetranda conueniſſent à. Q. Popedio latinorum principe, Druſi autem hoſpite rogatus, ut ſocios apud Auunculum adiuuaret conſtanti uultu non facturum ſe reſpondit. Iterum deinde ac ſæpius iterpellatus in propoſito perſtitit. tunc Popedius in excelſam ædium partem eleuatum, abiecturum ſe eum ide, niſi precibus obtemperaret minatus eſt. nec hac re ab incœpto moueri potuit. expreſſa ē itaq; illa uox hominum. gratulemur nobis Latini, et Socij, hūc eſſe tam paruū quo ſenatore ne ſperare quidem nobis ciuitatem licuiſſet. tenero ergo animo Cato totius curiæ grauitatē percepit perſeuerantiaq; ſua, Latinos iura noſtræ ciuitatis apprehendere cupientes, repulit.

De eodem Catone.

Idem cum ſalutandi gratia prætextatus ad Syllam ueniſſet et capita proſcriptorum in atrium allata uidiſſet atrocitate rei commotus, pædagogum ſuum Sarpedonem nomine interrogauit quá propter nemo inueniretur qui tam crudelem Tyrannum occideret. cumq; is, non uoluntatem hominibus, ſed facultatem deeſſe, quod ſalus eius magno militum præſidio cuſtodiretur. reſpondiſſet ut ferrum ſibi daret obſecrauit. affirmā

do perfacile ſe eum interfecturum · quod in lecto illius conſedere ſoleret · Pædagogus et animum Catonis agnouit · et exhorruit propoſitum · eumq; poſtea ad Syllam excuſſum ſemper adduxit · Nihil hoc mirabilius · Puer in officina crudelitatis deprehenſus uictorem non extimuit · tum maxime COSS · Municipia · Legiones · Equeſtris ordinis maiorem partem trũcidantem · ipſum Marium · ſiquis eò loci ſtatuiſſet · celerius aliquid de fuga ſua · quàm de Syllæ nece cogitaſſet.

De Caio Caſſio.

Cuius filium Fauſtum · C · Caſſius · cõdiſcipulum ſuum in ſchola proſcriptionem paternã laudantẽ, ipſumq; cum per ætatem potuiſſet, idem facturum minitantem, colapho percuſſit · dignam manum, quæ ſe publico parricidio non contaminaret.

Externa.

Et ut à græcis aliquid · Alcibiades ille, cuius neſcio utrũ bona, an uitia patriæ pernicioſiora fuerint · illis enim ciues ſuos decepit · his afflixit · cum adhuc puer ad Periclẽ Auunculum ſuum ueniſſet · eumq; ſecreto triſtem ſedentem uidiſſet · interrogauit, quid ita tantam in uultu confuſionem gereret? at illo dicente, mandato ſe ciuitatis Propylæa Mineruæ, quæ ſunt ianuæ arcis, ædificaſſe · conſumptaq; in id opus ingenti pecunia, non inuenire quo pacto miniſterij rationem redderet · atque ideo conflictari · Ergo (inquit) quære potius quemadmodum rationem non reddas · itaque uir ampliſſimus, et prudentiſſimus, ſuo conſilio defectus, puerili uſus eſt, atque id egit · ut Athenienſes finitimo implicati bello, rationibus exigendis non uacarent · Sed uiderint Athenæ, utrum Alcibiadem lamententur · an glorientur ·

Lydium curum Pedis ?equi mot.

quoniam adhuc inter execrationem hominis, et admirationem, dubio mentis iudicio fluctuatur. Nos quia iam initia, procurſus'q; uirtutis patefecimus · actum ipſum proſequemur. cuius ponderatiſſima uis, et efficacſſim Lacerti, in fortitudinem conſiſtunt.

DE FORTITVDINE. Caput. II.

De Horatio Coclite.

n Ec præterit me, conditor urbis noſtræ Romule, principatum tibi hoc in genere laudis aſſignari oportere. Sed pátere obſecro uno te præcurri exemplo · cui et ipſe aliquantum honoris debes · quia beneficio illius effectum eſt · ne tam præclarum opus tuum Roma dilaberetur. Etruſcis in Vrbem, ponte Sublicio irrumpentibus, Horatius Cocles extremam eius partem occupauit totum'q; hoſtium agmen, donec poſt tergum ſuum pons abrumperetur · infatigabili pugna ſuſtinuit · atque, ut patriã periculo imminenti liberatam uidit · armatus ſe in Thyberim miſit. cuius fortitudinem dij immortales admirati, incolumitatem ſincæram ei præſtiterunt. Nam neq; altitudine deiectus, quaſſatus' ue · neq; pondere armorum preſſus · nec ullo uorticis circuitu actus · nec telis quidem, quæ undiq; congerebantur · læſus, tutum natãdi euentum habuit. Vnus itaque tot ciuium, tot hoſtiũ, in ſe oculos conuertit · ſtupentes illos admiratione · hos inter lætitiam, metum'q; hæſitantes. unus'q;, duos acerrima pugna conſertos exercitus, Alterum repellendo, alterum propugnando, diſtraxit. Deniq; unus urbi noſtræ tantum ſcuto ſuo, quantum Thyberis alueo, muni=

menti attulit· quápropter diſcedentes Etruſci dicere po tuerunt· Romanos uicimus· ab Horatio uicti ſumus·

De Chlœlia uirgine·

I *mmemorem me propoſiti mei Chlœlia penè facit· eádē enim tempeſtate, certe aduerſus eundē hoſtem, et in eodem Thyberi iclytum auſa facinus· (Inter cæteras eni uirgines obſes Porſenæ data hoſti) nocturno tempore cuſtodiam egreſſa, equum conſcendit· celeriq; traiectu fluminis, nō ſolum obſidione, ſed etiam metu, patriam ſoluit· Viris puella lumine Virtutis præferenda·*

De Romulo·

R *edeo nunc ad Romulum· qui ab Acrone Ceninenſium rege ad dimicandum prouocatus, quanquam et numero, et fortitudine militum, ſuperiorem ſe crederet· tutiusq; erat toto cum exercitu, quàm ſolum in aciem deſcēdere· ſua potiſſimum dextera, omen uictoriæ rapuit· nec incœpto eius Fortuna defuit· Occiſo enim Acrone· fuſiſq; hoſtibus, Opima de eo ſpolia, Ioui Feretrio retulit· hactenus iſtud· quia publica religione conſecrata Virtus, nulla priuata laudatione indiget·*

De Cornelio Coſſo·

A Romulo proximus Cornelius Coſſus eidem deo ſpolia conſecrauit· cum Magiſter Equitum ducem Fidenatū in aciem congreſſus interemiſſet· magnus initio huiuſce generis inchoatæ gloriæ Romulus· Coſſo quoq; multū acquiſitum eſt· qui imitari Romulum ualuit·

De·M·Marcello·

N ec Marci quidem Marcelli memoriam ab his exemplis ſeparare debemus· in quo tantus animi uigor fuit· ut apud Padum Gallorum regem ingenti exercitu ſti pa=

tum· cum paucis equitibus inuaderet· quē protinus obtruncatum, armis exuit· eáq; Ioui Feretrio dicauit·

De·T·Manlio Torquato·

Eodem et uirtutis, et pugnæ genere uſi ſunt·T·Manlius Torquatus, et Valerius Coruinus et Aemylianus Scipio· Hi etiam ultro prouocatos hoſtium duces ītereme=runt· ſed quia ſub alienis auſpicijs rem geſſerant· ſpolia Ioui Feretrio non poſuerunt conſecranda· Item Scipio Aemylianus, cum in Hiſpania ſub Lucullo duce militaret· atque Intercacia præualidum oppidum circunſederetur primus mœnia eius conſcendit· neque erat in eo exercitu quiſquam aut nobilitate, aut animi indole, aut futuris actis, cuius magis ſaluti conſuli, et parci deberet· ſed tunc clariſſimus quiſq; iuuenū, pro amplificanda, et tuenda patria, plurimum laboris, ac periculi ſuſtinebat· deforme ſibi exiſtimans, quos dignitate præſtaret· ab ijs uirtute ſuperari· Ideóq; Aemylianus hanc militiam alijs propter difficultatem uitantibus, ſibi depopoſcit·

De·M·Attilio·

Magnum inter hæc fortitudinis exemplum antiquitas offert· Romani Gallorum exercitu pulſi, cum ſe in Capitolium, et in arcem conferrent· inq; his collibus morari omnes non poſſent· neceſſarium conſilium in plana parte urbis relinquēdorum ſeniorum ceperunt· quo facilius iuuentus reliquias imperij tueretur· Cæterum ne illo quidem tam miſero, tamq; luctuoſo tempore, ciuitas noſtra Virtutis ſuæ oblita eſt· defuncti enim honoribus, apertis ianuis, in curulibus ſellis, cum inſignibus magiſtratuum, quos geſſerant· ſacerdotiorumq;, quæ erant adepti· conſederunt· ut et ipſi in occaſu ſuo, ſplē

dorem, et ornamenta uitæ præteritæ retinerent· et plebem ad fortius ſuſtinendos caſus ſuos prouocarent. Venerabilis eorum aſpectus· primo hoſtibus fuit, et nouitate rei, et magnificentia cultus, et ipſo audaciæ genere cómotis. Sed quis dubitaret· quin et Galli, et uictores, illam admirationem mox in riſume, t in omne cótumeliæ genus conuerſuri eſſent? Non expectauit igitur hãc iniuriæ maturitatem. C. Attilius, uerum barbam ſuã permulcenti Gallo Scipionem uehementi ictu, capiti inflixit. eiq; propter dolorem ad ſe occidendum ruenti, corpus cupidius obtulit. Capi ergo Virtus neſcit· patientia dedecus ignorat. Fortunæ ſuccumbere, triſtius omni fato ducit. noua et ſpecioſa genera interitus excogitat· ſi quiſquam interit, qui ſic extinguitur.

De. C. Sempronio.

Reddendus eſt nunc Romanæ iuuentuti debitus gloriæ titulus. Q. Catulo, Sempronio Atracino COSS. cum Volſcis apud Veruginem parum proſpere dimicante· ne acies noſtra idm inclinata propelleretur· equis delapſa, ſeipſam centuriauit· atque hoſtium exercitum irrupit, quo dimoto proximum tumulum occupauit· effecitq;· ut omnis Volſcorum in ſe conuerſus impetus, legionibus noſtris ad confirmandos animos ſalutare laxamentum daret. Itaque cum iam de trophæis ſtatuendis cogitarent· prælium nocte dirimente· uictores ne, an uicti diſcederent· incerti abierunt.

De Fabio Maximo.

Strenuus ille quoq; flos ordinis equeſtris. cuius mira uirtute Fabius MAX. Rutilianus magiſter equitum bello, quod aduerſus Samnites gerebatur· male cómiſſi præ-

lij crimine leuatus eſt. Nanq; Papyrio Curſore propter auſpicia repetēda in urbē proficiſcente caſtris praepoſitus ac uetitus in aciē exercitū ducere · nihilominus manus cum hoſte, ſed nō tam feliciter, q̄ temere conſeruit · procul enim dubio ſuperabatur. Caeterum optimae indolis iuuentus, detractis equorum frenis, uehementer eos calcaribus ſtimulatos in aduerſos Samnites egit · obſtinataq; animi praeſtantia extortam manibus hoſtium uictoriam et cum ea ſpem maximi ciuis Rutiliani, patriae reſtituit. Qualis deinde roboris illi milites? qui uehementi ictu remorum concitatam fugae punicā claſſem, nantes lubrici pelagi quaſi camporum firmitate pedites, in litus retraxerunt? Eiuſdem temporis, et notae miles · qui cannenſi praelio, quo Annibal magis uires Romanorum cōntudit · quàm animos fregit · cum ad retinenda arma iutiles uulneribus manus haberet · ſpoliare ſe conātis Numidae ceruicem complexus · os naribus, et auribus corroſis deforme reddidit. Inq́; plenae ultionis morſibus expirauit. ſepone iniquum pugnae euentum · quanto interfectore fortior interfectus · poenus enim in uictoria obnoxius, morienti ſolatio fuit · romanus in ipſo fine uitae uindex ſui extitit.

De · P · Craſſo ·

Militis huius in aduerſo caſu tam egregius, tamq́; uirilis animus, quàm relaturus ſum imperatoris · P · n · Craſſus cum Ariſtonico bellum ī Aſia gerens, à Thracibus, quorum is magnum numerum in praeſidio habebat · inter Eleam, et Smyrnam exceptus, ne in ditionem eius perueniret · dedecus, accerſita ratione mortis effugit. Virgam enim, qua ad regendum equum uſus fuerat ·

In unius barbari oculum direxit · qui ui doloris accenſus, latus Craſſi ſica confodit · dum'q; ſe ulciſcitur · Romanum imperatorem maieſtatis amiſſæ turpitudine liberauit · oſtendit fortunæ Craſſus · quàm idignum uirum tam graui contumelia afficere uoluiſſet · quoniam quidẽ iniectos ab ea libertati ſuæ miſerabiles laqueos prudenter pariter, ac fortiter, rupit · donatúmque iam ſe Ariſtonico, dignitati ſuæ reddidit.

De Scipione.

Eodem mentis propoſito uſus eſt Scipio nanq; infeliciter Cn · Pompeij generi ſui defenſis in Africa partibus · claſſe Hiſpaniam petens, cum animaduertiſſet nauem, qua uehebatur · ab hoſtibus captam gladio præcordia ſua tranſuerberauit · ac deinde proſtratus, in puppi, quærentibus cæſarianis militibus ubinam eſſet imperator? Reſpondit imperator ſe bene habet · tantum'q; eloqui ualuit · quantum ad teſtandam animi magnitudinem, æternæ laudi ſatis erat.

De Catone.

Tui quoque clariſſimi exceſſus Cato Vtica monimentum eſt · in qua ex fortiſſimis uulneribus tuis, plus gloriæ, quàm ſanguinis manauit · Si quidem conſtantiſſime in gladium incumbendo, magnum hominibus documentum dediſti · quãto potior eſſe debeat probis dignitas ſine uita, quàm uita ſine dignitate.

De Porcia Catonis filia, et Bruti uxore.

Cuius filia Minime muliebris animi · quæ cum Bruti uiri ſui conſilium, quod interficiendo Cæſare cœperat · ea nocte, qua dies teterrimi facti ſecutus eſt cognouiſſet · egreſſo cubiculum Bruto, cultellum tonſorium, quaſi unguium reſecandorum cauſa popoſcit ·

eo'q; uelut forte elapſo, ſe uulnerauit · clamore deinde ancillarum in cubiculum reuocatus Brutus, *obiurgare eam cœpit · quod tonſoris præripuiſſet officium ·* Cui *ſecreto* Porcia · *non eſt hoc i quit temerarium factum meum · ſed in tali ſtatu noſtro, amoris mei erga te certiſſimum indicium ·* Experiri *enim uolui · ſi tibi propoſitũ ex ſententia parum ceſſiſſet · quàm æquo animo me ferro eſſem interemptura.* De Catone·

Felicior *progenie ſua ſuperior* Cato, *à quo* Porciæ *familiæ principia manarunt. qui cum ab hoſte in acie uehementi periculo peteretur · uagina gladius eius elapſus decidit · quem ſubiectum præliantium globo, atq; undiq; hoſtilibus pedibus circundatum · poſt, quàm abeſſe ſibi animaduertit · adeo conſtanti animo in ſuam poteſtatem redegit ut illum non periculo oppreſſus rapere · ſed metu uacuus ſumere uideretur · quo ſpectaculo attoniti hoſtes, poſtero die ad eum ſupplices pacem petentes uenerunt ·* De·P·Scipione Naſica·

Togæ *quoque fortitudo, militaribus operibus inſerenda eſt · quia eãdem laudem, foro, atque caſtris edita meretur ·* Cum Tib. Gracchus *in tribunatu profuſis largitionibus fauore populi occupato ·* Rẽp · *oppreſſam teneret · palam'q; dictitaret · interempto ſenatu, omnia per plebem agi debere · in ædem* Fidei *publicæ conuocati* Patres · C · *à* COS · Mutio Scæuola, *qd nã in tali tẽpeſtate faciundum eſſet · deliberabant. cunctis'q; cenſentibus ut* COS · *armis ·* Reſp · *tueretur ·* Scæuola *negauit ſe quicquam ui eſſe acturum ·* Tunc Scipio Naſica, *quoniam inquit* COS . *dum iuris ordinem ſequitur · id agit · ut cum omnibus legibus* Romanũ *imperium corruat ·*

.L. Philippus interrogat an Pomp egomet q Sertorium Proconsul esset mittend no proconsul inqt sed pro Consulib veluti tum uterq Consul nil esset

egomet · priuatus, uoluntati ueſtræ me offero ducem · ac deinde leuam manum aperte togæ circundedit · ſublata'q; dextera proclamauit · Qui Remp · ſaluam eſſe uolunt · me ſequantur · ea'q; uoce, cunctatione bonorum ciuium diſcuſſa, Gracchum cum ſcelerata factione, quas merebatur pœnas · perſoluere coegit ·

De · C · Mario ſene.

Item cum Tri · Pl · Saturninus & Prætor Glaucia, & Equitius deſignatus Tri · Pl · maximos in ciuitate noſtra ſeditionum motus excitaſſent · nec quiſquam ſe populo concitato opponeret · primum M · Aemylius Scaurus · C · Marium conſulatum ſextum gerentem hortatus eſt · ut libertatem, leges'q; manu defenderet · protinus'q; arma ſibi afferri iuſſit. q̄bus allatis ultima ſenectute cõfectum, et penè dilapſum corpus induit · ſpiculo'q; innixus, ante fores curiæ conſtitit · ac paruulis extremi ſpiritus reliquijs ne reſp · expiraret · effecit · præſtantia enim animi ſui, ſenatum, et equeſtrẽ ordinem, ad uindictam exigendam impulit · De diuo Iulio ·

Sed ut armorum, et togæ ſuperius, ita nunc etiam ſyderum clarum decus Diuum Iulium, certiſſimam ueræ Virtutis effigiem repræſentemus · Cũ inumerabili multitudine, & feroci impetu Neruiorum, inclinari aciem ſuam uideret · timidius pugnanti militi ſcutum detraxit · eo'q; tectus, acerrime præliari cœpit · quo facto fortitudinem per totum exercitum diffudit · labentem'q; belli fortunam diuino animi ardore reſtituit · Idem alio prælio legionis Martiæ aquiliferum ineundæ fugæ gratia iam conuerſum, faucibus comprehenſum, in cõtrariam partem detraxit · dexteram'q; ad hoſtem ten=

dens, quorſum tu inquit abiſtillic ſunt· cum quibus dimicamus· et manibus quidem unum militem, adhortatione uero tam acri omnium legionum trepidationem correxit, uincíq; paratas uincere docuit·

De Vibio, et Valerio Flacco, et Pedanio centurione·

Cæterum ut humanæ uirtutis actum exequamur cum Annibal Capuā, in qua Romanus exercitus erat· obſideret· Vibius Accus Pelignæ cohortis præfectus, uexillum trās punicum uallum proiecit· ſeipſum, ſuoſq; cōmilitones, ſi eo hoſtes potiti eſſent· execratus, et ad id petendum ſubſequente cohorte primus impetum fecit·· quod ut Valerius Flaccus tribunus tertiæ legionis aſpexit· conuerſus ad ſuos, ſpectatores (inqt) ut uideo, alienæ uirtutis huc uenimus· ſed abſit iſtud dedecus à ſanguine noſtro· ut Romani, gloria cedere latinis uelint· Ego certe aut ſpecioſam optaui mortem· aut felicem audaciæ exitum, uel ſolus præcurrere paratus ſum· His auditis Pedanius Centurio conuulſum ſignum dextra retinens· iam hoc inquit intra hoſtile uallum mecum erit· proinde ſequantur· qui id capi nolunt· et cum eo in caſtra Pœnorum irrupit· totamq; ſecum traxit legionem· Ita trium uirorum fortis temeritas, Annibalem pauloante ſpe ſua Capuæ potitorem, ne caſtrorum quidem ſuorum potientem eſſe paſſa eſt·

De· Q· Cotio·

Quorum uirtuti nihil cedit· Q· Cotius· qui propter fortitudinem Achilles cognominatus eſt· Nam ut reliqua eius opera non exequar· abunde tamen duobus factis quæ relaturus ſum· quantus bellator fuerit· cognoſcetur· Q· Metello COS· legatus in Hiſpaniam profe

ctus, Celtibéricum ſub eo bellum gerens, poſt, quàm cognouit à quodam gentis huius iuuene ſe ad dimicandū prouocari· (erat autem illi forte prandendi gratia poſita menſa) relicta ea, arma ſua extra uallum deferri, equumq; duci clàm iuſſit ne à Metello impediretur· Et illum Celtibêrum inſolētiſſime obequitantem conſectatus interemit· detractasq; corpori eius exuuias ouās lætitia in caſtra retulit· Idem Pireſum nobilitate ac uirtute omnes Celtibéros præſtantem, cum ab eo in certamen pugnæ prouocatus eſſet· ſuccumbere ſibi coegit· nec erubuit flagrantiſſimi pectoris iuuenis, gladium ei ſuum, et ſagulum utroq; exercitu ſpectante tradere· Ille uero etiam petijt· ut hoſpitij iure inter ſe iuncti eſſent· quando inter Romanos, et Celtibéros, pax foret reſtituta·

De Attilio·

Nec Attilium quidem præterire poſſumus· qui cum decimæ legionis miles pro·C·Cæſaris partibus maritima pugna præliaretur, abſciſſa dextra, quam Maſſilienſium naui iniecerat leua puppim apprehendit nec ante dimicare deſtitit· quàm captam profundo mergeret· quod factum parum iuſta notitia patet·

De Cynegiro·

At Cynegirum Athenienſem ſimili pertinacia in conſectandis hoſtibus uſum, uerboſa cantu laudum ſuarum Græcia, omnium ſeculorum memoriæ literarum præconio inculcat·

De·M·Scæua·

Claſſicam Attilij gloriā, terreſtri laude·M·Scæua eiuſdem imperatoris centurio ſubſecutus eſt· cum enim pro caſtello, cui præpoſitus erat· dimicaret· Cn·q; Pompeij præfectus, iuſſu eius, ſummo ſtudio, et magno militum

numero ad id capiendum mitteretur· omnes, qui pro=
pius acceſſerant, interemit· ac ſine ullo regreſſu pedes
pugnans, ſuper ingentem ſtragem, quam ipſe fecerat·
corruit· cuius corpus capite, humero, femore ſaucio, ocu
lo eruto, ſcutum centum et· xx· ictibus perfoſſum appa
ruit· Tales in caſtris diui Iulij diſciplina milites aluit·
quorum alter dextra, alter oculo amiſſo hoſtibus ĩhæ=
ſit· Ille poſt hãc iacturam uictor· Hic nec hac quidem
iactura uictus· Tuum uero Scæua inexuperabilem
ſpiritum in utraq; parte rerum naturæ qua admiratio
ne proſequar· neſcio· quoniam excellenti uirtute, dubi
um reliquiſti, inter undáſne pugnam fortiorem edide=
ris· an in terra uocem emiſeris· Bello nãq; Gallico, quo
C· Cæſar nõ contentus opera ſua litoribus Oceani clau
dere· Britannicæ inſulæ cæleſtes iniecit manus, cũ qua
tuor commilitonibus rate tranſuectus, in ſcopulum ui
cinum inſulæ, quam hoſtium ingentes copiæ obtinebãt·
poſt, quàm æſtus regreſſu ſuo ſpatium, quo ſcopulus,
et inſula diuidebãtur, in uadum trãſitu facili redegit·
ingenti multitudine barbarorum affluente· cæteris ra=
te ad litus regreſſis, ſolus immobilem ſtationis gradũ
retinens, undiq; ruentibus telis, et ab omni parte acri
ſtudio ad te inuadendum nitentibus, quinque militum
diurno prælio ſuffectura Pila, una dextra, hoſtiũ cor=
poribus adegiſti· ad ultimum diſtricto gladio, audaciſ
ſimum quemq; modo umbonis impulſu, modo mucro=
nis ictu depellens· hinc Romanis, illinc Britannicis ocu
lis incredibili, dum cernereris, ſpectaculo fuiſti· poſt,
quàm deinde ira, ac pudor cuncta conari feſſos coegit,
Tragula femur traiectus, ſaxiq; põdere ora cõtuſus, ga

lea iā ictibus diſcuſſa, et ſcuto crebris foraminibus abſumpto, profundo te credidiſti · ac duabus loricis onuſtus, inter undas, quas hoſtili cruore infeceras · enataſti · uiſo'q; imperatore armis non amiſſis, ſed bene impenſis, cum laudem merereris, ueniā petiiſti · Magnus prælio, ſed maior diſciplinæ militaris memoria · Itaq; ab optimo uirtutis æſtimatore, tum facta, tum etiam uerba tua, centurionatus honore donata ſunt ·

De Lucio Sicinio Dentato ·

S ed quod ad præliatorum excellentem fortitudinem attinet merito · L · Sicinij Dentati commemoratio omnia romana exempla finierit · cuius opera, honores'q; operum, ultra fidem ueri, excedere iudicari poſſent · niſi ea certi autores, inter quos Marcus Varro monimentis ſuis teſtata eſſe uoluiſſent · quem centies et uigeſies in aciem deſcendiſſe tradunt · eo robore animi, atque corporis utentem, ut maiorem ſemper uictoriæ partem traxiſſe uideretur · ſex et · xxx · ſpolia ex hoſte retuliſſe · quorum in numero octo fuiſſe, cum quibus ſpectante utroque exercitu ex prouocatione dimicaſſet · xiiii · ciues ex media morte raptos ſeruaſſe · quinq; et · xl · uulnera in pectore excepiſſe · tergo cicatricibus uacuo · nouē triumphales imperatorum currus ſecutum · totius ciuitatis oculos in ſe numeroſa donorum pompa conuertentem · præferebantur enim Aureæ coronæ octo · Ciuicæ xiiii · Murales tres · Obſidionalis una · torques · clxxxiii · Armillæ · clx · Haſtæ · xviii · Phaleræ · xxv · ornamenta etiam legioni, nedum militi ſatis multa ·

De · T · Iubelio Campano ·

I lle quoque ex pluribus corporibus in unum magna cū

admiratione Calibus cruor confuſus eſt, in quo oppido cum Fuluius Flaccus propter campanam perfidiā principes ciuitatis ante tribunal ſuum capitali ſupplicio afficiendos iudicaret, literiſq; à ſenatu acceptis finem pœnæ eorum ſtatuere cogeretur, ultro ſe ei · T · Iubelius Taurea campanus obtulit, et q̄ potuit clara uoce, quoniam inquit Fului cupiditate tanta hauriendi ſanguinis noſtri teneris · quid ceſſas in me cruentam ſecurim diſtringere? ut gloriari poſſis · aliquanto uirum fortiorem, quàm ipſe es · tuo iuſſu eſſe īteremptum · eo deinde libenter id ſe eſſe facturū, niſi ſenatus uolūtate impediretur affirmāte · at me inquit, cui nihil Patres · C · præceperunt, aſpice, oculis tuis quidem gratum, animo uero tuo maius opus edentem, protinuſq; interfecta coniuge, ac liberis · gladio incubuit · quē uirum illum putemus fuiſſe · qui ſuorum, ac ſua cæde teſtari uoluit · ſe Fuluij crudelitatem ſugillare · quàm ſenatus miſericordia uti maluiſſe · Externa · De Gobria ·

AGe Gobriæ quantus ardor animi · qui, cum ſordida · & crudeli Magorum tyrannide Perſas liberaret · unūq; ex iis obſcuro loco abiectum corporis pōdere urgeret · præclari operis ſocio plagam ei inferre dubitanti, ne dum Magum petit, ipſum uulneraret · tu uero (īquit) nihil eſt quod reſpectu mei timidius gladio utaris . uel per utrunq; illum agas licet · dum hic quamcelerrime pereat · De Leonida ·

HOc loci Leonidas ſpartanus nobis occurrit · cuius propoſito ope exitu nihil fortius · Nā cū · CCC · ciuibus apud Thermopylas toti Aſiæ obiectus, grauem illum, et mari, et terræ Xerxen, nec hominibus tantum terribilem ·

ſed Neptuno quoque compedes, et cœlo tenebras mini tantem, pertinacia uirtutis ad ultimam deſperationem redegit. Cæterum perfidia, et ſcelere incolarum eius regionis, et loci opportunitate, qua plurimum adiuuabatur ſpoliatus occidere dimicans, quàm aſſignatam ſibi à patria ſtationem deſerere maluit. Ideóq; tam alacri animo ſuos ad id prælium, quo perituri erãt cohortatus eſt, ut diceret ſic. prandete commilitones mei tanquam apud inferos cœnaturi. mors erat denuntiata. Lacedæmonij perinde ac uictoria eſſet promiſſa, ductori intrepide paruerunt. De Othryade.

Othryadæ quoq; pugna pariter ac mors ſpecioſa, Thyræatium laude, quàm ſpatio latius ſolum cernitur. q ſanguine ſuo ſcriptis literis, direptam hoſtibus uictoriã, tantumnon poſt fata ſua in ſinum patriæ, cruento trophæi titulo retulit. De Epaminunda.

Excellentiſſimos Spartanæ uirtutis prouentus miſerabilis lapſus ſequitur. Epaminundas maxima Thebarum felicitas, idémq; Lacedæmonis prima clades, cum uetuſtam eius urbis gloriam, inuictámq; ad id tempus publicam uirtutem, apud Leuctram, et Mantinéam, ſecundis prælijs contudiſſet traiectus haſta, ſanguine, et ſpiritu deficiens, recreare ſe conantes, primum an clypeus ſuus ſaluus eſſet deinde an fuſi hoſtes penitus forent interrogauit. quæ poſt, quàm ex animi ſententia comperit non finis inquit commilitones meæ uitæ, ſed melius et altius initium aduenit. Nũc enim ueſter Epaminundas naſcitur quia ſic moritur. Thebas ductu, et auſpicijs meis caput Græciæ factas uideo. et fortis, et animoſa ciuitas Spartana iacet armis noſtris abiecta.

amara dominatione Graecia liberata eſt · orbus quoq; non tamen ſine liberis morior · quoniam mirificas filias Leuctram, et Mantineam relinquo · è corpore deinde ſuo, haſtam educi iuſſit · eoq; uulnere expirauit · Quod ſi eum Di immortales uictorijs ſuis perfrui paſſi eſſent · ſoſpes glorioſior patriae moenia non intraſſet.

De Theramene.

A c ne Theramenis quidem Athenienſis in publica cuſtodia mori coacti, parua mentis conſtantia · in qua triginta Tyrannorum iuſſu porrectam ueneni potionem nō dubitanter hauſit · Quodq; ex ea ſuperfuerat iocabūdus illiſum humo clarū edere ſonum coegit · Reddēſq; ſeruo publico, qui eam tradiderat Critiae inquit propino · uide igitur ut hoc poculum ad eum continuo perferas · erat autem is ex · xxx · tyrānis crudeliſſimus · profectò eſt ſupplicio ſe liberare · tam facile ſuppliciū perpeti · Itaq; Theramenes perinde ac in domeſtico lectulo moriens, uita exceſſit · Inimicorum aeſtimatione punitus, ſuo iudicio finitus · Sed Theramenes à literis, & doctrina uirilitatem traxit · Numantino uero Theogeni ad conſimulem uirtutem capeſſendam, quaſi magiſtra gentis ſuae ferocitas extitit · pditis nanq; et afflictis rebus Numātinorum, cum omnes eius ciues nobilitate, pecunia, honoribusq;, praeſtaret · uicum ſuum, qui in ea urbe ſpecioſiſſimus erat · contractis undiq; nutrimētis, ignis incendit · protinusq; ſtrictum gladium in medio poſuit · ac binos inter ſe dimicare iuſſit · ut uictus, inciſa ceruice ardētibus tectis, ſuperiaceretur · qui cum tam forti lege mortis omnes aſſumpſiſſet · ad ultimum ſeipſum flammis immiſit.

De uxore Aſdrubalis.

Verum ut æque populo Ro· inimicæ urbis exitium referam· Carthagine capta, uxor Aſdrubalis exprobrata ei impietate, quod à Scipione ſoli ſibi impetrare uitam contentus fuiſſet· dextra, leuáq; tres communes filios, mortem non recuſantes, trahens incendio ſe flagrantis patriæ obiecit.

De duabus puellis Syracuſanis.

Muliebris fortitudinis exemplo, æque fortem duarum puellarum caſum adijciã· Cum peſtifera ſeditione Syracuſarum, tota regis Gelonis ſtirps, euidentiſſimis exhauſta cladibus, ad unicam filiam Harmoniam uirginem eſſet redacta· et in eam certatim ab inimicis impetus fieret· nutrix eius, æqualem illi puellam, regio cultu ornatã, hoſtilibus gladijs obiecit· quæ, ne cum ferro quidem trucidaretur· cuius eſſet conditionis, ederet· proclamauit admirata illius animum Harmonia· et tantæ fidei ſupereſſe non ſuſtinuit. Reuocatosq; interfectores, profeſſa quæ nam eſſet· in cædem ſuam conuertit. Ita alteri tectum mendacium· alteri ueritas aperta, finis uitæ fuit.

DE PATIENTIA. Caput. III.

e Gregijs pariter uirorum, ac fœminarum operibus fortitudo ſe oculis hominum ſubiecit· Patientiamq; in medium procedere hortata eſt· non ſane infirmioribus radicibus ſtabilitam, aut minus generoſo ſpiritu abundantem· ſed ita ſimilitudine iunctam· ut cum ea, uel ex ea nata, uideri poſſit.

De Mutio Scæuola.

Quid enim his, quæ ſupra retuli facto Mutij conuenietius? cum à Porſena rege Etruſcorum urbē noſtram graui, ac diutino bello, urgeri ægre ferret: caſtra eius clàm ferro cinctus intrauit: immolantemq; ante altaria, conatus eſt occidere. Cæterum inter molitionem pij pariter, ac fortis propoſiti oppreſſus, nec cauſam aduentus texit: et tormenta quantopere contemneret, mira patientia oſtendit. Peroſus enim (Credo) dexteram ſuam, q̄d eius miniſterio in cæde regis uti nequiſſet: iniectam foculo exuri paſſus eſt. Nullum profectò Di immortales admotum aris cultum attentioribus oculis uiderūt. Ipſum quoq; Porſenam oblitum periculi ſui, ultionem ſuam uertere in admirationem coegit. Nam reuertere īquit ad tuos Muti: et eis refer: te cum uitam meam peteris, à me uita donatum. cuius clementiam non adulatus Mutius, triſtior Porſenæ ſalute, quàm ſua lætior, urbi ſe cum æternæ gloriæ cognomine, Scæuolā reddidit.

De Pompeij patientia.

Pompeij etiam probabilis uirtus, qui dum legationis officio fungeretur, à Genthio rege interceptus: cum ſenatus conſilia prodere iuberetur: ardenti lucernæ admotum digitum cremandum præbuit: eaq; patientia regem ſimul, et deſperationem tormentis quicquam ex ſe cognoſcendi excuſſit: et expetendæ. P. R. amicitiæ magnam cupiditatem ingenerauit. Ac ne plura huiuſce generis exempla domi ſcrutando, ſæpius ad ciuilium bellorum deteſtandam memoriā progredi cogar: duobus Romanis exemplis cōtentus: quæ ut clariſſima rum familiarum commendationem: ita nullum publi

cum mœrorē continent· externa ſubnectā. Externa·

V etuſto Macedoniæ more Regi Alexādro nobiliſſimi pueri præſto erant ſacrificanti· E quibus unus thuribulo accepto, ante ipſum aſtitit· in cuius brachio carbo ardēs delapſus eſt· quo, etſi ita urebatur ut aduſti corporis eius odor ad circūſtantium nares perueniret tamen et dolorem ſilētio preſſit et brachium immobile tenuit· ne ſacrificium Alexādri, aut excuſſo thuribulo impediret aut edito gemitu aures regias aſpergeret· Rex quoq; patiētia pueri magis delectatus, hoc certius perſeuerantiæ experimentum ſumere uoluit· ſolito enim ſacrificauit diutius· nec hac re eum à propoſito repulit· ſi huic miraculo Darius inſeruiſſet oculos ſciſſet eius ſtirpis milites uinci non poſſe cuius infirmam ætatem tanto robore præditam animaduertiſſet. Eſt et il

» la uehemens et conſtans animi militia, literis pollēs ue=
» nerabilium doctrinæ ſacrorum Antiſtes Philoſophia, quæ ubi pectore recepta eſt hominum, inhoneſto, atque inutili affectu depulſo, totum in ſolidæ uirtutis munimento confirmat potentius'q; metu, ac dolore facit.

De Zenone Eleate·

I ncipiam autem à Zenone Eleate, qui cum eſſet in diſpicienda rerum natura maxime prudentiæ in'q; excitandis ad uigorem iuuenum animis promptiſſimus, præceptorū fidē exēplo uirtutis ſuæ publicauit· patriā.n. egreſſus, i qua frui ſecura libertate poterat· Agrigentū miſerabili ſeruitute obrutū, petijt tanta fiducia igenij, ac morū ſuorū fretus ut ſperauerit et Tyrāno, et Phalaridi ueſanæ mentis feritatē à ſe diripi poſſe· Poſt, q̄ deinde apud illū plus conſuetudinē dominatiōis, q̄ con=

ſilij ſalubritatē ualere animaduertit · nobiliſſimos eius ciuitatis adoleſcentes, cupiditate liberandæ patriæ inflāmauit · cuius rei cum indicium ad tyrannum manaſſet, conuocato in forum populo, torquere eum uario cruciatus genere cœpit · ſubinde quærēs quos nam cōſilij participes haberet · at ille nec eorum quēpiam nominauit · et proximum quenq;, ac fidiſſimum tyranno, ſuſpectum reddidit · increpitanſq; Agrigētinis ignauiam, ac timiditatem, effecit · ut ſubito mentis im pulſu concitati Phalarim lapidibus proſternerent. Senis ergo unius eculeo impoſiti non ſupplex uox nec miſerabilis eiulatus · ſed fortis cohortatio totius urbis animum, fortunamq; mutauit.

De Alio Zenone.

Eiuſdem nominis philoſophus, cum à Nearcho tyrāno, de cuius nece conſilium inierat · torqueretur · ſupplicij pariter, atque indicandorum gratia conſciorum · doloris uictor, ſed ultionis cupidus, eſſe dixit quod ſecreto audire eū admodum expediret · laxatoq; eculeo, poſt, quàm inſidijs opportunum tempus animaduertit · aurē eius morſu corripuit · nec ante dimiſit, quàm et ipſe uita · et ille corporis parte priuaretur.

De Anaxarcho.

Talis patientiæ æmulus Anaxarchus, cum à Tyranno Cypriorum Nicocreonte torqueretur · nec ulla ui inhiberi poſſet · quominus amariſſimorum eum maledictorum uerberibus inuicem ipſe torqueret · ad ultimum amputationem linguæ minitanti · non erit (inquit) effœminate adoleſcens hæc quoq; pars corporis mei tuæ ditionis. protinuſq; dentibus abſciſſam, et commanducatam linguam, in os eius ira patens expuit. Multorum

autem aures, illa lingua et in primis Alexandri regis admiratione ſui attonitas habuerat · dum terræ conditionem · ambitum maris · ſyderum motus · totiusq; deniq; mundi naturam prudentiſſime, et facundiſſime exprompſit · penè tamen occidit glorioſus, quàm uiguit · quia tam forti fine illuſtrẽ profeſſionis actum comprobauit · Anaxarchiq; non uitam modo deſeruit · ſed mortem reddidit clariorem.

De Theodoro.

In Theodoro quoque uiro grauiſſimo Hieronymus tyrannus tortorum manus fruſtra fatigauit. Rupit enim uerbera · fidiculas laxauit · ſoluit eculeum · laminas extinxit prius, quàm efficeret · ut tyrannicidij conſcios indicaret. Quin etiam ſatellitem, in quo totius dominationis ſumma quaſi quodam cardine uerſabatur · falſa criminatione inquinando, fidum lateri eius cuſtodem eripuit · beneficioq; patientiæ, non ſolum, quæ occulta fuerunt · texit · ſed etiam tormenta ſua ultus eſt · quibus Hieronymus, dum inimicum cupide lacerat · amicum temere perdidit. Apud Indos uero patientiæ meditatio tam obſtinate uſurpari creditur · ut ſint, qui omne uitæ tempus nudi exigant, modo Caucaſi montis gelido rigore corpora ſua durantes · modo flammis ſine ullo gemitu obijcientes · atq; haud parua his gloria contemptu doloris acquiritur · titulus nanq; ſapientiæ datur. Hæc è pectoribus altis et eruditis orta ſunt · Illud tamen non minus admirabile, quod ſeruilis animus cepit. Seruus barbarus Aſdrubalem, quod dominũ ſuum occidiſſet, grauiter ferens, ſubito aggreſſus ĩteremit. Cumq; comprehenſus omni modo cruciaretur · lætitiam tamen, quam ex uindicta ceperat · in ore conſtã

tiſſime retinuit. Non ergo faſtidioſo aditu uirtus excitata, ingenia uiuida ad ſe penetrare patitur. Neq; hauſtum ſui cum aliquo perſonarum diſcrimine largum, malignum'ue præbet. ſed omnibus æqualiter expoſita, quid cupiditatis potius, quàm quid dignitatis attuleris æſtimat. inq; captu bonorum ſuorum tibi ipſi pondus examinandum relinquit. ut quantum ſubire animo ſuſtinueris tantum tecum auferas. Quo euenit. ut et humili loco nati, ad ſummã dignitatem conſurgãt. et generoſiſſimarũ imaginum fœtus, in aliquod reuoluti dedecus acceptam a maioribus lucem, in tenebras conuertant. quæ quidem planiora ſuis exemplis redduntur. ac prius de his ordiar quorũ in meliorẽ ſtatũ facta mutatio, ſplendidam relatu præbet materiã.

DE HIS QVI HVMILI LOCO NATI, CLARI EVASERVNT. Caput. IIII

Incunabula Tullij Hoſtilij agreſte tugurium cepit. eiuſdem adoleſcentia in pecore paſcendo fuit occupata. Validior ætas imperiũ Romanum rexit et duplicauit. Senectus excellentiſſimis ornamentis decorata, in excellẽtiſſimo maieſtatis faſtigio fulſit. uerum Tullius etſi magni, et admirabilis incrementi, domeſticum tamen exemplũ eſt.

De Tarquinio Priſco.

Tarquinium autem Priſcum ad Romanum imperium occupandum fortuna in urbem noſtram aduexit alienum, quod exactum: alieniorem, quod ortum Corintho; faſtidiendum, quod mercatore genitum: erubeſcen-

Ceteras cum Alex[r] captiuas aspiceret: diceret oculorum dolores persice sut puelle:

dum quod etiam exule Demarato natum patre · Cæterum tam proſperum conditionis ſuæ euentum, induſtrium, pro inuidioſo glorioſum, pro inuiſo reddidit · dilatauit enim fines Ro · Po · cultum deorum nouis ſacerdotijs auxit · numerum Senatus amplificauit · equeſtrem ordinem uberiorem reliq̃t · quodq; laudum eius conſumatio eſt, præclaris uirtutibus effecit · ne hæc ciuitas pœnitentiam ageret quod regem de finitimis potius mutuata eſſet · quàm de ſuis elegiſſet ·

De Tullio Seruio rege ·

In Tullio uero Seruio fortuna præcipue uires ſuas oſtendit · Vernam huic urbi natum, regem dando · cui quidẽ diutiſſime imperium obtinere · quater luſtrum condere · ter triumphare contigit · ad ſummam autem unde proceſſerit · aut quò peruenerit · ſtatuæ ipſius titulus abunde teſtatur · ſeruili cognomine, et regia appellatione perplexus ·

De Varrone ·

Miro quoque gradu Varro ad conſulatum ex macellaria patris taberna conſcendit · Et quidẽ fortuna parum dū xit: ſordidiſſimæ mercis capturis inquari ſolito · XII · faſces largiri, niſi etiam · L · Aemilium Paulum dediſſet collegam · atque ita ſe in eius ſinum infudit ut cū apud Cannas culpa ſua uires · Po · Ro · exhauſiſſet · Paulum quoque, qui prælium committere noluerat · occidere pateretur · illum in urbem incolumem reduceret · Quinetiam ſenatum gratias ei agentem, quod redire uoluiſſet · ante portas eduxit · excuditq;, ut grauiſſimæ cladis autori Dictatura deferretur ·

De · M · Perpenna ·

Non paruus conſulatus rubor Marcus Perpenna ut pote

Alex[r] suadebat statim parere sacrificio: Dareus et liberi.
Dedit mille drachmas summa stat in cenis Alexandri;

qui COS· ante, quam ciuis· ſed in bello gerēdo utilior aliquanto reip· Varrone imperatore. Regem enim Ariſtonicum cepit· Craſſianæq; ſtragis punitor extitit· Cū interim cuius uita triumphauit· mors Papia lege damnata eſt· Nāq; patrem illius, nihil ad ſe pertinentia ciuis Romani iura complexum, Sabelli iudicio petitum, redire in priſtinas ſedes coegerunt· Ita Marci perpennæ nomen adumbratum· falſus Conſulatus, caliginis ſimile imperium· caducus triumphus· aliena in urbe improbe peregrinatus eſt·

De·M·Porcio Catone·

Marci uero Porcij Catonis incrementa publicis uotis expetēda fuerunt· qui nomen ſuum Thuſculi ignobile, Romæ nobiliſſimū reddidit· Ornata ſunt enim ab eo literarum latinarum monimenta· adiuta diſciplina militaris· aucta maieſtas ſenatus. prorogata familia, in qua maximum decus poſterior eſt ortus Cato·

Externa, De Socrate·

Sed ut Romanis externa iungamus· Socrates non ſolum hominum conſenſu, uerum etiam Apollinis oraculo ſapientiſſimus iudicatus· Phænarete matre obſtetrice, & Sophroniſco patre marmorario genitus, ad clariſſimum lumen gloriæ exceſſit· neque immerito· Nam cum eruditiſſimorum uirorum ingenia in diſputatione cæca uagarentur· menſuraſq; Solis, et Lunæ, et cæterorum ſyderum loquacibus magis, quàm certis argumentis explicare conarentur· totius etiam mundi ambitum complecti auderent· primus ab his indoctis erroribus abductum animum ſuum in intima conditionis humanæ, et in ſeceſſum pectoris repoſitos affectus ſcrutari coegit· ſi uirtus per ſeipſam æſtimetur· uitæ magiſter optimus.

De Euripide et Demoſthene.

Quam matrem Euripides· aut quem patrem Demoſthenes habuerit· ipſorum quoque ſeculo ignotum fuit· alterius autem matrem olera· alterius patrem cultellos uenditaſſe· omnium penè doctorum literæ loquuntur. » ſed q̃d aut illius tragicæ? aut huius oratoria ui clarius?

DE IIS, QVI A PARENTIBVS CLARIS DEGENERAVERVNT. Caput·V·

Equitur duplicis promiſſi pars ad opertis illuſtrium uirorum imaginibus reddenda· quoniam quidem ſunt referendi, qui ab earum ſplendore degenerauerunt· teterrimis ignauiæ, ac nequitiæ ſordibus, imbuta nobilia portenta.

De Scipione ignobili filio Africani.

Quid enim monſtro ſimilius, quàm ſuperioris Africani filius Scipio? Qui in tanta domeſtica gloria ortus· à paruulo admodum regis Antiochi præſidio capi ſuſtinuit· cum ei uoluntaria morte abſumi ſatius fuerit· q̃ inter duo fulgentiſſima cognomina patris· et patrui· altero oppreſſa Africa iam parto· altero iã maiore ex parte recuperata Aſia, ſurgere incipiente· manus uinciendas hoſti tradere, eiuſq; beneficio precarium ſpiritum obtinere· de quo mox. L. Scipio ſpecioſiſſimũ Deorum, Hominumq; oculis ſubiecturus erat triumphũ.

Idem præturæ petitor candidam togam adeo turpitudinis maculis obſolefactam in campum detulit· ut niſi gratia Cicerei, qui patris eius ſcriba fuerat adiutus eſſet· honorem à Po. impetraturus non uideretur· quã=

quam quid interfuit utrum repulſam, an ſic adeptam præturam domum referret? quam cum propinqui ab eo pollui animaduerterent· id egerunt· ne aut ſellam ponere· aut ius dicere auderet. Inſuperq; è manu eius annulum, in quo caput Africani ſculptum erat· detraxerunt. Di boni quas tenebras è quo fulmine naſci paſſi eſtis·

De filio· Q· Fabij degenere.

Age· Q· Fabij MAX· Allobrogici et ciuis, & imperatoris clariſſimi filius· Q· Fabius MAX· quàm perditam luxuria uitam egit? cuius ut cætera flagitia obliterentur· tamen abunde illo dedecore mores nudari poſſent, quod ei· Q· Pompeius Prætor urbanus, paternis bonis interdixit· neq; in tanta ciuitate, qui illud decretum reprehenderet· inuentus eſt· dolenter enim homines ferebant pecuniam, quæ Fabiæ gentis ſplẽdori ſeruire debebat· flagitijs diſijci. Ergo quem nimia patris indulgentia hæredem reliquerat· publica ſeueritas exhæredauit.

De filio Clodij pulchri·

Poſſedit fauorem plebis Clodius Pulcher· adhærenſq; Fuluianæ ſtolæ pugio, militare decus muliebri imperio ſubiectum habuit· quorum filius Pulcher præterquam quod eneruem, et frigidam iuuentam egit· perdito etiam amore uulgatiſſimæ meretricis infamis fuit· mortiſq; erubeſcendo genere conſumptus ẽ· abdomine enim auide deuorato, fœdæ, ac ſordidæ intemperãtiæ, ſpiritum reddidit.

De Hortenſio Corbio·

Nam· Q· quidem Hortenſij, qui in maximo et ingenuorum ciuium, et ampliſſimorum prouentu, ſummũ autoritatis atq; eloquentiæ gradum obtinuit nepos Hortẽſius Corbio· omnibus ſcortis abiectiorẽ et obſcœnio=

rem uitam exegit · ad ultimúq; lingua eius, tam libidini cunctorum inter lupanaria proſtitit · quàm diu pro ſalute ciuium in foro excubuerat · Animaduerto in quàm periculoſum iter proceſſerim · Itaq; meipſum reuocabo · ne ſi reliqua eiuſdem generis naufragia conſectari perſeuerauero · aliqua inutili relatiõe implicer · Referam igitur pedem · deformesq; umbras in imo gurgite turpitudinis ſuæ iacere patiar · Satius eſt enim narrare qui illuſtres uiri in cultu, cæteroq; uitæ ritu, aliqua ex parte nouando, ſibi indulſerunt ·

QVI EX ILLVSTRIBVS IN VESTE AVT IN CAETERO CVLTV LICENTIVS QVAM MOS PATRIVS PERMITTEBAT, INDVLSERVNT.

De P. Scipione. Caput VI.

Publius Scipio cum in Sicilia augendo exercitum, traijciendoq; in Africam opportunum quærendo gradum, Carthaginis ruinam animo uolueret · inter conſilia, ac molitiones tantæ rei, operam Gymnaſio dedit · pallioq; et crepidis uſus, nec hac re ſegniores punicis exercitibus manus intulit · ſed neſcio an ideo alacriores · quia uegeta, et ſtrenua ingenia, quò plus receſſus ſumunt, hoc uehemẽtiores impetus edunt · Crediderim etiam fauorem eũ ſociorum uberiorẽ ſe adepturum æſtimaſſe ſi uictum eorum, et ſolẽnes exercitationes comprobaſſet · ad quas tum ueniebat, cum multum, ac diu fatigaſſet humeros ·

et cætera membra militari agitatione, firmitatem ſuã probare cœgiſſet· conſiſtebat'q; in illis labor eius· in iis remiſſio laboris· Lucij uero Scipionis ſtatuam chlamydatam et crepidatam ĩ Capitolio cernimus· quo habitu uidelicet, quia aliquando uſus erat· effigiem ſuam formatam poni uoluit· Lucius quoque Sylla cum imperator eſſet, chlamydato ſibi et crepidato Neapoli ambulare deforme non duxit·

De Caio Duellio·

Caius autem Duellius, qui primus naualem triumphum ex Pœnis retulit· quotieſcunq; epulaturus erat· ad funalem cæreum præeunte tibicine, et fidicine, à cœna domum reuerti ſolitus eſt· inſignem bellicæ rei ſucceſſum, nocturna celebratione teſtando·

De Papyrio Maſſone·

Nam Papyrius quidem Maſſo, cum bene geſta Rep. triumphum à ſenatu non impetraſſet· in Albano monte triumphandi, et ipſe initium fecit et cæteris poſtea exemplum præbuit· pro'q; laurea corona, cum alicui ſpectaculo intereſſet· myrtea uſus eſt· De·C·Mario·

Itẽ·C·Marij pene inſolens factum· Nam poſt Iugurthinum, Cimbricum'q;, et Theutonicum triumphum, cantharo ſemper potauit· quod Liber pater inclytum ex Aſia ducens triumphum hoc uſus poculi genere ferebatur· ut iter ipſum hauſtum uini, uictoriæ eius ſuas uictorias compararet· De·M·Catone·

Marcus autem Cato Prætor·M·Scauri, cæterorum'q; reorum iudicia nulla indutus tunica, ſed tantummodo amictus prætexta, egit· ſed hæc, atque his ſimilia, uirtutis aliquid ſibi in conſuetudine nouanda licẽtiæ ſumen

tis indicia ſunt· Illus autem, quæ deinceps ſubnectam· quantum ſui habere fiduciam ſoleat cognoſcetur·

DE FIDVCIA SVI· Caput·VII·

Pub. et·Cn·Scipionibus in Hiſpania cum maiore parte exercitus a cie punica oppreſſis· omnibusq; prouinciæ eius nationibus Carthaginienſium amicitiam ſecutis nullo ducum noſtrorum illuc ad corrigendam rem proficiſci audente· P·Scipio quartum et uigeſimum annum agens iturum ſe pollicitus eſt· Quæ quidē fiducia·P·R·Salutis, ac uictoriæ ſpem dedit· Eademq; in ipſa Hiſpania uſus eſt· Nam cum oppidum Badiam circunſederet· tribunal ſuum adeuntes, in ædem, quæ intra mœnia hoſtium erat· uadimonium in poſterum diem facere iuſſit· continuoq; urbe potitus, et tempore, et loco, quo prædixerat· ſella poſita ius eis dixit· Nihil hac fiducia generoſius· nihil prædictione uerius· nihil celeritate efficacius· nihil etiam dignitate dignius· Nec minus animoſus, minus ue proſper illius in Africam tranſitus· in quam è Sicilia exercitum ſenatu uetante traduxit· quia niſi plus in ea re ſuo, quàm P A·CONSC·conſilio crediſiſſet· ſecundi punici belli finis inuentus non eſſet· Cui facto par illa fiducia· q̄d poſt, quàm Africā attigit· ſpeculatores Annibalis in Caſtris deprehēſos, et ad ſe perductos, nec ſupplicio affecit· nec de conſilijs, ac uiribus Pœnorum percunctatus eſt· Sed circa omnes manipulos diligentiſſime deducendos curauit· Interrogatoſq; an ſatis ea conſideraſſent· quæ ſpecula-

ri iuſſi erant · prandio dato ipſis, iumentis'q; eorum, incolumes dimiſit. quo tam pleno fiduciæ ſpiritu prius animos hoſtium, quàm arma cõtudit. Verum *ut ad domeſtica eximiæ eius fiduciæ acta ueniamus cũ à. L. Scipione ex Antiochenſi pecunia. Hs. quadragies ratio in curia repoſceretur · prolato ab eo libro, quo acceptæ, expenſæ'q; ſummæ continebantur · refelliq; inimicorum accuſatio poterat · diſcerpſit indignatus de ea re dubitari · quæ ſub ipſo legato adminiſtrata fuerat. quinetiam in hunc modum egit. non reddo. P. C. ærario ueſtro. Hs. quadragies rationem alieni imperij miniſter · quod meo ductu, meis'q; auſpicijs bis millies. Hs. uberius feci. Neque enim adhuc puto eò malignitatis uẽtum · ut de mea innocentia quærendum ſit. Nam cum Africam totam poteſtati ueſtræ ſubiecerim · nihil ex ea quod meum dicerem · præter cognomen retuli. Non igitur me Punicæ, non Fratrem meum Aſiaticæ gazæ auarum reddiderunt · ſed uterque noſtrum inuidia magis, quàm pecunia locupletior eſt. tam conſtantem defenſionem Scipionis uniuerſus ſenatus comprobauit.*

Sicut illud factum. quod cum ad neceſſarium Reip. uſum pecuniam ex ærario promi opus eſſet · id'q; Quæſtores quia lex obſtare uideretur; aperire nõ auderẽt. priuatus claues popoſcit · patefacto'q; ærario, legem utilitati cedere coegit. quam quidem fiduciam conſcientia illa dedit qa meminerat omnes leges à ſe eſſe ſeruatas.

Non fatigabor eiuſdẽ facta identidẽ referẽdo · quoniam nec ille quidem in conſimili genere uirtutis edendo, fatigatus eſt. diẽ illi ad populum. M. Neuius Tri. Pl. aut (ut quidam memorant) duo Petilij dixerãt, qui

ingenti frequentia in forum deductus, roſtra conſcendit · capitiq; ſuo corona triumphali impoſita, hac ego (inquit) Quirites die Carthaginem magna ſperantẽ, leges noſtras accipere iuſſi. proinde æquum eſt uos mecum ire in Capitolium ſupplicatum. ſpecioſiſſimam deinde eius uocem æque clarus euentus ſecutus eſt · ſiquidem et ſenatum totum, et uniuerſum equeſtrem ordinẽ, et cunctam plebem Iouis O P · M A X I · puluinaria petens, comitem habuit · Reſtabat ut Tri · apud populum ſine populo ageret · deſertus'q; in foro cum magno calumniæ ſuæ ludibrio, ſolus moraretur · cuius deuitãdi ruboris cauſa, in Capitolium proceſſit · de'q; accuſatore, Scipionis uenerator eſt factus ·

De Scipione Aemyliano ·

A uiti ſpiritus egregius ſucceſſor Scipio Aemylianus, cum urbem præualidam obſideret · ſuadentibus quibuſdã, ut circa mœnia eius ferreos murices ſpargeret · omnia'q; uada tabulis plumbatis conſterneret, habẽtibus clauorum cacumina · ne ſubita eruptione hoſtes in præſidia noſtra impetum facere poſſent · reſpondit non eſſe eiuſdem et capere aliquos uelle, et timere ·

De · SC · Naſica ·

I n quancunque memorabilium partem exemplorũ conuertor, uelim, nolim'ue in cognomine Scipionũ hæream neceſſe eſt. cui enim licet hoc loci Naſicam præterire fidentis animi, dicti'q; clariſſimum autorem? Annonæ charitate increbreſcẽte · C · Curiatius Tri · Ple · productos in contionem COSS · compellebat · ut de frumento emendo, atque ad id negocium explicandum mittendis

Nullius rei tam parum existimandu e[st] Initium q[uo]d no[n] assiduitas statim amplificet: paulatim com incuria ne obsistat efficit;

Octauianus Nepos fuit Caij Cesaris ex Nepote genitus.

legatis, in curiã referrent. Cuius inſtituti minime utilis, interpellandi gratia Naſica contrariam actionem ordiri cœpit. obſtrepente deide plebe, tacete quæſo quirites (inquit) plus enim ego, quàm uos quid Reip. expediat intellego. qua uoce audita omnes pleno ueneratio nis ſilentio, maiorem autoritatem eius, quàm ſuorum alimentorum reſpectum egerunt.

De Liuio Salinatore.

Liuij quoq; Salinatoris æternæ memoriæ autoritate tradẽdus animus. q cũ Aſdrubalẽ, exercitum'q; pœnorũ in Vmbria deleſſet et ei diceretur, Gallos, ac Ligures ex acie ſine ducibus, et ſignis, ſparſos, ac palantes parua manu opprimi poſſe respondit in hoc eis oportere parci ne hoſtibus tantæ cladis domeſtici nũtij deeſſent.

De P. Furio Philo.

Bellica hæc præſtantia animi. togata illa, ſed non minus laudabilis, quam Publius Furius Philus COS. in ſenatu exhibuit. Q. enim Metellum. Q.'q; Põpeium conſulares uiros uehementes inimicos ſuos, cupitam ſibi profectionem in prouinciam Hiſpaniam, quam ſortitus erat identidem exprobrantes, legatos ſecum illuc ire coegit. fiduciam non ſolum fortem, ſed penè etiam temerariam exhibens quæ duobus acerrimis odijs latera ſua cingere auſa eſt uſum'q; miniſterij uix tutum in amicis, è ſinu inimicorum petere ſuſtinuit.

De L. Craſſo.

Cuius factum ſi cui placet neceſſe eſt. L. etiam Craſſi, qui apud maiores eloquentia clariſſimus fuit propoſitum non diſpliceat. nam cum ex conſule prouinciã Galliam obtineret atque in eam. Cn. Carbo, cuius patrẽ

Alienum uxorem ne suspicionibus obnoxiam esse opportere censuit

Sorore Clodius corrupterat que nupta erat Lucullo:

In transitu alpium Cum opidulum quoddam barbarorum praeteriret: Comites eius ioco et risu quaererent: Num hic aliquis esse putaret principatus ambitiones dignitatisque certamina et mutua inter se potentum invidiam. Caesar serio Mallem equidem inter ipsos primus quam inter romanos secundus esse:

damnauerat · ad ſpeculanda acta ſua ueniſſet · non ſolum eum inde non ſummouit · ſed inſuper locum ei in tribunali aſſignauit. nec ulla de re, niſi eo in conſilium adhibito, cognouit · Itaque acer et uehemens Carbo, nihil aliud Gallica peregrinatione conſecutus eſt · quàm ut animaduerteret, ſontē patrem ſuum, ab integerrimo uiro in exilium miſſum.

De Catone ſuperiore.

Cato uero ſuperior ſæpenumero ab inimicis ad cauſæ dictionem uocatus, nec ullo unquam crimine conuictus, ad ultimum tantum fiduciæ in ſua innocentia repoſuit · ut ab his in quæſtionē publicam deductus. T · Gracchum, à quo in adminiſtratione Reip · ad multum odium diſſidebat · iudicem depoſceret. Qua quidem animi præſtantia, pertinaciam eorum inſectandi ſe inhibuit.

De · M · Scauro ·

Eadem · M · Scauri fortuna · æque ſenectus longa, ac robuſta · idem animus · qui cum pro roſtris accuſaretur · quod à rege Mitridate, ob Remp · prodendam, pecuniam accepiſſet · cauſam ſuam ita egit · Eſt enim Quirites iniquum cum inter alios uixerim · apud alios me rationem uitæ reddere · Sed tamen audebo uos, quorum maior pars honoribus, et actis meis intereſſe nō potuit · interrogare · Varius Sucronēſis · M · Aemylium Scaurū regia mercede corruptum, imperium Po · Ro · prodidiſſe ait · M · Aemylius Scaurus huic ſe affinē eſſe culpæ negat · utri creditis? cuius dicti admiratione populus commotus, Varium ab illa dementiſſima actione, pertinaci clamore depulit ·

De · M · Antonio ·

Contra · M · Antonius ille diſertus, Non enim reſpuendo, ſed amplectendo cauſæ dictionem, quàm innocens eſ=

In hispania cum gesta Alexandri legeret illacrimasse dicitur uiri eam admirantibus socijs Nonne inquit fuit dolendum arbitramini quod huius etatis alexander tot gentes suo iam dedisset imperio quod nullum praeclarum facinus ipse gesserim:

Mos erat ut qui triumphum ducturi erat: ex urbe aliquam diu mora protraherent: qui non consulatum peterent: necessario essentes i urbe adesset:

ſet teſtatus eſt. Quæſtor proficiſcens in Aſiam, Brunduſium iam peruenerat. ubi literis certior factus ince=ſti ſe poſtulatum apud. L. Caſſium Prætoré, cuius tribunal propter nimiam ſeueritatem Scopulus reorũ dicebatur cum id uitare beneficio legis Memiæ liceret quæ eorũ, qui Reip. cauſa abeſſent recipi nomina uetabat in urbem tamẽ recurrit. quo tam pleno fiduciæ bonæ conſilio tum abſolutionem celerẽ, tum profectionem honeſtiorem conſecutus eſt. De ſenatu Romano. unt et illa ſpecioſæ fiduciæ publicæ exempla. Nam cũ eo bello, quod aduerſus Pyrrhum gerebatur Carthaginienſes. C. ac. XXX. nauiũ claſſem in præſidiũ Romanis Hoſtiam ultro miſiſſent ſenatui placuit legatos eorum ad ducem ire qui dicerent, Po. R. bella ſuſcipere ſolere quæ ſuo milite gerere poſſet. próinde claſſem Carthaginem reducerent. Idem poſt aliquot annos cannẽſi clade exhauſtis Romani imperij uiribus, ſupplementum exercitus in Hiſpaniam mittere auſus, fecit, ne hoſtilium locus caſtrorum, tum maxime Capenam portam armis Annibale pulſante, minoris ueniret, q̃ ſi illum Pœni non obtinerent. ita ſe gerere in aduerſis rebus, quid aliud eſt, quàm ſæuientem fortunam, in adiutorium ſui, pudore uictam conuertere?

De Accio poeta.

Magno ſpacio diuiſus eſt à ſenatu ad poetam Accium trãſitus. Cæterum ut ab eo decentius ad externa transeamus producatur in medium. Is Iulio CAES amplissimo, et florentiſſimo uiro, in collegium poetarum uenienti nunquam aſſurrexit. nõ maieſtatis eius immemor ſed quod in comparatiõe communium ſtudiorum, ali=

quanto ſuperiorem ſe eſſe conſideret· quã propter inſo= lentiæ crimine caruit· quia ibi uoluminum, non ima= ginum certamina exercebantur.

Externa, De Euripide Philoſopho·

Nec Euripides q̃dem Athenis arrogans uiſus eſt· cum poſtulante populo ut ex tragœdia quandam ſententiam tolleret· progreſſus in ſcenam, dixit· ſe ut eum doceret· non ut ab eo diſceret, fabulas componere ſolere· laudãda profectò fiducia eſt· quæ æſtimationẽ ſui, certo pondere examinat· tantum ſibi arrogans, quantum à con= temptu, et inſolentia diſtare ſatis eſt. Itaq; et quod Alceſtidi tragico poetæ reſpõdit, probabile· apud quẽ cum quereretur· quod eo triduo non ultra tres uerſus maximo impenſo labore deducere potuiſſat· atq; is, ſe centum perfacile ſcripſiſſe gloriaretur· ſed hoc ĩquit in= tereſt· quod tui in triduum tãtummodo, mei uero in o= mne tempus ſufficient· alterius enim fœcundi curſus ſcripta, intra primas memoriæ metas corruerunt· alterius cunctante ſtilo elucubratum opus, per omne æui tempus plenis gloriæ uelis feretur· De Antigenida·

Adijciam ſcenæ eiuſdem exẽplum· Antigenidas tibicen diſcipulo ſuo magni profectus, ſed parum feliciter po= pulo ſe approbanti, cunctis audientibus, dixit· Mihi cane et Muſis· quia uidelicet perfecta ars fortunæ le= nocinio defecta, iuſta fiducia non exuitur· Quamq; ſcit ſe laudem meritam· eam, et ſi ab alijs impetrat· domeſtico tamen acceptam iudicio refert·

De Zeuſi Pictore·

Zeuſis autem cum Helenam pinxiſſet· quid de eo opere homines ſenſuri eſſent expectandum non putauit· ſed

protinus hos uerſus græcos adiecit.

Οὐ νέμεσις τρῶας τε, καὶ ἐϋκνήμιδας ἀχαιοὺς
Τοίηδ᾽ ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.
Αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεαῖς εἰς ὦπα ἔοικεν.

Adeó ne dextræ ſuæ multum pictor arrogauit· ut ea tantum forma, comprehenſum crederet· quantum aut Leda cœleſti partu edere·aut Homerus diuino ingenio exprimere potuit?

De Phidia.

Phidias quoque Homeri uerſibus egregio dicto alluſit. Simulacro enim Iouis olympij perfecto, quo nullum præſtantius, aut admirabilius humanæ fabricatæ ſunt manus· interrogatus ab amico, quo nam mentem ſuam dirigens, uultum Iouis propemodum ex ipſo cœlo petitum, eboris lineamentis eſſet amplexus, illis ſe uerſibus quaſi magiſtro uſum reſpondit.

Η καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Αμβρόσιαι δ᾽ ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ᾽ ἀθανάτοιο· μέγαν δ᾽ ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

De Epaminunda.

Non patiuntur me tenuioribus exemplis diutius inſiſtere fortiſſimi duces. ſiquidem Epaminundas, cum ei ciues irati, ſternendarum in oppido uiarum contumeliæ cauſa curam mandarent (erat enim illud miniſterium apud eos ſordidiſſimum) ſine ulla cunctatione id recepit· daturumq; ſe operam, ut breui ſpecioſiſſimum fieret, aſſeuerauit. mirifica deinde procuratione, abiectiſſimum negotium, pro ampliſſimo ornamento expetendum Thebis reddidit.

De Annibale.

Annibal uero, cum apud regem Pruſiam exularet· auctorq; ei committendi prælij eſſet· atque is non idem ſibi

extis portendi diceret· an tu inquit uitulinæ caruncu=læ, quàm imperatori ueteri mauis credere? ſi uerba numeres breuiter et abſciſe· ſi ſenſum æſtimes, copioſe, et ualenter· Hiſpanias enim direptas Po·Ro· et Galliarum ac Liguriæ uires in ſuam redactas poteſtatem et nouo tranſitu Alpium iuga patefacta· et Traſimenum lacum dira inuſtum memoria· et Cannas punicæ uictoriæ clariſſimum monimentum· et Capuam poſſeſſam· et Italiam laceratam, ante pedes hominis effudit· uni=uſq; hoſtiæ iocinori, longo experimento teſtatam glo=riam ſuã, poſtponi æquo animo non tulit· et ſanè quod ad exploranda bellica ſacrificia, æſtimandoſq; militares ductus attinebat· omnes foculos, omnes aras Bithyniæ, Marte ipſo iudice, pectus Annibalis prægrauaſ=ſet·

De Cotye·

Capax generoſi ſpiritus illud quoque dictum regis Co=tis· ut enim ab Athenienſibus ciuitatem ſibi datam co=gnouit et ego (inquit) illis meæ gentis ius dabo· æqua=uit Athenis Thraciam· ne uiciſſitudine talis beneficij imparem ſe iudicando, humilius de origine ſua ſenti=re exiſtimaretur· Nobiliter etiam uterque Sparta=nus· et qui increpitus à quodam quod in aciē claudus deſcenderet· pugnare, non fugere propoſitum ſibi eſſe reſpondit· et qui referente quodam ſagittis Perſarum Solem obſcurari ſolere· bene narras (inquit) in umbra enim melius præliabimur· Vir eiuſdem urbis, atq; animi, hoſpiti ſuo patriæ muros excelſos, latoſq; oſten=denti dixit· Si mulieribus iſtos comparaſtis, recte; ſi uiris, turpiter·

DE CONSTANTIA. Caput·VIII·

Ptũ, et animoſum bonæ fiduciæ pectus emenſo, quaſi debitum opus ſupereſt, Conſtantiæ repreſentare naturã. Natura enim ſic comparatum eſt ut quiſquis ſe aliquid ordine, ac recta mente complexum confidit uel iam geſtum ſi obtrectetur acriter tueatur. uel nondum editum, ſi interpelletur ſine ulla cunctatiõe ad effectum perducat.

De Fuluio.

Sed dum exemplar propoſitæ rei proſequor latius mihi circunſpicienti ante omnia ſe Fuluij Flacci conſtantia offert. Capuam fallacibus Annibalis promiſſis Italiæ regnum nefaria defectione paciſci perſuaſam, armis occupauerat. tandem culpæ hoſtium tam iuſtus æſtimator, quàm ſpecioſus uictor, Capuanum ſenatum, impij decreti autorem, funditus delere conſtituit. Itaq; cathenis onuſtum in duas cuſtodias, theanam, calenamq; diuiſit, conſilium executurus, cum ea peregiſſet quorum adminiſtrandorum celerior eſſe neceſſitas uidebatur. rumore deinde de ſenatus mitiore ſententia orto, ne debitam pœnã ſcelerati effugerẽt nocte admiſſo equo, Theanam contendit. ĩterfectiſq; qui ibi aſſeruabantur è ueſtigio Calenam trãgreſſus, perſeuerãtiæ ſuæ opus executus eſt. et iam deligatis ad palum hoſtibus, literas à. P. C. ne qcq̃ Capuãis ſalutares accepit. In ſiniſtra enim eas manu ſicut erant traditæ, repoſuit ac iuſſo lictore lege agere tunc demum aperuit, poſt, q̃ illis obtẽperari nõ poterat. Qua cõſtantia uictoriæ quoq; gloriam antecellit. quia ſi eum intra ſeipſum partita lau

de æſtimes, maiorem, punita Capua, quàm capta reperies · De · Q̄ · Fabio Maximo ·

A tq; iſta quidem ſeueritatis illa uero pietatis conſtantia admirabilis · quam · Q · fabius MAX · infatigabilem patriæ præſtitit · pecuniã pro captiuis Annibali numerauit · fraudatus ea publicæ tacuit · Dictatori ei magiſtrum equitum Minutium iure imperij ſenatus æquauerat · ſilẽtium egit · compluribus prætereа iniurijs laceſſitus, in eodem animi habitu permanſit · nec unquam ſibi Reip · permiſit iraſci · tam perſeuerãs in amore ciuium fuit · Quid in bello gerendo, non ne par eius conſtantia? Imperium Ro · Cannẽſi prælio penè deſtructum uix ſufficere ad exercitus comparandos uidebatur · Itaq; fruſtrari, et eludere Pœnorum impetus, q̃ manum cum ijs tota acie conſerere melius ratus, pluribus communationibus Annibalis irritatus, ſepe etiam ſpe bene gerẽdæ rei oblata, unnquam à conſilij ſalubritate, ne parui quidem certaminis diſcrimine, receſſit · quod'q; eſt difficillimum, ubiq; ira, ac ſpe ſuperior apparuit · Ergo ut Scipio pugnando, ita hic non dimicando, maxime ciuitati noſtræ ſuccurriſſe uiſus eſt · alter enim celeritate ſua Carthaginem oppreſſit · alter cunctatione id egit · ne Roma opprimi poſſet ·

De · C · Piſone, et · M · Palicano ·

C aium etiam Piſonem mirifice et conſtanter turbulento Reip · ſtatu egiſſe C O S · narratione inſequenti patebit · M · Palicani ſeditioſiſſimi hominis peſtiferis blanditijs præreptus populi fauor, conſularibus comitijs ſummum dedecus admittere conabatur · ampliſſimum ei deferre imperium cupiens · cuius teterrimus actis

exquiſitum potius ſupplicium, quàm ullus honos debebatur. Nec deerat conſternatæ multitudini furialis fax tribunitia· quæ temeritatem eius et ruentem comitaretur et languentem actionibus ſuis inflammaret. in hoc miſerando pariter, atque erubeſcendo ſtatu ciuitatis, tantumnõ manibus Tribunorum pro roſtris Piſo collocatus eſt· cum hinc atq; illinc eum ambiſſent· ac Palicanum ſuffragijs populi COS· creatum, an renuntiaturus eſſet· interrogaretur· primo reſpondit non exiſtimare ſe tantis tenebris offuſam eſſe Remp· ut huc indignitatis ueniretur· deinde cum perſeueranter inſtarẽt· ac dicerent· age, ſi uentum fuerit· non renuntiabo inquit. quo quidem tam abſciſſo reſponſo, conſulatum Palicano, prius, quàm illum adipiſceretur· eripuit. multa et terribilia Piſo contempſit dum ſpecioſum mẽtis ſuæ flecti non uult rigorem·

De Metello·

Metellus autem Numidicus propter conſimile perſeuerantiæ genus, excepit quoq; indignam maieſtate, ac moribus ſuis procellam, Cum enim animaduerteret, quo tẽderent Saturnini Tri· Pl· funeſti conatus, quantoq; malo Reip· ſi non his occurreretur· erupturi eſſent· in exilium, quàm in legem eius ire maluit· poteſt aliquis hoc uiro dici conſtantior? qui ne ſententia ſua pelleretur, patria, in qua ſummum dignitatis gradum obtinebat· carere ſuſtinuit·

De· Q· Scæuola·

Ceterum ut neminem ei prætulerim, ita· Q· Scæuolã Augurem merito compararim· depulſis, proſtratiſq; inimicorum partibus, Sylla occupata urbe, ſenatum armatus coegerat· ac ſumma cupiditate ferebatur· ut· C· Marius, quàm celerrime hoſtis iudicaretur· cuius uoluntati

luntati nullis obuiam ire audētibus, ſolus Scæuola interrogatus de hac re, ſententiam dicere noluit. quinetiam truculentius ſibi minitanti Syllæ licet (inquit) mihi agmina militum, quibus curiam circunſediſti, oſtentes licet mortem identidem miniteris nunquam tamen efficies ut propter exiguum, ſenilem'q; ſanguinem meum, Marium, à quo urbs, et Italia conſeruata eſt hoſtem iudicem.

De Sempronia.

Quid fœminæ cum contione? ſi patrius mos ſeruetur nihil. ſed ubi domeſtica quies ſeditionum agitata fluctibus eſt priſcæ cōſuetudinis autoritas cōuellitur. plus'q; ualet, quod uiolentia cogit quàm quod ſuadet, et præcipit uerecundia. Itaque te Sempronia TIB. et C. Gracchorum ſoror, uxor Scipionis Aemyliani, non, ut abſurde grauiſſimis uirorum operibus inſerens, maligna relatiōe comprehēdam: Sed quia a Tri. Pl. producta, ad populum in maxima confuſione nihil à tuorū amplitudine degeneraſti honorata memoria proſequar. Coacta es eò loci conſiſtere ubi principum ciuitatis perturbari frons ſolebat. inſtabat tibi toruo uultu minas profundens ampliſſima poteſtas cum clamor imperitæ multitudinis obſtreperet. totum forum acerrimo ſtudio nitebatur ut Equitio, cui Semproniæ gentis falſum ius quærebatur tanquam filio Tiberij Fratris tui oſculum dares. tu tamen illum, neſcio quibus tenebris protractum, ut portentum, execrabili audacia ad uſurpandam alienam propinquitatem tendentem repuliſti.

De Centurionibus.

Non indignabuntur lumina noſtræ urbis ſi inter eorum eximium fulgorem Centurionum quoque uirtus ſpe=

ctandam ſe obtulerit. Nam ut humilitas amplitudinē uenerari debet, ita nobilitatē fouēda magis, q̄ ſpernenda bonæ indolis nouitas eſt. An abigi debet Pontius ab horum exemplorum contextu? qui pro Cæſaris partibus excubans, Scipionis præſidio interceptus, cum uno modo ſalus ei daretur, ſi ſe futurum. Cn. Pompeij generi ipſius militem affirmaſſet, ita reſpondere nō dubitauit. Tibi quidē Scipio gratias ago. ſed mihi uti iſta conditione uitæ non eſt opus. Sine ullis imaginibus nobilem animum, et idem conſtantiæ propoſitum ſecutus C. Meuius Centurio diui Auguſti, cum Antoniano bello ſæpenumero excellentes pugnas edidiſſet, improuiſis hoſtium inſidijs circumuentus, et ad Antonium Alexandriam perductus, interrogatusq; quidnam de eo ſtatui deberet, iugulari me inquit iube. quia non ſalutis beneficio, nec mortis ſupplicio adduci poſſum, ut aut Cæſaris miles deſinam, aut tuus eſſe incipiam. Cæterum quò conſtantius uitam cōtempſit, eò facilius impetrauit. Antonius enim uirtuti eius incolumitatem tribuit.

Externa, De Blaſio.

Complura huiuſce notæ Romana exēpla ſuperant, ſed ſatietas modo uitanda eſt. Itaq; ſtilum meum ad externa iam delabi permittam, quorum principatum teneat Blaſius, cuius conſtantia nihil pertinacius. Salapiam enim patriam ſuam præſidio punico occupatam Romanis cupiens reſtituere, Daſium acerrimo ſtudio ſecum in adminiſtratione Reip. diſſidentem, et alioqui toto animo Annibalis amicitiæ uacantem, ſine quo propoſitum conſilium peragi non poterat, ad idem aggrediendum opus maiore cupiditate, quàm ſpe certiore, tenta=

re auſus eſt · qui protinus ſermonem eius, adiectis quæ
& ipſum commendatiorem, et inimicum inuiſiorem fa
ctura uidebantur · Annibali retulit · à quo adeſſe iuſ=
ſi ſunt · ut alter crimẽ probaret · alter defenderet · Cæ
terum cum res pro tribunali gereretur, & illi quæſtio=
ni omniũ oculi eſſent intenti · dum aliud forte certioris
curæ negotiũ tractatur · Blaſius uultu diſſimulante, ac
uoce ſummiſſa, monere Daſium cœpit · ut Romano=
rum potius, quàm carthagnienſium partes foueret ·
enimuero tunc ille proclamat · ſe in cõſpectu ducis ad=
uerſus eum ſolicitari · quod quia incredibile exiſtima=
batur · et ad unius tantum aures penetrauerat · et iacta
batur ab inimico · ueritas fide caruit · ſed non ita poſt
multo Blaſij mira conſtantia, Daſium ad ſe traxit ·
Marcelloq; et Salapiam, & quingentos Numidas, qui
in ea cuſtodiæ cauſa erant · tradidit · De Phocione ·

Phocion uero, cum Atheniẽſes rẽ aliter, quàm ipſe ſua=
ſerat · proſpere adminiſtraſſent · adeo perſeuerans con
ſtantiæ ſuæ propugnator extitit · ut in contione lætari
quidem ſe ſucceſſu eorum · ſed conſilium tamen ſuum
aliquanto melius fuiſſe diceret · Non enim damnauit ·
quod recte uiderat · quia quod alius male cõſuluerat ·
bene geſſerant · felicius illud exiſtimans, hoc ſapienti=
us · plærunq; enim temeritatem caſus iuuat · ubi prauo
conſilio propius aſpirat · et quo uehemẽtius noceat · de=
ſperatius prodeſt · placidi, ſanè et miſericordes, et libera
les, omniq; ſuauitate temperati mores Phocionis · quos
optime profectò cõſenſus omnium, bonitatis cognomine
decorandos cenſuit · Itaque conſtantia, quæ natura ri=
gidior uidetur · lenis è manſueto pectore fluxit ·

De Socrate·

Socratis autem uirilitatis robore palliatus animus, aliquanto præſtantius perſeuerantiæ exemplum edidit· Vniuerſa ciuitas Athenienſium iniquiſſimo, et truculentiſſimo errore inſtructa, de capite decem Prætorũ, qui apud Arginuſas Lacedæmoniam claſſem deleuerant triſtem ſententiam tulerat· forte tunc eius poteſtatis Socrates· cuius arbitrio plebiſcita ordinarentur, indignum iudicans tot, et tam benemeritos, ex indigna cauſa impetu inuidiæ arripi, temeritati multitudinis conſtantiam ſuam obiecit· maximoq; contionis fragore, et incitatiſſimis minis compulſus non eſt· ut ſe publicæ dementiæ autorem aſcriberet· quæ oppoſitu eius legitima craſſari uia prohibita, iniuſto Prætorum cruore manus ſuas contaminare perſeuerauit· nec timuit Socrates· ne conſternatæ patriæ, undecimus furor, mors ipſius exiſteret·

De Ephilate·

Proximum, et ſi non eiuſdem ſplendoris eſt· tamen certum conſtantiæ haberi poteſt experimentum efficacis operæ forenſis, fidei nõ latentis· Athenis Ephilates accuſare publice iuſſus, et inter cæteros demonſtrati nomen deferre coactus eſt· cuius filius erat Demochares excellentis formæ puer animo eius flagrantiſſimo inhærens amore· Itaque communis officij ſorte truculentus accuſator, priuati affectus conditione miſerabilis reus, puerum ad ſe exorandum, quo parcius patris criminibus inſiſteret uenientem, neque repellere, neque ſupplicem genibus ſuis aduolutum intueri ſuſtinuit· Sed opto capite flens, et gemens, preces expromere paſſus eſt· Nihiloq; minus ſincæra fide accuſatum demon

ſtratum damnauit · uictoriam neſcio laude, an tormento maiore partam. quoniam prius, quàm ſontem opprimeret · ſeipſũ uicit Ephialtes.

De Syracuſano Dione.

Quem Syracuſanus Dion diuerſitate exẽpli prægrauat · qui quibuſdam monentibus: ut aduerſus Heracliden, et Calippum, quorum fidei plurimum credebat · tanquam inſidias ei neċtentes cautior eſſet · reſpondit · ſe uita male excedere · quàm in metu uiolentæ mortis amicos, inimicosq; iuxta ponere. Quod ſequitur, et rei ipſius admiratione, et claritate autoris illuſtre.

De Alexandro magno.

Alexander Macedonum rex inclyta iam pugna, excellentiſſimis opibus Darij Contuſis, æſtu, et itineris feruore in Cilicia pcalefactus, Cydno, qui aquæ liquore conſpicuus, Tarſum interfluit · corpus ſuũ imerſit. ſubito deíde ex nimio hauſtu, rigore obſtupefactis neruis, ac torpore hebetatis artubus, maxima cum exanimatione totius exercitus, in oppidum caſtris propinquũ defertur: iacebat æger Tarſi · inq; ualetudine eius aduerſa, inſtantis uictoriæ ſpes fluctuabat. Itaque conuocati medici attentiſſimo conſilio ſalutis remedia circunſpiciebant. qui cum ad unam potionem ſententiam direxiſſent · atque eam Philippus medicus ſuis manibus temperatam Alexãdro (erat autem ipſius amicus, et comes) porrexiſſet · à Parmenione miſſæ literæ ſuperuenerunt admonentes, ut rex inſidias Philippi perinde ac pecunia corrupti à Dario caueret. quas cum legiſſet, ſine ulla cunctatione medicamentum hauſit · ac tunc legendas Philippo tradidit. pro quo tam conſtanti erga amicum iudicio; digniſſimam à Dis immortalibus

mercedem recepit · qui incolumitatis eius præſidium falſo interpellari indicio noluerunt ·

VALERII MAXIMI LIBER QVARTVS.

De animi moderatione ·

Ranſgrediar ad ſaluberrimam partem animi moderationem · quæ mentes noſtras im potentiæ, et temeritatis incurſu tranſuerſas ferri non patitur · quo euenit ut reprehenſionis morſu ſit uacua et laudis quæſtu ſit opulẽtiſſima. itaq; effectus ſuos in claris uiris recognoſcat ·

De · P · Valerio Publicola ·

Atque ut ab incunabulis ſummi honoris ĩcipiam · P · Valerius, qui populi maieſtatem uenerando, Publicolæ cognomen aſſecutus eſt · cum exactis regibus, imperij eorum uim uniuerſam, omniaq; inſignia ſub titulo conſulatus in ſe tralata cerneret · inuidioſum magiſtratus faſtigium, moderatione ſua ad tolerabilem habitum deduxit · faſces ſecuribus uacuefaciendo · et in concione populo ſummittendo · numerum quoque eorum dimidia ex parte minuit, ultro Spurio Lucretio collega aſſumpto · ad quem, quia maior natu erat · prior faſces tranſferri iuſſit · legem etiam comitijs centuriatis tulit · ne qs magiſtratus, ciuem Romanum aduerſus prouocationẽ uerberare · aut necare uellet · Ita quo ciuitatis conditio liberior eſſet · imperium ſuum paulatim deſtruxit · Quid quod ædes ſuas diruit · quia excelſiore loco poſitæ, inſtar arcis habere uidebantur · non'ne quantum do

mo inferior· tantum gloria ſuperior euaſit?

De Furio Camillo·

Vix iuuat abire à Publicola· ſed uenire ad Furium Camillum libet· cuius tam moderatus ex magna ignominia ad ſummum imperium tranſitus fuit ut cum præſidium eius ciues capta urbe à Gallis Ardeæ exulantis petiſſent· non prius Veios ad accipiendum exercitum iret· q̃ de Dictatura ſua oĩa ſolenni iure acta cõperiſſet· Magnificus Camilli Veientanus triumphus· egregia gallica uictoria· ſed iſta cunctatio longe admirabilior· Multo enim, multóq; ſeipſum quàm hoſtem ſuperare operoſius eſt· nec aduerſa propera feſtinatione fugientem· nec ſecunda effuſo gaudio apprehendentẽ·

De·M· Rutilio Cenſorino·

Par Furio moderatione Marcus Rutilius Cenſorinus· Iterum enim Cẽſor creatus ad contionem populum uocatum, quàm potuit grauiſſima oratione corripuit· q̃d eam poteſtatem bis ſibi detuliſſet· cuius, maiores, quia nimis magna uideretur· tempus coartandũ iudicaſſent· uterq; recte· et Cenſorinus· et Populus· alter enim, ut moderate honores crederent· præcepit· alter ſe moderato credidit·

De·L·Quintio·

Age·L·Quintius Cincinnatus qualem COS· geſſit? cũ honorem eius·P·C· continuare uellent· non ſolũ propter illius egregia opera· ſed etiã quod populus eoſdem tribunos in proximum annum creare conabatur· quorum neutrum iure poterat fieri· utrunque diſcuſſit· ſenatus ſtudium ſimul inhibendo· et tribunos uerecundiæ ſuæ exemplum ſequi cogendo· atque unus cauſa fuit ut ampliſſimus ordo, populuſq; tutus eſſet ab in=

iuſti facti reprenſione.

De Fabio Maximo.

Fabius uero MAX· cum à ſe quinqes, et à Patre, Auo Proauo, maioribusq́; ſuis, ſæpenumero conſulatum geſtum animaduerteret in comitijs, qbus filius ſuus ſummo conſenſu COS· creabatur quàm potuit conſtanter, cum populo egit ut aliquando uacationem huius honoris Fabiæ genti daret· non quod uirtutibus filij diffideret (erat enim illuſtris) ſed ne maximum imperium in una familia continuaretur· Quid hac moderatione efficacius? aut ualentius? quæ etiam patrios affectus, qui potentiſſimi habentur: ſuperauit.

De Africano ſuperiore.

Non defuit maioribus grata mens ad præmia, ſuperiori Africano exoluenda· Siquidem maxima eius merita paribus ornamentis decorare conati ſunt· uoluerunt illi ſtatuas in comitio, in Roſtris, in Curia in ipſa deniq; Iouis OP· MAX· cella ponere· uoluerunt imaginē eius triumphali ornatu indutam capitolinis puluinaribus applicare. uoluerunt ei continuum per omnes uitæ annos Conſulatum, perpetuamq́; Dictaturam tribuere· quorum ſibi nil, neque plebiſcito dari· neque S· Cōſulto decerni patiendo, penè tantum in recuſandis honoribus ſe geſſit· quantum egerat in merendis.

De eodem Africano.

Eodem robore mentis cauſam Annibalis in ſenatu protexit· cum eum ciues ſui miſſis legatis tanquam ſeditiones apud eos mouentem accuſarent· adiecit quoq; non oportere P·C· ſe Reip· Carthaginienſium iterponere, altiſſimaq́; moderatione, alterius ſaluti conſuluit· alterius dignitati· uictoria tenus, utriuſq; hoſtem egiſſe cō

tentus·

De·M·Marcello·

At·M·Marcellus, qui primus et Annibalem uinci, et Syracuſas capi poſſe docuit · cum in conſulatum eius Siculi de eo queſtum in urbem ueniſſent · nec ſenatum ulla de re habuit · q͂a collega Valerius Leuinus forte aberat · ne ob id Siculi in querendo timidiores eſſent · et ut is redijt, ultro de his admittendis retulit · querentesq́; de ſe patienter ſuſtinuit · iuſſos etiam à Leuino diſcedere · remanere, ut ſuæ defenſioni intereſſent · coegit · ac deinde utraque parte perorata, etiã excedentes curia ſubſecutus eſt · quo liberius ſenatus ſententiã ferret · in probatis quoque eorum querelis, ſupplices, et orantes, ut ab eo in clientelam reciperentur · clementer excepit · ſuper hæc Siciliam ſortitus, eam prouinciam collegæ ceſſit. Toties laudatio Marcelli uariari poteſt · quoties nouis ipſe gradibus, moderatione aduerſus ſocios uſus ẽ ·

De·T·Graccho Tribuno plebis·

Quàm etiam Tiberius Gracchus admirabilem ſe exhibuit. Tribunus enim plebis, cũ ex profeſſo inimicitias cum Africano, et Aſiatico Scipionibus gereret · et Aſiaticus iudicatæ pecuniæ ſatiſdare non poſſet · atque ideo à COS · in uincula publica duci iuſſus eſſet · appellaſſetq́; collegium tribunorum, nullo uolente intercedere, ſeceſſit à collegis · decretumq́; compoſuit · nec quiſquam dubitauit, quin eo ſcribẽdo, irati hoſtis aduerſus Aſiaticum uerbis uſurus eſſet · At is iurauit primũ cum Scipionibus ſe in gratiam non rediſſe · deinde tale decretum recitauit · Cum · L · Cornelius Scipio die triumphi ſui ante currum actos hoſtium duces in carcerem coniecerit · indignum, et alienum à maieſtate · P · R · uideri

eundem ipſum duci. Itaq; id non paſſurum fieri. Libẽter tunc opinionem ſuã P. R. à Graccho deceptam cognouit moderationemq; eius debita laude proſecutus eſt.

De C. Claudio Nerone.

Gaius quoq; Claudius Nero inter cætera præcipue moderationis exempla numerandus eſt. Liuij Salinatoris in Aſdrubale opprimendo particeps gloriæ fuerat et tamen eum triumphantem equo ſequi q̃ triumpho, quem ei ſenatus æque decreuerat uti maluit quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat. ſine curru ergo triumphauit. Eò quidem clarius, quod illius uictoria tantummodo laudabatur. huius etiam moderatio.

De Africano poſteriore.

Nec Africanus quidem poſterior nos de ſe patitur tacere. qui Cenſor, cum luſtrum conderet inq; ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis ſolẽni eius precationis carmine præiret quo Dij immortales ut Po. Ro. res meliores, ampliores q; facerent rogabantur ſatis (inquit) bonæ ac magnæ ſunt. Itaq; precor, ut eas perpetuo incolumes ſeruẽt ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendari iuſſit. Qua uotorum uerecundia deinceps Cenſores in condendis luſtris uſi ſunt. Prudenter enim ſenſit tunc incrementum Romano imperio petendum fuiſſe cum intra ſeptimum lapidẽ triumphi quærebãtur. maiorem autem totius terrarum orbis partem poſſidenti, ut auidum eſſet quicquam ultra appetere Ita abunde felix, ſi nihil ex eo, quod obtinebat amitteret. Neque alia eius in Cenſura moderatio pro tribunali apparuit. Centurias recognoſcẽs equitum, poſt, quàm. G. Licinium Sacerdotem citatum

proceſſiſſe animaduertit· dixit illum ſe ſcire uerbis cõ=
ceptis peieraſſe· próinde ſiquis eũ accuſare uellet· uſu=
rum teſtimonio ſuo· ſed nullo ad id negocium accedẽ=
te· Traduc equum(inquit)ſacerdos· ac lucrifac cenſo=
riam notam· ne ego in tua perſona, et accuſatoris, et te=
ſtis, et Cenſoris, et iudicis partes, egiſſe uidear·

De·Q·Scæuola·

Quod animi temperamentum etiam in Quinto Scæuola excellentiſſimo uiro adnotatum eſt· teſtis nanq; in reũ productus, cum id reſpondiſſet· quod ſalutem periclitantis magnopere læſurum uidebatur· diſcedens adiecit· ita ſibi credi oportere· ſi et alij idem aſſeueraſſent· quoniam unius teſtimonio aliquem credere peſſimi eſſet exempli· et religioni igitur ſuæ debitam fidem· et communi utilitati ſalubre conſilium reddidit·

De Metello macedonico·

Sentio quos ciues, quæue facta eorũ, ac dicta, q̃ anguſto ambitu orationis amplectar· ſed cũ magna mihi, et multa breuiter dicẽda ſint· claritate excellentibus· infinitis perſonis· rebusq; circũfuſus, utrunq; præſtare non poſſum· Itaq; propoſiti quoq; noſtri ratio nõ laudanda ſibi oĩa, ſed recordãda ſumpſit· Quápropter bona cũ uenia duo Metelli Macedonicus, et Numidicus, maxĩa patriæ ornamẽta, ſtricti ſe narrari patiẽtur· Acerrime cũ Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat· eorũq; ab æmulatiõe Virtutis profecta contentio, ad graues, teſtatasq; inimicitias progreſſa fuerat· Sed tñ cum iterẽptũ Scipionẽ cõclamari audiſſet· ĩ publicũ ſe proripuit mœſtoq; uultu, et uoce cõfuſa, cõcurrite, cõcurrite(iq̃t) ciues· mœnia noſtræ urbis euerſa ſũt. Scipiõi. n. Africa

no intra ſuos penates quieſcenti, nefaria uis allata eſt. O Remp. pariter Africani morte miſeram· et Macedonici tam humana, tamq; ciuili lamentatione felicem. Eodem enim tempore, et quantum amiſiſſet principem· et qualem haberet, recognouit. Idem filios ſuos monuit ut funebri eius lecto humeros ſubijcerent· atque huic exequiarum, illum honorem uocis adiecit· non fore, ut poſtea id officium, ab illis maiori uiro præſtari poſſet. Vbi illa tot in curia iurgia? Vbi tam multæ pro roſtris altercationes? Vbi maximorum ciuium, et ducũ tãtorum togatæ prælia? omnia nimirum iſta, præcipua ueneratione proſequenda deleuit moderatio.

De Metello Numidico.

Numidicus autem Metellus populari factione patria pulſus, in Aſiam ſeceſſit· in qua, cum ei forte ludos Trallibus ſpectanti literæ redditæ eſſent· quibus ſcriptum erat· maximo Senatus, et Populi conſenſu, reditum illi in urbem datum· non è theatro prius abijt· quàm ſpectaculum ederetur. non lætitiam ſuam proxime ſedentibus ulla ex parte patefecit· ſed ſummum gaudiũ intra ſe continuit· Eundem conſtat pari uultu, et exulem fuiſſe, et reſtitutum. adeo moderationis beneficio, medius ſemper inter ſecundas, et aduerſas res animi firmitate uerſatus eſt.

De Catone poſteriore.

Tot familijs in uno genere laudis enumeratis· Porciũm nomen uelut expers huiuſce gloriæ ſilentio prætereundum ſe negat. Poſterior Cato non paruo ſummæ moderationis ſi ſus indicio, cypriacam pecuniam, maxima cum diligentia, et ſanctitate, in urbem deportauerat. cuius miniſterij gratia ſenatus relationem iterponi iu=

bebat: ut Prætorijs comitijs extra ordinem ratio eius haberetur. ſed ipſe id fieri paſſus non eſt. iniquum eſſe affirmans · quod nulli alij tribueretur · ſibi decerni · ac ne quid in perſona ſua nouaretur · campeſtrem experiri temeritatem, q̃ curiæ beneficio uti ſatius eſſe duxit.

De·M·Bibulo·

Ad externa iam mihi exempla tranſire conanti · M·Bibulus uir ampliſſimæ dignitatis, et ſummis honoribus functus, manus inijcit, qui cum in Syria moraretur prouĩcia, duos egregiæ indolis filios ſuos à Gabinianis militibus Aegypti occiſos cognouit. Quorum interfectores ad eum uinctos, regina Cleopatra miſit · ut grauiſſimæ cladis ultionem, arbitrio ſuo exigeret · at ille oblato beneficio, quo nullum maius tribui lugenti poterat · dolorem moderationi cedere coegit · carnificesq; ſanguinis ſui, intactos è ueſtigio ad Cleopatram reduci iuſſit · dicendo, poteſtatem huius uindictæ non ſuam, ſed ſenatus eſſe debere.

De Archyta Tarentino externa.

Tarentinus Archytas, dum ſe Pythagoræ præceptis Metaponti penitus immergit · magno labore, longoq; tempore ſolidum opus doctrinæ complexus · poſt, quàm in patriam reuertitur · ac rura ſua reuiſere cœpit · animaduertit negligentia uillici corrupta, et perdita. Intuensq; male meritum · ſumpſiſſem (inquit) à te ſupplicium · niſi tibi iratus eſſem. maluit enim impunitum dimittere · quàm propter iram grauius iuſto punire.

De Platone Philoſopho.

Nimis liberalis Archytæ moderatio temperatior Platonis. nam cũ aduerſus delictũ ſerui uehementius exar-

ſiſſet· ueritus ne ipſe modum uindictæ diſpicere nõ poſſet· Speuſippo amico caſtigationis arbitrium mandauit· deforme ſibi futurum exiſtimans, ſi commiſiſſet· ut parem reprehenſionem culpa ſerui, et animaduerſio Platonis mereretur· De eodem·

Quo minus miror qđ in Xenocrate diſcipulo ſuo tam conſtanter moderatus fuit· audierat enim eum multa de ſe impie locutum· ſine ulla cunctatione criminationem reſpuit· inſtabat certo uultu index quærens cauſam cur ſibi fides non haberetur· adiecit non eſſe credibile· ut quem tantopere amaret ab eo inuicem nõ diligeretur· Poſtremo cum ad iuſiurandum inimici aſſerentis malignitas confugiſſet· ne de periurio eius diſputaretur· affirmauit nunquam Xenocratem illa dicturum fuiſſe· niſi ea dici ſibi expedire iudicaſſet· non in corpore mortali, ſed in arce cœleſti equidem armatum animum eius, uitæ ſtationem putes peregiſſe· humanorum uitiorum incurſus à ſe inuicta pugna repellẽtem· cunctoſq; Virtutis numeros, altitudinis ſuæ ſinu clauſos cuſtodiẽtem· De Syracuſano Dione·

Nequaquam Platoni literarum commendatione par Syracuſanus Dion ſed quod ad præſtandam moderationem attinet uehementioris experimenti· Patria pulſus à Dionyſio tyranno, Megarã petierat· ubi cum Theodõrum principem eius urbis domi conuenire uellet· neque admitteretur· multum, diu'q; ante fores retẽtus, comiti ſuo patienter hoc ferendum eſt ait, forſitan enim et nos cum in gradu dignitatis noſtræ eſſemus· aliquid tale fecimus· qua tranquillitate conſilij, ipſe ſibi conditionem exilij placidiorem reddidit·

bitauerit· qui inceſti crimine à tribus Lentulis accuſatus· unum ex his ambitus reū patrocinio ſuo protexit· atque in animum induxit, et Iudicem, et Prætorem, et teſtem, Veſtæ ædem intuens, amicum Lentulo agere· Intra quam ille ſalutem eius fœdo crimine obruere cupiens, hoſtili uoce perorauerat·

De Caninio Gallo·

Caninius autem Gallus reum pariter, atq; accuſatorem admirabilem egit· et· C· Antonij, quem damnauerat filiam in matrimonium ducendo, et· M· Colonium, à quo damnatus fuerat· rerum ſuarum procuratorem habendo·

De Cælio Ruffo·

Cœlij uero Rufi ut uita iquinata, ita miſericordia· quam Q·Pōpeio præſtitit· probāda· cui à ſe publica quæſtione proſtrato, cum mater Cornelia fidei cōmiſſa prædia non redderet· atq; iſte auxilium ſuum literis implorasſet· pertinaciſſime abſenti affuit· Recitauit & eius epiſtolam in iudicio ultimæ neceſſitatis indicem· qua impiam Corneliæ auaritiā ſubuertit· factum propter nimiam, et eximiā humanitatem, ne ſub Cœlio quidem autore repudiandum·

DE ABSTINENTIA ET CONTINENTIA· Caput·III·

Magna cura, præcipuóq; ſtudio referendū eſt· quantopere libidinis et auaritiæ furori ſimiles impetus, ab illuſtrium uirorum pectoribus, conſilio, ac ratione ſummoti ſunt· quia ij demum penates, ea ciuitas, id regnum æterno in gradu facile ſteterit· ubi minimum uirium Veneris, pecu=

Ad iram no facile labens sed quo ad eam deuene rat implacabiles:

pia'q; cupido ſibi uendicauerit. Nam quo iſtæ generis humani certiſſimæ peſtes penetrauerint iniuria dominatur infamia flagrat. igitur contrarios his tam diris uitijs commemoremus mores. De Scipione.

Quartum et uiceſimum annum agens Scipio, cum in Hiſpania, Carthagine oppreſſa maioris Carthaginis capiendæ ſumpſiſſet auſpicia multos'q; obſides, quos in ea urbe Pœni clauſos habuerant in ſuam poteſtatem redegiſſet eximiæ inter eos formæ Virginem ætatis adultæ, et iuuenis, et cœlebs, et uictor poſt, quàm comperit illuſtri loco inter celtibéros natam, nobiliſſimo'q; gentis eius Indibili deſponſatam accerſitis parentibus, et ſpōſo inuiolatam tradidit. aurum quoque quod pro redemptione puellæ allatum erat ſummæ dotis adiecit. Qua continentia, ac munificentia, Indibilis obligatus, Celtiberorum animos, Romanis applicando, meritis eius gratiam debitam retulit. De M. Catone.

Verum ut huius uiri abſtinentiæ teſtis Hiſpania ita M. Catonis épiros Achaia Cyclades inſulæ, Maritima pars Aſiæ, prouincia Cypros. unde cum pecuniæ deportandæ miniſterium ſuſtineret tam auerſum animum ab omni Venere quàm à lucro habuit in maxima utriuſq; intemperantiæ uerſatus materia. nam & regiæ diuitiæ poteſtate ipſius continebantur & fertiliſſimæ delitiarum totius Græciæ urbes, neceſſaria totius nauigationis diuerticula erant. atque id Munatius Rufus Cypriacæ expeditionis fidus comes, ſcriptis ſuis ſignificat cuius teſtimonium non amplector. proprio enim argumento laus iſta nititur quoniam ex eodem naturæ utero, & Continentia nata eſt, & Cato.

Sempronius pedagogus catonis homo comis atq urbanus. et qui uerba mag q verbera in promptu haberet deponens pompedius catonem gratulem latini et socij huic puero esse qui si uir esset nullo modo ciuitatem iterum licuisse:

mus eius, quemadmodum ære, et argento, et mancipijs Samnitum uacua, ita gloria ex his contemptis parta, referta fuit.

De eodem Fabricio.

C onſentanea repudiatis donis Fabricij uota extiterunt. legatus enim ad Pyrrhum profectus, cum apud eũ Cyneam Theſſalum narrantem audiſſet quendam Athenienſem clarum ſapientia, ſuadẽtem ne quid aliud homines, quàm uoluptatis cauſa facere uellent pro monſtro eam uocem accepit continuoq; Pyrrho, et Samnitibus iſtam ſapientiam deprecatus eſt. licet Athenæ doctrina ſua glorientur uir tamen prudens, Fabricij deteſtationem, quàm Epicuri malit præcepta. quod euentus quoque indicauit. Nam quæ urbs uoluptati plurimum tribuit imperium maximum amiſit. quæ labore delectata eſt occupauit. et illa libertatem tueri non ualuit hæc etiam donare potuit.

De Q. Tuberone Catelio.

C urij et Fabricij. Q. Tuberonẽ cognomine Cateliũ diſcipulum fuiſſe merito qs exiſtimauerit. cui conſulatum gerenti, cum Aetolorũ gens oĩs uſus uaſa argentea, magno pondere, exqſita arte fabricata, per legatos miſiſſet qui ſuperiori tempore gratulandi cauſa ad eũ profecti retulerant fictilia ſe in eius menſa uaſa uidiſſe monitos ne Continentiæ, quaſi Paupertati ſuccurrendũ putarent cum ſuis ſarcinis abire iuſſit. quàm bene ætolicis domeſtica prætulerat ſi frugalitatis eius exemplũ poſterior ætas ſequi uoluiſſet. nunc quo uentum eſt? à ſeruis uix impetrari poteſt ne eam ſupellectilem faſtidiãt qua uti COS. nõ erubuit.

De Paulo Aemylio.

A t Perſe rege deuicto Paulus, cum macedonicis opibus,

ueterem, atque hæreditariam urbis noſtræ paupertatem eo uſque ſatiaſſet ut illo tempore primum Po·Ro· tributi præſtandi onere ſe liberaret penates ſuos nulla ex parte locupletiores fecit · præclare ſecũ actum exiſtimans: quod ex illa uictoria alij pecuniam ipſe gloriam occupaſſet ·

De·Q·Fabio gurgite·C·Numerio Fabio pictore, et·Q·Vgolino·

Atque huic animi eius iudicio·Q·Fabius Gurges·C·Numerius·Fabius pictor·Q·Ogolinus ſe ſubſcripſerunt · qui legati ad Ptolemæum regem miſſi, munera, quæ ab eo priuatim acceperant; in ærarium quidem prius, quàm ad ſenatum legationem referrent detulerunt · ſcilicet de publico miniſterio nihil cuiquam præter laudem bene adminiſtrati officij accedere debere iudicantes · Iam illud humanitatis ſenatus, et attentæ maiorum diſciplinæ indicium eſt · data ſunt enim legatis, quæ in ærarium repoſuerant, non ſolũ Patrum·C· decreto · ſed etiã populi permiſſu · eaq; legatis Quæſtores prompte unicuique diſtribuerunt · ita in iiſdem, Ptolemæi liberalitas, legatorum abſtinentia, ſenatus ac populi æquitas debitam probabilis facti portionem obtinuit ·

De Calpurnio Piſone ·

Fabiorum et Ogolini continentiæ Calpurnium Piſonem in conſimili genere laudis æmulum fuiſſe res ipſa documento eſt · COS · graui fugitiuorum bello, à ſe liberata Sicilia, eos quorũ præcipua opera uſus fuerat imperatorio more donis proſequebatur · inter quos filium ſuum aliquot locis præliatum fortiſſime, titulo trium librarum aureæ coronæ decorauit · præfatus non opor=

De Druſo germanico·

D ruſum etiam germanicum eximiam Claudiæ familiæ gloriam, fratrem Tiberij, patriæq; rarum ornamentum, & quod ſuper omnia eſt· operum ſuorum pro habitu ætatis magnitudine, vitrico pariter, ac fratri auguſto· duobus Reip· diuinis oculis, mirifice reſpondentem, conſtitit, uſum Veneris intra coniugis charitatem clauſum tenuiſſe·

De Antonia·

A ntonia quoque fœmina laudibus uirilem familiæ ſuæ claritatem ſupergreſſa, amorem mariti ſui egregia fide penſauit· quæ poſt eius exceſſum, forma, & ætate florens, cubiculum ſocrus pro coniugio habuit, in eodemq; toro alterius adoleſcentiæ uigor extinctus eſt· alterius uiduitatis experientia conſenuit· hoc cubiculum talibus experimentis ſummam imponat·

De Cn· Martio·

D einceps his uacemus· quorum animus aliquo in momento ponendi pecuniam nunquam uacauit· C· Martius patritiæ gentis adoleſcens, Anci regis clara progenies, cui Corioli Volſcorum oppidum captum cognomē adiecit· cum editis conſpicuæ fortitudinis operibus à Poſthumio comminio COS· Aurata oratione apud milites laudatus, omnibus donis militaribus, et agri· C· iugeribus, et decem captiuorum electione, et totidem ornatis equis, centenario boum grege, argentoq; quantum ſuſtinere ualuiſſet· donaretur nihil ex his, præter unius captiui ſalutem hoſpitis, equumq; quo in acie uteretur· accipere uoluit· Qua tam circunſpecta animi moderatione, neſcias utrum maiore cum laude præmia meruerit· an reiecerit.

De·M·Curio.

Marcus autem Curius exactiſſima norma Romanæ frugalitatis, idem fortitudinis perſpectiſſimum ſpecimen, Samnitum legatis agreſti ſe in ſcamno aſſidentem foco, ac ligneo catino cœnātem (quales epulas apparatus indicio eſt) ſpectandum præbuit. Ille enim Samnitum diuitias contempſit. Samnites eius paupertatem mirati ſunt. nam cum ad eum magnum auri pondus publice miſſum attuliſſent· benignis uerbis inuitatus· ut eo uti uellet· uultum riſu ſoluit. protinusq; ſuperuacuæ (inquit) ne dicam ineptæ legationis miniſtri, narrate Sānitibus ·M· curiū malle locupletibus imperare· quàm ipſum fieri locupletem. atq; iſtud ut pretioſum, ita malo hominum excogitatum munus refertote· et mementote me nec acie uinci· nec pecunia corrumpi poſſe. Idē cum Italia Pyrrhum regem exegiſſet· nihil omnino ex præda regia, quà exercitum, urbemq; ditauerat· attigit. decretis etiam à ſenatu ſeptenis iugeribus agri populo· ſibi autem quinquaginta· popularis aſſignationis modum non exceſſit. parum idoneum Reip. ciuem exiſtimans· qui eo, quod reliquis tribueretur· contentus non eſſet.

De Fabricio Lucino.

Idem ſenſit Fabricius Lucinus honoribus & autoritate omni ciuitate temporibus ſuis maior. cenſu par unicuiq; pauperrimo. qui à ſamnitibus, quos uniuerſos in clientelam habebat· decem æris et quinq; pondo argenti, totidemq; ſeruos ſibi miſſos, in Samnium remiſit· continētiæ ſuæ beneficio ſine pecunia prædiues· ſine uſu familiæ abunde comitatus. quia locupletem illum faciebat, non multa poſſidere· ſed modica deſyderare. ergo do=

dinoſo aſpectu continentes eſſe debere. De Sophocle.

Sophocles autem ætate iam ſenior, cum ab eo qdā quæreret, an etiamnum rebus uenereis uteretur. Dij meliora inquit. Libenter enim iſtinc tanquam ex aliqua furioſa profugi dominatione. De Xenocrate.

Aequæ abſtinentis ſenectæ Xenocratē fuiſſe accepimus. cuius opinionis non parua fides erit narratio, quæ ſequitur. In peruigilio Phryne nobile Athenarum ſcortum, iuxta eum uino grauem accubuit. pignore cum quibuſdam iuuenibus poſito, an temperātiam eius corrumpere poſſet. quam nec tactu, nec ſermone aſpernatus. quoad uoluerat in ſinu ſuo moratam, propoſiti irritam dimiſit. factum ſapientia imbuti animi abſtinēs. Sed meretriculæ quoq; dictum perquam facetum. deridentibus enim ſe adoleſcentibus, quia tam formoſa tamq́; elegans poti ſenis animum illecebris pellicere non potuiſſet. pactumq́; uictoriæ pretium flagitantibus de homine ſe cum ijs, non de ſtatua pignus poſuiſſe reſpondit. poteſt ne Xenocratis continētia à quoquam magis uere, magiſq́; proprie demonſtrari. quàm ab ipſa meretricula expreſſa eſt? Phryne pulchritudine ſua, nulla ex parte conſtantiſſimam eius continentiam labefecit. Quid rex Alexander diuitijs eum quatere potuit? ab illo quoq; ſtatuam equidē æque fruſtra tentatum putes. legatos ad eum cum aliquot talentis miſerat. quos in Academiam perductos ſolito ſibi, ideſt modico apparatu, et admodū paruulis copijs excepit. poſtero die iterrogantibus, cui nā adnumerari pecuniā uellet? Quid uos (inqt) heſterna cœna non itellexiſtis ea me non indigere? ita Rex Philoſophi amicitiā emere

Neq. n. ulla uirtus q magis inuidiam cōtrahat q Iustitia qm Potentia et fides Populorum illam maxime sequuntur

uoluit· philoſophus Regi ſuam uendere noluit.

De Diogene.

Alexander uero cognomen inuicti aſſecutus continētiam Diogenis Cynici uincere non potuit· ad quem, cum in ſole ſedentem acceſſiſſet hortareturq; ut ſi qua ſibi præſtari uellet, indicaret· quemadmodum erat in crepidine collocatus, ſordidæ appellatiōis, ſed robuſtæ uir præſtantiæ, mox inquit de cæteris· iterim uelim à Sole mihi non obſtes. quibus uerbis illa nimirum inhæſit ſententia. Alexander Diogenem gradu ſuo diuitijs pellere tentat· celerius Darium armis. Idem Syracuſis, cum olera ei lauanti Ariſtippus dixiſſet: ſi Dionyſio adulari uelles, iſta non eſſes. immo (inquit) ſi tu iſta eſſe uelles· Dionyſio non adulareris.

DE PAVPERTATE. Caput. IIII.

De Cornelia.

Axima ornamēta eſſe matronis liberos apud Pomponium Rufum collectorū libro ſic inuénimus. Cornelia Gracchorum mater, cum Campana matrona apud illam hoſpite, ornamēta ſua pulcherrima ſeculi illius ei oſtēderet· traxit eam ſermone, quouſq; è ſchola redirent liberi. et hæc (inquit) ornamenta mea ſunt· omnia nimirum habet· qui nihil concupiſcit. eò quidem certius, quàm qui cūcta poſſidet quia dominium rerum collabi ſolet· bonæ mentis uſurpatio nullum triſtioris Fortunæ recipit incurſum. Itaque quorſum attinet, aut diuitias in prima ſe-

tere à magiſtratu è publica pecunia erogari · qđ in ipſius domum rediturum eſſet · tantum'q; ponderis ſe teſtamento aduleſcenti legaturum promiſit · ut honorem publice à duce · pretium priuatim à patre reciperet ·

De Catone ſuperiore ·

Age ſiqs hoc ſeculo uir illuſtris pellibus hedinis pro ſtragulis utatur tribus'q; ſeruis comitatus Hiſpaniã regat · et quingentorum aſſium ſumptu trãſmarinam prouinciam petat · eodem cibo, eodem'q; uino, quo nautæ, uti contentus ſit · nonne mirabilis exiſtimetur? at qui iſta patientiſſime ſuperior Cato tolerauit · quia illum gratæ frugalitatis conſuetudo, in hoc genere uitæ, cum ſumma dulcedine continebat ·

De Catone poſteriore ·

Multum à priſca continentia ſpatio annorũ poſterior Cato diſcedit · ut pote in ciuitate iam diuite, et Lautitia gaudente natus · is tamen cum bellis ciuilibus intereſſet, filium ſecum trahens, duodecim ſeruos habuit · numero plures, quàm ſuperior · temporum diuerſis moribus, pauciores · exultat animus maximorum uirorum memoriam percurrens ·

De Scipione Aemyliano ·

Scipio Aemylianus poſt duos inclytos conſulatus, totidem'q; ſuæ præcipuæ gloriæ triumphos, ſeptem ſeruis ſequentibus officio legationis functus eſt · et puto Carthaginis, ac Numantiæ ſpolijs comparare plures potuerat · niſi operum ſuorum ad ſe laudẽ, manubias ad patriam redundare maluiſſet · Itaque cum per ſocios, et exteras gentes iter faceret · nõ mancipia eius, ſed uictoriæ numerabantur · nec quantum auri, et argenti, ſed quantum amplitudinis pondus ſecum ferret æſtimabatur continentia uero etiã uniuerſis plebis animis ſæpe-

numero cognitæ eſt. ſed abunde erit ex his duo exempla, longe inter ſe diſtantium ſeculorum, retuliſſe.

De Pyrrho.

Pyrrhus impetus ſui terrore ſoluto, ac iam epiroticis armis languentibus beneuolētiam Po. Ro. mercari, quia uirtutem debilitare nequiuerat, cupiens, penè totum regiarum opum apparatum in urbem noſtram tranſtulit. Cæterum cum et magni pretij, et uarij generis à legatis eius, tam uirorum, quàm fœminarum apta uſui munera circa domos ferrentur, nulla cuiquam dono ianua patuit. Tarentinæq; petulantiæ animoſus magis, quàm efficax defenſor, haud ſcio maiore cum gloria huius urbis, armis, quàm moribus repulſus ſit.

De C. Mario, et L. Cinna.

In illa quoq; procella, quam C. Marius, et L. Cinna Reip. inflixerant abſtinentia Po. Ro. mirifica conſpecta eſt. Nam cum à ſe proſcriptorum penates, uulgi manibus diripiēdos abieciſſent, inueniri potuit nemo, qui ciuili luctu prædam peteret. Vnus enim quiſq; ſe ab his perinde ac ſacris ædibus abſtinuit. Quæ quidem tam miſericors continentia plebis, tacitum crudelium uictorum conuicium fuit.

Externa. De Pericle.

Ac ne eiuſdem laudis commemorationem externis inuideamus. Pericles Athenienſium princeps, cum tragœdiarum ſcriptorem Sophoclem in Prætura collegam haberet, ac is publico officio unà diſtrictus, pueri ingenui prætereuntis formam impēſioribus uerbis laudaſſet, intemperantiam eius increpitans, dixit, Prætoris non ſolum manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculos à libi=

licitatis parte, aut paupertatem in ultimo miſeriarum ſtatu ponere? cum et illarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus ſit referta· et huius horridior aſpectus, ſolidis, et certis bonis abundet· quod melius perſonis, quàm uerbis repræſentabitur.

De Valerio Publicola.

Regio imperio propter nimiam Tarquini ſuperbiam finito, conſulatus initium Valerius Publicola cum Iunio Bruto auſpicatus eſt· Idemq́; poſtea tres conſulatus acceptiſſimos Po·Ro· geſſit· et plurimorum, ac maximorum operum prætextu, titulum imaginum ſuarũ amplificauit· cum interim faſtorum illud columen, patrimonio ne ad exequiarum quidem impenſam ſufficiente, deceſſit· ideoq́; publica pecunia ductæ ſunt. non attinet ulteriore diſputatione tanti uiri paupertatem ſcrutari· Abunde enim patet quid uiuus poſſederit· cui mortuo lectus funebris, et rogus defuit·

De Menenio Agrippa.

Quantæ amplitudinis·M· Menenium Agrippam fuiſſe arbitremur· quem Senatus, et Plebs pacis inter ſe faciẽdæ autorẽ elegit? quantæ ſalicet eſſe debuit arbiter publicæ ſalutis· Hic niſi à populo collatis in capita Sextantibus funeratus eſſet· ita pecuniæ inops deceſſit· ut ſepulturæ honore caruiſſet· uerum icirco pernicioſa ſeditione diuidua ciuitas, manibus Agrippæ in unum contrahi uoluit· quia eas pauperes quidem, ſed ſanctas animaduerterat· cuius ut ſuperſtitis nullum fuit· quod in cenſum deferretur· ita extincti, hodie quod ampliſſimum eſt· patrimonium Romana Concordia·

De Caio Fabricio, et · Q . Aemylio.

In·C·uero Fabricij·et·Q . Aemylij Pappi principũ ſeculi ſui domibus, argentum fuiſſe confitear oportet. uterque enim patellam deorũ, et ſalinum habuit. Sed eo Lautius Fabricius quod patellã ſuam Corneo pediculo ſuſtineri uoluit. Pappus quoque ſatis animoſe, q cum hæreditatis nomine ea accepiſſet religionis cauſa abalienanda non putauit. Illi etiam prædiuites, qui ab aratro accerſebantur ut COSS· fierent uoluptatis cauſa ſterile atque æſtuoſiſſimum Pupiniæ ſolũ uerſabant delitiarumq; ignari uaſtiſſimas glebas plurimo cum ſudore diſſipabant. immo uero quos pericula Reip. imperatores accerſebant anguſtiæ rei familiaris (quid ceſſo proprium nomen ueritati reddere?) bubulcos fieri cogebant.

De Attilio Calatino

Attilium autem, qui ad eum accerſendum à ſenatu miſſi erant ad imperium Po. Ro. ſuſcipiẽdum ſemen aſpergentem uiderunt. ſed illæ ruſtico opere attritæ manus, ſalutem publicã ſtabilierunt. Ingẽtes hoſtiũ copias peſſundederunt. Quæq; modo arãtium boumiugum rexerant triumphalis currus habenas retinuerunt. nec fuit ijs rubor, eburneo Scipione depoſito, agreſtem ſtiuam aratri repetere. poteſt pauperes conſolari Attilius ſed multo magis docere locupletes, quàm non ſit neceſſaria ſolidæ laudis cupidini, anxia diuitiarum cõparatio.

De Attilio Regulo.

Eiuſdem nominis, et ſanguinis Attilius Regulus primi punici belli gloria, cladesq; maxima. cum i Africa inſolentiſſimæ Carthaginis opes, crebris uictorijs contun

deret · ac prorogatum ſibi ob bene geſtas res in proximũ annum imperium cognouiſſet cõſulib. ſcripſit, uillicum in agello, quem ſeptem iugerum in Pupinia habebat · mortuum eſſe · occaſionemq; nactum mercenarium, amoto inde ruſtico inſtrumento diſceſſiſſe · ideoq; petere, ut ſibi ſucceſſor mitteretur · ne deſerto agro non eſſet unde uxor, ac liberi ſui alerẽtur · Quæ poſt, quàm Senatus à COSS · accepit · et agrum Aedili illico colendum locari · et alimenta coniugi eius, ac liberis prabe ri · resq;, quas amiſerat redimi publice iuſſit · Tãti ærario noſtro Virtutis Attilianæ exemplum, quo omnis ætas Romana gloriabitur · ſtetit ·

De Quintio Cincinnato ·

Aeq; magna latifundia · L · Quĩtij Cincinnati fuerunt · ſeptem enim iugera agri poſſedit · ex his tria, quæ pro amico ad ærarium obſignauerat mulctæ nomine amiſit · pœnam quoque pro filio Ceſone, quod ad cauſam dicendam non occurriſſet · huius agelli reditus ſoluit · et tamen ei quatuor iugera aranti, non ſolum dignitas patriſfamiliæ conſtitit · ſed etiam dictatura delata eſt · anguſte ſe habitare nũc putat · cuius domus tantum patet · quantum Cincinnati rura patuerunt ·

De Aelia Familia ·

Quid Aelia familia, quàm locuples? ſedecim eodem tempore Aelij fuerũt · quibus una domuncula fuerat eodẽ loci · quo nunc ſunt Mariana monimenta · et unus in agro Veiente fundus, minus multo cultores deſyderãs, quàm dominos habebat · Inq; maximo circo Flaminio ſpectaculi locus · quæ quidem loca ob uirtutem publicæ donata poſſidebãt · Eadẽ gens nullũ ante ſcrupulum

argenti habuit· quàm Paulus Perſe rege deuicto· Q. Aelio Tuberoni genero ſuo quinque pondo argenti ex præda donaret· Taceo enim quod princeps ciuitatis filiam ei nuptui dedit· cuius pecunia tam ieiunos penates uidebat· quin ipſe quoq; adeo inops deceſſit· ut niſi fundus, quem unum reliquerat· ueniſſet uxor eius dotem unde reciperet· non extitiſſet· Animi uirorum, et fœminarum uigebant in ciuitate· eorum'q; bonis, dignitatis æſtimatio cunctis in rebus pôderabatur·
• hæc imperia conciliabant· hæc iungebant affinitates·
• hæc in foro· hæc in curia· hæc intra priuatos parietes,
• plurimum poterant· patriæ enim rem unuſquiſq;, non
• ſuam, augere properabat· pauper'q; in diuite quàm
• diues in paupere imperio uerſari malebat. atque huic tam præclaro propoſito illa merces reddebatur· quod nihil eorum, quæ uirtuti debentur· emere pecunia licebat· inopiæ'q; illuſtrium uirorum, publicæ ſuccurrebatur·

De·Cn·Scipione·

Itaq; cum ſecundo punico bello· Cn· Scipio ex Hiſpania ſenatui ſcripſiſſet· petens ut ſibi ſucceſſor mitteretur· qa filiam uirginem adultæ iam ætatis haberet· neque ei ſine ſe dos expediri poſſet· ſenatus ne Res publica bono duce careret· patris ſibi partes deſumpſit· conſilio'q; uxoris, ac propinquorum Scipionis conſtituta dote, ſummam eius ex ærario erogauit· ac puellam nuptui dedit· dotis modus· xl· millia æris fuit· qua non ſolum humanitas Patrum· C· ſed etiam habitus ueterum patrimoniorum cognoſci poteſt. nanque adeo fuerunt arcta· ut Tacia Ceſonis filia maximam dotem ad uirum x· millia æris attuliſſe uiſa ſit· et Megulia, quia cum quingentis

quingentis millibus æris mariti domum intrauit, dotatæ cognomen inuenerit. Idem ſenatus Fabricij Lucini, Scipióisq; filias ab indotatis nuptijs liberalitate ſua uindicauit quoniam paternæ hæreditati præter opimam gloriam, nihil erat, quod acceptum referret.

De·M·Scauro.

Marcus autem Scaurus, quantulam à patre hæreditatem accepit, in primo libro eorum, quos de uita ſua ſcripſit refert. ait enim ſibi decem ſola mancipia, totumq; cenſum quinq; atq; triginta millium nummum relictum. in hac enim ille pecunia futurus ſenatus princeps nutritus eſt ſpiritus. Hæc igitur exēpla reſpicere his acquieſcere ſolatijs debemus q paruulos cenſus noſtros nunquam querelis uacuos eſſe ſinimus. nullum autem uel admodum parui pōderis argentum paucos ſeruos ſeptem iugera aridæ terræ indigentia domeſtica impenſa funera inopes dotum filias ſed egregios conſulatus mirificas dictaturas innumerabiles triumphos cernimus. Quid ergo mendicam Fortunam quaſi præcipuū generis humani malum diuturnis conuicijs laceramus? quæ ut nō abūdantibus, ita fidis uberibus Publicolas Aemylios Fabricios Curios Scipiones Scauros hiſq; paria robora uirtutis aluit. exurgamus potius animis, pecuniæq; aſpectu debilitatos ſpiritus, priſtini temporis memoria recreemus. nāq; per Romuli caſam, perq; ueteris capitolij humilia tecta, et æternos Veſtæ focos, fictilibus etiānum uaſis contentos iuro, nullas diuitias, paupertati talium uirorum poſſe præferri.

DE VERECVNDIA· Caput·V·

Qua tempeſtiuus ad uerecundiam tranſitus uidetur. Hæc enim iuſtiſſimis uiris præcepit· ut priuatas facultates negligerent· publicas quam ampliſſimas eſſe cuperent· digna cui perinde ac cœleſti numini templa extruantur· aræq; conſecrentur quia parens eſt omnis honeſti conſilij tutela ſolenniumofficiorum magiſtra innocentiæ· cara proximis accepta alienis· omni loco, omni tempore, fauorabilem præ ſe ferens uultum.

De populi Verecundia.

Sed ut à laudibus eius ad facta ueniamus· à condita urbe uſque ad Africanum et Tiberium longum cõſules promiſcuus ſenatui, & populo ſpectandorum ludorũ locus erat. nunquam tamen quiſquam ex plebe in theatro ante· P· C· ſpectare ſuſtinuit. Adeo circunſpecta noſtræ ciuitatis uerecundia fuit. Quæ quidem certiſſimum ſui documentum etiam illo die exhibuit· quo L· Flaminius extrema in parte theatri conſtitit· qui à M· Catone· & L· Flacco Cenſoribus ſenatu motus fuerat. conſulatus iam honore defunctus, frater etiam· T· Flaminij, Macedoniæ, Philippiq; uictoris omnes enim eum tranſire in locum dignitati ſuæ debitum coegerũt.

De Ter· Varr·

Confregit Remp· Terentius Varro cannenſis pugnæ temerario ingreſſu· idem delatam ab uniuerſo ſenatu & populo dictaturã recipere non ſuſtinendo, pudore culpam maximæ cladis redemit effecitq;, ut acres deorũ iræ modeſtia ipſius moribus imputarentur· Itaque ti-

tulo imaginis eius ſpecioſius non recepta Dictatura, quàm aliorum geſta aſcribi poteſt.

De Cn. Scipione, et Scriba Cicereio.

Nos autem ad præclarum uerecundiæ opus transgrediamur. magna cum iuidia fortuna prætorijs comitijs Africani ſuperioris filium Cn. Scipionem et ſcribam Cicereium in campum deduxerat: utq; nimis impotens ſermone uulgi carpebatur: quod tanti uiri ſanguinem, clientelamq; comitiali certamine confuder..t. Cæterum crimen eius in ſuam laudem Cicereius conuertit. Nam ut uidit omnibus ſe centurijs Scipioni anteferri: templo deſcendit: abiectaq; candida toga competitoris ſui ſuffragatorem agere cœpit: ut ſalicet præturam melius Africani memoriæ concederet: quàm ſibi uendicaret. necnon et ſi maximo uerecundiæ pretio, Scipio tunc honorē adeptus eſt Cicereio tamen magis gratulati ſunt.

De L. Craſſo.

Ac ne protinus comitijs abeamus, conſulatum petens L. Craſſus cum omnium candidatorum more, circum forum ſupplex populo ire cogeretur nunquam adduci potuit ut id præſente Q. Scæuola grauiſſimo, & ſapientiſſimo uiro ſocero ſuo faceret. Itaq; rogabat eū ut à ſe, dum ineptæ rei inſeruiret diſcederet maiorē uerecundiam dignitatis eius, q̃ candidæ togæ ſuæ reſpectum agens.

De Pompeio Magno.

Pompeius autem Magnus Pharſalica acie uictus à Cæſare, cum poſtero die Lariſſam intraret: oppidiq; illius uniuerſus populus obuiam ei proceſſiſſet ite(iquit) & iſtud officium præſtate uictori. dicerem non dignus qui uinceretur niſi à Cæſare eſſet ſuperatus. certe mo=

deſtus in calamitate · Nam quia dignitate ſua uti iam non poterat · uſus eſt uerecundia ·

De Caio Iulio Cæſare ·

Quam præcipuam in Caio quoq; Cæſare fuiſſe ſæpenumero apparuit et ultimus eius ſignificauit dies · compluribus enim parricidarum uiolatus mucronibus, inter ipſum illud tempus, quo diuinus ſpiritus mortali ſecernebatur à corpore · ne tribus quidem et uiginti uulneribus, quin uerecundiæ obſequeretur · abſterreri potuit · ſiquidem utraque togam manu demiſit · ut inferior pars corporis tecta collaberetur · in hunc modum nō homines expirant · ſed Di immortales ſedes ſuas repetunt ·

Externa · De Spurina ·

Quod ſequitur externis adnectam · quia ante geſtum eſt quàm Etruriæ ciuitas daretur · excellẽtis in ea regione pulchritudinis adoleſcens nomine Spurina, Cum mira ſpecie complurium fœminarum illuſtrium ſollicitaret oculos · ideoq; uiris, ac parentibus earum ſe ſuſpectum eſſe ſentiret · oris decórem uulneribus confudit · deformitatemq; ſanctitatis ſuæ fidem, quàm formam irritamentum alienæ libidinis eſſe maluit ·

De quodam ſene Athenienſi ·

Athenis quidam ultimæ ſenectutis cum ſpectatum ludos in theatrum ueniſſet · eumq; nemo è ciuibus ſeſſum reciperet · ad Lacedæmoniorum legatos forte peruenit · q hominis ætate moti, canos eius, et annos, aſſurgendi officio uenerati ſunt · ſedemq; ei inter ipſos honoratiſſimo loco dederunt · quod ubi fieri populus aſpexit · maximo plauſu alienæ urbis uerecundiam comprobauit · ferunt tunc unum è Lacedæmonijs dixiſſe · ergo Atheniẽ

ſes quid rectum ſit · ſciunt · ſed id facere negligunt ·

DE AMORE CONIVGALI· Caput. VI·

Placido, et leni affectu, ad æque honeſtum, à uerum aliquanto ardentiorem, et concitatiorem pergam · legitimi'q; amoris, quaſi quaſdã imagines, non ſine maxima ueneratione contẽplandas lectoris oculis ſubijciã · ualenter iter coniuges ſtabilitæ fidei opera percurrens, ardua imitatu, cæterum cognoſci utilia · quia excellentiſſima animaduertenti, ne mediocria qdem præſtare · rubori oportet eſſe ·

De · T · Graccho, et Cornelia eius uxore ·

Tiberius Gracchus anguibus domi ſuæ, mare, ac fœmina apprehenſis certior factus ab aruſpice mare dimiſſo, uxori eius, fœmina, ipſi celerẽ obitum inſtare · ſalutarem coniugi potius, quàm ſibi partem ſecutus augurij, marem necari, fœminam dimitti iuſſit · ſuſtinuit'q; in conſpectu ſuo ſe ipſum in interitu ſerpentis occidi · Itaque Corneliam neſcio utrum feliciorem dixerim, quod talem uirum habuerit · an miſeriorem, quod amiſerit · De Admeto Rege Theſſaliæ ·

O te Theſſaliæ rex Admete crudelis, et diri fati crimine ſub magno iudice damnatum · qui coniugis tuæ fata pro tuis permutari paſſus es · eaq; , ne tu extingueretis, uoluntario obitu conſumpta, lucem intueri potuiſti · et certe prius parentum indulgentiam tentaueras, fœmineo animo impar inuentus · De · C · Plautio ·

Vilior Graccho iniquæ fortunæ uictima, quamuis ſenatorij uir ordinis · C · Plautius Numida, ſed in conſimili

amore, par exemplum· morte enim uxoris audita, doloris impotens, pectus ſuum gladio percuſſit· Interuētu deinde domeſticorum incœptum exequi prohibitus, colligatusq; , ut primum eſt occaſio data ſciſſis faſcijs, ac uulnere diuulſo, conſtanti dextera, ſpiritum luctus acerbitate permixtum, ex ipſis præcordijs, et uiſceribus hauſit· tā uiolēta morte teſtatus, quantū maritalis flāmæ illo pectore clauſum habuiſſet· De·M·Plautio·

E iuſdem ut nominis, ita amoris quoq; ·M·Plautius· nā cum imperio ſenatus claſſem ſociorum ſexaginta nauium in Aſiam reduceret Tarentumq; appuliſſet· atq; ibi uxor eius Horeſtilla, quæ illuc eum proſecuta fuerat· morbo preſſa deceſſiſſet· funerata ea, et in rogum impoſita inter officium ungendi, et oſculandi, ſtricto ferro incubuit· quem amici ſicut erat togatum, et calceatum, corpori coniugis iunxerunt· ac deinde ſubiectis facibus, utrunque unà cremauerunt· quorum ibi factū ſepulchrum Tarenti etiamnum conſpicitur quod uocatur· τῶν φιλούντων· nec dubito, quin ſiquis modo extinctis ſenſus ineſt Plautius et Horeſtilla, fati conſortione, geſtientes uultus tenebris intulerint· ſaneq; ubi idem et maximus, et honeſtiſſimus amor eſt· aliquanto præſtat morte iungi, quàm uita diſtrahi·

De Iulia Caij Cæſaris Filia·

C onſimilis affectus Iuliæ·C· Cæſaris filiæ annotatus eſt· quæ cum ædilitijs comitijs Pompeij Magni coniugis ſui ueſtem cruore reſperſam è campo domum relatam uidiſſet· territa metu nequa uis ei eſſet allata· ex animis concidit· partumq; , quem utero conceptum habebat· ſubita animi conſternatione, et graui dolore corporis eijce

re coacta eſt · atq; ita expirauit · magno quidem cum totius terrarum orbis detrimento · cuius tranquillitas tot ciuilium bellorum truculentiſſimo furore perturbata non eſſet · ſi Cæſaris & Pompeij concordia, communis ſanguinis uinculo conſtricta manſiſſet ·

De Porcia Catonis filia Vxore Bruti ·

Tuos quoq; caſtiſſimos ignes Porcia · M · Catonis filia cuncta ſecula debita admiratione proſequuntur. quæ cum apud Philippos uictum, et interemptum uirum tuum Brutum cognoſceres · quia ferrum non dabatur ardentes ore carbones haurire non dubitaſti · muliebri ſpiritu uirilem patris exitum imitata · Sed neſcio an hoc fortius, quod ille uſitato, tu nouo genere mortis abſumpta es.

Externa ·

Sunt et alienigeni amores iuſti, obſcuritate ignorantiæ non obruti · ex quibus paucos attigiſſe ſatis erit · Gentis Cariæ Regina Arthemiſia uirum ſuũ Mauſólum fato abſumptum, quantopere deſyderarit leue eſt, poſt cõquiſitorũ oĩs generis honorũ, monimentiq; uſq; ad ſeptem miracula prouecti magnificentiã, argumentari · Quid enim aut eos colligas? aut de illo inclyto tumulo loquare? cum ipſa Mauſóli uiuum ac ſpirans ſepulchrum fieri concupierit eorum teſtimonio, qui illam extincti oſſa potioni aſperſa, bibiſſe tradunt ·

De Hipſicratea Vxore Mithridatis ·

Hipſicratea quoque Regina Mithridatem coniugem ſuum effuſis charitatis habenis amauit · propter quem præcipuum formæ ſuæ decórem in habitum uirilẽ cõuertere uoluptatis loco habuit · tonſis enim capillis equo ſe et armis aſſuefecit quo facilius laboribus, et piculis

Pytheas aliqn inqt: Demosthenis enthumemata lucernā olere et huic quide no sic amca

eius intereſſet. quin etiam uictum à Cn. Pompeio per efferatas gentes fugientem, animo pariter, et corpore infatigabili ſecuta eſt. cuius tanta fides aſperarum atq; difficilium rerum Mithridati maximum ſolatium, et iucundiſſimum lenimentum fuit. cum domo enim et penatibus uagari ſe credidit uxore ſimul exulante.

De Lacædemone.

Verum quid Aſiam, quid barbariæ immenſas ſolitudines, quid latebras pontici ſinus ſcrutor? Cum ſplendidiſſimũ totius Græciæ decus Lacædemon præcipuum uxoriæ fidei ſpecimen tantumnon noſtris oſtentet oculis, plurimis et maximis patriæ ſuæ laudibus admiratione facti comparandum.

De Minyis.

Minyæ, quorum origo ex inclyto ſociorum Iaſonis numero lemniorum in inſula concepta, per aliquot ſeculorum uices ſtabilis in ſede manſerat à Pelaſgis expulſi armis, alienæ opus indigentes, excelſa Taygetorum montium iuga ſupplices occuparunt. quos ſpartana ciuitas reſpectu Tyndaridarum (nanq; in illo nobilis famæ nauigio deſtinatum ſyderibus par fratrum fulſerat) deductos inde, legibus, commodiſq; ſuis immiſcuit. Sed hoc tantum beneficium in iniuriam benemeritæ urbis regnum affectantes uerterunt. Igitur publicæ cuſtodiæ incluſi capitali ſeruabantur ſupplicio. quod cum uetere inſtituto Lacædemoniorum, nocturno tempore paſſuri eſſent, coniuges eorum illuſtris ſanguinis, ibi uelut allocuturæ perituros uiros, impetrato à cuſtodibus aditu, carcerem intrarunt. commutataq; ueſte, per ſimulationem doloris; uelatis capitibus eos abire paſſæ ſunt. Hoc loco qd aliud adiecerim, quàm

Theophrastū rogatū qlis sibi orator Demosthenes uidet ... ciuitate athenien sibi uideri ... qualis Demades ... ciuitatem.

dignas fuiſſe quibus Minyæ nuberent?

DE AMICITIA· Caput·VII·

Ontemplemur nunc amicitiæ uinculum potens et prævalidum, neq; ulla ex parte ſanguinis uiribus inferius · hoc etiam certius, et exploratius · quia illud naſcendi ſors fortuitũ opus · hoc uniuſcuiuſq; ſolido iudicio incoacta uoluntas contrahit · Itaq; celerius ſine reprehenſione propinquum auerſere, quàm amicum · quia altera diremptio utiq; iniquitatis · altera leuitatis crimini ſubiecta eſt · Cum enim deſerta ſit futura uita hominis nullius amicitiæ cincta præſidio · tam neceſſarium ſubſidium temere aſſumi non debet · ſemel autem apprehenſum, recte ſperni non conuenit · Sinceræ uero fidei amici præcipue in aduerſis rebus cognoſcuntur · in quibus quicqd præſtatur, totum à conſtanti beneuolentia proficiſcitur · felicitatis cultus, maiore ex parte adulationi, quàm charitati erogatus, certe ſuſpectus eſt périnde ac plus ſemper petat, quam impendat · Accedit huc · quod infractæ fortunæ homines, magis amicorum ſtudia deſyderant, uel præſidij, uel ſolatij gratia · Nam læta quidem et proſpera negotia, ut pote cum diuina ſuffragatione foueantur humana minus indigent · Tenacius igitur eorum nomina poſteritatis memoria apprehendit · qui aduerſos amicorum caſus non deſeruerunt quàm qui proſperum uitæ curſum comitati ſunt · Nemo de Sardanapali familiaribus loquitur · Oreſtes Pylade penè amico, quàm Agamemnone patre notior eſt · Si-

quidem illorum amicitia in conſortione deliciarum, et luxuriæ contabuit: horum duræ atq; aſperæ conditionis ſolatium, ipſarum miſeriarum experimento enituit. Sed quid externa attingo, cum domeſticis prius liceat uti?

De Tib Graccho, et C. Bloſio.

Inimicus patriæ fuiſſe Gracchus exiſtimatus ē · nec immerito · quia potentiam ſuam, ſaluti eius prætulerat · quàm conſtantis tamen fidei, amicum etiam in hoc tam prauo propoſito · C · Bloſium cumanum habuerit · operæpretium ē cognoſcere · hoſtis iudicatus ultimo ſupplicio affectus ſepulturæ honore ſpoliatus beneuolentia tamen eius non caruit · Nam cum Senatus Rutilio et Lēnati COSS · mandaſſet ut in eos, qui cum Graccho cōſenſerant more maiorū aīaduerterent et ad Læliū, cuius conſilio præcipue COSS. utebātur pro ſe Bloſius deprecatum ueniſſet familiaritatis'q; excuſatione uteretur atque is dixiſſet · Quid ſi te Gracchus templo Iouis OPT · MAX · faces ſubdere iuſſiſſet · obſecuturus ne uolūtati ipſius propter iſtam quam iactas familiaritatem fuiſti? Nunquam iſtud (inquit) Gracchus imperaſſet · ſatis, immo etiam nimium · totius nanque ſenatus conſenſu damnatos mores defendere auſus eſt. Verum quod ſequitur multo audacius, multo'q; periculoſius · compreſſus enim perſeueranti interrogatione Lælij in eodē conſtantiæ gradu ſtetit · ſe'q; etiam, hoc ſi modo Gracchus annuiſſet facturū reſpondit · Quis illū ſceleratū putaſſet fuiſſe · ſi tacuiſſet? Quis etiā nō ſapiētē · ſi pro neceſſitate tēporis locutus eſſet? At Bloſius nec ſilentio honeſto, nec prudēti ſermone ſalutē ſuā, ne qua ex parte infelicis amicitiæ memoriā deſereret · tueri uo=

luit. De·C·Graccho, et Pomponio, et Lectorio.

I n eadem domo æque robuſta conſtantis amicitiæ exempla oboriuntur· proſtratis enim iā et perditis. C. Gracchi conſilijs rebusq;· cum tota eius conſpiratio late quæreretur· deſertum oī auxilio, duo tantum amici Pōponius et Lectorius ab infeſtis et undiq; ruētibus telis, oppoſitu corporum ſuorum texerunt· quorum Pomponius quo is facilius euaderet· concitatum ſequētium agmē in porta Trigemina aliquandiu acerrima pugna īhibuit. nec uiuus pelli potuit· ſed multis confectus uulneribus tranſitum ſup cadauer ſuū eis (credo etiam poſt fata inuitus) dedit· Lectorius autem in ponte ſublicio conſtitit· et eū donec Gracchus tranſiret· ardore ſpiritus ſui ſepſit· ac ui iam multitudinis obrutus, conuerſo in ſe gladio, celeri ſaltu profundū Tyberis petijt· quāq; in eo pōte charitatem toti patriæ Horatius Cocles exhibuerat, unius amicitiæ, adiecta uoluntaria morte præſtitit· q̄ bonos Gracchi, ſi aut Patris, aut materni Aui ſectam uitæ ingredi uoluiſſent· habere milites potuerāt? Quo n. impetu, qua pſeuerantia animi Bloſius, et Pōponius, et Lectorius trophæa ac triūphos eorū adiuuiſſent· furioſi conatus tam ſtrenui comites? ſiniſtris qdem auſpicijs amicitiæ conditionē ſecuti· ſed quo miſeriora, hoc certiora fideliter cultæ nobilitatis exempla.

De Lucio Rhegino.

L ucius autem Rheginus ſi ad debitam publico miniſterio ſincæritatem exigatur· poſteritatis conuitio lacerandus. ſi amicitiæ fido pignore æſtimetur, in optimo laudabilis conſcientiæ portu relinquendus eſt· Trib· enim plebis Cepionem in carcerem coniectum, quod illius

culpa exercitus noſter à Cimbris et Theutonibus uidebatur deletus · ueteris, arctæq; amicitiæ memor, publica cuſtodia liberauit · nec eatenus amicum egiſſe contentus etiam fugæ eius comes acceſſit · Pro magnum et inexuperabile tuum numen amicitia · cum ex altera parte Reſp. manum injiceret · ex altera tua illum dextra traheret · et illa ut ſacroſanctus eſſe uellet · exigeret · Tu exilium indiceres · adeo blãdo uteris imperio · quod is ſupplicium honori prætulit · admirabile eſt opus tuum · ſed quod ſequitur aliquanto laudabilius ·

Recognoſce enim quouſq; Volumnij conſtantem erga amicum ſuum charitatem ſine ulla Reip. iniuria euexeris · qui ortus equeſtri loco cum Marcum Lucullũ familiariter coluiſſet · eumq; Marcus Antonius, quod Bruti et Caſſij partes ſecutus fuerat · īteremiſſet · in magna fugiẽdi licentia, exanimi amico adhæſit · hucuſq; in lachrymas et gemitus profuſus ut nimia pietate cauſam ſibi mortis accerſſeret · Nam propter præcipuam et perſeuerantem lamentationem ad Antonium pertractus eſt · cuius poſt, quàm in conſpectu ſtetit · Iube me (īquit) imperator protinus ad Luculli corpus ductum occidi · Neq; enim abſumpto illo ſupereſſe debeo · cum ei infelicis militiæ autor extiterim · Quid hac fidelius beneuolentia? mortem amici, hoſtis odio leuauit · uitam ſuam, conſilij crimine aſtrinxit · quoq; illum mirabiliorem redderet · ſe fecit inuiſiorem · nec difficiles Antonij aures habuit ductuſq; quo uoluerat · Luculli dexteram auide oſculatus · caput, quod abſciſſum iacebat · ſublatum pectori ſuo applicauit · ac deinde demiſſam ceruicem uictoris gladio præbuit ·

De Theſeo, et Pirithoo.

Loquatur nunc Græcia nefandis Theſea Pirithoi amoribus ſubſcribentem, Ditis ſe patris regnis commiſiſſe. uani eſt illud narrare. ſtulti credere. mixtum cruorem amicorum, et uulneribus innexa uulnera. mortemq; morti inhærentem uidere. hæc uera Romanæ amicitiæ indicia. illa gentis ad fingendum paratæ, monſtro ſimilia mendacia.

De Lucio Petronio.

Lucius quoq; Petronius huiuſce laudis cōſortionem merito uendicat pari enim inclytæ amicitiæ auſui, par gloriæ portio aſſerenda eſt. admodum humili loco natus, ad equeſtrem ordinem, & ſplendidæ militiæ ſtipēdia Publij Cœlij beneficio peruenerat. cui gratum animū, quia in materia læta exhibere non contigerat. in ea, quam iniquam fortuna eſſe uoluit. cum multa fide præſtitit. erat ab Octauio COS. Placentiæ præpoſitus Cœlius. qua Cinnano exercitu capta, et ſenior iam, et graui ualetudine affectus, ne in poteſtatem hoſtium ueniret. ad auxilium dextræ Petronij Confugit. quem is ab incœpto conſilio fruſtra conatus abſtrahere in iiſdē perſeuerantem precibus, interemit. cædiq; eius ſuam iunxit. ne eo iacente, per quem omnia dignitatis incrementa aſſecutus fuerat. ſupereſſet. Ita alterius fato uerecundia. alterius pietas cauſam præbuit.

De Seruio Terentio.

Iungendus eſt Petronio Seruius Terentius. quanquam ei ſicut cupierat, pro amico ſuo perire non contigit. Incœpto nanque egregio, non irrito euentu æſtimari debet quia quantum in illo fuit, et ipſe extinctus eſt. & D. Brutus periculum euaſit mortis. qui fugiens à Mu-

tina, ut ad ſe interficiendum ab Antonio miſſos equites aduenisse cognouit · quodam in loco iuſtæ pœnæ debitum ſpiritum tenebris furari conabatur eoq; iam facta irruptione, Terentius fideli mendacio obſcuritate ipſa ſuffragante, Brutum ſe eſſe ſimulauit et corpus ſuum trucidandum equitibus obiecit · Verum cognitus à Furio, cui brutianæ ultionis officium mandatum fuerat · nece ſua, amici ſuppliciū diſcutere non potuit · ſic inuitus fortuna cogente uixit ·

De Decimo Lælio, et · M · Agrippa ·

Ab hoc horrido, et triſti pertinacis amicitiæ, ad lætum et ſerenum uultum tranſeamus, atq; inde eam euocatam, ubi omnia lachrymis, gemitu, cædibus, fuerant referta · in eo, quo dignior ē, felicitatis domicilio collocemus, gratia, honore, abundantiſſimisq; opibus, fulgente · Orere igitur ab illa, quæ ſanctorum umbris dicata eſſe creditur ſede, hinc Decime Læli illinc · M · Agrippa, alterum uirorum, alterum deorū maximum amicum, et certa mēte, et ſecundis ominibus ſortiti totumq; beatæ turbæ gregem, qui ueſtro ductu ueneranda ſincerae fidei ſtipendia, laudibus, et præmijs onuſtus pegit, in lucem uobiſcum protrahite · ueſtros enim cōſtantes animos, ueſtra ſtrenua miniſteria, ueſtram inexpugnabilem taciturnitatem, proq; dignitate et ſalute amicorum perpetuam excubationem teſtatiorem beneuolentiam, et rurſus harum rerum uberrimos fructus, poſterior intuens ætas, in excolendo iure amicitiæ, quàm libentius, tam etiam religioſius erit operata · Hæret animus in domeſticis · ſed aliena quoque benefacta referre Romanæ urbis candor hortatur ·

Externa.

Damon et Pythias pythagoricæ prudentiæ ſacris initiati, tam fidelem inter ſe amicitiam iunxerunt · ut cum alterum ex his Dionyſius Syracuſanus īterficere uellet atque is tempus ab eo, quo prius, quàm periret, domum profectus res ſuas ordinaret impetrauiſſet · alter uadem ſe pro reditu eius tyranno dare non dubitauit · ſolutus erat periculo mortis, qui modo gladio ceruices ſubiectas habuerat · idem'q; caput ſuum ſubiecerat · cui ſecuro uiuere licebat · Igitur omnes, et in primis Dionyſius, nouæ atq; ancipitis rei exitum ſpeculabantur · appropinquante deinde finita die, nec illo redeūte, unuſquiſq; ſtultitiæ tam temerarium ſpōſorem damnabat · at is nihil ſe de amici cōſtantia metuere prædicabat · eodem autem momento, et hora, à Dionyſio conſtituta, q̄ eam acceperat · ſuperuenit · admiratus amborum animum tyrannus ſupplicium fidei remiſit. Inſuper'q; eos rogauit ut ſe in ſocietatem amicitiæ, tertium ſodalicij gradum ultima culturum beneuolētia reciperent · Hæ ſane uires amicitiæ, mortis contemptum ingenerare · uitæ dulcedinē extinguere · crudelitatem manſuefacere · odiū in amorem cōuertere · pœnam beneficio penſare potuerunt · q̄bus penè tantū uenerationis, quantū deorum īmortalium cerimonijs debetur. Illis enim publica ſalus, ijs priuata continetur · atq; ut illarum ædes ſacra domicilia · Horū fida hominū pectora quaſi quodā ſancto ſpiritu referta tēpla ſunt · Quod ita eſſe Rex Alexander ſenſit Darii caſtris, in q̄bus oēs neceſſarij eius erāt · potitus · Epheſtiōe gratiſſimo ſibi latus ſuū tegēte ad eos alloquēdos uenit · cuius aduētu mater Darii recreata

humi proſtratum caput erexit. Epheſtionemq;, quia ei et ſtatura, et forma præſtabat more Perſarum adulatã tanquam Alexandrum ſalutauit admonita deinde erroris per ſummam trepidationem excuſationis uerba quærebat. cui Alexãder nihil eſt (inquit) quod hoc nomine confundaris. Nam et hic Alexander eſt. utri prius gratulemur? qui hoc dicere uoluit? an cui audire contigit? maximi enim animi rex, etiã totum terrarum orbem, aut uictorijs aut ſpe complexus, tam paucis uerbis ſe, cum comite ſuo partitus eſt. O donum inclytæ uocis danti pariter atq; accipienti ſpecioſum.

De Pompeio.

Quod priuatim quoque merito ueneror clariſſimi ac diſertiſſimi uiri promptiſſimam erga me beneuolentiam expertus. nec metuo ne parum conueniat mihi Pompeium meum inſtar eſſe Alexandri cum illi Epheſtio ſuus, alter fuerit Alexander. Ego uero grauiſſimo crimini ſim obnoxius, conſtantis et benignæ amicitiæ exempla ſine ulla eius mentione tranſgreſſus cuius in animo uelut in parẽtum amantiſſimorum pectore, lætior uitæ meæ ſtatus uiguit. triſtior acquieuit. à quo omnium incrementa commodorum ultro oblata cepi. ꝑ quẽ tutior aduerſus caſus ſteti. qui ſtudia mea ductu et auſpicijs ſuis lucidiora, & alacriora reddidit. Itaq; paſſus ui inuidiam quorundam optimi amici iactura, uidelicet quia fructu torſeram non quidẽ meo merito gratiam meam, quantacunque cum his fuit qui ea uti uoluerant, partitus. uerum nulla tam modeſta felicitas eſt quæ malignitatis dentes uitare poſſit, et quo ſeceſſu quoſdam fugeris aut quibus inſulis miſericordiæ permulſeris.

» mulſeris ne ut alienis malis perinde ac bonis ſuis læ=
» tentur ac geſtiant? diuites ſunt aliorum iacturis. lo
» cupletes calamitatibus. immortales funeribus. ſed il
» li quatenus alienis incommodis ſuorum adhuc ex=
» pertes inſultent. optima uindex inſolentiæ uarietas hu
» manæ conditionis uiderit.

DE LIBERALITATE. Caput. VIII.

n Oſtrum opus pio egreſſu ad propriam rem prouectum in ſuum ordinem reuocetur. liberalitatiſq; commemorationi uacemus. Cuius duo ſunt maxime probabiles fontes, uerum iudicium, et honeſta beneuolentia. nam cum ab his oritur, nunc demum eius ratio conſtat. dono autem ipſi gratiam et magnitudo quidem ſua, ſed efficaciorem aliquanto opportunitas conciliat. De Fabio Maximo.

A ccedit enim pretio rei, ineſtimabile momentum occaſionis, quæ Fabium MAX. tot ante ſecula ob paruam pecuniæ ſummam erogatæ, ad hoc uſque tempus laudabilem fecit. Captiuos enim ab Annibale interpoſita pactione numorũ receperat. qui cum à ſenatu non præſtarentur, miſſo in urbem filio, fundum, quem unicum poſſidebat, uendidit, eiuſq; pretium Annibali protinus numerauit. Si ad calculos reuocetur, paruum utpote ſeptem iugeribus, et hoc in pupinia addictis redactum. ſi animo prærogantis, omni pecunia maius. ſe enim patrimonij, quàm patriam fidei inopem eſſe maluit.
» eò quidem maiore cum commendatione, quod pro
» ni ſtudij certius indicium eſt ſupra uires niti, quàm ui

ribus ex facili uti· alter enim quod poteſt, præſtat· alter etiam plus, quàm poteſt·

De Buſa·

Itaque eiuſdem temporis fœmina Buſa nomine regionis autem Apuliæ ditiſſima, merito quidem liberalitatis teſtimonium recepit· ſed excellentes opes ſuas fabianis rei familiaris anguſtijs non comparauerit· Nam et ſi circa decem millia ciuium noſtrorum cannenſis prælij reliquias benigniſſime inter canuſina mœnia alimentis ſuſtentauit· ſaluo tamen ſtatu fortunarum ſuarum munificam ſe· P· R· præſtitit· Fabius in honorem patriæ, paupertatem inopia mutauit·

De Quinto Conſidio·

In Quinto quoque Conſidio ſaluberrimi exempli nec ſine paruo ipſius fructu, liberalitas annotata eſt· qui Catilinæ furore ita conſternata Rep· ut ne à locupletibus quidem debitæ pecuniæ, propter tumultum, pretijs poſſeſſionum diminutis, ſolui creditoribus poſſent· cũ centies atque quinquagies ·HS· ſummam in fœnore haberet neque de ſorte quenquam debitorum ſuorum, neque de uſura appellari à ſuis paſſus eſt· quantumq; in ipſo fuit amaritudinem publicæ confuſionis priuata tranquillitate mitigauit· opportune, mirificéq; teſtatus, ſe numorum ſuorum, non ciuilis ſanguinis eſſe fœneratorem· Nam qui nunc præcipue negociatione delectantur· cum pecuniam cruentam domum retulerint· quàm improbando gaudio exultent· recognoſcent· ſi diligenter S· Conſultum, quo Conſidio gratiæ actæ ſunt· legere non faſtidierint·

De Populo Romano·

Queri iandudum mecum· Po· Ro· uidetur· quod, cum

ſingulorum munificentiam conſecter· de ſua taceã· ad ſummam enim eius laudem pertinet· quem animum regibus, et urbibus, et gentibus præſtiterit, recognoſci· quia omne præclari facti decus, crebra memoria in ſeipſo reuireſcit· Aſiam bello captam Attalo regi muneris loco poſſidendam tribuit, eò excelſius, et ſpecioſius urbi noſtræ futurum imperium credens· ſi ditiſſimam, atque amœniſſimam partem terrarum orbis, in beneficio, quàm in fructu ſuo reponere maluiſſet· ipſa uictoria donum felicius· quia multum occupaſſe, habere inuidiam potuit· tantum tribuiſſe gloria carere non potuit·

De·T·Quintio Flaminio·

Illius uero romanæ liberalitatis cœleſtem ſpiritum, nullæ literæ ſatis dignis laudibus proſequuntur· Philippo enim Macedoniæ rege ſuperato, cum ad inſigne ſpectaculū tota Græcia conueniſſet· Quintius Flaminius tubæ ſigno, ſilētio facto, ꝑ præconē hæc uerba recitari iuſſit· Senatus·P·Q·R·et Quintius Flaminius imperator, omnes Græciæ urbes, quæ ſub ditione Philippi regis fuerunt· liberas, atque immunes eſſe iubet· Quibus auditis, maximo, et inopinato gaudio homines perculſi, primo ueluti non audiſſe ſe, quæ audiuerunt credentes, obticuerunt· Iterata deinde pronuntiatione præconis, tanta cœlum clamoris alacritate compleuerunt· ut certe conſtet· aues quæ ſuperuolabant attonitas, pauentes'q; decidiſſe· magni animi fuiſſet ā tot captiuorū capitibus ſeruitutē detraxiſſe· quot tunc nobiliſſimis, et opulētiſſimis urbibus, Po·Ro·libertatē largitus eſt· ad cuius maieſtatē ꝑtinet non ſolū, qđ ipſe benigne

tribuit · ſed etiam quod alio tribuente ſenſit, commemorari · ut enim illic commemoratæ · ita hic redditæ laudis commendatio eſt ·

De Hierone Syracuſano · Externa ·

Hiero Syracuſanorum rex, audita clade, qua romani apud Traſimenum lacum afflicti erant trecenta millia modiorum tritici · ducenta hordei · auriq; ducenta, et XL · pondo urbi noſtræ muneri miſit · nec ignarus uerecundiæ maiorum noſtrorum, ne nollent accipere · in habitum id uictoriæ formauit, ut eos religione motos, munificentia ſua uti cogeret · uoluntate mittendi prius · iterum prouidentia cauendi ne remitteretur, liberalis ·

De Agrigentino Gillia ·

Subnectam huic Agrigentinum Gilliam · quem propemodum ipſius liberalitatis præcordia conſtat habuiſſe · erat enim opibus excellēs ſed multo etiā animo, quàm diuitijs locupletior · ſemperq; i eroganda potius, quàm in contrahenda pecunia occupatus · adeo ut domus eius quaſi quædam munificentiæ officina crederetur · illinc enim publicis uſibus apta monimenta extruebantur · illinc grata populi oculis ſpectacula edebantur · illinc epularum magnifici apparatus, libentiq; animo annonæ ſubſidia tribuebantur · et cum hæc uniuerſis priuatim alimenta inopia laborantibus · dotes uirginibus · paupertate preſſis ſubſidia · detrimentorum incurſu quaſſatis, ſolatia erogabantur. hoſpites quoque tum urbanis penatibus, tum etiam ruſticis tectis, benigniſſime excepti uarijs muneribus ornati dimittebantur · Quodam uero tempore quingentos ſimul gelenſium equites ui tempeſtatis in poſſeſſiones ſuas compulſos, aluit · ac

ueſtiuit. Quid multa? nõ mortalem aliquem, ſed propitiæ fortunæ benignum eſſe diceres ſinum. Ergo quod Gillias poſſidebat, omnium quaſi commune patrimonium erat. pro cuius ſalute, et incrementis, tum Agrigentina ciuitas, tum etiam uicinæ regiones uotis excubabant. colloca è contraria parte arcas inexorabilibus clauſtris obſeratas: nónne præſtantiorẽ aliquanto exiſtimes illam impenſam, quàm hanc cuſtodiam?

VALERII MAXIMI LIBER QVINTVS.

De Humanitate.

Liberalitati, quas aptiores comites, quàm humanitatem, et clementiam dederim? quoniam idem genus laudis expetunt. quarum prima inopia, proxima occupatione, tertia ancipiti fortuna præſtatur: cumq; neſcias, quam maxime probes: eius tamen commendatio præcurrere uidetur: cuẽ nomen ex ipſo numine quæſitum eſt. Ante omnia tamẽ humaniſſima, et clementiſſima ſenatus acta referam. Qui cum Carthaginienſium legati ad captiuos redimẽdos in urbem ueniſſent: protinus his nulla pecunia accepta, reddidit iuuenes numerum duummillium, & ſeptingentorum quadragintatrium explentes. tantum hoſtium exercitum dimiſſum: tantam pecuniã contemptam: tot punicis iniurijs ueniam datam: ipſos legatos obſtupuiſſe arbitror: ac ſecum dixiſſe. O munificentiã gentis Romanæ deorum benignitati æquandam. O etiam noſtram legationem ſupra uota felicem. nam bene

ſicium quod nunquam dediſſemus · acce pimus ·

De Senatu Romano ·

Illud quoque non paruum humanitatis Senatus, indicium eſt · Siphacem enim quondam opulentiſſimum Numidiæ regem captiuum in cuſtodia Tiburi mortuum publico funere cenſuit efferendum · ut uitæ dono honorem ſepulturæ adijceret ·

De Eiuſdem Senatus Clementia.

Conſimiliq; clementia in Perſe uſus eſt · nam cum Albæ, in qua cuſtodiæ cauſa relegatus erat · deceſſiſſet · Quæſtorem miſit · qui eum publico funere efferret · ne reliquias regias iacere ihonoratas pateretur · hoſtibus hæc · et miſeris, et fato functis officia regibus erogata · illa amicis, et felicibus, et uiuis tributa ſunt ·

De Eodem Senatu in Filium Maſiniſſæ ·

Confecto macedonico bello Muſicanes Maſiniſſæ filius, cum equitibus, quos in præſidium Romanorum adduxerat · ab imperatore Paulo ad patrem remiſſus, tempeſtate claſſe diſperſa, Brunduſium æger delatus eſt · quod ubi ſenatus agnouit · continuo illò Quæſtorem ire iuſſit · cuius cura, et hoſpitiũ aduleſcenti expediretur · et omnia, quæ ad ualetudinem opus eſſent · præberentur · impenſæq; liberaliter tum ipſi, tum toti comitatui præſtarentur · naues etiam ut proſpicerentur · quibus ipſe bene, ac tuto cum ſuis in Africam traijceretur · equitibus ſingulas libras argenti, et quingenos ſextertios dari imperauit · quæ tam prompta, et tam exquiſita patrum · C · humanitas efficere potuit · ut etiam ſi expiraſſet aduleſcens, æquiore animo deſyderium eius pater toleraret ·

De Eodem in Pruſiam ·

Idem ſenatus cum ad gratulandum ſibi Pruſiam Bithyniæ regem Perſe deuicto uenire audiſſet· obuiam illi P· Cornelium Scipionem Quæſtorem Capuam miſit· cenſuit'q;, ut ei domus Romæ, quam optima conduceretur· et copiæ, non ſolum ipſi, ſed etiam comitibus eius publicæ præberentur· In eo'q; excipiẽdo tota urbs unius humani amici uultum habuit. Ita qui amantiſſimus noſtri uenerat· duplicata erga nos beneuolentia in regnũ ſuum reuerſus eſt·

De Eodem in Ptolemæum·

Nec Aegyptus q̃dem Romanæ humanitatis expers fuit· Rex·n· Ptolemæus à minore fratre regno ſpoliatus, petendi auxilij gratia cũ paucis admodũ ſeruis ſquallore obſitus Romã uenerat: ac ſe in hoſpitiũ alexandrini pictoris contulerat· Id poſt, q̃ ſenatui relatum eſt· accerſito iuuene, q̃ potuit accurata excuſatione uſus eſt· qđ nec Quæſtorem illi more maiorũ obuiã miſiſſet· nec publico hoſpitio eũ excepiſſet· ea'q; non ſua negligentia, ſed ipſius ſubito, et clandeſtino aduentu facta dixit· et illum è curia ſubito ad publicos penates deduxit· hortatus'q; eſt· ut depoſitis ſordibus adeundi ipſius diem peteret· quin etiam curæ habuit· uti munera ei per Quæſtorem quotidie darentur· his gradibus officiorum iacentem ad regium faſtigium euexit, effecit'q;, ut plus ſpei in auxilio· P·R· quàm metus in ſua fortuna reponeret·

De·L·Cornelio·

Atque ut ab uniuerſis Patribus· C· ad ſingulos ueniam· L· Cornelius COS· primo punico bello, cum Olbiam oppidum cepiſſet· pro quo fortiſſime pugnans Hanno dux Carthaginienſium occiderat· corpus eius è tabernaculo ſuo amplo funere extulit· nec dubitauit

hoſtis exequias ipſe celebrare · eam demum uictoriam, et apud deos, et apud homines minimum inuidiæ habituram credens, quæ plurimum humanitatis habuiſſet ·

De Quinto Criſpino ·

Quid de · Q · Criſpino loquar? cuius humanitatem potentiſſimi affectus, Ira, atq; gloria quatere non potuerunt · Badium campanum, et hoſpitio benigniſſime domi ſuæ exceperat · et aduerſa ualetudine correptum attentiſſima cura recreauerat · à quo poſt illam nefariã campanorum defectionem in acie ad pugnam prouocatus · cum et uiribus corporis, et animi uirtutibus aliquanto eſſet ſuperior · monere ingratum, quàm uincere maluit · nam quid agis inquit demens? aut quo te praua cupiditas tranſuerſum rapit? parum habes publica impietate furere · niſi etiã priuata lapſus fueris · unus tibi Romanorum uidelicet Quintius placet · in quo ſcelesta exerceas arma? cuius penatibus, et honoris uiciſſitudinem, et ſalutem tuam debes · at me fœdus amicitiæ, Dijq; hoſpitales, ſancta noſtro ſanguini, ueſtris pectoribus uilia pignora, hoſtili certamine congredi tecum uetant · quin etiam ſi in concurſu exercituum fortuito umbonis mei impulſu proſtratum agnouiſſem · applicatum iam ceruicibus tuis mucronem reuocaſſem · tuum ergo crimem ſit · hoſpitem occidere uoluiſſe · meum non eris hoſpes occiſus · próinde aliam, qua occidas, dexteram quære · quoniã mea te ſeruare didicit · dedit utriq; cœleſte numen debitum exitum · ſiquidem in eo prælio Badius obtrũcatus eſt · Quintius inſigni pugna clarus euaſit ·

De · M · Marcello ·

Age Marci Marcelli clementia, quàm clarum, quamq; me

morabile exemplum haberi debet? qui captis à ſe Syracuſis in arce earum conſtitit · ut urbis modo opulentiſſimæ tunc afflictæ fortunam ex alto cerneret · Cæterum caſum eius lugubrem intuens; fletum cohibere non potuit · quem ſi quis ignarus uir aſpexiſſet: alterius uictoriam eſſe credidiſſet · Itaque Syracuſana ciuitas maxima clade tua aliquid admixtum gratulationis habuiſti · quia ſi tibi incolumi ſtare fas non erat leuiter ſub tam manſueto uictore cecidiſti ·

De · Q · Metello ·

Quintus uero Metellus celtibericum in Hiſpania gerens bellum, cum urbem Centobricam obſideret · et iam admota machina partem muri, quæ ſola conuelli poterat · diſiecturus uideretur · humanitatem propinquæ uictoriæ prætulit · Nam cum Rethogenis filios, qui ad eum tranſierat · Centobricenſes machinæ ictibus obiecissent · ne pueri in conſpectu patris crudelis genere mortis conſumerētur · quāquam ipſe Rethogenes negabat eſſe impedimeento · quo minus etiam per exitum ſanguinis ſui expugnaationē perageret · ab obſidione diſceſſit · Quo quidem tam clementi facto, et ſi non unius ciuitatis mœnia, omnium tamen Celtiberarum urbium animos cepit · effecitq;, ut ad redigendas eas in ditionem Po · Ro · non multis ſibi obſidionibus opus eſſet ·

De Africano poſteriore ·

Africani quoque poſterioris humanitas ſpecioſe, lateq;, patuit · Expugnata enim Carthagine circa Siciliæ ciuitates literas miſit · ut ornamenta templorum ſuorum à pœnis rapta, per legatos recuperarent · Inq; priſtinis ſedibus reponenda curarent · Beneficium Dijs, atque hominibus pariter acceptum · Huic facto par eiuſdem

uiri humanitas · à Quæſtore ſuo haſtæ ſubiectos capti=
uos uendente · puer eximiæ formæ, et liberalis habitus
miſſus eſt · de quo cum exploraſſet numidam eſſe · orbũ
relictum à patre educatum apud auunculum Maſiniſ
ſam, eo ignorante immaturam aduerſus Romanos in=
greſſum militiam · et errori illius ueniam dandam · &
amicitiæ regis fidiſſimi Po · Ro · debitam uenerationem
tribuendam exiſtimauit · Itaq; puerum annulo, fibu=
laq́; aurea, et tunica laticlauia, hiſpanoq́; ſagulo, et or
nato equo donatum, datis qui eum proſequerentur e=
quitibus · ad Maſiniſſam remiſit · eos uictoriæ maxi=
mos fructus ratus, dijs templorum ornamenta roma=
nos · regibus ſanguinem ſuum reſtituere ·

De · L · Paulo ·

L ucij etiam Pauli in tali genere laudis memoria appre=
hendenda eſt · qui cum Perſen parui temporis momen
to captiuum ex rege ad ſe adduci audiſſet · occurrit ei Ro
mani imperij decoratus ornamentis · conatumq́; ad ge=
nua procumbere · dextra manu alleuauit · ſermoneq́;
grato ad ſpem exhortatus eſt · introductum etiam in
tabernaculum, lateri ſuo proximum in conſilio ſede=
re fecit · nec honore menſæ indignum iudicauit · pro=
ponatur in conſpicuo acies qua proſtratus eſt Perſes,
et harum rerum, quas retuli contextus · utro magis
ſpectaculo delectentur homines dubitabunt · nam ſi
egregium eſt hoſtem abijcere · non minus tamen lau=
dabile infelicis ſcire miſereri ·

De · Cn · Pompeio ·

H æc · L · Pauli humanitas admonet me · ne de · Cn · Pom
peij clementia taceam · Regem Armeniæ Tigranem, q

et per ſe magna cum Po·Ro·bella geſſerat· et infeſtiſſimum urbi noſtræ Mithridatem ponto Pulſum, uiribus ſuis protexerat· in conſpectu ſuo diutius iacere ſupplicem paſſus non eſt·ſed benignis uerbis recreatum, diadema· quod abiecerat· capiti reponere iuſſit. certiſq; rebus imperatis, in priſtinum fortunæ habitum reſtituit· æque pulchrum eſſe iudicans et uincere reges, et facere·

Quàm præclarum tributæ humanitatis ſpecimen Cn·Pōpeius? quàm miſerabile deſyderatæ idem euaſit exēplum? nam qui Tigranis tempora inſigni regio texerat· eius caput tribus coronis triumphalibus ſpoliatum, in ſummo terrarum orbe, nuſquam ſepulturæ locum habuit·ſed abſciſſum à corpore, inops rogi, nefarium ægyptiæ perfidiæ portatum'munus eſt· etiam ipſi uictori miſerabile·ut enim id Cæſar aſpexit, oblitus hoſtis, ſoceri uultum induit· ac Pōpeio tum proprias, tum etiam filiæ ſuæ lachrymas reddidit· Caput etiam plurimis, et pretioſiſſimis odoribus cremandum curauit·quod ſi nō tam manſuetus animus diuini principis extitiſſet· pauloante Romani imperij columen habitum (ſic mortalium negotia fortuna uerſat) inhumatū iacuiſſet·

De Cæſare.

Catonis quoque morte Cæſar audita, et ſe inuidere illius gloriæ, & illum ſuæ inuidiſſe dixit· patrimoniumq; eius liberis ipſius incolume ſeruauit·et Herculè diuinorum Cæſaris operum non parua pars Catonis ſalus fuiſſet·

De·M·Antonio, & M·Bruto·

Marci autem Antonij animus talis humanitatis intellectu non caruit · M · enim Bruti corpus liberto ſuo

ſepeliendum tradidit · quoq; honoratius cremaretur · inijci ei ſuum paludamentum iuſſit, iacentem non hoſtem, ſed ciuem depoſito exiſtimans odio. cumq; interceptum à liberto paludamentum comperiſſet · ira percitus, protinus in eum animaduertit · hac ante præfatione uſus. Quid tu ignoráſti cuius tibi uiri ſepulturam commiſerim? fortem, piamq; eius uictoriam philippicam libenter Dij uiderunt. ſed ne iſta quidem generoſiſſimæ indignationis uerba inuiti audierunt.

1. Externa. De Alexandro.

Commemoratione Romani exempli in Macedoniam deductus, morum Alexandri præconium facere cogor. cuius ut infinitam gloriá bellica Virtus: ita præcipuũ amorem clementia meruit. is dum omnes gentes infatigabili curſu luſtrat · quodam loco niuali tempeſtate oppreſſus, ſenio iam confectum militem macedonem, nimio frigore obſtupefactum, ipſe ſublimi, et propinqua igni ſede ſedens animaduertit · factaq; non fortunæ, ſed ætatis utriuſq; æſtimatione, deſcendit, et illis manibus, quibus opes Darij afflixerat · corpus frigore duplicatum in ſuam ſedem impoſuit. id ei ſalutare futurum ducens, quod apud Perſas capitale extitiſſet, ſolium regium occupaſſe. Quid ergo mirum eſt · ſi ſub eo duce tot annis militare iucundum ducebant: cui gregarij militis incolumitas proprio faſtigio carior erat? Idem non hominum ulli, ſed Naturæ, Fortunæq; cedẽs · quãquam uiolentia morbi dilabebatur · in cubitum tamen erectus dexteram omnibus, qui eã contingere uellent · porrexit. Quis autem illam oſculari nõ curaret · quæ iam fato oppreſſa, maximi exercitus complexui, huma

nitate, quàm ſpiritu uiuidiore, ſufficit?

De Pyſiſtrato.

Non tam robuſti generis humanitas, ſed et ipſa tamen memoria proſequenda Pyſiſtrati Athenienſium tyranni narrabitur. Qui cum aduleſcens quidam amore filiæ eius virginis accenſus, in publico obuiam ſibi factam oſculatus eſſet hortante uxore, ut ab eo capitale ſupplicium ſumeret reſpōdit. ſi eos, qui nos amant interficiemus quid ijs faciemus quibus odio ſumus? minime digna uox, cui adijciatur eam ex Tyranni ore de humanitate manaſſe. in hunc modum filiæ iniuriam tulit ſuam multo laudabilius.

De Thraſippo.

A Thraſippo amico inter cœnam ſine fine conuitio laceratus ita et animum, et uocem, ab ira cohibuit ut putares ſatellitem à Tyranno male audire. abeuntem quoque ueritus ne propter metum maturius ſe conuiuio ſubtraheret íuitatione familiari cœpit retinere. Thraſippus concitatæ temulentiæ impetu euectus, os eius ſputo reſperſit. nec tamen in uindictam ſui ualuit accendere. ille uero etiam filios ſuos uiolatæ patris maieſtati ſubuenire cupientes, retraxit. Poſtero quoq; die Thraſippo ſupplicium à ſe uoluntaria morte exigere uolēti, uenit ad eum datáq; fide in eodē gradu amicitiæ māſurum, ab incœpto reuocauit. Si nihil aliud dignum honore memoriæ geſſiſſet his tamen factis abunde ſe poſteritati commendaſſet.

De Pyrrho Rege.

Aeq; mitis animus Pyrrhi regis. audierat apud quoſdā in conuiuio Tarētinorum parum honoratum de ſe ſermonem habitum. accerſitos qui ei interfuerunt percunctabatur an ea, quæ ad aures eius peruenerant dixiſ-

ſent. Tum ex his unus inquit · niſi nobis uinum deſeciſſet; iſta quæ tibi relata ſunt, præ hijs, quæ de te locuturi eramus · luſus, ac iocus fuiſſent. tã urbana crapulæ excuſatio, tamq́; ſimplex ueritatis cõfeſſio, irã regis conuertit in riſum. Qua quidem clementia, et moderatione aſſecutus eſt · ut et ſobrij ſibi Tarentini gratias agerent · et ebrij bene precarentur. Ab eadem altitudine humanitatis legatis Romanorum ad redimendos captiuos caſtra ſua petentibus, quò tutius uenirent, Lyconem moloſſum obuiam miſit · quò honoratius exciperentur · ipſe cum ornatu equitum extra portam occurrit · ſecundarum rerum prouentu non adeo corruptus · ut officij proſpectum in his deponeret · qui tum maxime armis cum eo diſſidebant.

De Antigono Rege.

Cuius tam mitis ingenij debitum fructum ultimo fati ſui tempore recepit. nam cum diris auſpicijs arguorũ inuaſiſſet urbem · abſciſſumq́; caput eius Alcyoneus Antigoni regis filius ad patrem propugnatorem laborãs, lætus uelut aliquod feliciſſimum uictoriæ opus attuliſſet · Antigonus correpto iuuene, quod tanti uiri ſubitæ ruinæ, immemor humanorum caſuum, effuſo gaudio inſultaret · humo caput ſublatum, cauſea, qua uelatũ caput ſuum more macedonũ habebãt · texit. corporiq́; Pyrrhi redditum honoratiſſime cremandum curauit. Quinetiam filium eius Helenum captiuũ ad ſe pertractum, et cultum, et animum gerere regium iuſſit. oſſaq́; Pyrrhi ei aurea incluſa urna, epirum in patriam ad Alexandrum fratrem portanda dedit.

De Campanis.

Campani autem exercitum noſtrum cum COSS. apud Caudinas furcas, ſubiugum à ſamnitibus miſſum, nec inermem tantum, ſed etiam nudum urbem ſuam intrantem, périnde ac uictorem, et ſpolia hoſtium præ ſe ferentem, uenerabiliter exceperunt. protinusq; cōſulibus inſignia honoris militibus ueſtem arma, equos commeatum benigniſſime preſtando & inopiam, et deformitatem Romanæ cladis mutarunt. quo animo ſi pro imperio noſtro aduerſus Annibalem quoque uſi fuiſſent truculentis ſecuribus materiam ſæuiendi non præbuiſſent.

De Annibale.

Facta mentione acerrimi hoſtis, manſuetudinis eius operibus, quam Romano nomini præſtitit, locum qui inter manus eſt finiam. Annibal enim Aemylij Pauli apud cannas trucidati quæſitum corpus, quantum in ipſo fuit, inhumatum iacere paſſus non eſt. Annibal Tiberium Gracchum Lucanorum circunuentum inſidijs, cum ſummo honore ſepulturæ mandauit et oſſa eius in patriam portanda militibus noſtris tradidit. Annibal Marcum Marcellum in agro Brutio, dum conatus Pœnorum cupidius, quàm conſyderatius ſpeculatur, interēptum, legitimo iure extulit. punico quoque ſagulo, et corona donatum laurea, rogo impoſuit. ergo humanitatis dulcedo etiam in efferata barbarorum ingenia penetrat. orbosq; et truces hoſtium mollit oculos ac uictoriæ inſolentiſſimos ſpiritus flectit nec illi arduū aut difficile

eſt inter arma contraria · inter diſtrictos comminus mucrones, placidum iter reperire · uincit iram, proſternit odium · hoſtilemq; ſanguinem hoſtilibus lachrymis permiſcet · atque etiam admirabilem Annibalis uocē, pro funeribus Romanorum ducum arbitria ſtatuentis expreſſit · qa aliquanto ei plus gloriæ Paulus, et Gracchus, et Marcellus ſepulti, quàm oppreſſi attulerunt · ſiquidem illos punico aſtu decepit · Romana manſuetudine honorauit · uoſq; fortes, ac piæ umbræ, non pœnitendas ſortiti eſtis exequias · nam ut optabilius in patria, ita ſpecioſius pro patria collapſæ · ſupremi officij decus infelicitate amiſſum, uirtute recuperaſtis ·

DE GRATIS. Caput. II.

Ratas uero animi ſignificationes, et ingrata facta libuit oculis ſubijcere · ut uitio, ac uirtuti iuſta merces æſtimationis ipſa comparatione accederet · Sed quoniam contrario propoſito ſeſe diſtinxerunt · noſtro quoq; ſtilo ſeparentur · priorémq; locum obtineat · qui laudem, quàm qui reprehēſionem merentur ·

De Martio Coriolano ·

Atque ut à publicis actis ordiar · Martium patriam oppugnare conantem, admotóq; portis urbis ingenti uolſcorum exercitu, funus, ac tenebras Romano imperio minitantem, Veturia mater, ac Volumnia uxor, nefarium opus exequi precibus ſuis paſſæ non ſunt · in quarum honorem Senatus matronarum ordinem benigniſſimis decretis adornauit · ſanxit nanq; · ut fœminis ſemita uiri cederent · cōfeſſus plus ſalutis Reip · in ſtola, quàm

quàm in armis fuiſſe ·uetuſtis'q; aurium inſignibus, nouum uitæ diſcrimen adiecit permiſit quoque his purpurea ueſte, et aureis uti ſegmentis· ſuper hoc ædem, et aram fortunæ muliebri eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat faciendam curauit· memorē beneficij animum ſuum exquiſitæ religionis cultu teſtando· Quē ſecundi etiam belli punici tempore exhibuit· cum enim à Fuluio Capua obſideretur ac duæ campanæ mulieres beneuolentiam erga Romanos dimittere ex animis noluiſſent Veſtia Opidia materfamilias et Cluuia Facula meretrix quarum altera quotidie pro ſalute noſtri exercitus ſacrificauit altera captis militibus Romanorum alimenta ſubminiſtrare non deſtitit urbe illa oppreſſa, ſenatus ijs et libertatem, et bona reſtituit· et ſiquid amplius præmij petiſſent, libenter ſe daturum aſſeuerauit· uacaſſe in tanto gaudio· P· C· duabus humilibus fœminis referre gratiam, ne dum præſetuliſſe mirandum·

De Quintio et Minutio.

Quid illa quoq; iuuentute Romana gratius? quæ Quintio et Minutio COSS· ultro nomina ſua militari ſacramento obtulit ut Tuſculanis, quorū fines Equiculi occupauerant præſidium ferrent· quia paucis ante menſibus conſtantiſſime, et fortiſſime imperiū Romani Populi defenderant· Ergo quod auditu nouum eſt ne patriæ grata uoluntas ceſſaſſe uideretur exercitus ſe ipſe conſcripſit·

De Fabio Maximo·

Magnum grati Populi Ro· Specimen in Quinto Fabio MAX· enituit· Nam cum quinque conſulatibus ſalubriter Reip· adminiſtratis deceſſiſſet certatim æs contulit quò maior, ac ſpecioſior eius funeris Pompa duce=

retur. eleuet aliquis præmia Virtutis, cum animaduertat fortes uiros felicius ſepeliri, quam uiuere ignauos.

De Minutio Magiſtro Equitum.

Fabio autem etiam incolumi ſumma cum gloria gratia relata eſt. dictatori enim Magiſter equitum Minutius ſcito plebis, quod nunquam antea factum fuerat, æquatus, partito exercitu ſeparatim in ſamnio cum Annibale conflixerat, ubi temere inito certamine peſtiferum habiturus exitum, ſubſidio Fabij conſeruatus, et ipſe eum patrem appellauit, et à legionibus ſuis patronum ſalutari uoluit. ac depoſito æqualis imperij iugo magiſterium equitum ſicut par erat, dictaturæ ſubiecit. Imprudentisq; uulgi errorem gratæ mentis ſignificatione correxit.

De Terentio Culeo.

Iam hercle probabiliter, quam Quintus Terentius Culeo prætoria familia natus, et inter paucos ſenatorij ſplēdidus ordinis optimo exemplo Africani ſuperioris currum triumphantis, quia captus à carthaginiēſibus ab eo fuerat recuperatus, pileum capite gerēs, ſecutus eſt. autori enim libertatis ſuæ tanquam patrono accepti beneficij confeſſionem Spectante populo Romano merito reddidit.

De Philippo Rege, et De Flaminio.

At Flaminij de Philippo rege triumphantis currum non unus, ſed duo Millia ciuium Romanorum pileata comitata ſunt, quæ his punicis bellis intercepta, & in Græcia ſeruientia cura ſua collecta in priſtinum gradū reſtituerat, geminum ea re decus imperatoris, à quo ſimul et deuicti hoſtes, et conſeruati ciues ſpectaculū patriæ præbuerunt. Illorum quoque ſalus dupliciter omnibus accepta fuit, et quia tam multi, et quia tam gra=

ĩ exoptatum libertatis ſtatum recuperauerunt ·

De Metello.

Metellus uero pius pertinaci erga patrem exulem amore, tam clarum lacrhymis, quàm alij uictorijs cognomen aſſecutus non dubitauit conſul pro Q uito Calidio prætore candidato ſupplicare populo, quod tribunus plebis legem, qua pater in ciuitatem reſtitueretur, tulerat · quin etiam patronum eum domus, et familiæ ſuæ ſemper dictitauit · Nec hac re de principatu, quem procul dubio obtinebat, quicquam decerpſit, quia non humili, ſed grato animo longe inferioris hominis maximo merito eximiam ſubmittebat dignitatem ·

De Mario.

Nam · C · quidem Marij non ſolum præcipuus, ſed etiã præpotens gratæ mentis fuit impetus · duas etiam Camertiũ cohortes mira uirtute uim cimbrorum ſuſtinentes in ipſa acie aduerſus conditionẽ fœderis ciuitate donauit · quod quidem factum et uere, et egregie excuſauit · dicendo inter armorum ſtrepitum uerba ſe iuris ciuilis exaudire non potuiſſe · Et ſane id tempus tunc erat · quo magis defendere, quã audire leges oportebat ·

De Lucio Sylla.

C · Marij ueſtigia ubiq; · L · Sylla certamine laudis ſubſequitur · dictator enim priuato Pompeio et caput adoperuit · et ſella aſſurrexit · Et equo deſcendit · ea'q; ſe libenter facere in contione prædicauit · memor ab eo duo de uiginti annis nato, partes ſuas exercitu paterno adiutas · multa inſignia Pompeio · ſed neſcio an hoc quicquam admirabilius contigerit · quod magnitudine beneficij ſui Syllam obliuiſci coegit ·

Sit aliquis in ſummo ſplendore etiam ſordibus gratis locus· Marco Cornuto prætore funus Hirtij, et Panſæ iuſſu Senatus locante, qui tunc Libitinam exercebāt· tum rerum ſuarum uſum, tum miniſterium ſuum gratuitum polliciti ſunt· quia ij pro Rep· dimicantes occiderant· perſeuerantiq; poſtulatione excuderunt· ut exequiarum apparatus ſextertio numo ipſis præbentibus addiceretur, quorum laudem adiecta lege condito auget magis quam extenuat· quoniam quidem quæſtum contempſerunt nulli alij rei quàm quæſtui uiuentes·

Pace cinerum ſuorum reges gentium exterarum ſecundū hunc tam contemptum gregem referri ſe patientur· qui aut non attingendus· aut nō niſi in ultima parte domeſticorum exemplorū collocandus fuit· Sed dum honeſti actus etiam ab infimis editi· memoria non intercidant, licet ſeparatum locum obtineant· ut nec his adiecti, nec illis prælati uideantur·

De Dario· Externa·

Darius priuatæ adhuc fortunæ amiculo Siloſontis ſamij delectatus curioſa contemplatione fecit, ultro ſibi et quidē à cupido daretur· Cuius muneris quam grata æſtimatio animo eius eſſet allapſa regno potitus oſtendit· totam nanq; urbē et inſulam Samiorum Siloſonti fruendam tradidit· Non enim pretium rei æſtimatum· ſed occaſio liberalitatis eſt honorata· magiſq; à quo donum proficiſceretur· quàm ad quem perueniret, prouiſum·

De Mithridate·

Mithridates quoque rex magnificè gratus apparuit· quoniā pro Leonico acerrimo defenſore ſalutis ſuæ à Rhodijs nauali pugna excepto omnes hoſtium captiuos per=

mutauit, ſanctius eſſe exiſtimans ab inuiſiſſimis circunueniri · quàm benemerito gratiam non referre ·

De Attalo rege ·

Liberalis Populus Ro· magnitudine muneris quod Attalo regi Aſiam dedit dono · Sed Attalus etiam teſtamenti æquitate gratus, qui eãdem Aſiam populo Ro· legauit · Itaque nec huius munificentia, nec illius tam memor beneficij animus tot uerbis laudari poteſt · quot ampliſſimæ ciuitates uel amicæ datæ, uel pie redditæ ſunt ·

De Maſiniſſa rege ·

Cæterũ neſcio an præcipuæ Maſiniſſæ regis pectus grati animi pignoribus fuerit refertum · beneficio enim Scipionis, et perſuaſu regni modo liberius auctus · memoriam inclyti muneris ad ultimum uitæ finem, longe etiam à dis immortalibus ſenectute donatus, conſtantiſſima fide perduxit · adeo, ut eum non ſolum Africa · ſed etiam cunctæ gentes ſcirent amiciorem Corneliæ familiæ, atque urbi Romanæ, quam ſibimet ſemper fuiſſe · ille cum graui carthaginienſium bello premeretur · ac uix tutelæ ſuæ imperij ſufficeret · tamẽ Scipioni Aemyliano, quia nepos Africani erat · bonam, magnam'q; partem numidici exercitus, quam Lucullo conſuli, à quo ad auxilia petenda miſſus fuerat, in Hiſpania duceret · promptiſſima mente tradidit · præſentiq; periculo reſpectum priſtini beneficij antepoſuit ·

Ille cum iam ætate deficiente, magnas regni opes, quatuor et quinquaginta filiorum numero relinquens in lectulo laberetur · Marcum Manilium, qui proconſul Africam obtinebat · literis obſecrauit · ut ad ſe Scipionem Aemylianum, ſub eo tunc militantem mitte=

ret· feliciorem mortem ſuam futuram ratus, ſi in complexu dextræ eius ſupremum ſpiritum, ac mandata poſuiſſet. ille aduentum Scipionis fatis ſuis præcurrentibus, hæc uxori, liberisq; præceperat· unum in terris PO·RO· et unam in PO·RO· Scipionis domum noſſe· integre omnia Aemyliano reſeruare· eum diuidendi regni arbitrū haberent· quod is ſtatuiſſet, perinde ut teſtamẽto cautū, imutabile, ac ſanctum obtineret· Tot, tamq; varijs rebus ſe Maſiniſſa infatigabili pietatis ſerie ad centeſimum extendit annum· His, et horum ſimilibus exemplis, beneficentia generis humani nutritur· atque augetur· Hæ ſunt eius faces· hi ſtimuli· propter quos iuuandi, et emerendi cupiditate flagrat· Et ſanè ampliſſimæ, et ſpecioſiſſimæ diuitiæ ſunt· feliciter erogatis beneficijs, late poſſe cenſeri· quorum, quoniam religioſum cultum inſtituimus· nunc neglectum ſuggillādi gratia, quo ſit gratior, referemus·

DE INGRATIS. Caput·III·

Rbis noſtræ parentem Senatus in ampliſſimo dignitatis gradu ab eo collocatus in curia lacerauit· nec duxit nefas ei uitam adimere· q æternum Romano imperio ſpiritum ingenerauerat· Rude nimirum illud, et ferox ſeculum· quod conditoris ſui cruore fœde maculatum· ne ſumma quidem poſteritatis diſſimulare pietas poteſt·

De Populo Ro· In Camillum·

Hunc ingratum lapſæ mentis errorem, Conſentanea noſtræ Ciuitatis pœnitentia ſequitur· Virium romana=

rum incrementum, et latiſſimum, et tutela certiſſima Furius Camillus, in urbe incolumitatem ſuam tueri non ualuit· cuius ipſe ſalutem ſtabilierat· felicitatem auxerat. A Lucio enim Apuleio. Tri. Pl. tanquam peculator Veientanæ prædæ reus factus, duris, atq; (ut ita dicam) ferreis ſententijs in exilium miſſus eſt. Et quidem eo tempore quo optimo iuuene filio ſpoliatus, ſolatijs magis alleuandus quàm cladibus onerandus erat. ſed immemor patria tanti uiri, maximorum meritorum, exequijs filij, damnationem patris iunxit. at (inquit) ærario abeſſe. Tr. Pl. querebatur qndecim millia æris (tanti nanq; pœna finita eſt) indignam ſummã propter quam. Populus. R. tali principe careret.

In Scipionem maiorem.

Priore adhuc querela uibrante alia deinceps exurgit. Africanus ſuperior, non ſolũ contuſam, et confractam belli punici armis rẽp. ſed penè iã exanguem, atq; moriẽtem, Carthaginis dominã reddidit. cuius clariſſima opera iniurijs pẽſãdo ciuitatis ignobilis eũ, ac deſertæ paludis accolã fecerunt. eiuſq; uolũtarij exilij acerbitatem nõ tacitus ad inferos tulit, ſepulchro ſuo inſcribi iubendo. Ingrata patria ne oſſa qdem mea hẽs. Quid iſta aut neceſſitate indignius, aut querela iuſtius, aut ultione moderatius? cineres ei ſuos negauit· quã in cineres collabi non fuerat paſſus. Igitur hanc unam Scipionis uindictam ingrati animi urbs Ro. ſenſit, maiorem mehercle Coriolani uiolentia. Ille enim metu patriam pulſauit· hic uerecundia. de qua ne queri quidem (tanta ueræ pietatis conſtantia) niſi poſt fata ſuſtinuit.

In Scipionem Aſiaticum.

Talia paſſo (credo) quæ fratri eius acciderunt, ſolatio eſſe potuerunt. cui rex Antiochus deuictus, et Aſia imperio. P. R. adiecta, ſpecioſiſſimus'q; triumphus, ut peculatus reus fieret. Et in carcerem duci iuberetur, cauſam præbuit.

In Africanum poſteriorem.

Nihilo uirtute minor poſterior Africanus. ſed ne exitu quidem felicior. duabus enim urbibus Numantia atq; Carthagine imperio Ro. imminentibus, ex rerum natura depulſis, raptorem ſpiritus domi inuenit. mortis punitorem in foro non reperit.

In Scipionem Naſicam.

Quis ignorat tantum laudis Scipionem Naſicā toga, quātum armis utrunque Africanum meruiſſe? Qui peſtifera Tiberij Gracchi manu faucibus oppreſſam Rēp. ſtrangulari paſſus non eſt. ſed is quoq; propter iniquiſſimam uirtutum ſuarum apud ciues æſtimationem ſub titulo legationis Pergamum ſeceſſit. Et quod uitæ ſupererat, fuit ibi ſine ullo ingratæ patriæ deſiderio peregit.

In Lentulum.

In eodem nomine uerſor, nec dum Corneliæ gentis querelas exhauſi. Nanque P. Lentulus clariſſimus, et amantiſſimus Reip. ciuis, cum in Auentino Caij Gracchi nefarios conatus, et aciem pia ac forti pugna magnis uulneribus exceptis fugaſſet: prælij illius, quo leges, pacem, libertatem'q; in ſuo ſtatu retinuerat, hāc mercedem tulit, ne in noſtra quidem urbe moreretur. Siquidem inuidiæ et obtrectatione compulſus, legatione à ſenatu libera impetrata, habita'q; concione, qua à Dijs

immortalibus petijt· ne unquam ad ingratum populum reuerteretur· in Siciliam profectus eſt· ibiq; perſeueranter morando, compotem ſe uoti fecit· quinq; igitur deinde Cornelij, totidem ſunt notiſſima ingratæ patriæ exempla· atque horum quidem ſeceſſus uoluntarij·

In Halam Ser·

Hala uero cum magiſtrum equitum Spuriũ Melium regnum affectantem occidiſſet· cuſtoditæ libertatis ciuium, exilio ſuo pœnas pependit·

Cæterum ut Senatus, populiq; mens in modum ſubitæ tempeſtatis concitata· Leui querela proſequenda eſt· Ita ſingulorum ingrata facta, liberiore indignatione proſcindenda ſunt· quia potentes conſilij, cum utrunq; ratione perpendere liceret ſcelus pietati prætulerunt·

De· P· Sextilio·

Quo enim nimbo, qua procella uerborum, impium Sextilij caput obrui meretur? quod· L· Cæſarem à quo tum ſtudioſe tum etiam feliciter grauiſſimi criminis reus defenſus fuerat· Cinnanæ proſcriptionis tempore profugum, præſidium ſuum in fundo Tarquinienſi cladis conditione implorare· beneficij iura repetere coactũ· à ſacris perfidæ menſæ, et altaribus nefandorum penatum auulſum, truculento uictori iugulandum tradere non exhorruit· finge accuſatorem eius fortuna publica in ſupplicis nomen conuerſum, tam luctuoſam illam opem genibus annixum oraſſe· crudeliter tamen repulſus uideretur· quin etiam quos iniuriæ inuiſos faciunt gratioſos miſeriæ reddunt· Verũ Sextilius non accuſatorem, ſed patronum ſæuiſſimæ inimici uiolentiæ ſuis manibus obiecit· ſi metu mortis, uita indignus·

ſi præmij ſpe· morte digniſſimus·

De Cn·Popilio·Lenate·

Sed ut ad alium conſentaneum huic ingrati animi actum tranſgrediar. Mar·Cicero· Cn· Popilium Lenatem, picenæ regionis, rogatu·Marci Cœlij, non minore cura, quàm eloquentia defendit·eumq́; cauſa admodũ dubia fluctuantem, ſaluũ ad penates ſuos remiſit· hic Popilius poſtea nec re nec uerbo, à Cicerone læſus, ultro Marcum Antonium rogauit· ut ad illũ proſcriptũ perſequendũ, et iugulandũ mitteretur· Impetratisq́; deteſtabilis miniſterij partibus, gaudio exultans, Caietam cucurrit, et uirum omitto quod ampliſſimæ dignitatis, certe ſalutis eius autorem ſtudio præſtantis officij priuatim ſibi uenerãdũ, iugulum præbere iuſſit· ac protinus caput romanæ eloquẽtiæ, et pacis clariſſimam dexteram· per ſummũ, et ſecurum ociũ amputauit· eaq́; ſarcina, tanquã opimis ſpolijs alacer in urbẽ reuerſus eſt· neq;.n·ſceleũ portanti onus ſuccurrit· illud ſe caput ferre· quod pro capite eius quondã perorauerat· Inualidæ ad hoc monſtrũ ſuggillãdum literæ· quoniam qui talem Ciceronis caſum ſatis digne deplorare poſſit, alius Cicero nõ extat

De Pomp·Magno·

Quo te nunc modo magne Pompei attingam neſcio· Nam & amplitudinem fortunæ tuæ, quæ quondam omnes terras, et omnia maria fulgore ſuo occupauerat· intueor, et ruinam eius maiorem eſſe, quàm ut manu mea attentari debeat· memini· Sed tamen nobis quoque tacentibus· Cn· Carbonis, à quo admo=

dum adoleſcens de paternis bonis in foro dimicans protectus es iuſſu tuo interempti mors animis hominum obuerſabitur non ſine aliqua reprehenſione. quia ingrato facto, plus. L. Syllæ uiribus, quàm propriæ indulſiſti uerecundiæ.

Externa. De Carthaginienſibus.

At ne noſtra confeſſis, alienigenæ urbes inſultent. Carthaginiēſes Annibalem, qui pro illorum incolumitate et uictoria, tot imperatores, totq; exercitus noſtros trucidauerat, quot gregarios milites hoſtium ſi occidiſſet magnæ gloriæ foret, è cōſpectu ſuo ſubmouere in animum induxerunt.

De Spartanis

Neminem Lycurgo aut maiorem, aut utiliorem uirum Lacedæmon genuit, ut pote cui Apollo pythius oraculū petenti reſpondiſſe fertur· neſcire ſe utrum illum hominum, an deorum numero aggregaret. huic tamē neq; uitæ ſumma ſinceritas, neq; conſtantiſſimus erga patriam amor, neq; leges ſalubriter excogitatæ auxilio eſſe potuerūt, quo minus infeſtos ciues experiretur. ſepe. n. lapidibus petitus, aliquando eiectus publico furore ēt priuatus oculo, ad ultimum ipſa patria pulſus eſt. Quid aliæ faciēt urbes? ubi etiam illa, quæ conſtantiæ et moderationis et grauitatis ſibi laudem eximiam uēdicat, tam ingrata aduerſus tam benemeritum extitit?

De Athenienſibus.

Detrahe Athenienſibus Theſea nullæ aut non tam claræ Athenæ erunt. ſiquidē ille uicatim diſperſos ciues ſuos in unam urbem contraxit, ſeparatimq; et agreſti

Plutarchus fuit tempor' Neronis:

more uiuenti populo, ampliſſimæ ciuitatis formā atq; imaginem impoſuit. Idem ſæua potentiſſimi regis Minois imperia uix dum ætate pubeſcente repulit. Idem effrenatam Thebarum inſolentiam domuit. Idē opem liberis Herculis tulit · & quicquid ubiq; monſtri, aut ſceleris fuit · uirtute animi, ac robore dextræ comminuit. huius tamen ſummoti ab Athenienſibus, Scyros exule minor, inſula, oſſa mortui cæpit. In Solonem.

I am Solon, qui tam præclaras, tamq; utiles Athenienſibus leges tulit · ut ſi his ꝑpetuo uti uoluiſſent · ſempiternum habituri fuerint imperiū · qui Salamina uelut hoſtilem arcem ex propinquo ſaluti eorum imminentem recuperauit · qui Pyſiſtrati tyrannidem primus uidit orientem · Et ſolus armis opprimi debere · palàm dictitare auſus eſt · ſenectutē Cypri profugus exegit. neque ei in patria, de qua optime meruerat · humari contigit. In Miltiadem.

B ene egiſſent Athenienſes cum Miltiade, ſi eum poſt trecenta millia Perſarum Marathone deuicta, in exilium protinus miſiſſent. ac non in carcere, & uinculis mori coegiſſent. ut puto hactenus ſæuire aduerſus optime meritum abunde duxerunt. Immo ne corpus quidem eius ſic expirare coacti, ſepulturæ prius mandari paſſi ſūt · quàm filius eius Cimon eiſdem uinculis ſe conſtringendum traderet. hāc hæreditatem paternam maximi ducis filius, et futurus ipſe ætatis ſuæ dux maximus, ſolum ſe ſortitum, catenas · s · et carcerem gloriari potuit.

In Ariſtidem.

A riſtides etiam, quo totius Græciæ iuſtitia cenſetur, continentiæ quoque eximium ſpecimen, patria iuſſus exce

dere eſt· felices Athenas quæ poſt illius exilium inuenire aliquem aut uirum bonum aut amantem ſui ciuẽ potuerunt, cum quo tunc ipſa ſanctitas migrauit·

In Themiſtoclem·

Themiſtocles eorum, qui ingratam patriã experti ſunt· celeberrimum exemplum, cum illam incolumem, claram, opulẽtam, principem Græciæ reddidiſſet eo uſq; ſenſit inimicam· ut ad Xerxis, quem paulo ante deſtruxerat· non debitam ſibi miſericordiam perfugere neceſſe haberet·

In Phocionem·

Phocion uero his dotibus, quæ ad pariendum honorem potentiſſimæ iudicantur· Clementia et liberalitate inſtructiſſimus, non tantum in eculeo ab Athenienſibus impoſitus eſt· ſed certe poſt obitum nullam atticæ regionis, quæ oſſibus eius inijceretur· glebulam inuenit· Iuſſus extra fines proijci intra quos optimus ciuis uixerat· quid abeſt igitur quin publica dementia ſit exiſtimanda ſummo conſenſu maximas uirtutes quaſi grauiſſima delicta punire· beneficiaq; iniurijs rependere? quod cum ubique, tum præcipue Athenis intolerabile uideri debet· in qua urbe aduerſus ingratos actio conſtituta eſt· et recte· qa dãdi et accipiẽdi beneficij cõmerciũ, ſine quo uix uita hominum extat· perdit et tollit· quiſquis benemerito parem referre gratiam negligit· Quantum ergo reprehenſionem merentur· qui, cũ æquiſſima iura, ſed iniquiſſima haberent ingenia, moribus ſuis quàm legibus uti maluerunt? Quod ſi qua prouidentia deorum effici poſſet· Vt excellentiſſimi uiri, quorum modo caſus retuli· legem ingratorum uindicem retinentes, patriam ſuam in ius, ad aliam ciui-

tutem pertraherent, nóne ingenioſum et garrulum populum mutum atq; elinguem hac poſtulatione reddidiſſent? diſcordes ſocii tui, paciſq; diuidua tuguria Greciæ facta ſunt columē. lucet Marathon perſicis trophæis. Salamis et Artemiſium Xerxis naufragia numerantur. præualidis manibus exhauſta mœnia. pulchrioribus operibus conſurgunt. harum rerū autores ubi uixerunt. ubi iacent. reſponde. nempe Theſea paruulo in ſcopulo ſepeliri. et Miltiadem in carcere mori. et Cimona paternas induere cathenas. et Themiſtoclē uictorem uicti hoſtis genua cōplecti. Solonēq; cum Ariſtide, et Phocione penates ſuos ingrata fugere coegiſti. eū interim cineribus noſtris fœde ac miſerabiliter diſperſis. Oedipodis oſſa cæde patris, nuptijs matris contaminata inter ipſum Areopagum diuini atq; humani certaminis uenerabile domicilium, et excelſis præſidijs Mineruæ arcem honore aræ decoratos ſacroſanctiores colis. adeo tibi aliena mala tuis bonis gratiora ſunt. Lege itaq; legem. quæ te iureiurādo obſtrictam tenet. et quia benemeritis debita reddere præmia noluiſti, læſis iuſta piacula exolue. Tacent mutæ umbræ fati neceſſitate conſtrictæ. At immemores beneficiorū Athenæ reprehēſione, lingua ſermone licenti ſoluta, nō uacent. Sed omittamus ingratos, et potius de pijs loquamur. Aliquando. n. ſatius eſt fauorabili quàm inuiſæ rei uacare. Venite igitur in manus noſtras proſpera parentum uota. felicibus auſpicijs propagatæ ſoboles. quæ efficitis, ut et genuiſſe iuuet et generare libeat.

Socrates athenſis philoſophus.
Democrit' abderita — Euripides et
Empedocles agrigētin' — Sophocles tragici
Eudoxus gnidius — Diogenes comic
Hippocrates Cous: — Aristophanes comic:
Socrates ath's rhetor.
Herodot' historic'.

LIB·V·

DE PIETATE CORIOLANI· Caput.IIII.

Oriolanus maximi uir animi, et altiſſimi conſilij, optimeq́; de Rep· meritus, iniquiſſimæ damnationis ruina proſtratus, ad Volſcos infeſtos tunc Romanis confugit. Magno ubique pretio uirtus æſtimatur. Itaq; quo latebras quæſitum uenerat· ibi breuiſſime ſummum adeptus eſt imperium. Eueniteq́; ,ut quē pro ſe ſalutarem īperatorē ciues habere noluerant penè peſtiferū aduerſus ſe ducē experirentur· frequēter enim fuſis exercitibus noſtris, uictoriarū ſuarū gradibus, aditum iuxta mœnia urbis uolſco militi ſtruxit· Quapropter faſtidioſus ille ī æſtimādis bonis ſuis Populus, q reo non pepercerat· exuli coactus ē ſupplicare· miſſi ad eū deprecādū legati· nihil profecerunt· miſſi deīde ſacerdotes cū īfulis· æque ſine effectu redierūt· ſtupebat Senatus trepidabat populus uiri piter, et mulieres exitiū īminens lamētabātur· Tūc Veturia Coriolani mater, Volūniā uxorē eius, et liberos ſecū trahēs caſtra Volſcorū petijt· quā ubi filius aſpexit prope ut amēs matris cōplexū petijt· Illa ex precibus ī irā uerſa ait· Sine ut priusq̄ cōplexū accipiā ſciā, an ad hoſtē· an ad filiū ueneri, captiuáne an mater in caſtris tuis ſim· In hoc me lōga uita et infelix ſenecta traxit· ut exulē, deīde te hoſtē uiderē? potuiſti populari hāc terrā· quæ te gēuit, atq; aluit? niſi te pepiſſem· Roma nō oppugnaretur· multaq́; inſup addidit cōplorādo· qbus et uxoris ac paruulorū fletibus motus matrē complexus Expugnaſti inqt et uiciſti iram meā

patria · precibus huius admonitus cuius utero conceptus ſum · te quamuis merito mihi iuiſam, dono · continuoq; agrum Romanum hoſtilibus armis liberauit · Ergo pectus acceptæ dolore iniuriæ, ſpe potiundæ uictoriæ, uerecundia detractandi miniſterij, metu mortis refertum totum ſibi pietas uacuefecit · uniusq; parentis aſpectus, bellum atrox ſalutari pace mutauit ·

De Superiore Africano ·

Eadem pietas uiribus ſuis inflammatum Africanum ſuperiorem, uix dum annos pubertatis ingreſſum, ad opem patri in acie ferēdam uirili robore armauit · Cōſulem enim eum apud Ticinum fluuium aduerſis auſpicijs cum Annibale pugnantem ſaucium grauiter, interceſſu ſeruauit ſuo · neque illum aut ætatis infirmitas, aut militiæ tyrocinium, aut infelicis prælij etiā ueterano bellatori pertimeſcendus exitus, iterpellare ualuit · quo minus duplici gloria conſpicuus, coronam, imperatore ſimul et patre ex ipſa morte rapto, mereretur · auribus iſta tam præclara exempla Ro · ciuitas accepit · illa uidit oculis · De · L · Manlio Torquato ·

Lucio Manlio Torquato diem ad populum Pomponius · Tri · Pl dixerat, quod occaſione bene faciendi belli ductus obtinendi legitimum imperij tempus exceſſiſſet · Quodq; filium optimæ indolis iuuenem ruſtico opere grauatum publicis uſibus ſubtraheret · Id poſt, quàm Manlius adoleſcens cognouit · protinus urbē petijt · et ſe in Pomponij domum prima luce direxit · qui æſtimans in hoc eum ueniſſe · ut patris crimina, à quo plus iuſto aſpere tractabatur · deferret · excedere omnes iuſſit cubiculo, quò licentius remotis arbitris iudicium peraget.

perageret·nactus occaſionē opportunam propoſito ſuo iuuenis, gladium, quem tectum attulerat· diſtrinxit· tribunumq; minis, ac terrore cōpulſum iurare coegit, à patris eius accuſatione receſſurum·eoq; effectum eſt· ne Torquatus cauſam diceret· commēdabilis eſt pietas· quæ manſuetis parētibus præſtatur· ſed Manlius quò horridiorē patrē habuit· hoc piculo eius laudabilius ſubuenit· qui ad eum diligendū præter naturalē amorem, nullo indulgētiæ blandimento inuitatus fuerat·

De Marco Cotta·

Hanc pietatem æmulatus Marcus Cotta eo ipſo die· quo togam ſumpſit uirilem· protinus ut è capitolio deſcendit· Cn·Carbonem, à quo pater eius dānatus fuerat· poſtulauit· protractumq; reum iudicio afflixit· et ingenium, et adoleſcentiam, præclaro opere auſpicatus·

De·C·Flaminio·

Apud·C·quoq; Flaminium autoritas patria æq; potens fuit·Nam cum·Tr·Pl·legem de gallico agro uiritim diuidēdo īuito, et repugnātē ſenatu promulgaſſet· præcibus, minisq; eius acerrime reſiſtēs ac ne exercitu quidem aduerſus ſe conſcripto, ſi in eadem ſententia perſeueraret abſterritus· poſtquam pro roſtris ei legem, iam referenti pater manum iniecit· priuato fractus imperio, deſcēdit è roſtris· ne minimo quidem murmure deſtitutæ concionis reprehenſus·

De Claudia uirgine ueſtali·

Magna ſunt hæc uirilis pietatis opera· ſed neſcio· an his omnibus ualentius, et animoſius Claudiæ ueſtalis uirginis factum· quæ cum patrem ſuum triumphantem, è curru uiolētā·Tr·Pl·manu detrahi animaduertiſſet·

Diſcipuli Platonis fuer

Speusippus — Heraclides Ponticus

Xenocrates — Dion Siracusanus

Aristoteles stagirita· — Amicleus heracliensis

Philippus opontius: — Erastus et Coriscus

mira celeritate utriusq; interponendo ſe, ampliſſimam poteſtatem inimicitijs accẽſam depulit. Igitur alterum triumphum pater in capitolium. Alterũ filia in ædẽ Veſtæ duxit: nec diſcerni potuit: utri plus laudis tribueretur: cui uictoria, an cui pietas comes aderat. Ignoſcite uetuſtiſſimi foci: ueniãq; æterni date ignes: ſi à ueſtro ſacratiſſimo templo ad neceſſarium magisq; ſpecioſum urbis locum contextus operis noſtri progreſſus fuerit. Nulla enim acerbitate fortunæ, nullis ſordibus pretium caræ pietatis euileſcit. quin etiam eo certius, quò miſerius experimentum habet.

De Amore Filiæ Erga Matrem.

Sanguinis ingenui mulierem prætor apud tribunal ſuũ capitali crimine damnatam, triumuiro in carcere necandam tradidit. quã receptam, is, qui cuſtodiæ præerat: miſericordia motus, non protinus ſtrãgulauit: aditum quoq; ad eã filiæ, ſed diligenter excuſſæ, ne qd cibi inferret dedit: exiſtimans futurum, ut inedia conſumeretur. Cum autem iam dies plures intercederent: ſecum ipſe quærens, quid nam eſſet: quod tãdiu ſuſtentaretur: curioſius obſeruata filia aĩaduertit illã exerto ubere famem matris lactis ſui ſubſidio lenientem. quæ tam admirabilis ſpectaculi nouitas ab ipſo ad Triumuirũ, à Triumuiro ad prætorẽ à Prætore ad conſulum iudicium perlata, remiſſionem pœnæ mulieri impetrauit. » Quo non penetrat? aut quid non excogitat pietas? » quæ in carcere ſeruandæ genitricis nouam » rationem inuenit? Quid enim tam inuſitatũ? quid tam » inauditum? quàm matrem uberibus natæ alitam eſſe? » putauerit aliquis hoc contra rerum naturam factum:

niſi diligere parentes prima naturæ lex eſſet·

De Filiæ Pietate in Patrem·

Idem prædicatum de pietate eius exiſtimetur quæ patrem ſuum Cimona conſimili fortuna affectum· pariq; cuſtodiæ traditum iam ultimæ ſenectutis uelut infantem pectori ſuo admotum aluit· Hærent, ac ſtupent hominum oculi· cū huius facti pictam imaginem uidēt· caſus'q; antiqui conditionem, præſentis ſpectaculi admiratione renouant in illis mutis membrorum liniamentis uiua, ac ſpirantia corpora ītueri credētes· quod neceſſe eſt animo quoq; euenire aliquanto efficaciore pictura literarum uetera prodentibus admonitos recordari·

De Cimonis pietate Erga Patrem·

Ne te quidem Cimon ſilentio inuoluam· qui patri tuo ſepulturam uoluntarijs uinculis emere nō dubitaſti· Nā et ſi maximo tibi poſtea et ciui, et duci euadere contigit· plus tamen aliquāto laudis in carcere· quam in curia aſſecutus es· cæteræ enim uirtutes admirationis tantummodo multum· pietas uero etiā amoris plurimum meretur·

Externa De duob· fratribus·

Vos quoq; fratres memoria complectar· quorum animus origine fuit nobilior· Siquidem admodum humiles in Hiſpania nati, pro parentum alimētis ſpiritum erogando, ſpecioſo exitu uitæ inclaruiſtis· duodecim enim millia numum, quæ poſt mortem ueſtram his darentur· á filijs Patietis pacti eſtis· ut eorū patris interfectorem Epaſtum gentis ſuæ tyrannum occideretis· nec auſi ſolum inſigne facinus eſtis· ſed etiam ſtrenuo, ac forti exitu claruiſtis· Eiſdem enim manibus Patietis ultionem, Epaſti pœnam, genitoribus nutrimenta

uobis glorioſa fata peperiſtis · Itaq; tumulis etiam nunc uiuitis quia parētum ſenectutem tueri, quàm ueſtrā expectare ſatius eſſe duxiſtis.

De Cleobi et Bitone fratribus Amphinomo et anapo·

N otiora ſunt fratrū paria Cleobis, et Biton, Amphinomus, et Anapus. illi ꝙ ad ſacra Iunonis peragēda matrē uexerunt · ij quod patrem, et matrē humeris, per medios ignes Aetnæ portarūt · ſed neutris pro ſpiritu parentum expirare propoſitum fuit · Nec ego arguam detrecto laudem · aut Aetnæi montis gloriam inuoluerim · uerum obſcuriori propter ignorantiam pietati notitiæ lumen admoueo · Sicut Scythis libenter pietatis teſtimonium reddo ·

De dario rege.

D ario enim totis regni ſui uiribus in eorū regionibus ſubinde impetum facienti, paulatim cedentes, ad ultimas iam ſolitudines peruenerant · Interrogati deinde ab eo per legatos, quem fugiēdi finem, aut quod initium pugnandi facturi eſſent reſpōderunt · ſe nec urbes ullas, nec agros cultos, pro quibus dimicarent · habere · Cæterum cum ad parentum ſuorū monimenta ueniſſent · ſciturum quemadmodum Scythæ præliari · ſolerent · Quo qdē uno tam pio dicto immanis, et Barbara gens ab omni ſe feritatis crimine redemit · Prima igitur, & optima rerum natura pietatis eſt magiſtra · quā nullo uocis miniſterio, nullo uſu literarū īdigēs, proprijs, ac tacitis uiribus, charitatē parētū, liberorū pectoribus infundit · Quid ergo doctrina proficit? ut politiora · Sed non ut meliora fiant īgenia · quoniam quidem ſolida uirtus naſcitur, magis quā fingitur ·

sibi ab academia sui ocij nec esse ut fore ut ut minima Dionysij recordatio cogitatioq; subiret:
Quo Cyrenei Cives Platone ad sue Civitatis institutionem accerserint: Difficillimum e inqt Cyrenei Cives opulentissima fortuna dissolutos legibus cotinere:

De Filio Crœſi.

Quis enim plauſtris uagos, et ſyluarum latebris corpora ſua tegentes, immodumq; ferarum laniatu pecudum uiuentes, ſic Dario reſpondere docuit? Illa nimirum, quæ etiam Crœſi filium loquendi uſu defectum, ad protegendã patris incolumitatem miniſterio uocis inſtruxit. Captis enim a Cyro Sardibus cum unus è numero Perſarum, ignarus uiri, in cædem eius cõcitato ĩpetu ferretur uelut oblitus quid ſibi naſcenti fortuna denegaſſet: ne Crœſum regẽ occideret proclamando, penè iam impreſſum mucronem iugulo reuocauit. Ita, qui ad id tempus mutus ſibi uixerat, ſaluti parẽtis uocalis factus eſt.

De quodam iuuene dicto Plutone.

Eadem charitas italico bello Pinẽſem iuuenẽm, cui Plutoni erat cognomen tanto animi, corporisq; robore armauit: ut cum obſeſſæ urbis ſuæ clauſtris præſideret, et romanus imperator patrem eius captiuum in conſpectu ipſius conſtitutum diſtrictis militum gladijs circũdediſſet occiſurum ſe minitans, niſi irruptioni ſuæ iter præbuiſſet: ſolus è manibus eorum ſenẽ rapuerit. duplici pietate memorandus quod, et patris ſeruator, nec patriæ fuit proditor.

DE PIETATE ERGA FRATRES. Caput. V.

Hanc charitatẽ, proximus fraternæ beneuolẽtiæ gradus excipit. Nam ut merito primum amoris uinculum ducatur plurima et maxima beneficia accepiſſe: ita proximum iudicari debet ſimul accepiſſe. quàm copioſæ enim ſuauitatis

illa recordatio eſt · In eodem domicilio ante, quàm, naſceretur · habitaui · in iiſdem incunabulis infantiæ tempora peregi · eoſdem appellaui parẽtes · eadem pro me uota excubuerunt · parem ex maiorum imaginibus gloriam traxi · cara eſt uxor · dulces liberi · iucũdi amici · accepti affines · ſed poſtea cognitus nulla beneuolẽtia accedere debet · quæ priorem exhauriat ·

De Scipione Maiore ·

Atq; hæc teſte Scipione aphricano loquor · qui tãetſi arctiſſima familiaritate Lælio iunctus erat · attamen ſenatũ ſupplex orauit · ne prouinciæ ſors fratri ſuo erepta · ad eum trãſferretur · legatum'q; ſe · L · Scipioni in Aſiam iturum promiſit · et maior natu, minori · et fortiſſimus, et belli gloria excellens, laudis inopi · et quod ſuper omnia eſt · nondum aſiatico iam Aphricanus · Itaq; clariſſimorum cognominum alterum ſumpſit · alterum dedit · triumphi'q; prætextam huius excepit · illius tradidit · miniſterio aliquanto maior, quàm frater imperio ·

De Marco Fabio Conſule ·

Marcus uero Fabius conſul iclyta pugna Etruſcis, et Veientibus ſuperatis, delatum ſibi ſummo ſenatus, populi'q; ſtudio triumphũ ducere non ſuſtinuit · quia eo prælio · Q · Fabius frater eius conſularis fortiſſime dimicans occiderat · quantam in eo pectore pietatem fraternæ charitatis habitaſſe exiſtimemus · propter quam tantus ampliſſimi honoris fulgor extingui potuit ·

De Tiberio Cæſare ·

Hoc exemplo uetuſtas · illo ſeculum noſtrũ ornatum eſt · cui contingit fraternum iugum claudiæ prius · nunc et

iuliæ gentis intueri decus · tantum enim amorem Princeps, parenſq; noſter inſitum animo fratris Druſi habuit · Vt cum Ticini, quò uictor hoſtium ad complectendos parentes uenerat graui illum, et periculoſa ualetudine in germania fluctuare cognouiſſet · protinus inde metu attonitus erumperet, Iter quoq; quàm rapidū, et præceps uelut uno ſpiritu corripuerit · eo patet · q̄d Alpes, Rhenumq; trāſgreſſus, die, ac nocte, mutato ſubinde equo, ducentis millibus paſſuum, per modo deuictam barbariam Antabagio duce ſolo comite contentus euaſit · ſed eum tunc maximo labore, et periculo implicatum, mortaliumq; frequentia defectum, ſanctiſſimum pietatis numen, et dij fautores eximiarum uirtutum, et fidiſſimus Romani imperij cuſtos Iupiter comitatus eſt · Druſus quoq;, quanq̄ fato iam ſuo, quàm illius officio propior erat · uigore ſpiritus, et corporis uiribus collapſus, eo ipſo tamen quo uita, et mors diſtinguitur momento, legiones cum inſignibus ſuis fratri obuiam procedere iuſſit · et ut ĩperator ſalutaretur · præcepit · et dextera in parte prætorium ei ſtatui · et conſulare, et imperatorium nomen obtinere uoluit eodemq; tempore, et fraternæ maieſtati ceſſit · et uita exceſſit ·

De Quodam Milite · Cn · Pompeij ·

His ſcio eq̄dē nullū aliud, quā Caſtoris, et Pollucis ſpecimē conſanguineæ charitatis cōueniēter adijci poſſe · ſed oīs memoriæ clariſſimis ĩperatoribus profecto nō erit ĩgratū · ſi militis ſumma erga fratrē ſuū pietas, huic uoluminis parti adhæſerit · is namq; in caſtris, Cn · Pompeij ſtipendia peragens, cum ſertorianū militē acrius

ſibi in aciem inſtantem comminus iteremiſſet · iacentẽq; ſpoliaret ut fratrem germanum eſſe cognouit · multum, ac diu conuitio deos ob donum impiæ uictoriæ inſecutus · prope caſtra tranſtulit · et pretioſa ueſte opertum · rogo impoſuit · ac deinde ſubiecta face, protinus eodem gladio, quo illũ interemerat · pectus ſuum trãſuerberauit · ſeq; ſuper corpus fratris proſtratum communibus flãmis cremandum tradidit · Licebat ignorãtiæ beneficio innocẽti uiuere · ſed ut ſua potius pietate, quàm aliena uenia uteretur · comes fraternæ neci non defuit ·

DE PIETATE ERGA PATRIAM. Caput. VI.

Rẽtiſſimis ſanguinis uinculis pietas ſatiſfecit. reſtat nũc ut patriæ exhibeatur · cuius maieſtati etiam illa, quæ deorũ numinibus æquatur autoritas parentum · uires ſuas ſubiecit · fraterna quoq; charitas æquo animo, ac libẽter cedit · ſumma quidem cum ratione. quia euerſa domo, interdum Reip · ſtatus manere poteſt · urbis ruina penates omnes ſecum trahat neceſſe eſt · uerũ quid attinet uerbis iſta complecti? quorum tanta uis eſt · ut aliqui ſalũtis ſuæ impendio teſtati ſint ·

De Bruto primo conſule ·

Brutus conſul primus cum Arunte Tarquinij ſuperbi filio regno expulſi in acie ita equo concurrit · ut pariter illatis haſtis, uterq; mortifero uulnere ictus exanimis proſterneretur · merito obiecerim populo romano libertatem ſuam magno ſtetiſſe ·

De curtio romano·

Cum autem in mediam partem fori, uaſto, ac repentino hiatu terra ſubſideret· reſpõſumq; eſſet· ea re illum tan tũmodo cõpleri poſſe· qua Populus·Ro·plurimũ ualeret· Curtius et animi, et generis nobiliſſimus aduleſcẽs ĩterpretatus urbem noſtram uirtute, armiſq; præcipue excellere· militaribus ĩſignibus ornatus, equum cõſcendit· eumq; uehementer admotis calcaribus præcipitem in illud profundum egit· ſuper quem uniuerſi ciues honoris gratia certatim fruges iniecerunt· continuoq; terra priſtinum habitum recuperauit· magna poſtea decora in foro romano fulſerunt· Nullum tamen hodie pietate Curtij erga patriam clarius obuerſatur exemplum· cui principatum gloriæ obtinenti conſimile factum ſubnectam·

De Genitio Cippo Prætore·

Genitio Cippo prætori paludato portam egrediẽti, noui, et ĩauditi generis prodigium incidit· Nãq; in capite eius ſubito ueluti cornua emerſerunt· reſponſumq; eſt eum regem fore· ſi in urbẽ reuertiſſet· Quod ne accideret, uoluntarium, ac perpetuum ſibimet indixit exilium· dignam pietatem· quæ quod ad ſolidam gloriam attinet· ſeptẽ regibus præferatur· cuius teſtãdæ rei gratia capitis effigies ærea portæ, qua exceſſerat· incluſa eſt· dictaq; Randuſculana, q̃ olim rauda ara dicebãtur·

De Aelio Prætore·

Genitius laudis huius ſucceſſionem Aelio Prætori tradidit· cui ius dicenti, cum in capite picus conſediſſet· aruſpexq; affirmaſſet· conſeruato eo fore domus ipſius ſtatum feliciſſimum· Reip· miſerrimum· occiſo, in contrarium utrunq; ceſſurum· ẽ ueſtigio picum morſu ſuo in

conſpectu ſenatus necauit. decem et ſeptem militum familiam, eximiæ fortitudinis uiros, cānenſi prælio amiſit reſp. procedente tempore ad ſummum imperij faſtigium exceſſit. Hæc nimirum exempla Sylla, et Marius, et Cinna tanq̃ ſtulta irriſerunt.

De Publio Decio.

Publius Decius, qui conſulatum in familiam ſuam primus intulit, cum latino bello romanā aciem īclinatam peneiam, et proſtratam uideret, caput ſuū pro ſalute reip. deuouit, ac protinus concitato equo, in medium hoſtium agmen patriæ ſalutem, ſibi mortem petens, irrupit: factaq; ingenti ſtrage, plurimis telis obrutus, ſuper corruit. ex cuius uulneribus, et ſanguine inſperata uictoria emerſit.

De Filio. P. Decij.

Vnicum talis imperatoris ſpecimen eſſet, niſi animo ſuo reſpondentem filium genuiſſet. Is nanq; in quarto conſulatu patris exemplū ſecutus, deuotione ſimili, æque ſtrenua pugna, conſentaneo exitu labantes, perditasq; uires urbis noſtræ correxit. Itaq; dignoſci arduū eſt. Vtrum romana ciuitas utilius habuerit decios, an amiſerit. quoniam uita eorum ne uinceretur, obſtitit. mors fecit, ut uinceret.

De Scipione Aphricano Superiore.

Non eſt extinctus pro rep. ſuperior Scipio Aphricanus, ſed admirabili uirtute ne reſp. extigueretur prouidit. ſiquidem cum afflicta cānenſi clade urbs noſtra nihil aliud, quàm præda uictoris eſſe Annibalis uideretur, Ideoq; reliquiæ proſtrati exercitus deſerendæ Italiæ autore Quinto Metello conſilium agitarent, tribunus

militum admodum iuuenis, ſtricto gladio mortem unicuiq; minitando, iurare omnes nunq̃ ſe relicturos patriam coegit· pietatem'q; non ſolum ipſe pleniſſimam exhibuit· ſed etiam ex pectoribus aliorum abeuntem reuocauit·

De PVBLICANIS·

Age ut à ſingulis ad uniuerſos tranſgrediar· quanto, et quam æquali amore patriæ tota ciuitas flagrauit· nã cum ſecundo punico bello exhauſtum ærarium, ne deorum quidem cultui ſufficeret· publicani ultro aditos cẽſores hortati ſunt· ut omnia ſic locarent· tanq̃ reſp· pecunia abundaret· ſe que præſtituros cuncta, nec ullum aſſem, niſi bello confecto petituros polliciti ſunt·

De dominis ſeruorũ· Equitibus· et Centorionibus·

Domini quoq; eorum ſeruorum, quos Sempronius Gracchus ob inſignem pugnam Beneuenti manumiſerat· pretia ab imperatore exigere ſuperſederunt· In caſtris etiam non eques, non Centurio ſtipẽdium ſibi dare deſiderauit· uiri, ac feminæ, quicq̃d auri, argẽtiue habuerunt· item pueri inſignia ingenuitatis ad ſuſtentãdam temporis difficultatem contulerunt· ac neq; beneficio ſenatus, qui muneribus his functos, tributi onere liberauerat· quiſq̃ uti uoluit· ſed inſuper id oẽs promptiſſimis animis præſtetirũt· Non ignorabant enim captis Veijs cum decimarum nomine, quas Camillus uouerat· aurum Apollini delphico mitti oporteret· neq; emendi eius facultas eſſet· matronas ornamenta ſua in ærarium retuliſſe· Similiterq; audierant mille pondo auri, quæ gallis pro obſidione capitolij promiſſa

debebantur· earum cultu expleta· Itaque et proprio in genio, et exemplo uetuſtatis admoniti nulla ſibi in re ceſſandum exiſtimauerunt·

Externa De Codro Rege Athenienſium.

At externa eiuſdem propoſiti exempla attingam· Rex athenienſium Codrus · cum ingenti hoſtium exercitu Attica regio debilitata ferro igniq; uaſtaretur· diffidētia humani auxilij ad Apollinis delphici oraculū cōfugit· per'q; legatos ſiſcitatus eſt· quo nā modo illud tam graue bellū diſſuti poſſet· Reſpondit deus· ita illi finem fore ſi ipſe hoſtili manu occidiſſet· Quod quidem non ſolum totis Athenienſium caſtris, ſed etiam contrarijs percrebuit· Eoq; factum eſt· ut ediceretur ne quis Codri corpus uulneraret· Id poſtquā cognouit· depoſitis inſignibus imperij, familiarem cultum induit· Ac pabulantiū hoſtium globo ſeſe obiecit· unumq; ex his falce percuſſum, in cædem ſuam compulit· cuius interitu ne Athenæ occiderent effectum eſt·

Ab eodem fonte pietatis Thraſybúli quoque animus manauit· is, cum Athenienſium urbem triginta tyrannorum teterrima dominatione liberare cuperet· paruáq; manu maximæ rei molem aggrederetur· et quidam ē conſcijs dixiſſet quantas tandem tibi Athenæ per te libertatem conſecutæ gratias debebunt? Reſpondit dij faciāt ut quātas ipſe illis debeo· uidear retuliſſe· Quē affectum inclytum deſtructæ tyrannidis opus laude cumulauit·

De Themiſtocle.

Themiſtocles autem, quem uirtus ſua uictorem, iniuria patriæ imperatorē perſarum fecerat· ut ſe ab ea oppu

Plato rhodius alius fuit discipulus Panetij
Alius fuit Plato discipulus aristotelis:
Epigramata i sepulchro Platonis·

gnanda abſtineret · inſtituto ſacrificio, exceptum patera tauri ſanguinem hauſit · et ante ipſam aram, quaſi quædam pietatis clara uictima concidit · quo quidem tam memorabili eius exceſſu, ne Græciæ altero Themiſtocle opus eſſet effectum eſt ·

De Duobus Philenis fratribus carthaginienſibus ·

s equitur eiuſdem generis exemplum · Cum inter Carthaginẽ, et Cyrenas de margine agri pertinaciſſima cõtentio eſſet · ad ultimum placuit utriq; eodem tempore iuuenes mitti · et locum, in quem ij conueniſſent finem ambobus haberi populis · uerum hoc pactum duo fratres Carthaginienſes nomine Phileni, pfidia præcurrere, citra conſtitutam horam maturato greſſu in longius promotis terminis · quod cum intellexiſſent Cyrenenſium iuuenes, diu de fallacia eorum queſti · poſtremo acerbitate conditionis iniuriam diſcutere conati ſunt · dixerunt nãq; ſic eum finem ratum fore ſi Phileni uiuos ſe ibi obrui paſſi eſſent · ſed conſilio euentus non reſpondit · Illi enim nulla interpoſita mora, corpora ſua his terra operienda tradiderunt · qui quoniam patriæ, quàm uitæ ſuæ lõgiores terminos eſſe maluerũt · bene iacent, manibus · et oſſibus ſuis punico dilatato imperio. Vbi ſunt ſupbæ Carthaginis alta mœnia? ubi maritima gloria inclyti portus? Vbi cunctis litoribus terribilis claſſis? ubi tot exercitus? ubi tantus equitatus? ubi immenſo Aphricæ ſpacio non contenti ſpiritus? omnia iſta duobus Scipionibus fortuna partita eſt · At Philenorum egregij facti memoriam, ne patriæ quidem interitus extinxit · nihil eſt igitur excepta Virtute, quod mortali animo, ac manu, immortale quæri poſſit ·

De Ariſtotele.

Iuuenili ardore plena hæc pietas· Ariſtoteles uero ſu=pernæ uitæ reliquias ſenilibus, ac rugoſis membris in ſummo literarum ocio uix cuſtodiens, adeo ualẽter pro ſalute patriæ incubuit· ut eam ab hoſtibus armis ſolo æquatam, in lectulo athenienſi iacens, et quidem macedonum manibus, quibus abiecta erat· eriperet. Ita urbs non tam ſtrata, atq; euerſa, Alexandri· quã reſtituta Ariſtotelis notũ eſt opus· patet ergo quàm be nignæ, quámq; profuſæ pietatis erga patriam omniũ ordinũ, omnis etatis homines extiterint· Sanctiſſimisq; naturæ legibus mirificorum etiam exẽplorum clara mundo ſubſcripſerit ubertas.

DE PARENTVM AMORE ET INDVL=GENTIA IN LIBEROS. Caput. VII·

Ed nunc uelã pij affectus, et placidi, paren=tum erga liberos indulgentia, ſalubriq; aura prouecta gratã ſuauitatis ſecum dotem affe=rat. Fabius Rutilianus quinq; conſulatibus ſumma cum gloria peractis, omnibusq; et uirtuti=bus, et uitæ meritis ſtipendijs, legatus ire Fabio Gurge ti filio ad bellum difficile, et periculoſum conficiendum grauatus non eſt· penè ipſo per ſe dúntaxat animo ſine corpore militaturus. ut pote propter ultimam ſenectu=tem lectuli ocio, quàm labori præliorum habilior. Idẽ triumphantis currum equo inſidens ſequi, quem ip=ſe paruulũ triumphis ſuis geſtauerat· in maxima uo=luptate poſuit. nec acceſſor glorioſæ illius pompæ· ſed

autor ſpectatus eſt · De Ceſeto Romano,

Non tam Ceſeti ſpecioſa eqtis romani ſors patria, ſed par idulgẽtia · q̃ à Cæſare oĩum iã et externorũ et domeſticorũ hoſtiũ uictore · cũ abdicare filiũ ſuũ iuberetur · q̃ is Tr. Pl. cum Marullo collega, iuidiã ei tanq̃ regnum affectanti fecerat · in hũc modũ reſpondẽre ſuſtinuit · Celerius tu mihi Cæſar oẽs filios meos eripies · quàm ex his ego unum nota pellam mea · Habebat autẽ duos præterea optime ĩdolis filios · qbus Cæſar ſe ĩcrementæ benignæ dignitatis largiturũ pollicebatur · hũc patrẽ tã et ſi ſumma diuini principis clemẽtia tutum præſtitit · Quis tamen non humano ingenio maius auſum putet · quod cui totus orbis terrarum ſuccubuerat · nõ ceſſit?

De Octauio Balbo ·

Sed neſcio an Octauius Balbus cõcitatioris, et ardẽtioris erga filiũ beneuolẽtiæ fuerit · Proſcriptus à triũuiris cũ domo, poſtica clã eſſet egreſſus · iãq; fugæ expeditũ initiũ haberet · poſt q̃ itus filiũ trucidari falſo clamore uiciniæ accepit · ei ſe neci, quã euaſerat obtulit · occidẽdũq; militibus tradidit · Pluris nimirũ illud momẽtũ, quo illi præter ſpẽ uidere filiũ incolumẽ cõtigerat · quàm ſalutẽ ſuam æſtimans · miſeros adoleſcentis oculos, quibus amantiſſimum ſui patrem ipſius opera ſic expirantẽ, intueri neceſſe fuit · De Seleuco Rege,

Cæterũ ut ad iucũdiora cognitu ueniamus · Seleuci Regis filius Antiochus nouercæ Stratonices infando amore correptus · memor quàm ĩprobis facibus arderet · ĩpium pectoris uulnus pia diſſimulatione cõtegebat · Itaq; diuerſi iiſdẽ uiſceribus affectus, ac medullis ĩcluſi, ſũma cupiditas, et maxima uerecũdia ad ultimã tabẽ corpus

eius redegerunt. Iacebat ipſe Antiochus in lectulo moribundo ſimilis. lamentabantur neceſſarij. pater mærore proſtratus, de obitu unici filij, de'q; ſua miſerrima orbitate cogitabat. totius domus funebris magis, quàm regius erat uultus. Sed hãc triſtitiæ nubem Leptini mathematici, uel, ut qdã tradũt, Heraſiſtrati medici prouidentia diſcuſſit. iuxta enim Antiochum ſedẽs, ut eũ ad introitum Stratonices rubore perfundi, et ſpiritu increbreſcere. eáq; egrediente pallere, et excitatiorẽ anhelitum ſubinde recuperare animaduertit: curioſiore obſeruatione ad ipſam ueritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice. et rurſus abeunte, brachiũ adoleſcentis diſſimulanter apprehendendo modo uegetiore, modo languidiore pulſu uenarum, comperit cuius morbi æger eſſet. Protinu ſq; id Seleuco expoſuit. Qui cariſſimam ſibi coniugem filio ſuo cedere non dubitauit. quod in amorem incidiſſet fortunæ acceptum referens. quod diſſimulare eum uſq; ad mortẽ paratus eſſet ipſius pudori imputans. ſubijciatur animis Senex, Rex, amans, iam patebit. quam multa, quáq; difficilia paterni affectus indulgentia ſuperauit.

De Ariobarzane Rege Cappadociæ.

At Seleucus quidem uxore. Ariobarzanes filio ſuo Cappadociæ regno ceſſit in conſpectu. Cn. Pompeij. cuius cum ipſe tribunal conſcendiſſet. inuitatus'q; ab eo in curuli ſella ſediſſet. poſtquã filium in cornu ſcribæ humiliorem fortuna ſua locum obtinentem conſpexit. non ſuſtinuit infra ſe collocatum intueri. Sed protinus ſella deſcendit. et diadema in caput eius tranſtulit. hortariq; cœpit. ut eò trãſiret. unde ipſe ſurrexerat. exciderũt

lachrymæ iuueni · cohorruit corpus · delapſum diadema eſt · nec quo iuſſus erat progredi potuit · quodq; penè fidem ueritatis excedit · lætus erat qui regnum deponebat · triſtis, cui dabatur · nec ullū finem tam egregium certamen habuiſſet · niſi patriæ uoluntati autoritas Pompeij affuiſſet · filium enim et regē appellauit · et diadema ſumere iuſſit · et in curuli ſella conſidere coegit · Comicæ lenitatis hi patres · tragicæ aſpiratis illi ·

DE PARENTVM SEVERITATE ADVESVS LIBEROS. DE L. BRVTO. Caput. VIII.

b Rutus par gloria Romulo · quia ille urbem, hic libertatem Romanam condidit · filios ſuos Tarquini dominationem à ſe expulſam reducentes, ſummum imperium obtinens, comprehenſos, proq; tribunali uirgis cæſos, et ad palum religatos ſecuri percuti iuſſit · Exuit patrem · ut conſulem ageret · orbusq; uiuere, quàm publicæ uindictæ deeſſe maluit ·

De Caſſio ·

H uius æmulatus exemplum Caſſius, filium qui · Tr. Pl · Agrariam legem primus tulerat · multisq; alijs rebus populariter animos hominum amore ſui deuinctos tenebat · poſt, q̄ illam poteſtatem depoſuit · adhibito propinquorum, et amicorum cōſilio affectati regni crimine domi damnauit · uerberibusq; affectum, necari iuſſit · ac peculium eius Cereri conſecrauit ·

De Manlio Torquato,

T itus autem Manlius Torquatus, propter egregia mul=

ſtararæ dignitatis, iuris quoq; ciuilis, et ſacrorum pontificalium peritiſſimus in conſimili facto nec conſilio quidem neceſſariorum indigere ſe credidit. Nam cum ad ſenatum Macedonia de filio eius Decio Syllano· qui eam prouinciam obtinuerat· querelas per legatos detuliſſet· a· P· C· petijt· ne quid ante de ea re ſtatuerent· quàm ipſe Macedonum, filij'q; ſui cauſam inſpexiſſet· ſummo deinde tum ampliſſimi ordinis, tum etiã eorũ, qui queſtum uenerant conſenſu, cognitione ſuſcepta· domi conſedit· ſolus'q; utriq; parti per totum biduum uacauit· ac tertio die pleniſſime, diligentiſſime'q; auditis teſtibus, ita pronuntiauit· Syllanum filium meũ pecunias á ſocijs accepiſſe mihi probatum ſit· et Rep· eum, et domo mea indignum iudico· protinus'q; è conſpectu meo abire iubeo· tam triſti patris ſententia percuſſus Syllanus, lucem ulterius intueri non ſuſtinuit· ſuſpendio'q; ſe proxima nocte conſumpſit· Peregerat iã Torquatus ſeueri religioſi iudicis partes· ſatisfactum erat Reip· habebat ultionem Macedonia· potuit tam uerecundo obitu filij patris iflecti rigor· At ille neq; aduleſcentis exequijs interfuit· et cum maxime funus eius duceretur· conſulere ſe uolentibus, uacuas aures accommodauit· Videbat enim ſe in eo atrio conſediſſe· in quo illius iperioſi Torquati ſeueritate cõſpicua imago poſita erat· Prudẽtiſſimo'q; uiro ſuccurrebat, effigies maiorũ ſuorũ cũ titulis ſuis idcirco i prima ædiũ parte poni ſolere, ut eorũ uirtutes poſteri nõ ſolũ legerent· ſed etiam imitarentur·

De Marco Scauro·

Marcus uero Scaurus lumen, ac decus patriæ cum apud Atheſim flumen ípetu cymbrorũ romani eqtes pulſi de

ſerto conſule Catulo pauidi urbem repeterent · conſternationis eorũ participi filio ſuo miſit · q dicerẽt ſe libentius in acie eius interfecti oſſibus occurſurũ quã ipſum tã deformis fugæ reũ uiſurũ · Itaq; ſiqd mõ reliquũ in pectore uerecũdiæ ſupeſſet · cõſpectũ degenerati patris uitaturũ · recordatiõe eni iuuẽtæ ſuæ · qualis · M · Scauro aut habẽdus · aut ſpernẽdus eſſet filius · admonebatur · quo nũtio accepto iuuenis coactus eſt fortius aduerſus ſemetipſum gladio uti · quàm aduerſus hoſtes uſus fuerat ·

De Aulo Fuluio ·

Nec minus animoſe Aulus Fuluius vir ſenatorij ordinis euntẽ filiũ in aciẽ retraxit · quàm Scaurus è prælio fugiẽtẽ increpuit · Nãq; iuuenẽ et ĩgenio et literis, et forma ĩter æquales nitẽtẽ · prauo cõſilio amicitiam Catilinæ ſecutũ ĩnq; caſtra eius temerario ĩpetu ruẽtem in medio itinere abſtractũ, ſupplicio mortis affecit præfatus nõ ſe Catilinæ illũ aduerſus patriã ſed patriæ aduerſus Catilinam genuiſſe · licuit donec ciuilis belli rabies præteriret · ĩcluſum arcere · Verũ illud cauti patris narraretur opus · hoc ſeueri refertur · Sed ut hãc ĩcitatã et aſperã ſeueritatẽ mitiores relatu patrum mores clemẽtiæ ſuæ mixtura tẽperẽt · exactæ pœnæ cõceſſa uenia iungatur ·

DE PARENTVM moderatione aduerſus ſuſceptos liberos De Lucio Gellio · Caput · IX ·

Lucius Gellius omnibus honoribus ad cenſuram uſq; defunctus · cum crimina grauiſſima de filio in nouercã, cõmiſſum ſtuprũ, et parricidiũ cogitatum, propemodũ

explorata haberet · nõ tamen ad uindictam procurrit continuo · Sed penè uniuerſo ſenatu adhibito in conſilium, expoſitis ſuſpicionibus, defendendi ſe adoleſcẽti poteſtatem fecit · Inſpectaq́; diligentiſſime cauſa, abſoluit eum tum conſilij, tum etiam ſententia ſua · quod ſi impetu iræ abſtractus ſæuire feſtinaſſet · admiſiſſet magis ſcelus, quàm uindicaſſet.

De Lucio Hortenſio·

Quinti autem Hortenſij, qui ſuis temporibus ornamentum romanæ eloquentiæ fuit · admirabilis in filio patientia extitit · Cum enim eousq́; impietatem eius ſuſpectam, et nequitiam inuiſam haberet · ut Meſſalam ſuæ ſororis filium hæredem habiturus · ambitus reum defendens iudicibus diceret ſi illum damnaſſent · nihil ſibi præter oſculum nepotum in quibus acquieſceret, ſuperfuturũ · hac · ſ ſententia, quã etiã editæ orationi inſeruit filium potius in tormento animi, quàm in uoluptatibus reponens · tamen ne naturæ ordinem confunderet · non nepotes, ſed filium hæredem reliquit · moderate uſus affectibus ſuis · quia et uiuus moribus eius uerum teſtimonium, et mortuus ſanguinis honorẽ debitum reddidit.

De Fuluio·

Idem fecit clari generis, magnæq́; dignitatis uir Fuluius, ſed in filio aliquantum tetriore · Nam cum auxilium ſenatus imploraſſet · ut ſuſpectus in parricidio · et ob id latens per triumuirum conquireretur · ac iuſſu patrum · C · comprehenſus eſſet · non ſolum eum non notauit · Sed etiam decedens, dominum omniũ eſſe uoluit · quem genuerat hæredem inſtituẽs, non quem

fuerat expertus· De Quodam patre ignoto·

M*agnorum virorum clementibus actis ignoti patris nouæ atq; inuſitatæ rationis conſilium adÿciam· qui cũ à filio necti ſibi inſidias comperiſſet· nec inducere in animum poſſet ut uerum ſanguinẽ ad hoc ſceleris progreſſum crederet· Seductam uxorem ſuſpicans ſuppliciter rogauit· ne ſe ulterius cælaret· ſiue illũ aduleſcẽtem ſubieciſſet· ſiue ex alio concepiſſet· aſſeueratione deinde eius, et iureiurando ſe nil tale debere ſuſpicari· perſuaſus, in locum deſertum filio perducto, gladiũ, quem ſecum occultum attulerat· tradidit· ac iugulum feriendum præbuit· nec ueneno, nec latrone ei ad peragendum parricidium opus eſſe affirmans· quo facto nõ paulatim, ſed magno impetu recta cogitatio pectus iuuenis occupauit· Continuoq; abiecto gladio tu uero, inquit, pater uiue· et ſi tam obſequens es· ut hoc precari filio permittas· me quoq; exupera· Sed tãtum quæſo· ne meus erga te amor eo ſit uilior· quod a pœnitentia oritur· ſolitudinem ſanguine meliorẽ, pacatioresq; penatibus ſyluas et alimentis blandius ferrũ ac mortis oblatæ, quàm datæ uitæ felicius beneficium· Commemoratis patribus, qui iniurias filiorum patiẽter exceperũt· referamus eos, qui mortes æquo animo tolerarunt·*

DE HORATIO PVLVILLO· Caput· X·

h Oratius Puluillus cũ in capitolio Ioui OPT· MAX· ædem põtifex dedicaret, interq; nũcupationem ſolẽnium uerborum poſtem te=

nens, mortuum eſſe filium ſuum audiſſet · neq; manum à poſte remouit · ne tanti templi dedicationem interrũperet · neq; uultum à Publica religione ad priuatũ dolorẽ reflexit · ne patris magis, q̃ Pontificis partes egiſſe uideretur ·

De Aemilio Paulo ·

Clarum exemplum, nec minus tamen illuſtre · quod ſequitur · Aemilius Paulus nunc feliciſſimi, nunc miſerrimi patris clariſſima repreſentatio, ex quatuor filijs formæ inſignis, egregiæ indolis duos iure adoptionis in Corneliam, Fabiamq; gentem tralatos, ſibi ipſe denegauit · duos ei fortuna abſtulit · Quorum alter triumphum patris funere ſuo quartum ante diem præceſſit · alter in triũphali curru conſpectus, poſt diem tertium expirauit · Itaq; qui ad donandos uſq; liberos abundauerat · in orbitate ſubito deſtitutus eſt · quem caſum quo robore animi ſuſtinuerit oratione, quã de rebus à ſe geſtis apud populum habuit · hãc adijciendo clauſulam nulli ambiguum reliquit · Cum in maximo prouẽtu felicitatis ueſtræ quirites timere · ne quid mali fortuna moliretur · Iouem OPT · MAX · Iunonemq; reginam, et Mineruã precatus ſum · ut ſi aduerſi quid POPVLO RO · immineret · totum in meam domum conuerteretur · Quãpropter bene habet ſe res · annuendo enim uotis meis id egerunt · ut uos potius meum caſum doleatis · quàm ego ueſtrum ingemiſcerem · Vno etiam, nunc domeſtico exemplo adiecto, in alienis luctibus orationi meæ uagari permittam.

De Quinto Martio Rege ·

Quintus Martius Rex ſuperioris Catonis in conſulatu collegæ filium ſummæ pietatis magnæ ſpei, et quæ non

parua calamitatis acceſſio fuit · unicum amiſit · Cūq; ſe obitu eius ſubrutum, et euerſum uideret ita dolorem altitudine conſilij coercuit · ut à rogo iuuenis protinus curiam peteret ſenatum'q;, quem eo die lege habere oportebat · euocaret · quod niſi fortiter mœrorem ferre ſciſſet · unius diei lucem inter calamitoſum Patrem, et ſtrenuum conſulem neutra in parte ceſſante officio partiri non potuiſſet ·

EXTERNA ·

De Pericle Principe Athenienſium ·

Princeps Athenienſium Pericles intra quatriduum duobus mirificis aduloſcētibus filijs ſpoliatus, his ipſis diebus, et uultu priſtinū habitum retinēte, et oratione nulla ex parte infractiore concionatus eſt · Ille uero caput quoq; ſolito more coronatum gerere ſuſtinuit · ut nihil ex uetere ritu propter domeſticum uulnus detraheret · non ſine cauſa igitur tanti roboris animus ad olympij Iouis cognomen aſcendit.

De Xenophonte ·

Xenophon autem quod ad ſocraticam diſciplinam attinet · proximus á Platone felicis, ac beatæ facūdiæ · cum ſolenne ſacrificium perageret · é duobus filijs maiorem natu nomine Gryllum apud Mantineam in prælio cecidiſſe cognouit · nec ideo inſtitutum deorum cultum omittendum putauit · Sed tantummodo coronam deponere contentus fuit · quam ipſam, percunctatus quonāmodo occidiſſet · ut audiuit fortiſſime pugnantem interijſſe · capiti repoſuit · numina qbus ſacrificabat teſtatus maiorem ſe ex uirtute filij uoluptatem, quàm ex morte

amaritudinem ſentire. Alius remouiſſet hoſtiam· abieciſſet altaria· lachrymis reſperſa thura diſieciſſet· Xenophontis cor pia religione immobile ſtetit· et animus in conſilio prudentiæ ſtabilis, ac dolori ſuccumbere ipſa clade, quæ nuntiata erat· triſtius duxit·

De Anaxagora·

Ne Anaxagoras quidem ſupprimēdus eſt· Audita nāq; morte filij, nihil inquit mihi inexpectatum, aut nouū nuntias· Ego enim illum ex me natum ſciebam eſſe mortalem· has uoces utiliſſimis præceptis imbuta uirtus mittit, quas, ſi quis efficaciter auribus perceperit· non ignorabit ita liberos procreandos· ut meminerit his à rerum natura, et accipiendi ſpiritus, et reddendi eodem momento temporis legem dici· atq; ut mori neminem ſolere qui non uixerit· ita nec uiuere aliquem quidem poſſe, qui non ſit moriturus·

VALERII MAX· LIBER SEXTUS.

DE PVDICICIA· Caput· I.

u Nde te uirorum pariter, ac fœminarum præcipuum firmamentum pudicitia inuocem? tu enim priſca religione conſecratos focos Veſtæ incolis· Tu capitolinæ Iunonis puluinaribus incubas· Tu palatij columen Auguſtos penates, Sanctiſſimumq; Iuliæ genialem torum aſſidua ſtatiōe celebras· Tuo præſidio puerilis ætatis inſignia munita ſunt· Tui numinis reſpectu ſincerus iuuentæ flos permanet· Te cuſtode matronalis ſtola cenſetur· Ades igitur, et cognoſce quæ fieri ipſa uoluiſti·

De Lucretia.

Dux romanæ pudicitiæ Lucretia· cuius uirilis aius maligno errore fortunæ, muliebre corpus ſortitus eſt. A SEX. Tarquinij regis ſuperbi filio per uim ſtuprum pati coacta, cum grauiſſimis uerbis iniuriam ſuam in concilio neceſſariorũ deploraſſet· ferro ſe, quod ueſte tectum attulerat· interemit· Cauſamq́; tam animoſo interitu imperium conſulare pro regio permutandi Populo Ro. præbuit. atq; hanc illatam iniuriam non tulit.

De Virginio Viro Plebeio.

Virginius Plebeij generis, ſed patricij uir ſpiritus, ne probo contaminaretur domus ſua, proprio ſanguini nõ pepercit. Nam cum Appius Claudius decemuir, filiæ eius uirgini ſtuprum, poteſtatis uiribus fretus, pertinaciꝰ expeteret· deductam in forum puellam occidit. pudicæq; interemptor, quàm corruptæ pater eſſe maluit.

De Pontio Aufediano.

Nec alio robore animi præditus fuit Pontius Aufidianus eques romanus· qui poſtq̃ comperit filiæ ſuæ uirginitatem a pædagogo proditam Faunio Saturnio, non contentus ſceleratum ſeruum affeciſſe ſupplicio· etiam ipſam puellam necauit. Ita ne turpes eius nuptias celebraret· acerbas exequias duxit.

Quid Publius Menius quam ſeuerum pudicitiæ cuſtodẽ egit? In libertum nãq; gratum admodum ſibi animaduertit· quia eum nubilis iam ætatis filiæ ſuæ oſculum dediſſe cognouerat· præſertim cum non libidine, ſed errore lapſus uideri poſſet. Cæterum amaritudine pœnæ, teneris adhuc puellæ ſenſibus, caſtitatis diſciplinã ingenerari magni æſtimauit. Eiq; tam triſti exemplo

præcepit · ut nõ ſolum uirginitatem illibatam, ſed etiã oſcula ad uirum ſincera perferret.

De Quinto Fabio Maximo Seruiliano.

Quintus uero Fabius MAX. Seruilianus honoribus quos ſplendidiſſime geſſerat · cenſuræ grauitate conſumatis exegit pœnas à filio dubiæ caſtitatis · et punito pependit uoluntario ſeceſſu conſpectum patriæ uitando.

De. P. Attilio Philiſco.

D icerem Cenſorium uirum nimis acerbum extitiſſe niſi Publiũ Attilium philiſcum in pueritia corpore quæſtum à domino facere coactum · tam ſeuerum poſtea patrem cernerem. Filiam enim ſuam eo quod ſtupri ſe crimine coinquinauerat · iteremit. Quam ſanctam igitur in ciuitate noſtra pudicitiam fuiſſe exiſtimare debemus · in qua etiã inſtitores libidinis, tam ſeueros eius iudices euaſiſſe animaduertimus? ſequitur excellẽtis nominis, ac memorabilis facti exemplum.

De Marco Claudio Marcello Aedili, et filio ſuo.

M arcus Claudius Marcellus Aedilis curulis. C. Scantinio capitolino. Tr. Pl. diem ad populum dixit · quod filium ſuum de ſtupro appellaſſet · eoq; aſſeuerante ſe cogi non poſſe, ut adeſſet · quia Sacroſanctam poteſtatẽ haberet · et ob id tribunitiũ auxilium implorante · totum collegium tribunorum negauit ſe intercedere · quo minus pudicitiæ quæſtio pageretur. Citatus itaq; Scantinius reus uno teſte qui tentatus erat · damnatus eſt. cõſtat iuuenem productum in roſtra defixo in terram uultu perſeueranter tacuiſſe · uerecũdoq; ſilentio plurimũ in ultionem ſuam ualuiſſe.

De Metello Celere.

M etellus quoq; Celer ſtuproſæ mentis acer punitor extitit

Cn· Sergio Silo promiſſorũ matrifamiliæ numorum gratia diem ad populum dicendo· eum'q; hoc uno crimine damnando· non enim factum tunc· ſed animus in quæſtiõe deductus eſt· plus'q; uoluiſſe peccare nocuit· quàm non peccaſſe profuit.

De Tito Veturio filio Veturij·

Contionis hæc, illa curiæ grauitas· Titus Veturius filius eius Veturij, qui in conſulatu ſuo ſamnitibus ob turpiter ictum fœdus deditus fuerat· cum propter domeſticam ruinam, et graue æs alienum Cœlio Plotio nexum ſe dare adoleſcẽtulus admodum coactus eſſet· ſeruilibus ab eo uerberibus, qa ſtuprũ pati noluerat· affectus, querelam ad conſules detulit· à quibus hac de re certior factus ſenatus Plotium in carcerem duci iuſſit· in qualicũq; enim ſtatu poſitam romano ſanguini pudicitiam tutam eſſe uoluit· Et quid mirum ſi hoc uniuerſi P· C· cenſuerunt?

De· C· Feſcenino Triumuiro·

Caius Feſcenninus Triumuir· C· Cornelium fortiſſime militiæ ſtipendia emeritum, uirtutis'q; nomine quater honore primipili ab imperatoribus donatum, quod cũ ingenuo adoleſcentulo ſtupri commercium habuiſſet· publicis uinculis onerauit· á quo appellati tribuni cum de ſtupro nihil negaret· ſed ſponſionem ſe facere paratum diceret· quod adoleſcens ille palam· atq; aperte corpore quæſtum factitaſſet· interceſſionem ſuã iterponere noluerunt· Itaq; Cornelius in carcere mori coactus eſt· non putarunt· Tr· P· Remp· noſtrã cum

fortibus uiris paciſci oportere, ut externis periculis domeſticas delitias emerent.

De tribuno Plebis, ſiue populo Romano.

Libidinoſi Centurionis ſupplicium Marci Lectorij Mergi tribuni militaris æque ſimulis fœdus exitus ſequtur. Cui Cominius Tr. Pl. diem ad populum dixit: quod cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Nec ſuſtinuit eius rei ſententiam Lectorius ſed ſe ipſe ante iudicij tempus fuga prius ſubtraxit: deinde etiam morte ſe puniuit. Naturæ modum expleuerat. fato tamen functus, uniuerſæ plebis ſentētia crimine ipudicitiæ damnatus eſt. Signa illum militaria, ſacratæ aquilæ, et certiſſima romani imperij cuſtos ſeuera caſtrorũ diſciplina, uſq; ad inferos perſecuta eſt. Quoniam cuius uirtutis magiſter eſſe debuerat: ſanctitatis corruptor tētabat exiſtere.

De Caio Mario.

Hoc monuit. C. Marium imperatorem tum: cum Cluſiũ ſororis ſuæ filium tribunum militum à Cœlio Plocio manipulario milite iure cæſum pronuntiauit: quia eũ de ſtupro compellare auſus fuerat.

Sed ut eos quoq;, qui in uindicanda pudicitia dolore ſuo publica lege uſi ſunt: ſtrictim percurram. Sempronius Muſica. C. Gallium deprehenſum in adulterio flagellis cecidit. C. Menius. L. Octauium ſimiliter deprehenſum neruis contudit. Carbo Actienus à Bibieno. Item Pontius a. P. Cernio deprehenſi caſtrati ſunt. Cn. etiam Furius Brocum, quem deprehenderat: familiæ ſtuprandum obiecit. quibus iræ ſuæ indulſiſſe fraudi non fuit.

Externa De Hippone fæmina

A tq; ut domeſticis externa ſubnectā· græca fæmina nomine Hippó, cum hoſtium claſſe eſſet excepta in mare ſe, ut pudicitiam morte tueretur abiecit. cuius corpus erechtheo littori appulſum, proxima undis humus ſepulturæ mādatum, ad hoc tempus tumulo contegit. ſanctitatis uero gloriam æternæ traditam memoriæ Græcia laudibus ſuis celebrando, quotidie florentiorem effecit.

De Orgiagontis uxore Reguli.

V ehementius hoc illud cōſideratius exēplum pudicitiæ. Exercitu et copijs Gallogræcorum à. Cn. Manilio conſule in Olympo monte ex parte deletis ex parte captis Orgiagontis Reguli uxor miræ pulchritudinis à Centurione, cui cuſtodienda tradita erat ſtuprum pati coacta· poſt, q̄ uentum eſt in eum locū· in quem conſulis iuſſu Centurio, miſſo nuntio neceſſarios mulieris pretium, quo eam redimerent· afferre iuſſerat· aurum expendente Centurione, et in eius pondus animo, oculiſq; intento, Gallogræcis lingua gentis ſuæ imperauit· ut eum occiderent· interfecti deide caput abſciſſum manibus retinens ad coniugem uenit· abiectoq; ante pedes eius, et iniuriæ et ultionis ſuæ ordinē expoſuit. Huius fæminæ quid aliud quiſq̄, quā corpus in poteſtatem hoſtium ueniſſe dicat? Nanq; animus neq; uinci, nec pudicitia capi potuit.

De Vxoribus Theutonicorum

T heutonicorū uero coniuges Marium uictorē orarunt· ut ab eo uirginibus ueſtalibus dono mitterentur· affirmantes æq; ſe, atq; illas uirilis concubitus expertes futuras. eaq; re non impetrata, laqueis ſibi nocte proxima

ſpiritum eripuerunt· Dij melius, quod hunc animum uiris earum in acie non dederunt· Nam ſi mulierum ſuarum uirtutem imitari uoluiſſent· incerta Theutonicæ uictoriæ trophæa reddidiſſent·

QVAE LIBERE DICTA AVT FACTA SVNT· Caput· II·

l Ibertatem autem uehementis ſpiritus dictis pariter et factis teſtatam, ut non inuitauerim ita ultro uenientem non excluſerim· quæ inter uirtutem, uitiumq; poſita· ſi ſalubri modo ſe temperauerit· laudem· ſi quo nõ debuit, profuderit· reprehenſionem meretur· ac uulgi ſic auribus gratior· quàm ſapientiſſimi cuiusq; animo probabilior eſt· ut pote frequẽtius aliena uenia, quàm ſua prouidẽtia tuta· ſed quia humanæ uitæ partes proſequi propoſitum eſt· noſtra fide æſtimatione propria referatur· De Quodam principe priuernatum·

P riuerno capto, interfectis'q; qui id oppidum ad rebellãdum incitauerant· ſenatus indignatione accenſus, conſilium agitabat· quidnam ſibi de reliquis quoq; priuernatibus faciendum eſſet· Ancipiti igitur caſu eorum ſalus fluctuabat, eodem tempore, et uictoribus, et iratis ſubiecta· Cæterum cum auxilium unicum in precibus reſtare animaduerterent· ingenui, et italici ſanguinis obliuiſci non potuerunt· Princeps enim eorũ in curia interrogatus quam pœnam mereretur· Reſpondit· quam merentur· qui, cum ſe dignos libertate iudicarent· arma ſumpſerant· exaſperatos· P· cõſcriptorum

animos, uerbis inflammauerat. Sed Plautius conſul fauẽs priuernatium cauſæ, regreſſum animoſo eius dicto obtulit: quæſiuitq́; qualẽ cũ eis pacẽ habituri romani eſſent i punita te donata. at is cõſtantiſſimo uultu. Si bonã dederitis, inqt, ppetuã ſi malã nõ diuturnã. qua uoce pfectũ eſt, ut uictis nõ ſolũ uenia ſed etiam ius, et beneficiũ noſtræ ciuitatis daretur: ſic in ſenatu priuernâs loq auſus eſt.

De Lucio Craſſo.

LVcius uero Philippus cõſul aduerſus eũdẽ ordinẽ libertatem exercere non dubitauit. nã ſegniciẽ pro roſtris exprobrãs, alio ſibi ſenatu opus eſſe dixit: tãtũq́; à pœnitẽtia dicti abfuit: ut etiã Lucio Craſſo ſummæ dignitatis, et eloquẽtiæ uiro id in curia grauiter ferẽti, manũ injci iuberet. Ille reiecto lictore, non es, inqt, mihi Philippe conſul: quia nec ego tibi ſenator ſum.

De P. Scipione Aphricano.

Quid Philippum ab incurſu ſuo tutum libertas reliquit? ímo et ſimiliter agreſſa et æque experta patientia eſt. Cn. Carbo Tr. Pl. nuper ſepultæ Gracchanæ ſeditionis turbulentiſſimus uindex, idemq́; orientium ciuilium malorum fax ardentiſſima. Publium Aphricanum a Numantiæ ruinis ſummo cum gloriæ fulgore uenientem ab ipſa penè porta, in roſtra productum quid de Tiberij Gracchi morte cuius ſororem in matrimonio habebat ſentiret: interrogauit. ut autoritate clariſſimi uiri, inchoato iam incendio multum incrementi adijceret. quia non dubitabat quin propter tam arctam affinitatem aliquid pro interfecti neceſſarij memoria miſerabiliter eſſet locuturus. At is iure eum cæſum uideri reſpondit. cuius dicto cum concio tribunicio furore

inſtincta uiolenter ſucclamaſſet · Taceant inquit quibus Italia nouerca eſt · orto deinde murmure, non efficietis ait · ut ſolutos uerear · quos alligatos adduxi. Vniuerſus populus iterum ab uno contumelioſe correptus erat. Quantus eſt honos uirtutis? tacuit actutum. recens uictoria ipſius numantina · et patris macedonica deuictæq; Carthaginis ſpolia habita · ac duorum regũ Siphacis et Perſæ ante triũphales currus cathenatæ ceruices, tunc totius fori prementes ora clauſerunt. nec timori datum eſt ſilentium · ſed quia beneficio Aemiliæ, et Corneliæ gentis multi metus urbis atq; Italiæ finiti erant · Plebs romana libertatis Scipionis libera non fuit. Quãpropter minus mirari debemus. qđ ampliſſima · Cn · Pompeij autoritas toties cum libertate luctata eſt. nec ſine magna laude. quoniã omnis generis hominum licentiæ ludibrio ſe eſſe quieta fronte tulit.

De · Cn · Piſone.

Cn. Piſo. cum Manilium Criſpum reum ageret, eumq; euidenter nocentem gratia Pompeij uideret eripi · iuuenili impetu, ac ſtudio ad accuſationem prouectus, multa, et grauia crimina præpotenti defenſori obiecit · interrogatus deinde ab eo, cur ſe quoq; non accuſaret · Da, inquit, uades Reip · te, ſi poſtulatus fueris · ciuile bellum non excitaturum · iam de tuo prius, q̃ de Manilij capite in conſilium iudicis mittam. ita eodem iudicio duos ſubſtinuit reos · accuſatione Maniliũ, libertate Pompeium · et eorum alterum lege peregit · Alterum profeſſione, qua ſolum poterat.

De Catone.

Quid ergo libertas ſine Catone? nec magis q̃ Cato ſine libertate

tate. Nā Cum in ſenatorē nocentē, et infamē reū iudex ſediſſet: tabellæq; Cn. Pompeij laudationem eius cōtinentes prolatæ eſſent proculdubio efficaces futuræ pro noxio ſubmouit eas è quæſtione: legem recitando: qua cautū erat: ne ſenatoribus tali auxilio uti liceret. Huic facto perſona admirationem ademit. Nam quæ in alio audacia uideretur in Catone fiducia cognoſcatur.

De Cn. Lentulo Marcellino Conſule.

Cn. enim Lentulus Marcellinus conſul, cum in concione de Magni Pompeij nimia potentia quereretur: aſſenſusq; illi clara uoce uniuerſus populus eēt: acclamate, inquit, acclamate quirites: dum licet. iam enim uobis impune facere non licebit. pulſata eſt tunc eximij ciuis potentia: hinc inuidioſa querela: hinc lamentatione miſerabili.

Cui candida faſcia crus alligatum habenti, Fauonius: inqt. nō refert: qua in pte corporis ſit diadema. exigui panni cauillatione regias eius uires exprobrans. At is neutra in parte mutato uultu, utrūq; cauit ne aut hilari fronte libenter agnoſcere potentiam: aut triſti irā profiteri uideretur eaq; patientia inferioris etiam generis, et fortunæ hominibus aditum aduerſus ſe dedit: è quorum turba duos retuliſſe abunde erit.

De Aelio Mantia Formiano.

Aelius Mātia Formianus libertini filius ultimæ ſenectutis. L. Libonem apud Cenſores accuſabat in quo certamine cum Pompeius Magnus humilitatem ei, ætatemq; exprobrans ab inferis illum ad accuſandum remiſſum dixiſſet nō mentiris inquit Pompei. uenio. n. ab inferis in L. Libonem accuſator. ſed dum illic moror:

uidi cruentum Cn. Domitium aenobarbum deflētem· quod ſummo genere natus, integerrimae uitae, amantiſſimus patriae in ipſo iuuentutis flore, tuo iuſſu eſſet occiſus. Vidi pari claritate conſpicuum Brutum ferro laceratum, querentem id ſibi prius perfidia, deinde etiam crudelitate tua accidiſſe. Vidi. Cn. Carbonem acerrimum pueritiae tuae, bonorumq; patris tui defenſorem in tertio conſulatu cathenis, quas tu ei inijci iuſſeras uinctum, obteſtantem te, aduerſus omne fas, et nefas cum in ſummo eſſet imperio a te equite romano trucidatū. Vidi eodem habitu, et quiritatu tuo praetorium uirum Perpennam ſaeuitiam tuam execrantem· omneſq; eos una uoce indignantes, quod indemnati ſub te adoleſcētulo carnifice occidiſſent. Obducta iam uetuſtis cicatricibus bellorum ciuilium uaſtiſſima uulnera, municipali homini ſeruitutem paternam redolenti effrenatae temeritatis intolerabilis ſpiritus impune reuocare licuit. Itaq; eo tempore et fortiſſimum erat. Cn. Pompeio maledicere, et tutiſſimum. ſed non patitur nos hoc longiore querela proſequi perſonae inſequentis aliquanto ſors humilior.

De Diphilo Tragaedo.

Diphilus Tragaedus, cū Apollinaribus ludis inter actū ad eum uerſum ueniſſet: in quo haec ſententia continetur: miſeria noſtra Magnus eſt: directis in Pompeium Magnum manibus pronuntiauit. reuocatuſq; aliquoties à populo ſine ulla cunctatione nimiae illum, et intolerabilis potentiae reum geſtu perſeueranter egit. eadē petulantia uſus eſt in ea quoq; parte. uirtutem iſtam ueniet tempus cum grauiter gemas.

De Marco Caſtritio·

Marci etiam Caſtritij libertate inflãmatus animus, quũ dum Placentiæ magiſtratum gereret· Cn· Carbone cõſule iubente decretum fieri· quo ſibi obſides à placentinis darentur· nec ſummo eius imperio obtemperauit· nec maximis uiribus ceſſit, atq; etiam dicenti multos ſe gladios habere, reſpondit· et ego annos. obſtupuerunt tot legiones tam robuſtas ſenectutis reliquias intuentes· Carbonis quoq; ira, quia materiam ſæuiendi perquamexiguam habebat· paruulum uitæ tempus ablatura, in ſeipſa collapſa eſt·

De Seruio Galba·

Iam Seruij Galbæ temeritatis plena poſtulatio· quod diuum Iulium conſumatis uictorijs in foro ius dicentem, in hunc modum interpellare ſuſtinuit· C· Iuli Cæſar pro· Cn· Pompeio Magno quondam genero tuo in tertio eius conſulatu pecuniam ſpopondi, quo nomine nunc appellor· Quid agã? depẽdã? palàm atq; apte ei bonorũ Pompeij uenditionem exprobrãdo, ut à tribunali ſummoueretur· meruerat· ſed ipſa illud manſuetudine mitius pectus, æs alienum Põpeij ex ſuo fiſco ſolui iuſſit·

De Ceſelio Viro Sapiente·

Age Ceſelius Vir iuris ciuilis ſcientia clarus, quàm periculoſe contumax? nullius enim aut gratia, aut autoritate compelli potuit· ut de aliqua earum rerum, quas triumuiri dederant· formulam componeret· Hoc animi iudicio uictoriæ eorum beneficia extra omnem ordinem legum ponens· Idem cum multa de tempori bus Cæſaris liberius loqueretur· amiciq; ne id faceret·

monerent · duas res, quæ hominibus amariſſimæ uidentur · magnam ſibi licentiam præbere reſpondit · ſenectutem, et orbitatem.

Externa De quadam muliere.

I nſerit ſe tantis uiris mulier alienigeni ſanguinis · quæ à Philippo rege temulento immerenter damnata, prouocaremad Philippũ, inquit, ſed ſobrium · excuſſit crapulam oſcitanti · ac præſentia animi ebrium reſipiſcere, cauſáq; diligentius inſpecta iuſtiorem ſententiã ferre coegit. Igitur æquitatem, quam, impetrare non potuerat · extorſit. ac potius præſidiũ à libertate, quàm ab innocentia mutuauit.

De quadam fœmina Syracuſana.

I am illa non ſolum fortis, ſed etiam urbana libertas. ſenectutis ultimæ quædam ſyracuſis omnibus Dionyſij tyranni exitium, propter nimiã morum acerbitatem, et intolerabilia onera uotis expetentibus ſola quotidie matutino tempore deos, ut incolumis, ac ſibi ſuperſtes eſſet orabat Quod ubi is cognouit · non debitam ſibi admiratus beneuolentiam, acerſit eam · et quid ita hoc, aut quo ſuo merito faceret interrogauit. Tum illa, certa eſt inquit ratio propoſiti mei. puella enim cum grauem tyrannum haberemus · carere eo cupiebam. quo interfecto, aliquanto tetrior arcem occupauit. eius quoq; finiri dominationem magni æſtimabam. tertium te importuniorẽ ſuperioribus habere cœpimus rectorẽ. Itaq; timens ne ſi tu fueris abſumptus · deterior in locũ tuum ſuccedat · caput meum pro tua ſalute deuoueo. tã facetam audaciam Dionyſius punire erubuit.

De Theodoro Cyrenæo·

Inter has, et Theodorum Cyrenæum quaſi animoſi ſpiritus coniugium eſſe potuit uirtute par felicitate diſſimile· Is enim Liſimacho regi mortem ſibi minitanti, enim uero, inquit, magnifica res tibi contigit quia cantaridis uim aſſecutus es Cū'q; hoc dicto accenſus cruci eum adfigi iuſſiſſet· terribilis hæc (ait) ſit purpuratis tuis· mea quidē nihil ītreſt· humi ne, an ſulime putreſcam·

DE SEVERITATE· Caput· III·

Armet ſe duritia pectus neceſſe eſt· dum horridæ, ac triſtis ſeueritatis acta narrantur· ut omni mitiori cogitatione ſepoſita, rebus auditu aſperis uacet· Ita enim diſtrictæ, et inexorabiles uindictæ, et uaria pœnarum genera in medium procurrent· Vtilia quidem legum munimenta ſed minime in placido, et quieto paginarū numero reponenda· M· Manlius unde gallos depulerat· inde ipſe præcipitatus eſt quia fortiter defenſam libertatem nefarie opprimere conatus fuerat· cuius iuſtæ ultionis nimirum hæc præfatio fuit· Manlius eras mihi cum præcipites agebas Senones· poſt, ꝙ imitari cœpiſti· unus factus es ex Senonibus huius ſupplicio æternæ memoriæ nota inſerta eſt propter illum enim lege ſanciri placuit nequis patricius in arce, aut in capitolio habitaret· qui domum eò loci habuerat· ubi nunc ædem Monetæ uidemus·

In Spurium Caſſium·

Par indignatio aduerſus Spurium Caſſium erupit· cui

plus ſuſpicio cōcupitæ dominationis nocuit · quàm tres magnifici conſulatus, ac duo ſpecioſiſſimi triumphi profuerunt · Senatus enim, Populuſq; Ro · non contentus capitali eum ſupplicio afficere · interempto domum ſuper iecit · ut penatium quoq; ſtrage puniretur · in ſolo autē, ædem Telluris fecit · Itaq; quod prius domicilium potentiſſimi uiri fuerat, nunc religioſæ ſeueritatis monimentum eſt ·

In Spurium Melium ·

E adem auſum Spurium Melium conſimli exitu patria multauit · area uero domus eius quo iuſtitia ſupplicij notior ad poſteros perueniret · Aequimelij appellationem traxit ·

Quantum ergo odij aduerſus hoſtes libertatis inſitum animis antiqui haberent parietum, ac tectorum in quibus uerſati fuerant · ruinis teſtabantur · Ideoq; et · M · Flacci, et · L · Saturnini ſeditioſiſſimorum ciuium corporibus trucidatis penates ab imis fundamentis eruti ſunt · Cæterum flacciana area cum diu penatibus uacua manſiſſet · a · Q · Catulo cimbricis ſpolijs adornata eſt ·

V iguit in noſtra ciuitate Tiberij et Caij Gracchorū ſumma nobilitas, ac ſpes ampliſſima · ſed quia ſtatum ciuitatis conati erant conuellere · inſepulta cadauera iacuerunt · ſupremuſq; humanæ concionis honos filijs Gracchi · et nepotibus Aphricani defuit · quinetiam familiares eorum nequis Reip. inimicis, amicus eſſe uellet · de robore præcipitati ſunt ·

I dem ſibi licere tam · P · Mutius. Tr · Pl · quam Senatus et Popu · Ro · credidit, qui omnes collegas ſuos, qui

duce Spurio Caſſio id egerant · ut magiſtratibus non ſubrogatis communis libertas in dubium uocaretur · uiuos cremauit · Nihil profecto hac ſeueritate fidentius · unus enim tribunus eam pœnam nouem collegis inferre auſus eſt · quàm nouem tribuni ab uno collega exigere exhorruiſſent ·

Libertatis adhuc cuſtos et uindex ſeueritas, ſed pro dignitate etiam ac pro diſciplina æque grauis · M · enim Clodiũ Senatus Corſis, quia turpem cum his pacem fecerat · dedidit, quem ab hoſtibus non acceptum in publica cuſtodia necari iuſſit · Semel læſa maieſtate imperij quot modis iræ pertinax uindex? factum eius reſcidit · libertatem ademit · ſpiritum extinxit · corpus contumelia carceris, et deteſtanda gemoniarũ ſcalarum nota fœdauit · atq; hic quidem ſenatus animaduerſionem meruerat ·

De Cornelio Scipione.

CN · autem Cornelius Scipio Hiſpali filius prius, q̃ mereri poſſet expertus eſt · nam cum ei Hiſpania prouincia ſorte obueniſſet · ne illuc iret · decreuit · adiecta cauſa quod recte facere neſciret · Itaq; Cornelius propter uitæ inhoneſtum actum ſine ullo prouinciali miniſterio tamen repetundarum lege damnatus eſt ·

De Caio Vatieno.

Ne in · C · quidem Vatieno, qui ſiniſtræ manus digitos ne bello italico militaret · absciderat · ſeueritas ſenatus ceſſauit · publicatis eni bonis eius, ipſum æternis uinculis puniendũ cenſuit · effecitq; ut quẽ honeſte ſpiritum profundere in acie noluerat · turpiter i catenis cõſumeret ·

De·M·Curio Conſule·

Id factum imitatus·M·Curius conſul, cũ delectum ſubitum educere coactus eſſet· et iuniorũ nemo reſpondiſſet· coiectis in ſorte omnibus tribubus, Polliæ quæ proxima exierat primum nomen urna extractum citari iuſſit·neq; eo reſpondente, bona aduleſcentis haſtæ ſubiecit· Quod ut illi nuntiatum eſt· ad Conſulum tribunal cucurrit· collegiumq; tribunorum appellauit· Tunc·M·Curius præfatus non opus eſſe eo ciue rei publicæ· qui parere neſciret· et bona eius, et ipſum uendidit·

De Lucio Domitio Prætore·

Aeq; tenax propoſiti·L·Domitius·Nam cum Siciliam Prætor regeret· et ad eum eximiæ magnitudinis aper allatus eſſet· adduci ad ſe paſtorem· cuius manu occiſus erat iuſſit·Interrogatumq; quo eam beſtiam confeciſſet poſt ꝗ cõperit uſum uenabulo· crucifixit· quia ipſe ad exturbanda latrocinia, quibus prouincia uaſtabatur· ne quis telum haberet edixerat· hoc aliquis in finem ſeueritatis et ſeuitiæ ponendũ dixerit · diſputatione enim utroq; flecti poteſt· Cæterum ratio publici imperij Prætorem nimis aſperum exiſtimari non patitur· Sic ſe in uiris puniendis ſeueritas exercuit·Sed ne in fœminis quidem ſupplicio afficiendis ſegniorem ſe egit·

De Horatio·

Horatius poſt prælium trium Curiatium conditione pugnæ omnium albanorum uictor , cum ex illa clariſſima acie domum repetens ſororem ſuam uirginem Curiatij ſponſi mortem profuſius, quàm illa ætas debebat flentem uidiſſet· gladio, quo patriæ rem bene geſſerat· interemit· parum pudicas ratus lachry=

mas, quæ præpropero amori dabantur. Quem hoc nomine reum apud populum actum pater defendit. Ita paulo propenſior animus puellæ ad memoriam futuri uiri, et fratrem ferocem uindicem, et uindictæ tam rigidum aſſenſorem patrem habuit.

De Spurio Poſthumio Albino et Quinto Marti Philppo.

Conſimili ſeueritate ſenatus poſtea uſus. ſpurio poſthumio Albino et. Q. Martio Philippo conſulibus mandauit ut de ijs, quæ ſacris bacchanalium inceſtu uſæ fuerant, inquirerent. à quibus cum multæ eſſent damnatæ in omnes cognatos intra domos aīaduerterūt. lateq; patens obprobrij deformitas, ſeueritate ſupplicij emendata eſt. quia quantum ruboris ciuitati noſtræ mulieres turpiter ſe gerendo incuſſerant tantum laudis grauiter punitæ attulerunt.

De Publicia et Licinia.

Publicia autem, quæ Poſthumum Albinum conſulem. item Licinia, quæ Claudium Aſellum uiros ſuos ueneno necauerant propinquorum decreto ſtrangulatæ ſunt. non enim putauerunt ſeueriſſimi uiri in tam euidenti ſcelere longum publicæ quæſtionis tempus expectandum. Itaq; quarum innocentium defenſores fuiſſent ſontium maturi uindices extiterunt. magno ſcelere horū ſeueritas ad exigendam uindictā concitata eſt.

De Egnatio Mecenino.

Egnatij autem Metelli longe minore de cauſa qui uxorem quod uinum bibiſſet fuſte percuſſam interemit. Idq; factum non accuſatore tantum ſed etiam repreheſore caruit. unoquoq; exiſtimante optimo illam

exemplo uiolatæ ſobrietatis pœnas pependiſſe · et ſanè quæcũq; fœmina uini uſum immoderate appetit · et uirtutibus omnibus ianuam claudit · et delictis aperit ·

De · C · Sulpitio Gallo.

Horridum. C · quoq; Sulpitij Galli maritale ſuppliciũ · nam uxorem dimiſit · quod eam capite aperto forts uerſatam cognouerat · abſciſſa ſententia · ſed tamen aliqua ratione munita · Lex enim inquit tibi meos tantum præfinit oculos · quibus et formam tuam approbes · et placere deſyderes · his decoris inſtrumenta compara · his eſto ſpecioſa · horum te certiori crede notitiæ · ulterior tuus conſpectus ſuperuacua irritatione acerſitus, in ſuſpicione, et crimine hæreat neceſſe eſt ·

De · Q · Antiſtio Vetere ·

Nec aliter ſenſit Quintus Antiſtius Vetus repudiando uxorem · quod illam in publico cum quadam libertina uulgari ſecreto loquentem uiderat · nam (ut ita dicam) incunabulis culpæ et nutrimentis non ipſa commotus culpa, citeriorem delicto præbuit ultionem · ut potius caueret iniuriam · quàm uindicaret ·

De · P · Sempronio Sopho ·

Iungendus eſt his · P · Sẽpronius Sophus · qui coniugem repudij nota affecit · nihil aliud, quam ſe ignorante ludos auſam ſpectare · ergo dum ſic olim fœminis occurritur · mens earum à delictis aberat · Cæterum et ſi romanæ ſeueritatis exemplis, totus orbis terrarũ inſtrui poteſt · tñ externa ſummatim cognoſcere faſtidio nõ ſit ·

Externa · De Archilocho Poeta ·

Lacedæmonij libros Archilochi è ciuitate ſua exportari iuſſerunt · quod eorum parum uerecundam, ac pudi=

eam lectionem arbitrabantur · noluerunt enim ea liberorum ſuorum animos imbui · ne plus moribus noceret · quàm ingenijs prodeſſet · Itaq; maximum Poetam aut certe ſummo proximum, quia domum ſibi inuiſam obſcœnis maledictis lacerauerat · carminum exilio multarunt ·

De Athenienſibus ·

Athenienſes autem Timagoram inter officium ſalutationis Darium Regem more gentis illius adulatum · capitali ſupplicio affecerunt · Vnius ciuis humilibus blanditijs totius urbis ſuæ decus perſicæ dominationi ſummiſſum grauiter ferentes ·

De Cambyſe Rege ·

Iam Cambyſes inuſitatæ ſeueritatis · qui mali cuiuſdã iudicis ex corpore pellem detractam ſellæ intendi · in eaq; filium eius iudicaturum conſidere iuſſit · cæterũ et Rex, et barbarus, atroci, ac noua pœna iudicis, ne quis poſtea corrumpi iudex poſſet · prouidit ·

GRAVITER DICTA AVT FACTA. Caput. IIII.

Magnam, et bonam laudis partem in claris uiris etiam illa uendicant · quæ aut ab his grauiter dicta, aut facta pertinax memoria uiribus æternis comprehendit · quorum ex abundanti copia · nec parca nimis, nec rurſus auida manu quo magis deſiderio ſatisfaciat · quàm ſacietati abundet · hauriamus ·

De Manlio Torquato ·

Ciuitate noſtra cannenſi clade pculſa, cũ admodũ tenui

ſilo ſuſpenſa Reip. ſalus ex ſociorum fide penderet · ut eorum animi ad imperium romanum tuendum conſtantiores eſſent · maiori parti ſenatus principes latinorum in ordinem ſuum ſublegi placebat · Anius autem Campanus etiam conſulem alterum Capuæ creari debere aſſeuerabat · ſic contuſus, et æger romani imperij ſpiritus erat · tunc Manlius Torquatus filius eius · qui latinos apud Veſerim inclyta pugna fuderat · quàm poterat clara uoce denuntiauit · Siquis ſociorum inter patres · C. ſententiam dicere auſus eſſet · continuo ſeipſum interempturum · hæ unius minæ, et romanorum languentibus animis calorem priſtinum reddiderunt · et Italiam ad ius ciuitatis nobiſcum exequendum conſurgere paſſæ non ſunt · nanq; ut patris armis, ita uerbis filij fracta ceſſit ·

De Manlio.

Par illius quoq; Manlij grauitas · cui cum conſulatus omnium conſenſu deferretur · eumq; ſub excuſatione aduerſæ ualitudinis oculorum recuſaret · inſtantibus cunctis, alium, inquit, quirites quærite · ad quem hunc honorem transferatis nam ſi me gerere eum coegeritis nec ego mores ueſtros ferre · nec uos meum imperium perpeti poteritis · priuati tam ponderoſa uox · quàm graues faſces conſulis extitiſſent.

De Scipione Aemliani.

Nihilo ſegnior Scipionis Aemliani aut in curia, aut in cōcione grauitas qui cum haberet conſortem cenſuræ Mumum · ut nobilem ita eneruis uitæ pro roſtris dixit · ſe ex maieſtate Reip. omnia geſturum, ſi ſibi ciues uel dediſſent collegam · uel non dediſſent.

De eodem Scipione.

Idem cum Seruius Sulpitius Galba, et Aurelius conſules in ſenatu contenderent · uter aduerſus Viriatum in Hiſpaniam mitteretur · ac magna inter · P · C · diſſenſio eſſet · omnibus quò nam eius ſententia inclinaretur expectantibus · neutrum, inquit, mihi mitti placet · alter nihil habet · alteri eſt nihil ſatis · æque malam licẽtis imperij magiſtram iudicans inopiam · atq; auaritiam. quo dicto ut neuter in prouinciam mitteretur · obtinuit,

De Pompilio legato.

CN · uero Pompilius à ſenatu legatus ad Antiochum miſſus · ut bello ſe, quo Ptolemæum laceſſebat · abſtineret, cum ad eũ ueniſſet atq; is prompto animo et amiciſſimo uultu dextram ei porrexiſſet inuicem ei ſuam porrigere noluit · ſed tabellas ſenatuſconſultum continẽtes tradidit · quas ut legit Antiochus · dixit ſe cum amicis collocuturum · indignatus Pompilius quod aliquam moram interpoſuiſſet · uirga ſolum, quo inſiſtebat · denotauit · et prius inquit, quàm hoc circulo excedas · da reſponſum quod ſenatui referam · non legatum locutum · ſed ipſam curiam ante oculos poſitam crederes · continuo enim Rex affirmauit fore · ne amplius de ſe Ptolemæus quereretur · ac tum demum Pompilius manum eius tanq̃ ſocij apprehẽdit · Quàm efficax eſt animi, ſermoniſq; abſciſa grauitas · eodem momento Syriæ regnum terruit · Aegypti texit.

De Publio Rutilio.

Publij autem Rutilij uerba prius, an facta exiſtime · neſcio · nam utriſq; æque admirabile ineſt robur · Cum amici cuiuſdam iniuſtæ rogationi reſiſteret · atq; is per

ſummam indignationem dixiſſet · Quid ergo, inquit, mihi opus eſt amicitia tua · ſi quod rogo non facis? reſpõdit · immo quid mihi tua · ſi propter te aliquid inhoneſte facturus ſum?

Huic uoci conſentanea illa opera · quod magis ordinum diſſenſione, quàm ulla culpa ſua reus factus, nec obſoletam ueſtem induit · nec inſignia ſenatoris depoſuit · nec ſupplices ad genua iudicum manus tetendit · nec dixit quicq̃ ſplẽdore præteritorum annorum humilius · effecitq; ut periculum huic non impedimentum grauitatis eius eſſet, ſed experimentum · atq; etiam cum ei reditum in patriam ſyllana uictoria præſtaret · in exilio, ne quid contra leges faceret · remanſit · quapropter felicitatis cognomen iuſtius quis moribus grauiſſimi uiri, quàm impotentis armis aſſignauerit · Quod quidem Sylla rapuit · Rutilius meruit ·

De Marco Bruto ·

Marcus Brutus ſuarum prius uirtutum, quàm patriæ parentis parricida · uno enim facto, et illas in profundum præcipitauit · et omnem ſui nominis memoriam, inexpiabili deteſtatione perfudit · ultimum prælium initurus necantibus id quibuſdam committi oportere · fidenter, inquit · in aciem deſcendo · hodie enim aut recte erit · aut nihil curabo · præſumpſerat, uidelicet neq; uiuere ſine uictoria neq; mori ſine ſecuritate poſſe ·

Huius mentio mihi ſubijcit · quod aduerſus · D · Brutum in Hiſpania grauiter dictum eſt · referre. nam cum ſe ei tota penè Luſitania dedidiſſet · ac ſola gẽtis huius urbs Cinania pertinaciter arma retineret · tentata redemptione propemodum uno ore legatis Bruti reſpondit ·

ferrum ſibi à maioribus· quo urbem tuerentur· non aurum quo libertatem ab imperatore auaro emerent· relictum. Melius ſine dubio homines noſtri ſanguinis hæc dixiſſent· quam audiſſent. Sed illos quidem natura in huius grauitatis ueſtigia deduxit.

De Socrate philoſopho.

Socrates autem græcæ doctrinæ clariſſimum columen cum Athenis cauſam diceret· defenſionem'q; ei Lyſias à ſe compoſitam, qua in iudicio uteretur· recitaſſet demiſſam, et ſupplicem, imminenti'q; procellæ accommodatam· aufer, inquit, quæſo iſtam: nam ego ſi adduci poſſem· ut eam in ultima Scythiæ ſolitudine perorarem· tum meipſum morte multandum concederem· Spiritum contempſit· ne careret grauitate. maluit'q; Socrates extingui, quàm Lyſias ſupereſſe.

De Alexandro Rege.

Quantus hic in ſapientia, tantus in armis Alexander illam uocem nobiliter edidit. Dario enim uno iam et altero prælio uirtutem eius experto, atq; ideo partem regni Tauro tenus monte, et filiam in matrimonium cum decies centummillibus talentum pollicente, cum Parmenion dixiſſet· ſe, ſi Alexander eſſet uſurum ea conditione· reſpondit· et ego uterer ſi Parmenion eſſem· Vocem duabus uictorijs reſpondentem, digna'q; cui tertia ſicut euenit· tribueretur.

De lacedæmonijs.

Atq; hæc quidem et animi magnifici et proſperi ſtatus. illa uero qua legati lacedæmoniorum apud patrem eius miſeram fortunæ ſuæ conditionem teſtati ſunt· glorioſior, quàm optabilior. Intolerabilibus enim oneribus

ciuitatē eorū implicanti, ſiquid morte grauius impera re perſeueraret mortem ſe prælaturos reſponderunt.

De Quodam Spartano.

Nec parum graue Spartani cuiuſdam dictum ſiquidē nobilitate, et ſanctitate præſtans et in petitione magiſtratus uictus maximæ ſibi eſſe lætitiæ prædicauit quod aliquot patria ſua ſe meliores uiros haberet. quo ſermone repulſam honori adæquauit.

De IVSTITIA. Caput .V.

Tempus eſt iuſtitiæ quoq; ſancta penetralia adire in quibus ſemper æqui, ac probi facti reſpectus religioſa cum obſeruatione uerſatur. et ubi ſtudium uerecundiæ eſt cupiditas rationi cedit nihilq; utile quod parum honeſtum uideri poſſit ducitur. eius autem præcipuū, et certiſſimum inter omnes gentes noſtra ciuitas exemplum eſt.

De Senatu.

Camillo conſule Phaliſcos circūſedēte magiſter ludi plurimos, et nobiliſſimos inde pueros, uelut ambulādi gratia eductos, in caſtra romanorum perduxit. quibus interceptis, nō erat dubiū quin phaliſci depoſita belligerādi pertinacia tradituri ſe noſtro imperatori eſſent. ea re cognita ſenatus cenſuit ut pueri uinctum magiſtrum uirgis cædentes in patriam remitterentur. qua iuſtitia animi eorum ſunt capti quorum mœnia expugnari non poterant. nanq; phaliſci beneficio magis, quàm armis uicti portas romanis aperuerunt.

De eodem Senatu.

Eadem Ciuitas aliquoties rebellando, ſemperq; aduerſis contuſa prælijs tandem ſe. Q. Luctatio COS. dedere coacta eſt. aduerſus quam ſæuire cupiens P. R. O. poſtq̃ à Papyrio, cuius manu iubente COS. uerba deditionis ſcripta erant. doctus eſt Phaliſcos nõ poteſtati, ſed fidei ſe romanorum commiſiſſe. omnem irã placida mente depoſuit. pariterq; et uiribus odij nõ ſane facile uinci aſſuetis. et uictoriæ obſequio, quæ promptiſſime licẽtiam ſubminiſtrat. ne iuſtitiæ ſuæ deeſſet. obſtitit.

De eodem Populo Romano.

Idem cũ P. Claudius Camerinos ductu, atq; auſpicijs ſuis captos ſub haſta uendidiſſet. et ſi ærarium pecunia, fines agris auctos animaduertebat. tamen quia parũ liquida fide id geſtũ ab imperatore uidebatur. maxima cura conquiſitos redemit. hiſq; habitandi gratia locum in Auentino aſſignauit. et prædia reſtituit. pecuniam etiã nõ ad curiam. ſed ad ſacraria ædificanda, ſacrificiaq; facienda tribuit. iuſtitiæq; promptiſſimo tenore effecit. ut exitio ſuo lætari poſſent. quia ſic renati erant. Mœnibus noſtris, et finitimis regionibus, quæ adhuc retuli. quod ſequitur. per totum terrarum orbem manauit.

De eodem Senatu & Fabricio.

Timochares Ambraciẽſis Fabricio COS. pollicitus eſt ſe Pyrrhum ueneno per filium ſuũ, qui potionibus eius præerat. necaturum. ea res cum ad ſenatum delata eſſet. miſſis legatis Pyrrhum monuit. ut aduerſus huius generis inſidias cautius ſe gereret. memor urbem à filio Martis conditam, armis bella, non uenenis gerere

debere · Timocharis autem nomen ſuppreſſit · utroq; modo æquitatem amplexus. quia nec hoſtē malo exemplo tollere · nec eum qui bene mereri paratus fuerat · prodere uoluit.

De quatuor tribunis plebis.

Summa iuſtitia in quatuor quoq; Tribunis Pl · eodem tempore conſpecta eſt · Nam cum Lucio Atracino, ſub quo duce aciem noſtram apud Ferugınem à Volſcis inclinatam cum cæteris equitibus correxerant · diem ad populum · L · Hortenſius collega eorum dixiſſet · pro roſtris iurauerunt in ſquallore ſe eſſe · quoad imperatori ipſorum reus eſſet futurus · Non ſuſtinuerunt enim egregij iuuenes, cuius armati periculum uulneribus et ſanguine ſuo defenderant · eius togati ultimum diſcrimen poteſtatis inſignia retinentes intueri · qua iuſtitia mota concio, actione Hortenſium deſiſtere coegit · nec ſe etiam aliter eo facto, quod ſequitur · exhibuit.

De Tiberio Graccho & Caio Claudio.

Cum Tiberius Gracchus, et · C · Claudius ob nimis ſeuere geſtam cenſuram, maiorem partem ciuitatis exaſperaſſent · diem his · M · Pōpilius tribunus perduellionis ad populum dixit · præter cōmunem conſternationem, priuata etiam ira accenſus · quia neceſſarium eius Rutilium ex publico loco parietem demoliri iuſſerant · quo in iudicio primæ claſſis permultæ centuriæ Claudium aperte damnabant · de Gracchi abſolutione uniuerſæ conſentire uidebantur · qui clara uoce iurauit · ſi de collega ſuo grauius eſſet iudicatum · in factis ſe paribus eandem cum illo pœnam exilij ſubiturum · eaq; iuſtitia tota illa tempeſtas ab utriusq; fortunis, et capite depulſa eſt · Claudium enim populus abſoluit. Graccho cau

ſæ dictionem·M·Pompilius remiſit·

De collegio tribunorum,

Magnam laudem et illud collegium Tribunorum tulit quod cũ unus ex eo·L·Cotta fiducia ſacroſanctæ poteſtatis creditoribus ſuis ſatiſfacere nollet· decreuit ut ſi neq; ſolueret pecuniam· neq; daret cum quo ſponſio fieret· appellantibus ſe creditoribus, auxilio futurum iniquum ratum, maieſtatem publicam, priuatæ perfidiæ obtẽtui eſſe· Itaq; Cottam in tribunatu quaſi in aliquo ſacrario latentem, tribunitia inde iuſtitia extraxit·

De Cn Domitio tribuno plebis·

Cuius ut ad alium æque illuſtrẽ tranſgrediar Cn·Domitius Tribunus Plebis·M· Scaurum principem ciuitatis in iudiciũ populi deuocauit· ut ſi fortuna aſpiraſſet, ruinam· ſi minus, certe ipſa obtrectatione ampliſſimi uiri incrementum claritatis apprehenderet· cuius opprimendi cum ſummo ſtudio flagraret· ſeruus Scauri ad eum noctu peruenit· inſtructurum ſe eius accuſationẽ, multis et grauib· domini criminibus promittẽs· erat in eodem pectore inimicus & Domitius et dominus, diuerſa æſtimatione nefarium iudicium perpendens· iuſtitia tñ uicit odiũ· continuo·n·et ſuis auribus obſeratis, et indicis ore clauſo, duci eum ad Scaurum iuſſit· accuſatorem etiam reo ſuo ne dicam diligendum· certe laudandum. quem populus tum propter alias uirtutes, tum hoc nomine libentius, et COS·et Cenſorem & PONT·MAX·fecit·

De Lucio Craſſo·

Nec aliter ſe·L·Craſſus in eodem iuſtitiæ experimento geſſit. Cn·Carbonis nomen infeſto animo ut pote inimi

ciſſimum ſibi detulerat· ſed tamen ſcrinium eius à ſeruo allatum ad ſe complura continẽs, quibus facile opprimi poſſet· ut erat ſignatũ· cũ ſeruo cathenato ad eũ remſit· Quo pacto igitur inter amicos uiguiſſe tunc iuſtitiam credimus· cum inter accuſatores quoq;, et reos, tantum uirium obtinuiſſe uideamus?

De·L·Sylla·

Iam·L·Sylla non ſe tam incolumem, quàm Sulpitium Rufum perditum uolutt·tribunitio furore eius ſine ullo fine uexatus· Cæterum cum eum proſcriptum, et in uilla latentem à ſeruo proditum comperiſſet· manumiſſum parricidam, ut fides edicti ſui extaret· præcipitari protinus è ſaxo Tarpeio, cum illo ſcelere parto Pileo iuſſit. uictor Alioqui inſolens hoc imperio iuſtiſſimus·

Externa De Pittaco Mitylenæo·

Verum ne alienigenæ iuſtitiæ obliti uideamur· Pittacus Mitylenæus, cuius aut meritis tantum aues debuerũt· aut moribus crediderunt· ut ſuis ſuffragijs tyrannidem deferrẽt· tandiu illud imperiũ ſuſtinuit· quandiu bellum de Sygæo, cum Athenienſibus gerendum fuit· poſtquam autem pax uictoria parta eſt· continuo reclamantibus Mitylenæis depoſuit· ne dominus ciuium ultra quàm Reipu· neceſſitas exegerat· permaneret· atq; etiam cum recuperati agri dimidia pars conſenſu omnium offerretur· auertit animum ab eo munere· deforme iudicans Virtutis gloriã, magnitudine prædæ minuere.

De Ariſtide Athenienſi·

Alterius nunc mihi prudentia referenda eſt· ut alterius repræſentari iuſtitia poſſit· Cum ſaluberrimo conſilio Themiſtocles migrare Athenienſes in claſſem coegiſſet·

Xerxéq; rege et copijs eius, Græcia pulſis, ruinas patriæ in priſtinū habitū reformaret et opes clādeſtinis molitionibus ad principatum Græciæ capeſſendum nutriret in concione dixit habere ſe rem deliberatione ſua prouiſam quam ſi fortuna ad effectum perduci paſſa eſſet nihil maius, aut potentius Athenienſi populo futurum. ſed eā uulgari non oportere poſtulauitq; ut aliquis ſibi, cui illam tacite exponeret daretur. datus eſt Ariſtides. Is poſtq̄ cognouit in claſſem illam Lacedæmoniorum, quæ tota apud Gytheum ſubducta erat uelle incēdere ut ea cōſumpta, dominatio maris ipſis cederet proceſſit ad ciues et ipſis retulit, Themiſtoclem ut utile conſilium, ita minime iuſtum animo uoluere. è ueſtigio uniuerſa concio quod æquum non uideretur, nec expedire quidem proclamauit. ac protinus Themiſtoclem incœpto iuſſit deſiſtere.

De Zaleuco Locrenſi.

Nihil illis etiam iuſtitiæ exemplis fortius. Zaleucus urbe Locrenſium à ſe ſaluberrimis, atq; utiliſſimis legibus munita cum filius eius adulterij crimine damnatus, ſecundum ius ab ipſo conſtitutum utroq; oculo carere deberet ac tota ciuitas in honorem patris neceſſitatē pœnæ aduleſcentulo remitteret aliquandiu repugnauit. ad ultimum precibus populi euictus, ſuo prius, deinde filij oculo eruto, uſum utriq; uidendi reliquit. Ita debitum ſupplicij modum legi reddidit. æquitatis admirabili temperamento, ſe inter miſericordem patrem, & iuſtum legiſlatorem partitus.

De Charonda Tyrio

Sed aliquanto Charōdæ Tyrij præfractior, et abſciſſior

iuſtitia· ad uim, et cruorem uſq; ſeditioſas conciones á uium pacauerat lege cauendo, ut ſiquis eas cum ferro intraſſet, continuo interficeretur· interiecto deinde tempore ex longinquo rure gladio accinctus, domum repetens, ſubito indicta concione ſicut erat· in eam proceſſit· ab eoq;, qui proxime conſtiterat· ſolutæ à ſe legis ſuæ monitus, Idem ego illam (inquit) ſanciam· ac protinus ferro, quod habebat· diſtricto icubuit· cúq; liceret culpam uel diſſimulare, uel errore defendere, pœnam tamen repreſentare maluit· ne qua fraus iuſtitiæ fieret·

DE FIDE PVBLICA. Caput· VI.

Vius imagine ante oculos poſita, uenerabile fidei numen dexteram ſuam, certiſſimum ſalutis humanæ pignus oſtentat· quam ſemper in noſtra ciuitate uiguiſſe, et omnes gentes ſenſerunt· et nos paucis exemplis recognoſcamus·

De Senatu Po·Q·Ro·

Cum Ptolemæus Rex tutorē Populum Ro· filio reliquiſſet· Senatus· M· Aemilium Lepidum PONT· MAX· bis COS· ad pueri tutelam gerendam Alexandriam miſit· ampliſſimiq; et integerrimi uiri ſanctitatē Reip. uſibus, et ſacris comparatā, externæ procurationi uacare uoluit· ne fides ciuitatis noſtræ fruſtra petita exiſtimaretur· cuius beneficio regia icunabula cōſeruata pariter ac decorata, icertum Ptolemæum reddiderūt· patris ne fortuna magis, an tutoris maieſtate gloriari deberet·

De Ciuitate Romana.

S peciosa quoq; illa romana fides, ingenti Pœnorũ claſ-
ſe circa Siciliam deducta, duces eius fractis animis, con
ſilia petendæ pacis agitabant. Quorum dux Amilcar
ire ſe ad cõſules negabat audere ne eodem modo cathe
næ ſibi iniijcerẽtur: quo ab ipſis Cornelio Aſinæ cõſuli
fuerant iniectæ. Hanno autem certior Romani animi
æſtimator, nihil tale timendum ratus, maxima cum fi
ducia ad colloquium eorum tetendit. apud quos cum
de belli fine ageret et Tribunus mil. ei dixiſſet poſ-
ſe illi merito euenire,, quod Cornelio accidiſſet uterq;
COS. tribuno tacere iuſſo, iſto te, inquit, metu Hanno
fides ciuitatis noſtræ liberat. claros illos fecerat tan-
tum hoſtium ducem uincere potuiſſe. ſed multo clario-
res fecit noluiſſe.

De eodem ſenatu.

A duerſus eoſdem hoſtes parẽ fidẽ in iure legationis tuen
do Patres. CON. exhibuere. M. n. Aemilio Lepido.
L. Flaminio COS. L. Minutium. L. Manilium car-
carthaginenſium legatis, quia manus his intulerant
per feciales reddendos curauerunt. Sed tunc Senatus
non eos quibus hoc præſtabatur aſpexit.

De Superiore Africano.

H uius exemplum Superior Africanus ſecutus, cum onu
ſtam multis et illuſtribus carthaginienſium uiris nauẽ
in ſuã poteſtatem redegiſſet inuiolatam dimiſit quia
ſe legatos ad eum miſſos dicebant. tam et ſi manifeſtum
erat, illos uitandi præſentis periculi gratia falſum le
gationis nomen amplecti ut romani imperatoris poti-
us decepta fides quàm fruſtra implorata iudicaretur.

De Senatu Po. Q. Ro.

R epreſentemus etiam illud ſenatus nullo modo prætr-

mittendum opus · legatos ab urbe Apollonia Romam miſſos · Q. Fabius · Cn · Apronius ædiles orta contentione pulſauerũt · quod ubi comperit · continuo eos per fæciales legatis dedidit · quæſtoremq; cum his Brunduſium ire iuſſit · ne quam in itinere à cognatis deditorũ iniuriam acciperet · Illam curiam mortalium quis cõ=cilium, an non templum fidei dixerit? quam ut ciuitas noſtra ſemper benignam præſtitit · ita etiam in ſocio=rum quoq; animis conſtantem recognouit ·

Externa ·

Poſt duorum in Hiſpania Scipionum, totidem'q; romani ſanguinis exercituum miſerabilem ſtragem, Saguntini uictricibus Annibalis armis intra mœnia urbis ſuæ compulſi, cum uim punicam ulterius nequirẽt arcere · collatis in forum, quæ unicuique erant cariſſima · atq; undiq; circundatis, accenſis'q; ignis nutrimentis, ne à ſocietate noſtra deficerent · publico, et communi rogo ſe=metipſos ſuperiecerunt · Crediderim tunc ipſam fidẽ humana negocia ſpeculantem, mœſtum geſſiſſe uultum, perſeuerantiſſimum ſui cultum, iniquæ fortunæ iudicio, tam acerbo exitu damnatum cernentem ·

Idem præſtando, Petilini eundem laudis honorem meruerunt · ab Annibale, quia deficere à noſtra amicitia noluerunt, obſeſſi · legatos ad ſenatum auxilium im=plorantes miſerunt · quibus propter recentem cladem Cannenſem ſuccurri non potuit · Cæterum permiſſum eſt eis, ut facerent, quod utiliſſimum incolumitati eo=rum uideretur · Liberum ergo erat carthaginienſium gratiam amplecti · Illi tamen fœminis, omniq; ætate imbelli urbe egeſta · quo tutius armati famem trahe=

rene· pertinaciſſime in muris conſtiterunt· expirauitq́; prius eorum tota ciuitas· quàm ulla ex parte romanæ ſocietatis reſpectum depoſuerit· Itaq; Annibali nõ Petiliam, ſed fidum Petiliæ ſepulchrum capere contigit·

DE FIDE VXORVM ERGA VIROS. CAP·VII·

Tq́, ut Vxoriã quoq; fidem attingamus· Tertia Aemilia Africani prioris Vxor mater Corneliæ matris. C·&·T· Gracchorum tantæ fuit comitatis, et patientiæ, ut cum ſciret uiro ſuo ancillulam ex ſuis gratam eſſe, diſſimulauerit· ne domitorem orbis Africanum, fœmina magnum uirum impatientiæ reũ ageret· tantumq́; mens eius à uindicta abfuit· ut poſt mortem Africani manumiſſam ancillulam in matrimonium Liberto ſuo daret·

De Turia Vxore Quinti Lucretij·

Quintum Lucretium proſcriptum à triumuiris uxor Turia inter cameram, et tectum cubiculi abditum, úna conſcia ancillula ab imminente exitio non ſine magno periculo ſuo tutum præſtitit· ſingulariq; fide id egit, ut cum cæteri proſcripti in alienis et hoſtilibus regionibus per ſummos animi et corporis cruciatus uix euaderent· ille in cubiculo, et in coniugis ſinu ſalutem retineret·

De Sulpitia uxore Lentuli·

Sulpitia autem cum à matre Iulia diligentiſſime cuſtodiretur· ne Lentulum Cruſtelionem uirum ſuum proſcriptum à triumuiris in Siciliam proſequeretur· nihilominus famulari ueſte ſumpta cum duabus ancillis, to

tidemq; ſeruis ad eum clandeſtina fuga peruenit· nec recuſauit ſeipſam proſcribere· ut ei fides ſua in coniuge proſcripto conſtaret·

DE FIDE SERVORVM ERGA DOMINOS·CAP·VIII·

Eſtat ut ſeruorum etiam erga dominos, quò minus expectatam, hoc laudabiliorem fidem referamus· Marcus Antonius auorũ noſtrorũ tẽporib· clariſſimus Orator inceſti reus agebatur· cuius in iudicio accuſatores ſeruum in quæſtione perſeuerãtiſſime poſtulabant· quod ab eo cum ad ſtuprum iret· laternam prælatam contenderent· erat autem is etiam tum imberbis, et ſtabat coràm· uidebatq; rem ad ſuos cruciatus pertinere· nec tamen eos fugitauit· Ille uero, ut domum uentum eſt· Antonium hoc nomine uehementius confuſum, et ſollicitum ultro eſt hortatus· ut ſe iudicibus torquendũ traderet· affirmans nullum ore ſuo uerbum exiturum, quo cauſa eius læderetur· ac promiſſi fidem mira patientia præſtitit· plurimis etiam laceratus uerberibus, eculeóq; impoſitus, candentibus etiam laminis uſtus: omnem uim accuſatoris, cuſtodita rei ſalute ſubuertit· Argui fortuna merito poteſt· quod tam pium, & tam fortem ſpiritum ſeruili nomine incluſit·

De quodam ſeruo Caij Marij·

C onſulem autem· C· Marium præneſtinæ obſidionis miſerabilem exitum ſortitum, cuniculi latebras fruſtra euadere conatum· leuiq; uulnere à Teleſino, cum quo

mori deſtinauerat perſtrictum, ſeruus ſuus ut ſyllanæ crudelitatis expertem faceret · gladio traiectum interemit · cum magna præmia ſibi propoſita uideret · ſi eum uictoribus tradidiſſet · cuius dexteræ tam opportunum miniſterium nihil eorum pietati cedit · à quibus ſalus dominorum protecta eſt · quia eo tempore Mario non uita, ſed mors in beneficio repoſita erat ·

De Philocrate ſeu Euporo ſeruo Gracchi ·

A eque illuſtre quod ſequitur · C · Gracchus ne in poteſtatem inimicorum deueniret · Philocrati ſeruo ſuo ceruices incidẽdas præbuit · quas cum celeri ictu abſcidiſſet · gladium cruore domini madentem per ſua egit præcordia · Euporum alij hunc uocitatum exiſtimant · ego de nomine nihil diſputo · famliaris autem tantummodo fidei robur admiror · cuius ſi præſtantiam animi generoſus iuuenis imitatus foret · ſuo, non ſerui beneficio imminentia ſupplicia uitaſſet · nunc commiſit ut Philocratis quàm Gracchi cadauer ſpecioſius iaceret ·

De Pindaro ſeruo Caſſij ·

A lia nobilitas · Alius furor · ſed fidei par exemplum · Pindarus · C · Caſſium phillippenſi prælio uictum, nuper ab eo manumiſſus, iuſſu ipſius obtruncatum inſultationibus hoſtium ſubtraxit · ſeq; è conſpectu hominum uoluntaria morte abſtulit · ita, ut ne corpus quidem eius abſumpti inueniretur · Quis deorum grauiſſimi ſceleris ultor illam dexteram, quæ in necem patriæ parentis exarſerat · tanto torpore alligauit · ut ſe tremebundam Pindari genibus ſubmitteret ne publici parricidij, quas merebatur, pœnas · arbitrio pij uictoris exolueret? tu profectò tu Diue Iuli cæleſtibus tuis uul=

peribus debitam exegiſti uindictam · perfidum erga te caput ſordidi auxilij ſupplex fieri cogendo, eo animi æſtu compulſum ut neq; retinere uitam uellet · neq; finire manu ſua auderet ·

De ſeruis Caij Plotini Planci, et de ipſo Caio ·

Adiunxit ſe his cladibus · Cn · Plotinus Plancus Munatij Planci Conſularis, et cenſorij frater · qui cum à triumuiris proſcriptus in regione ſalernitana lateret · delicatiore uitæ genere, & odore unguenti, occultam ſalutis cuſtodiam detexit · iſtis · n · ueſtigijs eorum qui miſerum perſequebantur · ſagax inducta cura, abditum fugæ eius cubile odorata eſt, à quibus comprehenſi ſerui latentes, multumq;, ac diu torti negabant ſe ſcire ubi dominus eſſet · Non ſuſtinuit deinde Plancus tam fideles, tamq; boni exẽpli ſeruos ulterius cruciari · ſed proceſſit in medium · iugulumq; gladijs militum obiecit · quod certamẽ mutuæ beneuolẽtiæ arduum dignoſci fuit · Vtrum dignior dominus fuerit · qui tam conſtantẽ ſeruorũ fidem experiretur · an ſerui, qui tam iuſta domini miſericordia quæſtionis ſæuitia liberarentur ·

De quodam ſeruo Panopionis ·

Quid urbani Panopionis ſeruus quamadmirabilis fidei? qui cum ad dominum proſcriptum occidendum domeſticorum indicio certiores factos milites in reatinam uillam ueniſſe cognoſceret · commutata cum eo ueſte, permutato etiam anulo, illum poſtico clam emiſit · ſe autem in cubiculum, ac lectulum recepit · et ut Panopionẽ occidi ſe paſſus eſt. breuis huius facti narratio, ſed non parua materia laudationis · nam ſiquis ante oculos ponere uelit ſubitũ militũ accurſum, conuulſa ianuæ

clauſtra, minacem uocē, truces uultus, fulgentia arma, rem uera æſtimatione proſequetur · nec quàm cito dicitur aliquem pro alio mori uoluiſſe · tam id ex facili etiam fieri potuiſſe arbitrabitur · Panopion autem quātum ſeruo deberet · amplum ei faciendo monimentum, ac teſtimonium pietatis grato titulo reddendo, confeſſus eſt · Contentus eſſem huius exemplis generis · niſi unum me dicere admiratio facti cogeret ·

De ſeruo Antij Reſtij ·

Antius Reſtio proſcriptus à triumuiris, cum omnes domeſticos circa rapinam, et prædā occupatos uideret · quàm maxime poterat diſſimulata fuga ſe penatibus ſuis intempeſta nocte ſubduxit · cuius furtiuum egreſſum ſeruus ab eo uinculorum pœna coercitus, inexpiabiliq; literarum nota per ſummam oris contumeliam inuſtus, curioſis ſpeculatus oculis, atq; ueſtigia huc, atq; illuc errantia beneuolo ſtudio ſubſecutus, lateri uoluntarius comes arrepſit · Quo quidem tā exquiſito, tam'q; ancipiti officio, perfectiſſimum expectatæ pietatis cumulū expleuerat · his.n. quorum felicior in domo ſtatus fuerat · lucro intentis, ipſe cum nihil aliud, quàm umbra, et imago ſuppliciorum ſuorū maximum ſibi eſſet emolumentum · eius, à quo tam grauiter punitus erat · ſalutem uendicauit · cum'q; abunde foret iram remittere · adiecit etiā charitatem · nec hactenus beneuolētia proceſſit · ſed in eo conſeruando mira quoq; arte uſus eſt · nam ut ſenſit cupidos ſanguinis milites ſuperuenire · amoto domino rogum extruxit · eiq; egentem à ſe comprehenſum, et occiſum ſenem ſuperiecit · interrogantibus deinde militibus ubi nam eſſet Antius · manū rogo

intendens, ibi illum datis ſibi crudelitatis piaculis uri reſpondit· quia uerisimilia loquebatur· habita eſt uoci fides· quo euenit· ut Antius ſtatim quærendæ incolumitatis occaſionem aſſequeretur·

DE MVTATIONE MORVM ET FORTVNAE· Caput· IX·

Multum animis hominum, et fiducia adijcere, et ſolicitudinis detrahere poteſt morũ, ac fortunæ in claris uiris recognita mutatio· ſiue noſtros ſtatus, ſiue proximorum ingenia contẽplemur· Nam cum aliorum fortunas ſpectando ex conditione abiecta, atq; contempta claritatẽ emerſiſſe uideamus· quid aberit· quin & ipſi meliora de nobis ſemper cogitemus, memores ſtultum eſſe perpetuæ infelicitatis ſe damnare· ſpem'q; quæ etiam incerta ratione fouetur· interdum certam in deſperationem conuertere?

De Manlio Torquato filio Lucij Manlij Torquati·

Manlius autem Torquatus adeo hebetis atq; obtuſi cordis inter initia iuuentæ exiſtimatus, ut à patre Manlio amplissimo uiro, quia et domeſticis, et Rei Publicæ uſibus inutilis uidebatur· rus relegatus, agreſti opere fatigaretur· poſtmodum patrem reum iudiciali periculo liberauit. filium uictorem, quod aduerſus imperium ſuum cum hoſte manum conſeruerat· ſecuri percuſſit· patriam latino tumultu feſſam, ſpecioſiſſimo triumpho recreauit· In hoc credo fortunæ nubilo contemptu adoleſcentiæ perfuſum· quo ſenectutis eius decus lucidius

eniteſceret. De Scipione Africano Superiore.

Scipio autem Africanus Superior quem dij immortales naſci uoluerunt ut eſſet in quo Virtus ſe per omnes numeros omnibus efficaciter oſtēderet: ſolutioris uitæ primos adoleſcentiæ annos egiſſe fertur. remotos quidem á luxuriæ crimine, ſed tamen punicis trophæis deuictæ Carthaginis ceruicibus impoſito iugo teneriores.

De Caio Valerio Flacco.

C. quoq; Valerius Flaccus ſecundi punici belli temporibus luxu perditam adoleſcentiam inchoauit. Cæterū a. P. Licinio PONT. MAX. flamen factus, quò facilius à uitijs recederet: ad curam ſacrorum et cerimoniarum conuerſo animo, uſus duce frugalitatis religione, quantum prius luxuriæ fuerat exemplum: tātum poſtea modeſtiæ et ſanctitatis ſpecimen euaſit.

De Quinto Fabio Maximo.

Nihil. Q. Fabio Maximo qui gallica uictoria cognomen allobrogi ſibimet ac poſteris peperit adoleſcentiæ magis infame. nihil eodem ſene ornatius, aut ſpecioſius illo ſeculo noſtra ciuitas habuit.

De Quinto Catulo.

Quis ignorat. Q. Catuli autoritatem in maximo clariſſimorum uirorum prouentu excelſum gradum obtinuiſſe? cuius ſi ſuperior ætas reuoluatur: multi luxus, multæ delitiæ reperientur. que quidem ei impedimento non fuerunt: quo minus patriæ princeps exiſteret: nomenq; eius in capitolino faſtigio fulgeret: ac uirtute ciuile bellum ingenti motu oriens ſepeliret.

De Lucio Sylla.

Lucius uero Sylla uſq; ad quæſturæ ſuæ comitia, uitā libi

dine, Vino, ludicræ artis amore, perinquinatum perduxit. Quápropter. C. Marium COS. moleſte tuliſſe traditur quod ſibi aſperrimum in Africa bellum gerẽti, tam delicatus quæſtor ſorte obueniſſet. eiuſdem uirtus quaſi perruptis, et diſiectis nequitiæ qua obſidebatur clauſtris athenas Iugurthæ manibus iniecit. Mithridatẽ compeſcuit. ſocialis belli luctus repreſſit. Cinnæ dominationem fregit. eumq; in Africa, qui ſe quæſtorem faſtidierat ipſam illã prouinciam proſcriptum, et exulem coegit petere. quæ tam diuerſa, tamq; inter ſe contraria, ſiquis apud animum ſuum attentiore comparatione expendere uelit duos in uno homine Syllas fuiſſe crediderit. turpem adoleſcentulum, et uirum dicerem fortem niſi ipſe ſe Felicem appellari maluiſſet.

DE SVBLIMITATIS A STATV HVMILI. Caput .X.

Tq; ut nobilitatem beneficio pœnitentiæ ſeipſam admonuimus reſpicere ita altiora modo ſuo ſperare auſos ſubtexamus.

De Tito Aufidio.

Titus Aufidius cum aſiatici publicani exiguam admodũ particulam habuiſſet poſtea totam Aſiam proconſulari imperio obtinuit. nec indignati ſunt ſocij eius parẽre faſcibus, quem aliena tribunalia adulantem uiderant. geſſit ſe etiam integerrime, ac ſplendidiſſime, miroq; id modo demõſtrauit priſtinum quæſtum ſuæ fortunæ, præſens uero dignitatis incrementum, moribus

ſuis imputari debere. De Tito P. Rutilio.

At P. Rutilius non Publicanum in Sicilia egit, ſed operam publicanis dedit. idem ultimam inopiam ſuã autorato ſocijs officio ſuſtentauit. ab hoc poſtmodum Cõſule leges uniuerſi Siculi acceperunt. acerbiſſimoq; prædonum ac fugitiuorum bello liberati ſunt. portus ipſos ſiquis modo mutis rebus ineſt ſenſus tãtam in eodem homine uarietatem ſtatus admiratos arbitror. Quem enim diurnas capturas exigentem animaduerterant, eundem iura dantem, claſſesq; et exercitus regentem uiderunt.

De Publio Ventidio.

Huic tanto incremẽto maius adijciam. Aſculo capto Cn. Pompeij Magni pater P. Ventidium ætate puberem in triumpho ſuo populi oculis ſubiecit. Hic eſt Ventidius qui poſtea Romæ ex Parthis, & per Parthos de Craſſi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter iacentibus, triumphum duxit. itaq; qui captiuus carcerem exhorruerat, uictor capitolium felicitate celebrauit. In eodẽ etiam illud Eximium, quod eodem anno Prætor, & Conſul eſt factus.

DE VARIETATE CASVVM, DE LVCIO LENTVLO. Caput. XI.

c Aſuum nunc contemplemur uarietatem. L. Lentulus conſularis lege cæcilia repetundarum crimine oppreſſus, Cenſor cũ L. Cẽſorino creatus eſt, quem quidem fortuna inter ornamenta, et dedecora alterna uice uerſauit. conſulatui illius damnationem, damnationi Cenſu=

ram ſubijciendo · et neq; bonis eum perpetuis frui, nec malis æternis ingemiſcere patiendo.

De Cneo Cornelio Sapione Aſina ·

Hyſdem uiribus uti uoluit in · C n. Cornelio Scipione Aſina, qui COS · à pœnis apud Liparas captus, cum belli iure omnia perdidiſſet, lætiore ſubinde uultu eius adiutus cuncta recuperauit · conſul etiam iterum creatus · Quis crederet illum à duodecim ſecuribus ad carthaginienſium peruenire cathenas? quis rurſus exiſtimaret à punicis uinculis ad ſumma imperij peruenturũ faſtigia? ſed tamẽ ex conſule captiuus et ex captiuo conſul factus eſt ·

De Craſſo dicto Diuite ·

Quid Craſſo nonne pecuniæ magnitudo locupletis nomen dedit? ſed eidem poſtea inopia turpem decoctoris ſuperlationem immiſit · Si quidem bona eius à creditoribus, quia ſolidum præſtare non poterat uenierunt · Itaq; amara ſugillatione non caruit · cum egens ambularet · diues ab occurrentibus ſalutabatur ·

De Quinto Cepione ·

Craſſum caſus acerbitate · Q. Cepio præcurrit · is nãq; præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus decore, Maximi Pontificis ſacerdotio, ut ſenatus patronus diceretur · aſſecutus, in publicis uinculis ſpiritum depoſuit · corpuſq; eius funeſti carnificis manibus laceratum in ſcalis gemonijs iacens magno cum horrore totius fori romani conſpectum eſt ·

De Caio Mario Candidato ·

Iam · C · Marius maximæ fortunæ luctatio eſt · omnes enim eius impetus tam corporis, q̃ animi robore fortiſſime ſuſtinuit · arpinatibus honoribus iudicatus inferi

or, quæſturam Romæ petere auſus eſt · patientia deinde repulſarum irrupit magis in curiam, quam uenit: In tribunatus quoq; & ædilitatis petitione conſimilem campi notam expertus · præturæ candidatus ſupremo loco inhæſit · quam tamen non ſine periculo obtinuit · ambitus · n · accuſatus · uix atq; ægre abſolutionem à iudicibus impetrauit · ex illo Mario tam humili arpinate, tã ignobili Romæ, tanq̃ faſtidiendo candidato, ille Marius euaſit · qui Africam ſubegit · Iugurtham regem ante currũ egit · qui theutonicorũ, cymbrorumq; exercitus deleuit · cuius bina trophæa in urbe ſpectantur · cuius ſeptem in faſtis conſulatus leguntur · cui poſt exilium Conſulem creari, proſcriptoq; facere proſcriptionem contigit · Quid huius conditione inconſtantius aut mutabilius? quem ſi inter miſeros poſueris miſerrimus · inter felices feliciſſimus reperietur ·

De Caio Cæſare ·

Caius autem Cæſar cuius uirtutes aditum ſibi in cœlum ſtruxerunt · inter primæ iuuentutis initia priuatus Aſiam petens, à maritimis prædonibus circa inſulã Pharmacuſſam exceptus quinquaginta ſe talentis redemit · parua igitur ſumma clariſſimum mundi ſydus in pyratico Mioparone rependi fortuna uoluit · Quid eſt ergo ꝙ amplius de ea re queramur? ſi ne conſortibus quidem diuinitatis ſuæ parcit · Sed cœleſte numen ſe ab iniuria uindicauit · continuo · n captos prædones crucibus affixit · attento ſtudio noſtra commemorauimus · remiſſiore nunc animo aliena narrentur ·

Externa · De Polemone Athenienſi philoſopho ·

Perditæ luxuriæ Athenis adoleſcens Polemõ neq; ille=

cebris eius tantummodo, ſed etiam ipſa infamia gaudēs cum è conuiuio non poſt occaſum ſolis, ſed poſt ortum ſurrexiſſet· domum'q; rediens Xenocratis phī patentem ianuam uidiſſet· uino grauis, unguentis delibutus ſertis capite redimito, perlucida ueſte amictus refert ā turba doctorum hominum ſcholam eius intrauit· nec contentus tam deformi introitu, conſedit etiam, ut clariſſimum eloquium & prudentiſſima præcepta temulentiæ laſciuijs eleuaret· orta deinde, ut par erat, omnium indignatione, Xenocrates uultum in eodem habitu continuit· omiſſa'q; re, quā diſſerebat· de modeſtia, ac tēperantia loqui cœpit· Cuius grauitate ſermonis reſipiſcere coactus Polemō· primū coronam capite detractam proiecit· paulo poſt Brachium intra pallium reduxit, procedente tempore, oris conuiualis hilaritatem depoſuit· ad ultimum totam luxuriam exuit· unius'q; orationis ſaluberrima medicina ſanatus, ex infami ganeone, maximus phūs euaſit· peregrinatus eſt huius animus in nequitia, non habitauit.

De Themſtocle.

P iget Themiſtoclis aduleſcentiam attingere ſiue patrem aſpiciam, abdicationis iniungentem notam· ſiue matrē ſuſpendio finire uitam propter filij turpitudinem coactam· cum omnium poſtea graij ſanguinis uirorū clariſſimus extiterit· medium'q; Europæ, et Aſiæ uel ſpei uel deſperationis pignus fuerit· hæc enim ſalutis ſuæ patronum habuit· illa uadem uictoriæ aſſumpſit.

De Cimone Athenienſi.

C imonis uero incunabula opinione ſtultitiæ fuerunt referta· eiuſdem ſtultitiæ imperia ſalutaria Athenienſes ſenſerunt· itaq; coegit eos ſtuporis ſemetipſos dam=

nare· qui eum ſtolidum crediderant·

De Alcibiade·

Nanq; Alcibiadem quaſi duæ furtunæ partitæ ſunt·altera quæ ei nobilitatem eximiam, abūdantes diuitias, formam præſtantiſſimam, fauorem ciuiū propenſum, ſumma imperia, præcipuas potentiæ uires, flagrantiſſimum ingenium aſſignaret· Altera quæ damnationē, exilium, uenditionem bonorum, inopiam, odium patriæ, uiolentam mortem infligeret· nec aut hæc, aut illa uniuerſa, ſed uaria, perplexa, freto atq; æſtui ſimillima·

De Polycrate tyranno Samiorum·

Ad inuidiam uſq; Polycratis Samiorum tyranni abūdantiſſimis bonis conſpicuus uitæ fulgor exceſſit· nec ſine cauſa· omnes·n· conatus eius placido excipiebantur itinere· ſpes certum cupitæ rei fructum apprehēdebat· uota nuncupabantur ſimul, & ſoluebantur· uelle ac poſſe in æquo poſitum erat· ſemel dūtaxat uultum mutauit per quam breui triſtitiæ ſalebra ſuauiſſum, tunc, cum admodum gratum ſibi anulum de induſtria in profundum, ne omnis incommodi expers eſſet· abiecit· quem tamen continuo recuperauit· capto piſce qui eum deuorauerat· ſed hunc, cuius felicitas ſemper plenis uelis proſperum curſum tenuit· Orontes Darij regis præfectus in excelſiſſimo Mycalenſis montis uertice cruci affixit· ex qua putres eius artus, et tabido cruore manantia membra, atq; illam leuam cui Neptunus anulum piſcatoris manu reſtituerat ſitu marcidam Samos amara ſeruitute aliquādiu preſſa, liberis ac lætis oculis aſpexit·

De Dionyſio Tyranno·

Dionyſius autem cum hæreditatis nomine à patre ſyra

cuſanorum, ac penè totius Siciliæ tyrannidem acceperiſſet · maximarum opum dominus, exercituum dux, rector claſſium, equitatu potens, propter inopiam literas puerulos Corinthi docuit · eodemq; tempore, tanta mutatione maiores natu, ne quis nimis fortunæ crederet · magiſter ludi factus ex tyranno, monuit ·

De Siphace Rege ·

Sequitur hunc Syphax Rex conſimilem fortunæ iniquitatem expertus · quem amicum hinc Roma per Scipionem, illinc Carthago per Haſdrubalem ultro petitum ad penates deos eius uenerat · Cæterum eò claritatis euectus, ut ualidiſſimorum populorum non tantum arbiter, ſed et uictor uictoriæ exiſteret · parui tēporis interiecta mora, cathenatus à Lælio legato ad Scipionem imperatorem pertractus eſt · cuiusq; dexteram regio inſidens ſolio arroganti manu attigerat · eius genibus ſupplex procubuit · Caduca nimirum et fragilia, puerilibusq; conſentanea crepundijs ſunt iſta · quæ uires, atq; opes humanæ uocantur · affluunt ſubito, repēte dilabuntur · nullo in loco · nulla in perſona ſtabilibus nixa radicibus conſiſtunt · ſed incertiſſimo flatu fortunæ huc atq; illuc acta, quos ī ſublime extulerūt · in prouiſo recurſu deſtitutos, in profundo cladium miſerabiliter immergunt · itaq; neq; debent exiſtimari, neq; dici bona, quæ inflictorum malorum amaritudinem, deſyderio ſui duplicant ·

VALERII MAX. LIB. SEPTIMVS.

DE FELICITATE. Caput. I.

Olubilis fortunæ complura exempla retulimus· conſtantis et propitiæ admodum pauca narrari poſſunt· quo patet eã aduerſas res cupido animo infligere· ſecundas parce tribuere. eadem ubi malignitatis obliuiſci ſibi imperauit· non ſolum plurima, ac maxima· ſed etiam perpetua bona congerit.

DE. Q. METELLO.

Ideamus ergo quot gradibus beneficiorum Q. Metellũ a primo originis die, ad ultimum uſq; fati tempus nũquam ceſſante indulgentia, ad ſummum beatæ uitæ cunmulum perduxerit. Naſci. n. in urbe terrarum principe uoluit. parentes ei nobiliſſimos dedit. adiecit animi rariſſimas dotes, & corporis uires· ut ſufficere laboribus poſſet. uxorem pudicitia, & fœcunditate conſpicuam conciliauit. Conſulatus decus, imperatoriam poteſtatem, ſpecioſiſſimi triumphi prætextam largita eſt. fecit, ut eodem tempore tres filios conſulares, unum etiam cenſoriũ, duos triumphales et quartum prætorium uideret· ut tres filias nuptui daret· earumq; ſobolem ſinu ſuo exciperet. tot partus, tot incunabula, tot uiriles togæ, tam multæ nuptiales faces, honorum imperiorum, omnis deniq; gratulationis ſumma abundantia, cum interim nullum funus, nullus gemitus, nulla cau

ſa triſtitiæ. Cœlum contemplare: uix tamen ibi talem ſtatum reperies. quoniam quidem luctus, & dolores, deorum quoq; pectoribus, à maximis uatibus aſſignari uidemus. hunc autem uitæ actum eius conſentaneus finis excepit. nam. Q. Metellum ultimæ ſenectutis ſpatio defunctum, leniq; genere mortis inter oſcula, complexus'q; cariſſimorum pignorum extinctum filij, et generi humeris ſuis, per urbem latum rogo impoſuerunt.

De Gyge.

Clara hæc felicitas: obſcurior illa: ſed diuino ſplendore præpoſita. cum. n. Gyges regno Lydiæ, armis, et diuitijs abundantiſſimo, inflatus animo Apollinem Pythium ſciſcitatum ueniſſet: an aliquis mortaliū ſe eſſet felicior, deus ex abdito ſacrarij ſpecu, uoce miſſa Aglaum Pſophidium ei prætulit. Is erat Arcadum pauperrimus, ſed ætate iam ſenior, terminos agelli ſui nunq̄ exceſſerat, paruuli ruris fructibus, ac uoluptatibus contentus. Verum profecto beatæ uitæ finem Apollo non adumbratum, oraculi ſagacitate complexus eſt. Quocirca inſolenter fulgore fortunæ ſuæ glorianti reſpōdit, magis ſe probare ſecuritate ridens tuguriū: quàm triſtem curis et ſolicitudinibus aulam: paucas'q; glebas pauoris expertes, quàm piguiſſima Lydiæ arua metu referta: et unum aut alterum iugum boum facilis tutelæ, quàm exercitus, & arma, et equitatum, uoracibus impenſis oneroſum: et uſus neceſſarij horreolum nimis nulli appetendum, quàm theſauros omnium inſidijs, et cupiditatibus expoſitos. Ita Gyges dū adſtipulatorem uanæ opinionis deum habere concupiſcit: ubi nam ſolida, et ſincæra eſſet felicitas, didicit.

SAPIENTER DICTA AVT FACTA.

Caput. II.

Vnc id genus felicitatis explicabo, quod totum in habitu animi eſt · nec uotis petitur, ſed in pectoribus ſapientia præditis natum, dictis, factisq; prudentibus eniteſcit.

De Appio Claudio.

Appium Claudiũ crebro ſolitum dicere accepimus, negocium Populo Romano melius, quàm ocium committi · non quod ignoraret · quàm iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet · ſed quod animaduerteret præpotentia imperia, agitatione rerum, ad uirtutem capeſcendam excitari · nimia quiete in deſidiam reſolui · et ſanè negocium nomine horridũ ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit · blandæ appellationis quies plurimis uitijs reſperſit.

De Scipione Africano.

Scipio uero Africanus turpe eſſe aiebat in re militari dicere non putaram · uidelicet quia explorato, & excuſſo conſilio, quæ ferro aguntur, adminiſtrari oportere arbitrabatur ſumma ratione. Inemendabilis enim eſt error, qui uiolentiæ Martis committitur. Idem negabat aliter cum hoſte confligi debere · quàm aut ſi occaſio obueniſſet · aut neceſſitas incidiſſet · æque prudenter, nam et proſperã gerendæ rei facultatem omittere, maxima dementia eſt · et in anguſtias utiq; pugnandi compulſum abſtinere ſe prælio, peſtiferæ ignauiæ affert exitium, eorumq; qui iſta committunt alter beneficio fortunæ uti · alter iniuriæ neſcit reſiſtere.

ſatriſtitiæ · Cœlum contemplare · uix tamen ibi talem ſtatum reperies · quoniam quidem luctus, & dolores, deorum quoq; pectoribus, à maximis uatibus aſſignari uidemus · hunc autem uitæ actum eius conſentaneus finis excepit · nam · Q · Metellum ultimæ ſenectutis ſpatio defunctum, leniq́; genere mortis inter oſcula, complexusq́; cariſſimorum pignorum extinctum filij, et generi humeris ſuis, per urbem latum rogo impoſuerunt.

De Gyge.

Clara hæc felicitas · obſcurior illa · ſed diuino ſplendore præpoſita · cum · n · Gyges regno Lydiæ, armis, et diuitijs abundantiſſimo, inflatus animo Apollinem Pythium ſciſcitatum ueniſſet · an aliquis mortaliũ ſe eſſet felicior, deus ex abdito ſacrarij ſpecu, uoce miſſa Aglæum P ſophidium ei prætulit · Is erat Arcadum pauperrimus, ſed ætate iam ſenior, terminos agelli ſui nunq̃ exceſſerat, paruuli ruris fructibus, ac uoluptatibus contentus · Verum profectò beatæ uitæ finem Apollo non adumbratum, oraculi ſagacitate complexus eſt · Quocirca inſolenter fulgore fortunæ ſuæ glorianti reſpõdit, magis ſe probare ſecuritate ridens tuguriũ · quàm triſtem curis et ſolicitudinibus aulam · paucasq́; glebas pauoris expertes, quàm piguiſſima Lydiæ arua metu referta · et unum aut alterum iugum boum facilis tutelæ, quàm exercitus, & arma, et equitatum, uoracibus impenſis oneroſum · et uſus neceſſarij horreolum nimis nulli appetendum, quàm theſauros omnium inſidijs, et cupiditatibus expoſitos · Ita Gyges dũ adſtipulatorem uanæ opinionis deum habere concupiſcit · ubi nam ſolida, et ſincæra eſſet felicitas, didicit.

SAPIENTER DICTA AVT FACTA.

Caput. II.

Vnc id genus felicitatis explicabo, quod totum in habitu animi eſt· nec uotis petitur, ſed in pectoribus ſapientia præditis natum, dictis, factis'q; prudentibus eniteſcit.

De Appio Claudio.

Appium Claudiũ crebro ſolitum dicere accepimus, negocium Populo Romano melius, quàm ocium committi· non quod ignoraret· quàm iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet· ſed quod animaduerteret præpotentia imperia, agitatione rerum, ad uirtutem capeſcendam excitari· nimia quiete in deſidiam reſolui. et ſanè negocium nomine horridũ ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit· blandæ appellationis quies plurimus uitijs reſperſit.

De Scipione Africano.

Scipio uero Africanus turpe eſſe aiebat in re militari dicere non putaram· uideliсet quia explorato, & excuſſo conſilio, quæ ferro aguntur, adminiſtrari oportere arbitrabatur ſumma ratione. Inemendabilis enim eſt error, qui uiolentiæ Martis committitur. Idem negabat aliter cum hoſte confligi debere· quàm aut ſi occaſio obueniſſet· aut neceſſitas incidiſſet· æque prudenter, nam et proſperã gerendæ rei facultatem omittere, maxima dementia eſt· et in anguſtias utiq; pugnandi compulſum abſtinere ſe prælio, peſtiferæ ignauiæ affert exitium, eorumq; qui iſta committunt alter beneficio fortunæ uti· alter iniuriæ neſcit reſiſtere.

De·Q·Metello·

Quinti quoq; Metelli tum grauis, tum etiam alta in ſenatu ſententia· qui deuicta Carthagine neſcire ſe illa uictoria boni ne plus an mali Reipu· attuliſſet aſſeuerauit. quoniam ut pacem reſtituendo profuiſſet ita Annibalem ſubmouendo, non nihil nocuiſſet· eius·n· tranſitu in Italiam, dormientem Populi Ro· uirtutem excitatam, metui'q; debere, ne acri æmulo liberata, in eundem ſomnum reuolueretur· in æquo igitur malorum poſuit uri tecta, uaſtari agros, exhauriri ærarium, et priſci roboris hebetari neruos·

De Licinio Fimbria Conſulari·

Quid illud factum Licinij Fimbriæ conſularis q̃ ſapiẽs? A`·M·Luctatio Pinthia ſplendido equite Ro· iudex additus de ſponſione, quam is cum aduerſario, quod uir bonus eſſet fecerat· nũquam id iudicium pronunciatione ſua finire uoluit· ne aut probatum uirũ ſi contra eum iudicaſſet fama ſpoliaret· aut iuraret eum uirum bonum eſſe, cum ea res innumerabilibus laudibus contineatur· forenſibus hæc illa militaribus ſtipendijs prudentia exhibita eſt·

De Papyrio Curſore conſule·

Papyrius curſor Conſul cum Aquiloniam oppugnans prælium uellet committere· pullarius'q; non proſperatis auib· optimum ei auſpicium renuntiaſſet· de fallacia illius factus certior, ſibi quidem et exercitui bonum omen datum credidit, ac pugnam inijt· Cæterum [illegible]men lacem ante ipſam aciem conſtituit· ut haberent dij, cuius capite, ſi quid iræ conceperant· expirarent· directum eſt autem ſiue caſu, ſiue cœleſtis numinis proui

dentia, quod primum è contraria parte miſſum erat telum in ipſum Pullarij pectus· eumq́; exanimem proſtrauit. id ut cognouit Cóſul, fidente animo et inuaſit Aquiloniam· et cepit. Tam cito animaduertit· quo pacto iniuria imperatoris uindicari deberet· quemadmodum uiolata religio expianda foret· qua ratione uictoria apprehendi poſſet· egit, uirum ſeuerum, conſulē religioſum, imperatorem ſtrenuum, timoris modum, pœnæ genus, ſpei uiam, uno mentis impetu rapiendo. Nunc ad ſenatus acta tranſgrediar.

De Senatu.

Cum aduerſus Annibalem ſenatus Claudium Neronem et Liuium Salinatorem Conſules mitteret· eoſq́; ut uirtutibus pares, ita inimicitijs acerrime inter ſe diſſidentes uideret· ſummo ſtudio in gratiam reduxit ne propter priuatas diſſenſiones, Remp. parum utiliter adminiſtrarent. quia conſimili imperio ubi concordia non ineſt· maior aliena opera interpellādi, quàm ſua edendi cupiditas naſcitur. ubi uero pertinax intercedit odium· alter alteri, quàm uterq́; contrarijs caſtris certior hoſtis proficiſcitur. Eoſdem ſenatus cum ob nimis aſpere actam cenſuram à Cn. Bebio. TR. PL. pro roſtris agerentur rei cauſæ dictione decreto ſuo liberauit uacuum omnis iudicij metu eum honorem reddendo, qui exigere deberet rationem, non reddere. Par illa ſapientia ſenatus Tiberium Gracchum. TR. PL. agrariā legem promulgare auſum morte multauit. Idem ut ſecundum legem eius per triūuiros ager populo uiritim diuideretur· egregie cenſuit. Siquidem grauiſſimæ ſeditionis eodem tempore et autorem, et cauſam ſuſtulit. Quàm deinde ſe prudēter in rege Maſiniſſa geſſit? nā

cum promptiſſima, et fideliſſima eius opera aduerſus Carthaginienſes uſus eſſet· eumq; in dilatando regno auidiorem cerneret· legem ferri iuſſit· qua Maſiniſſæ ab imperio Populi Ro· ſolutam libertatem tribueret· quo facto tū optime meriti beneuolētiam retinuit· tum Mauritaniæ, & Numidiæ, cæterarūq; illius tractus gentium nunq̃ fida pace quieſcentem Feritatem, à uallis ſuis repulit· Tempus deficiet domeſtica narrantē· quoniam imperiū noſtrum non tam robore corporū, quàm animorum uigore, incrementum ac tutelam ſui comprehendit· maiori itaq; ex parte Romana prudentia in admiratione tacita reponatur· alienigeniſq; huius generis exemplis detur aditus·

Externa De Socrate Philoſopho·

Socrates humanæ ſapientiæ quaſi quoddam terreſtre oraculū, nihil ultra petendum a dijs immortalibus arbitrabatur· quàm ut bona tribuerent· quia ij demum ſcirent· quid unicuiq; eſſet utile· nos autem plerunq; id uotis expetere· quod non impetraſſe melius foret· Etenim denſiſſimis tenebris inuoluta mortalium mens, in quàm late patentem errorem cæcas precationes tuas ſpargis? diuitias appetis? quæ multis exitio fuerunt? honores concupiſcis? qui complures peſſundederunt? regna tecum ipſa uoluis· quorum exitus ſæpenumero miſerabiles cernuntur? ſplendidis coniugijs inijcis manus· at hæc ut aliquando illuſtrant· ita nonnunq̃ funditus domos euertunt· deſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis quaſi feliciſſimis rebus inhiare· teq; totum cæleſtium arbitrio permitte· quia qui tribuere bona ex facili ſolent· etiam eligere aptiſſima poſſunt·

Idem expedita et compendiaria uia eos ad gloriã peruenire dicebat · qui id agerent · ut quales uideri uellẽt · tales etiam eſſent · qua quidem prædicatione aperte monebat · ut homines ipſam potius uirtutem haurirent · quàm umbram eius conſectarentur. Idem ab aduleſcẽtulo quodam conſultus utrum uxorem duceret · an ſe omnino matrimonio abſtineret · Reſpondit, utrum horum feciſſet acturum pœnitentiam · hinc te inquit ſolitudo, hinc orbitas, hinc generis interitus, hinc hæres alienus excipiet · illinc perpetua ſolicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affinium graue ſupercilium, garrula ſocrus ligua, ſubſeſſor alieni matrimonij. incertus liberorum euentus, non paſſus eſt iuuenem in contextu rerum aſperarum, quaſi lætæ materiæ facere delectum. Idem cum athenienſium ſcelerata dementia triſtem de capite eius ſententiam tuliſſet · fortiq; animo, et conſtanti uultu potionem ueneni è manu carnificis accepiſſet · admoto iam labris poculo, uxori Xãthippæ inter fletum, et lamentationem uociferanti innocentem eum perimi · quid ergo inquit, nocenti mihi mori ſatius eſſe duxiſti? O immenſam illam ſapientiã, quæ ne ipſo quidem uitæ exceſſu obliuiſci ſui potuit ·

De Solone.

Age q̃ prudenter Solon neminem dum adhuc uiueret beatum dici debere arbitrabatur · quod ad ultimum uſq; fati diem ancipiti fortunæ ſubiecti eſſemus · felicitatis igitur humanæ appellationem Rogus conſumat · qui ſe incurſu malorum obijcit · Idem cum ex amicis quendã grauiter mœrentem uideret · in arcem perduxit · hortatusq; eſt, ut per omnes ſubiectorum ædificiorum partes

oculos circunferret · quod ut factum animaduertit · co gita nunc tecum inquit · q̃ multi luctus ſub his tectis et olim fuerint · hodie que uerſentur · inſequentibus'q; ſe culis ſint habituri · ac mitte mortalium incommoda tanq̃ propria deflere · qua conſolatione demonſtrauit urbes eſſe humanarum cladium conſepta miſeranda · Idem aiebat ſi in unum locum cuncti mala ſua contu= liſſent · futurum, ut propria deportare domum · q̃ ex omni miſeriarum aceruo portionem ſuam ferre mal= lent · quo colligebat non oportere nos quæ fortuito pati amur · præcipuæ, & intolerabilis amaritudinis iudi= care.

De Bia prienenſi·

Bias autem cum patriam eius Prienen hoſtes inuaſiſſent · omnibus, quos modo ſæuitia belli incolumes abire paſ= ſa fuerat · pretioſarum rerum pondere onuſtis fugiē= tibus · interrogatus quid ita nihil ex bonis ſuis ſecū fer ret · Ego (inquit) uero bona mea mecū porto · pectore. illa geſtabat, nō humeris, non oculis uiſenda · ſed æſti māda aio · quæ domicilio mētis incluſa, nec mortaliū, nec deorum manibus labefactari queunt · et ut manen tibus præſto ſunt · ita fugientes non deſerunt ·

De Platone Philoſopho·

Iam Platonis uerbis abſtricta ſed ſenſu præualens ſen= tentia, qui tum demum beatum terrarum orbem futu= rum prædicauit · cum aut ſapientes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent.

De Quodam rege·

Rex etiam ille ſubtilis iudicij · quem ferunt traditum ſibi diadema priusq̃ capiti imponeret · retentum diu cō ſyderaſſe · ac dixiſſe · O nobilem magis quàm fælicem pannum · quem ſiquis penitus cognoſcat quam multis

ſolicitudinibus, et periculis, et miſerijs ſit refertus· ne humi quidem iacentem tollere uellet·

De Xenocrate Philoſopho·

Quid Xenocratis Reſpōſum quàm laudabile? cum maledico ſermoni quorundam ſummo ſilentio intereſſet· uno ex his quærente cur ſolus linguam ſuam cohiberet· quia dixiſſe me, inquit, aliquando pœnituit· tacuiſſe nunquam·

De Ariſtophane·

Ariſtophanis quoq; altioris eſt prudentiæ præceptū· qui in comœdia introduxit remiſſum ab inferis atthenienſem Periclem, uaticinantem non oportere in urbe nutriri leonem· ſin autem ſit alitus, obſequi ei conuenire. monet enim ut præcipuæ nobilitatis, et concitati ingenij iuuenes refrenentur· nimio uero fauore, ac profuſa indulgentia paſti, quominus potentiam obtineant· ne impediantur quod ſtultum, et inutile ſit eas obtrectare uires· quas ipſe foueris·

De Thalete Philoſopho·

Mirifice etiam Thales, nam interrogatus an facta hominum deos fallerent nec cogitata inquit, ut non ſolum manus, ſed etiam mentes puras habere uellemus· cum ſecretis cogitationibus noſtris cœleſte numen adeſſe credidiſſemus·

De Themiſtocle·

Ac ne quod ſequitur quidem minus ſapiens· unicæ filiæ pater Themiſtoclem conſulebat· utrum eam pauperi, ſed ornato, an locupleti, ſed parum probato collocaret? cui is malo (inquit) uirum pecunia, quam pecuniam uiro indigentem· quo dicto ſtultum monuit, ut generum potius, quàm diuitias generi legeret·

De Rege Philippo patre Alexandri·

Age Philippi quàm probabilis epiſtola· in qua Alexandrum quorundam macedonum beneuolentiã largitione ad ſe attrahere conatum ſic icrepuit· quæ te fili ratio in hanc tam uanam ſpem induxit· ut eos fideles tibi futuros exiſtimares· quos pecunia ad amorem tui cõpuliſſes? à charitate iſtud præſtatur· At uero ante Philippus maiore ex parte mercator Græciæ, quàm uictor.

De Ariſtotele philoſopho·

Ariſtoteles autem Caliſthenem auditorem ſuum ad Alexandrum mittens monuit· ut cum eo aut quàrariſſime, aut q̃iucundiſſine loqueretur· quo ·ſ· apud regias aures uel ſilentio tutior, uel ſermone eſſet acceptior· at ille dum Alexandrum macedonẽ perſica ſalutatione gaudentem obiurgat· et ad macedonicos mores inuitum reuocare beneuole perſeuerat· ſpiritu carere iuſſus, ſeram neglecti ſalubris conſilij pœnitentiam egit· Idem Ariſtoteles de ſemetipſo in neutram partem loqui de-
» bere prædicabat· quoniam laudare ſe, uani, uitupera-
» re ſtulti eſſet· Eiuſdem eſt utiliſſimum præceptum· ut uoluptates abeuntes conſyderemus· quas quidem ſic oſtendendo minuit· feſſas ·n· pœnitentiæq; plenas animis noſtris ſubiecit· quo minus cupide repetantur·

De Anaxagora philoſopho·

Nec parum prudenter Anaxagóras interroganti cuidam quis nam eſſet beatus, nemo (inquit) ex his quos tu felices exiſtimas· ſed eum in eo numero reperies, qui à te
» ex miſerijs conſtare creditur· non erit ille diuitijs, &
» honoribus abundans· ſed aut exigui ruris, aut nõ am
» bitioſæ doctrinæ, fidelis, ac pertinax cultor, in ſeceſ-
» ſu, quàm in fronte beatior·

De Demade·

Demadis

Demadis quoq; dictum ſapiens. nolentibus enim Atheníenſibus diuinos honores Alexandro decernere: ui-dete) inquit) ne dum cœlum cuſtoditis. terrã amittatis.

De Anacharſi.

Quàm porro ſubtiliter Anacharſis leges aranearum telis comparabat: nam ut illis infirmiora animalia retineri ualentiora tranſmitti: ita his humiles, et pauperes conſtringi: diuites, et præpotentes non alligari.

De Ageſilao.

Nihil etiam Ageſilai facti ſapientius: ſiquidem cum aduerſus Rempu. lacedæmoniorum conſpirationem ortam noctu comperiſſet: leges Lycurgi continuo abrogauit: quæ de indẽnatis ſupplicium ſumi uetabant. comprehenſis autem, et interfectis ſontibus, eaſdem e ueſtigio reſtituit: atq; utrunq; ſimul prouidit: ne ſalutaris animaduerſio uel iniuſta eſſet: uel iure impediretur. itaq; ut ſemper eſſe poſſent: aliquando nõ fuerunt.

De Hannone.

Sed neſcio an Hannonis excellentiſſimæ prudentiæ conſiliũ: Magone enim cãnenſis pugnæ exitum ſenatui pœnorum nunciante: inq; tanti ſucceſſus fidem anulos aureos trium modiorum menſuram explentes fundente: qui interfectis noſtris ciuibus detracti erant: quæſiuit an aliquis ſociorum poſt tantam cladem à romanis defeciſſet? atq; ut audiuit neminem ad Annibalem tranſiſſe: ſuaſit, ut protinus legati Romam, per quos de pace ageretur: mitterentur. cuius ſi ſententia ualuiſſet: neq; ſecundo punico bello deuicta Carthago, neq; tertio deleta foret.

De Herennio Pontio Samnite.

Ne Samnites quidem paruas pœnas conſimilis erroris pe

penderunt· q Herennij pontij ſalutare conſilium neglexerunt qui autoritate, et prudentia cæteros præſtans, ab exercitu, et duce eius filio ſuo conſultus, quidnam fieri de legionibus Romanis apud furcas caudinas incluſis deberet inuiolatas dimittendas reſpõdit. poſtero die eadem de re interrogatus, deleri eas oportere dixit· ut aut maximo beneficio gratia hoſtium emeretur· aut grauiſſima iactura uires confringerentur. ſed improuida temeritas uictorum, dum utranq; partem ſpernit utilitatis ſub iugum miſſas in perniciem ſuam accendit. multis et magnis ſapientiæ exemplis paruulum adijciam.

De Cretenſibus.

Cretenſes cũ acerbiſſima execratione aduerſus eos, quos uehementer oderunt· uti uolunt· ut mala conſuetudine delectentur· optant. modeſto'q; uoti genere efficaciſſimum ultionis euentum reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiſcere· et in eo perſeueranter morari· exitio ea dulcedo uicina eſt.

VAFRE DICTA AVT FACTA· Caput· III.

St aliud factorum, dictorum'q; genus à ſapientia proximo deflexu, ad Vafre nomẽ progreſſum· quod niſi fallacia uires aſſumpſerit· fidem propoſiti non inuenit laudem'q; occulto magis tramite, quàm aperta uia petit.

De Quodam Antiſtite Romano.

Seruio Tullo regnante cuidam patrifamiliæ in agro ſabino præcipuæ magnitudinis, et eximiæ formæ uacca

nata eſt · quam oraculorum certiſſimi autores in hoc à dijs immortalibus editam reſponderunt ut quiſquis eam Auentinenſi Dianæ immolaſſet · eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret · lætus eo dominus bouē cum ſumma feſtinatione Romā actā mactandam in Auentino ante aram Dianæ conſtituit, ſacrificio ſabinis regimen humani generis daturus · de qua re antiſtes templi certior factus, religionē hoſpiti intulit · ne prius uictimam cæderet q̄ proxima ſe aqua abluiſſet · eoq́; alueum tyberis petente, uaccam ipſe immolauit · et urbem noſtram tot ciuitatum, tot gentium dominam, pio ſacrificij furto reddidit.

De Iunio Bruto.

Quo in genere acuminis in primis Iunius Brutus referendus · nam cum à Rege Tarquinio auunculo ſuo omnem nobilitatis indolē excerpi: interq́; cæteros etiā fratrem ſuum, ꝙ uegetioris ingenij erat interfectum animaduerteret · obtuſi ſe cordis eſſe ſimulauit · eaq́; fallacia maximas uirtutes ſuas texit · profectus etiam Delphos cum Tarquinij filijs, quos is ád Apollinem pythium muneribus, ſacrificijsq́; honorandum miſerat · aurum deo, nomine doni clam cauato baculo incluſum tulit · quia timebat ne ſibi cœleſte numen aperta liberalitate uenerari tutum non eſſet · peractis deinde mandatis patris, Apollinem iuuenes conſuluerunt · quis nam ex ipſis Romæ regnaturus uideretur · At is penès eum ſummam urbis noſtræ poteſtatem futuram reſpondit · qui ante omnes matri oſculum dediſſet · Tunc Brutus perinde atq́; caſu prolapſus de induſtria ſe abiecit · terramq́; communem omnium matrem exiſtimans, oſcu=

latus eſt· quod tam uafre telluri impreſſum oſculum, urbi libertatem, Bruto primum in faſtis locum tribuit·

De Scipione ſuperiore·

Scipio quoq; ſuperior præſidium calliditatis amplexus eſt· Ex Sicilia·n· petens Africam cum ex fortiſſimis peditibus Romanis trecentorum equitum numerum implere uellet· neq; tam ſubito poſſet eos inſtruere, quod temporis anguſtiæ negabant· ſagacitate conſilij aſſecutus eſt· nanq; ex his iuuenibus quos ſecum ex tota Sicilia nobiliſſimos, et ditiſſimos, ſed inermes habebat· ad ſe uocatos trecentos ſpecioſa arma, et electos equos, q̃ celerrime expedire iuſſit· uelut eos continuo ſecum ad oppugnandam Carthaginem aduecturus· qui cum imperio ut celeriter, ita longinqui et periculoſi belli reſpectu ſolicitis animis paruiſſent· remittere ſeſe Scipio illam expeditionem, ſi arma et equos militibus ſuis tradere uoluiſſent· edixit. rapuit conditionem imbellis, ac timida iuuentus· inſtrumentoq; ſuo cupide noſtris ceſſit· Ergo calliditas ducis prouidit· ut ſiquod protinus imperaretur graue prius, deinde remiſſo militiæ metu, maximum beneficium fieret· quod ſequitur narrandum quoq; eſt·

De·Q·Fabio Labeone·

Quintus Fabius Labeo arbiter á ſenatu finium conſtituendorũ inter Nolanos, et Neapolitanos datus· cum in rem præſentem ueniſſet· utroſq; ſeparatim monuit· ut omiſſa cupiditate, regredi controuerſia, q̃ progredi mallent· id'q; cum utraq; pars autoritate uiri mota feciſſet· aliquantum uacui in medio agri relictum eſt· cõſtitutis deinde finibus ut ipſi terminauerant· quicquid reliqui ſoli fuit· Populo Romano adiudicauit· Cæte-

Laudat hadrian' a ſpartiano qd egro bis u ter in die uiſitaret ac ſolatijs refoueret:

rum et ſic circumuenti Nolani ac Neapolitani queri nihil potuerũt· ſecundum ipſorum demonſtrationem dicta ſententia, improbo tamen præſtigiorum genere, nouum ciuitati noſtræ uectigal acceſſit· Eundem ferunt cum à rege Antiocho, quem bello ſuperauerat· ex fœdere icto, dimidiam partem nauium accipere deberet· medias omnes ſecuiſſe· ut eum tota claſſe priuaret·

De Marco Antonio·

Nam·M· Antonio remittendum conuitium eſt· qui idcirco ſe aiebat nullam orationem ſcripſiſſe· ut ſi quid ſuperiore iudicio actum, ei quem poſtea defenſurus eſſet, nociturum foret· nõ dictum à ſe affirmare poſſet· qui facti uix prudentis, tolerabilem cauſam habuit· pro periclitantium enim capite, non ſolum eloquentia ſua uti· ſed etiam uerecundia abuti erat paratus·

De Sertorio·

Sertorius uero corporis robore, atq; animi conſilio parẽ naturæ indulgentiam expertus· proſcriptione Syllana dux Luſitanorum fieri coactus· cum eos oratione flectere non poſſet· ne cum Romanis uniuerſa acie confligere uellent· Vafro conſilio ad ſuam ſententiam perduxit· duos enim in conſpectu eorum conſtituit equos: alterum ualidiſſimum, alterum infirmiſſimum· ac deinde ualidi caudam ab imbecillo ſene paulatim carpi, infirmi à iuuene eximiarum uirium uniuerſam conuelli iuſſit· obtemperatum imperio eſt· Sed dum aduleſcentis dextera irrito ſe labore fatigat· ſenio confecta manus miniſterium executa eſt· tunc barbaræ concioni quorſum ea res tenderet cognoſcere cupienti, ſubiecit· equi caudæ conſimilem eſſe noſtrum exercitum· cuius

partes aliquis aggrediens opprimere poſſit · uniuerſum conatus proſternere, celerius tradiderit uictoriam, quàm occupauerit · Ita gens barbara et aſpera, et regi difficilis, in exitium ſuum ruens, quam utilitatem auribus reſpuerat, oculis peruidit ·

De Fabio maximo.

Fabius autem maximus cuius non dimicare, uincere fuit · cum præcipuæ fortitudinis Nolanum peditē dubiæ fide ſuſpectum, et ſtrenuæ operæ Lucanum equitem amore ſcorti deperditum in caſtris haberet · ut utroq; potius bono milite uteretur · quàm in utrunq; animaduerteret · alteri ſuſpicionem ſuam diſſimulauit · in alterum diſciplinam paululum à recto tenore deflexit · namq; illum plene pro tribunali laudando, omniq; genere honoris proſequendo, animum ſuum à pœnis ad romanos coegit reuocare · et hunc clam meretricem redimere paſſus, paratiſſimum pro nobis excurſorē reddidit ·

De Marco Voluſio Aedile.

Veniam nunc ad eos quibus ſalus, aſtutia quæſita eſt. M. Voluſius ædilis plebis proſcriptus aſſumpto Iſiaci habitu, per itinera uiaſq; publicas ſtipem petens quiſnā re uera eſſet · occurrentes dignoſcere paſſus nō eſt · eoq; fallaciæ genere tectus in · M · Bruti caſtra peruenit · Quid illa neceſſitate miſerius ? quæ magiſtratum Populi Ro · abiecto honoris pretextu, alienigenæ religionis obſcuratum inſignibus, per urbem iuſſit incedere · omnes autem hi ſuæ uitæ, aut illi alienæ mortis cupidi, qui talia uel ipſi ſuſtinuerunt · uel alios perpeti coegerunt.

De Saturnino Vetulione.

Aliquāto ſpecioſius ſententijs Saturnini Vetulionis in eo=

precem lachrimis, et precibus assiduis ab exilio revocavit
Dein Antonin' quem hadrian' imperator adoptavit
appellat' e Pius qd socerum fessum etate manu sua
levarit: ut qd senatores multos hadriano sevienti
subduxisset alij qd ipsi hadriano mag's hono
res post mortem detulisset:

dem genere caſus, ultimæ ſortis auxilium· Qui cum à triumuiris inter proſcriptos nomen ſuum propoſitū audiſſet· continuo præturæ inſignia inuaſit· præcedentibusq; in modum lictorum, et apparitorum publicorum ſeruis ſubornatis, uehicula comprehendit· hoſpitia occupauit· obuios ſummouit· ac tam audaci uſurpatione imperij, i maxima luce denſiſſimas hoſtilibus oculis tenebras effudit. Idem ut Puteolos uenit· perinde ut publicum miniſterium agens, ſumma cum licentia correptis nauibus in Siciliam, certiſſimum tunc proſcriptorum profugium penetrauit· his uno adiecto leuioris notæ exemplo, ad externa reuertar.

De amore cuiuſdam Patris in filium.

Amantiſſimus quidam filij cum eum inconceſſis ac periculoſis facibus accenſum ab inſania cupiditate pater inhibere uellet· ſalubri conſilio patriam indulgentiam temperauit· petijt enim ut priuſquam ad eam, quam diligebat, iret· uulgari, ac permiſſa uenere uteretur· cuius precibus obſecutus adoleſcens infelicis animi impetum ſacietate licentis concubitus reſolutum, ad id quod non licebat tardiorem, pigrioremq; afferens paulatim depoſuit.

De Quodam Aſinario.

Cum Alexāder macedonum Rex ſorte monitus, ut eum qui ſibi porta egreſſo primus occurriſſet· interfici iuberet· Aſinarium forte ſibi obuiam factum, ad mortem arripi imperauit· eoq; quærente quidnam ſe immerētem capitali ſupplicio, innocentemq; addiceret· cum ad excuſandum factum ſuum oraculi præceptum retu=

liſſet: aſinarius ſi ita eſt (inquit) rex alium ſors huic morti deſtinauit: nam Aſellus, quē ego ante me agebā prior tibi occurrit. delectatus Alexander et illius tam callido dicto, et quod ab errore ipſe reuocatus erat oc=caſionem in aliquanto uiliore animali expiandæ religionis rapuit. ſumma in hoc cum calliditate māſuetudo. ſumma quoq; in alterius regis equiſone calliditas.

De Dario Rege.

Sordida Magorū dominatione Perſide oppreſſa, Darius Rex adiutoribus eiuſdem dignitatis aſſumptis pactum cum præclari operis cōſortibus fecit ut equis inſidētes Solis ortu, curſum in quendā locū dirigerēt is'q; regno potiretur cuius equus in eo primus hinniſſet. cæterum maximæ mercedis competitoribus fortunæ beneficiū expectantibus ſolus acumine Equiſonis ſui Ebaris pro=ſperum exoptatæ rei effectū aſſecutus eſt. qui in equæ genitalem partem demiſſam manum, cum ad eum lo=cum uentum eſſet naribus equi admouit quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit auditoq; eo, ſex reliqui ſummæ poteſtatis continuo equis delapſi, candidati (ut eſt mos perſarum) humi proſtratis corporibus Darium regem ſalutauerunt. quantum imperium, q̄ paruo interceptum eſt uaframento.

De Bia Prienenſi.

Bias autem cuius ſapientia diuturnior inter homines eſt q̄ patria Priene fuit (Si quidem hic etiam nūc ſpirat. illius perinde atq; extinctæ ueſtigia tantūmodo extāt) ita aiebat oportere homines in uſu amicitiæ uerſari ut meminiſſent eam ad grauiſſimas inimicitias poſſe con=uerti. quod quidem præceptum prima ſpecie nimis fortaſſe callidū uideatur inimicūq; ſimplicitati, qua præ=

cipue familiaritas gaudet · ſed ſi altioribus animis cogitatio demiſſa fuerit · perquam utile reperietur ·

De Anaximene præceptore Alexandri ·

Lampſacenæ uero urbis ſalus unius uaframenti beneficio conſtitit · nam cum ad excidium eius ſummo ſtudio Alexander ferretur · progreſſum'q; extra mœnia Anaximenem præceptorem ſuum uidiſſet · quia manifeſtū erat futurum, ut preces ſuas iræ eius opponeret · non facturum ſe quod petiſſet iurauit · tunc Anaximenes peto (inquit) ut Lampaſcum diruas · hæc uelocitas ſagacitatis oppidum uetuſta nobilitate inclytum, exitio cui deſtinatum erat · ſubtraxit ·

De Demoſthene ·

Demoſthenis quoq; aſtutia mirificæ cuidam ancillæ ſuccurſum eſt · quæ pecuniam depoſiti nomine à duobus hoſpitibus acceperat, ea conditione ut illam ſimul utriſq; redderet · quorum alter interiecto tempore tanquã mortuo ſocio ſquallore obſitus, deceptæ omnes nummos abſtulit · ſuperuenit deinde alter, et depoſitum petere cœpit · hærebat miſera in maxima pariter et pecuniæ, et defenſionis penuria · Iam'q; de laqueo et ſuſpendio cogitabat · ſed opportune Demoſthenes ei patronus affuit · qui ut in aduocationem uenit mulier inquit) parata eſt depoſiti ſe fidem ſoluere · ſed niſi ſocium adduxeris id facere non poteſt · quoniam ut ipſe uociferaris hæc dicta eſt lex ne pecunia alteri ſine altero numeretur ·

De quodam uiro Athenienſi ·

Ac ne illud quidem parum prudenter · quidam Athenis uniuerſo populo inuiſus, cauſam apud eum capitali crimine dicturus, maximum honorem ſubito petere cœpit · non quod ſperaret ſe illum conſequi poſſe · ſed ut

haberent homines: ubi procurſum iræ, qui acerrimus eſſe ſolet effunderent. neq; eum tam callidi conſilij ratio fefellit. comitijs. n. clamore infeſto, et crebris totius concionis ſibilis uexatus. nota etiam denegati honoris perſtrictus, eiuſdem plebis paulopoſt in diſcrimine uitæ clementiſſima ſuffragia expertus eſt. Quod ſi adhuc ei ultionem ſitienti capitis ſui periculum obieciſſet nullam partem defenſionis odio obſeratæ aures reciperent. huic uaframento conſimilis illa calliditas.

De Annibale.

Annibal a Duillio Conſule nauali prælio uictus, timensq; claſſis amiſſæ pœnas dare, offenſam aſtutia mire auertit. nã ex illa infelici pugna prius q̃ cladis nũtius domum perueniret quendam ex amicis compoſitum, et ornatum, Carthaginem miſit. qui poſtquam ciuitatis eius curiam intrauit, conſulit inquit uos Annibal cum dux Romanorũ magnas ſecum maritimas trahens copias aduenerit: an cum eo cõfligere debeat. acclamauit uniuerſus ſenatus nõ eſſe dubium quin oporteret. tum ille conflixit (inquit) et ſuperatus eſt. Ita liberum his non reliquit id factum damnare quod ipſi fieri debuiſſe iudicauerant.

De Annibale.

Idem Annibal Fabium Maximum inuictam armorũ ſuorum uim ſaluberrimis cunctationibus pugnæ ludificantem: ut aliqua ſuſpicione trahendi belli reſpergeret totius Italiæ agros ferro, atq; igni uaſtando, unius eius fundum immunem ab hoc iniuriæ genere reliquit. profeciſſet aliquid tanti beneficij inſidioſa adumbratio eius niſi Romanæ urbi, et Fabij pietas, et Annibalis uafri mores fuiſſent notiſſimi.

·IIII· De Tuſculanis·

T uſculanis etiam acumine conſilij incolumitas parta eſt· cum enim crebris rebellationibus meruiſſent ut eorum urbē funditus Romani euertere uellent· atq; ad id exequendum Furius Camillus, Maximus dux, ualidiſſimo inſtructus exercitu ueniſſet· uniuerſi ei togati obuiā proceſſerunt commeatuſq; & cætera pacis munia benigniſſime præſtiterunt· armatum etiam intrare mœnia paſſi ſunt· nec uultu, nec habitu mutato· qua conſtantia tranquillitatis non ſolum ad amicitiæ noſtræ ius· ſed etiam ad communionem ciuitatis uſq; penetrauerunt· Sagaci Hercule uſi ſimplicitate, quoniā apertius eſſe intellexerant, metum officijs diſſimulare· q̄ armis protegere·

De Tullo Duce Volſcorum·

A t Volſcorum ducis Tulli execrabile conſilium· qui ad bellum inferēdum Romanis Maxima cupiditate accenſus, cum aliquot aduerſis prælijs contuſos animos ſuorum, et ob id paci proniores animaduerteret· inſidioſa ratione quò uolebat compulit· nam cum ſpectandorū ludorum gratia magna Volſcorū multitudo Romā cōueniſſet Conſulibus dixit· uehemēter ſe timere nequid hoſtile ſubito molirētur· monuitq;, ut eſſent cautiores· et protinus ipſe urbe egreſſus eſt· Quam rem Conſules ad ſenatum retulerunt· qui tametſi nulla ſuſpicio ſuberat· autoritate tamen Tulli commotus· ut ante noctem Volſci abirent· decreuit· qua contumelia irritati, facile impelli potuerunt ad rebellandum· ita mendacium uerſuti ducis, ſimulatione beneuolentiæ inuolutum· duos ſimul populos fefellit· Romanum ut inſontes notaret· Volſcum ut deceptis iraſceretur·

STRATEGEMATA. Caput. IIII.

ILla uero calliditatis egregia, et ab omni reprehenſione procul remota. cuius opera quia appellatione noſtra uix apte exprimi poſſunt: græca pronuntiatione Strategemata dicuntur.

De Tullo Hoſtilio.

Omnibus militaribus copijs Tullo Hoſtilio Fidenas aggreſſo quæ ſurgentis imperij noſtri incunabula crebris rebellationibus torpere paſſæ nõ ſunt: finitimisq; trophæis, ac triumphis alitam uirtutem eius, ſpes ſuas promouere ulterius docuerunt: Metius Suffetius dux Albanorum, dubiam, et ſuſpectam ſemper ſocietatis ſuæ fidem repẽte in ipſa acie detexit. detecto. n. Romani exercitus latere, in proximo colle conſedit, pro adiutore ſpeculator pugnæ futurus: ut aut uictis inſultaret: aut uictores feſſos aggrederetur. non erat dubiũ quin ea res militum noſtrorum animos debilitatura eſſet: cũ eodem tempore et hoſtes confligere: et auxilia deficere cerneret. Itaq; ne id fieret: Tullus prouidit. concitato enim equo, pugnantium globos præcurrit. prædicans ſuo iuſſu ſeceſſiſſe Metium: eumq;, cum ipſe ſignum diſſet: inuaſurum fidenatium terga. quo imperatoriæ artis conſilio, metum fiducia mutauit. proq; trepidatione, alacritate ſuorum pectora repleuit.

De Sexto Tarquinio.

At ne continuo à noſtris regibus recedamus. Sextus Tarquinius Tarquinij filius indigne ferens quod patris uiribus expugnari Gabij nequirent: ualentiorem armis excogitauit rationem: qua interceptum id oppidum

Romano imperio adijceret. Subito nanq; ſed ad Gabios contulit tanq̃ parentis ſæuitiam, et uerbera quæ uoluntate ſua perpeſſus erat fugiens. ac paulatim uniuſcuiuſq; fictis, et compoſitis blandicijs alliciendo beneuolẽtiam ut apud omnes plurimum poſſet conſecutus familiarem ſuum ad patrem miſit indicaturum, quẽadmodum cuncta in ſua manu haberet et quæſiturũ quidnam fieri uellet iuuenili calliditati ſenilis aſtutia reſpondit. Siquidem re eximia delectatus Tarquinius, fidei autem nuntij parum credens, nihil reſpõdit. ſed ducto eo in Ortum, maxima, et altiſſima papauerũ capita baculo decuſſit. cognito adoleſcens ſilentio patris, ſimul ac facto cauſam altius argumenti peruidit. nec ignorauit præcipi ſibi ut excellentiſſimum quẽq; gabinorum, aut exilio ſummoueret. aut morte conſumeret. ergo ſpoliatam bonis propugnatoribus ciuitatem tantum non uinctis manibus ei tradidit.

De Romanis.

Illud quoq; à maioribus, et conſilio prudenter, et exitu feliciter prouiſum. cum enim urbe capta Galli capitolium obſiderent ſolam'q; potiendi eius ſpem in fame eorum repoſitam animaduerterẽt perquam callido genere conſilij Romani uſi, unico perſeuerantiæ irritamento uictores ſpoliauerunt. panes enim iacere compluribus ex locis cœperunt, Quo ſpectaculo obſtupefacti, infinitam'q; frumenti abundantiam noſtris ſupereſſe credentes ad pactionem omittendæ obſidionis compulerũt. Miſertus eſt tunc profecto Iupiter Romanæ uirtutis, præſidium ab aſtutia mutuantis. cum ſumma alimentorum inopia proijci præſidia inopiæ cerneret. ig

tur ut uafro, ita periculoſo conſilio ſalutarem exitum dedit. Idem Iupiter poſtea præſtantiſſimorum ducū noſtrorum ſagacibus conſilijs propitius aſpirauit, nam cum alterum Italiæ latus Annibal laceraret· alterum inuaſiſſet Aſdrubal· ne duorum fratrum iūctæ copiæ ītolerabili onere feſſas ſimul res noſtras urgerent· hinc Claudij Neronis uegetum conſiliū· Illinc Liuij Salinatoris inclyta prouidentia effecit. Nero enim compreſſo à ſe in lucanis Annibale, præſentiam ſuam quoniam ita ratio belli deſyderabat· mētitus hoſti, ad opem ferēdam collegæ per longum iter celeritate mira tetendit. Salinator in Vmbria apud Metaurum flumen proximo die dimicaturus ſumma cum diſſimulatione Neronem caſtris noctu recepit. tribunos enim à tribunis, cēturiones à centurionibus, equites ab equitibus, pedites à peditibus excipi iuſſit. ac ſine ulla tumultuatione, ſolo uix unum exercitum capiente, alterum inſeruit. quo euenit ne Aſdrubal cum duobus ſe Cōſulibus præliaturum prius ſciret· quàm utriuſq; uirtute proſterneretur. Ita illa toto terrarum orbe infamis punica calliditas, Romana eluſa prudentia, Annibalem Neroni, Aſdrubalem Salinatori decipiendum tradidit.

De Quinto Metello Conſule.

Memorabilis etiam conſilij. Q. Metellus, qui cum procōſul bellum in Hiſpania aduerſus celtiberos gereret· urbemq; Contrebiam caput eius gentis uiribus expugnare non poſſet· intra pectus ſuum multum, ac diu conſilijs agitatis, uiam repperit· qua propoſitū ad exitum perduceret. itinera magno impetu ingrediebatur. deinde alias atq; alias regiones petebat. hos obſidebat

montes · paulopoſt ad illos transgrediebatur · cum interim tam ſuis omnibus, quàm ipſis hoſtibus ignota erat cauſa inopinatæ eius, ac ſubitæ fluctuationis · interrogatus quoq; à quodam amiciſſimo ſibi, quid ita ſparſum et incertum militiæ genus ſequeretur · abſiſte inquit iſtud quærere · nam ſi huius conſilij mei interiorē tunicam conſciam eſſe ſenſero continuo eam cremari iubebo · Quorſum igitur ea diſſimulatio erupit? aut quē finem habuit? poſtq̄ uero et exercitum ſuū ignorantia, & totam Celtiberiam errore implicauit · cum aliò curſum direxiſſet · ſubito ad Contrebiam reflexit : eamq; inopinatam, et attonitam oppreſſit · ergo niſi mētem ſuam dolos ſcrutari coegiſſet · ad ultimam ei ſenectutem apud mœnia Contrebiæ armato ſedendum foret ·

Externa · De Agathocle rege Syracuſarum ·

Agathocles autem Syracuſarum rex audacter callidus · cum enim urbem eius maiore ex parte Carthaginienſes occupaſſent · exercitum ſuum in Africam traiecit · ut metum, metu, uim, ui diſcuteret · neq; ſine effectu · nam repentino eius aduentu perculſi pœni, libenter incolumitatem ſuam ſalute hoſtiū redemerunt · pactiq; ſunt, ut eodē tēpore et Africa Siculis, et Sicilia punicis armis liberaretur. Agathocles aūt Syracuſarū mœnia ſi tueri perſeueraſſet · illa belli malis urgerentur · bona pacis fruenda, ſecuræ Carthagini reliquiſſet · nunc inferendo quæ patiebatur · dum alienas potius laceſſit opes · q̄ ſuas tuetur · quo æquiore animo regnum deſeruit · eo totius recepit ·

De Annibale ·

Quid Annibal cannenſem Populi Romani aciem ſpeculatus nōn ne prius quàm ad dimicandū deſcenderet ·

compluribus aſtutiæ complicatum laqueis, ad tam miſerabilem perduxit exitum? ante omnia enim prouidit ut et ſolem, et puluerem qui ibi uento multus excitari ſolet aduerſum haberet deinde partem copiarum ſuarum, inter ipſum prælij tempus de induſtria fugere iuſſit quam cum à reliquo exercitu abruptam legio Romana ſequeretur, trucidandã eã ab ijs, quos in inſidijs collocauerat curauit. Poſtremo quadringentos equites ſubornauit qui ſimulata tranſitione petierunt Cõſulem à quo iuſſi more tranſfugarum depoſitis armis in ultimam pugnæ partem ſecedere diſtrictis gladijs, quos inter tunicas, & loricas abdiderant poplites pugnantium Romanorum cæderũt. hæc fuit punica fortitudo, dolis, et inſidijs, et fallacia inſtructa. quæ nunc certiſſima circumuentæ uirtutis noſtræ excuſatio eſt. quoniam decepti magis, quàm uicti ſumus.

DE REPVLSIS. Caput. V.

Ampi quoq; repræſentata conditio, ambitioſam ingredientes uiam, ad fortius ſuſtinendos parum proſperos comitiorum euẽtus utiliter inſtruxerit. quia propoſitis ante oculos clariſſimorum uirorum repulſis ut non minore cũ ſpe honoris, ita prudentiore cum animi iudicio petent meminerintq; nefas non eſſe, aliquid ab omnibus uni negari. cum ſæpenumero ſinguli cunctorum uoluntatibus reſiſtere fas eſſe duxerint. ſcientes etiam patientia quæri debere, quod gratia impetrari nequierint.

De Quinto Aelio Tuberone.

Quintus Aelius Tubero à . Q . Fabio Maximo epulum Populo Ro. nomine . P . Africani patrui ſui dante rogatus, ut triclinium ſterneret · lectulos punicanos pellibus hedinis ſtrauit · et pro argenteis uaſis ſamia expoſuit · cuius rei deformitas ſic omnes offendit · ut cũ alioqui uir egregius haberetur · comitijs'q; prætorijs candidatus in campum. L. Paulo auo, et . P . Africano auunculo nixus deſcendiſſet · repulſa inde abiret notatus · nam ut priuatim ſemper continentiam probabant · ita publicæ maxima cura ſplendoris habita eſt · quó circa urbs noſtra non unius conuiuij numerum, ſed totam ſe in illis pelliculis iacuiſſe credens, ruborem epuli, ſuffragijs ſuis uindicauit.

De . P . Scipione Naſica.

P . Autem Scipio Naſica togatæ potentiæ clarum lumen, is qui Conſul Iugurthæ bellum indixit · qui matrem Idæam è phrygijs ſedibus, ad noſtras aras, focos'q; migrantem ſanctiſſimis manibus excepit · qui multas, & peſtiferas ſeditiones autoritatis ſuæ robore oppreſſit · quo principe ſenatus aliquot annos gloriatus eſt · cum ædilitatem currulem aduleſcens peteret · manum'q; cuiuſdam ruſtico opere duratam, more candidatorum tenacius apprehendiſſet · ioci gratia interrogauit eum · num manibus ſolitus eſſet ambulare. Quod dictum à circunſtantibus exceptum, ad populum manauit · cauſam'q; repulſæ Scipioni attulit. omnes nanq; ruſticæ tribus paupertatem ſibi ab eo exprobratam iudicantes · iram ſuam aduerſus contumelioſam eius urbanitatem diſtrinxerũt. Igitur ciuitas noſtra nobilium iuuenum ingenia ab inſolentia reuocando, magnos, & utiles ci=

ues fecit, honoribusq; non patiendo eos à ſcurris peti· debitum autoritatis pondus adiecit·

De Lucio Aemilio Paulo·

Nullus error talis in· L· Aemilio· P· conſpectus eſt· ſed tamen aliquoties fruſtra conſulatum petijt· Idemq; cũ iam campum repulſis ſuis fatigaſſet bis Conſul et Cenſor factus ē· ampliſſimum etiã dignitatis gradum obtinuit· cuius uirtutem iniuriæ non fregerunt· ſed acuerunt· quoniã quidem nota ipſa accenſam cupiditatem ſummi honoris ardentiorem ad comitia detulit· ut populum, quẽ nobilitatis ſplendore, & animi bonis mouere non potuerat· pertinacia uinceret·

De Quinto Cæcilio Metello·

Q· Autem Cæcilium Metellum, pauci, et mœſti amici conſulatus repulſa afflictum triſtitia, ac rubore plenũ, domum reduxerunt· eundem de pſeudo Philippo triumphantem uniuerſus ſenatus lætum, & alacrẽ in capitolium proſecutus eſt· achaici etiam belli, cui ſummã manum L· Mumius adiecit· maxima pars ab hoc uiro profligata eſt· ei ne ergo populus conſulatum negare potuit· cui mox duas clariſſimas prouincias aut daturus erat· aut debiturus Achaiam, & Macedoniam? et quidẽ hoc facto, meliore eo ciue uſus eſt· intellexit enim quam induſtrie ſibi gerendus eſſet conſulatus· quẽ tanto labore impetrari ſenſerat·

De Lucio Sylla·

Quid tam excellens, quid tam opulẽtum, quàm· L· Sylla? diuitias, et iperia largitus eſt· leges uetuſtas abrogauit· nouas tulit· hic quoq; in eodem campo, cuius poſtea dominus extitit· repulſa præturæ ſugillatus eſt· omnia loca petiti honoris, ſi quis modo deorum formam, et ima

gnem futuræ eius potentiæ Populo·Ro·repreſentaſſet, impetraturus.

De·M·Porcio Catone.

S ed ut comitiorum maximum crimen referam·M·Porcius Cato plus moribus ſuis præturæ decoris adiecturus, quàm prætexta eius ſplendoris ipſe laturus· conſequi illam à populo aliquando non potuit· proxima dementiæ ſuffragia· quæ quidem ſatis graues pœnas erroris ſui pependerunt· quoniam quem honorem Catoni negauerant, Vatinio dare coacti ſunt· Ergo ſi uere æſtimare uolumus non Catoni tunc prætura, ſed præturæ Cato negatus eſt.

DE NECESSITATE. Caput·VI.

Dominãdæ quoq; neceſſitatis amariſſimæ leges, et truculentiſſima imperia, tum urbem noſtram, tum etiam exteras gentes, multa non intellectu tantum, ſed etiam auditu grauia, perpeti coegerunt· Nam aliquot aduerſis prælijs ſecundo punico bello exhauſta militari iuuentute Romana, ſenatus autore Tib·Graco Conſule cenſuit uti publicæ ſerui aduerſus propulſandorum hoſtium impetum emerentur eaq; de re per Tribunos Plebis apud populum lata rogatione tres creati ſunt uiri qui quatuor et uiginti millia ſeruorum comparauerunt adactoſq; iureiurando ſtrenuam ſe, fortemq; operam daturos quoad pœni eſſent in Italia datis armis in caſtra miſerunt· Ex Appulia etiam et à Pidiculis ſeptuaginta atq; ducenti ad ſupplementum equitatus ſunt empti· Quanta uiolentia eſt caſus acerbi?

Quæ ciuitas ad id tēpus ingenuæ quoq; originis capite cenſos habere milites faſtidierat · eadem cellis ſeruilibus extracta corpora · et á paſtoralibus caſis collecta mancipia, uelut præcipuum firmamentum exercitui ſuo adiecit · Cedit ergo interdum generoſus ſpiritus utilitati · et fortunæ uiribus ſuccumbit · ubi niſi tutiora cō ſilia legeris · ſpecioſa ſequenti concidendum eſt ·

De Ciuitate Romana ·

Cannenſis autem clades adeo urbem noſtram uehementer contudit · ut opera · M · Iunij dictaturam Reip · adminiſtrantis ſpolia hoſtium affixa templis, deorum numini conſecrata, inſtrumenta militiæ futura conuellerentur · ac prætextati pueri arma induerent · adiudicatorum etiam, et capitali crimine damnatorum ſex millia conſcriberentur · quæ ſi per ſe aſpiciantur · aliquid ruboris habeant · ſin autē admotis neceſſitatis uiribus ponderentur · ſæuitiæ temporis conuenientia præſidia uideantur ·

De Eadem Ciuitate ·

Propter eādem cladem, ſenatus Octacilio, qui Siciliam · Cornelio Mammulæ, qui Sardiniam proprætores obtinebant · querentibus quod neq; ſtipendium, ne'q; frumentum claſſibus eorum, & exercitibus ſocij præberent · affirmantibus etiam ne habere quidem eos unde id præſtare poſſent · reſcripſit · ærarium longinquis expenſis non ſufficere · proinde, quo pacto tantæ inopiæ ſuccurrendum eſſet · ipſi uiderent. his literis quid aliud quàm imperij ſui gubernacula è manibus abiecit? Siciliamq;, et Sardiniam, benigniſſimas urbis noſtræ nutrices, gradus, et ſtabilimenta bellorum, tam multo ſudore, et ſanguine in poteſtatem redactas, paucis uer-

bis, ita ſcilicet neceſſitate iubente dimiſit·

De Caſilinatibus·

E' adem caſilinates obſidione Annibalis clauſos, alimentorumq; facultate defectos, lora neceſſarijs uinculorũ uſibus ſubducta, eq; ſcutis detractas pelles feruenti reſolutas aqua, mandere uoluiſti, Quid illis ſi acerbitatem caſus intueare miſerius? ſi conſtantiam reſpicias fidelius? qui ne à Romanis deſciſcerent tali uti cibi genere ſuſtinuerunt· Cum pinguiſſima arua ſua, fertiliſſimosq; campos mœnibus ſuis ſubiectos intuerẽtur· Itaq; Campanæ urbis, quæ punicam feritatem delitijs ſuis cupida fouit, in propinquo ſitum Caſilinum moderatum uirtute, clarum perſeuerantis amicitiæ pignore, impios oculos uerberauit·

De Præneſtinis·

I n illa obſidione, et fide, cum trecenti præneſtini permanerent euenit ut ex his quidam murem captum ducentis potius denarijs uendere q̃ ipſe leniendæ famis gratia conſumere mallet· Sed credo deorum prouidentia effectum ut et uenditori, et emptori quẽ uterq; merebatur, exitum attribuerit· Auaro enim fame conſumpto, manubijs ſordium ſuarum frui non licuit· Aequi animi uir, ad ſalutarem impenſam faciendam, care quidem, uerum neceſſarie comparato cibo uixit·

De Ciuitate Romana·

C· Autem Mario &· Cn· Carbone Conſulibus bello ciuili cum· L· Sylla diſſidentibus, quo tempore non Reip· uictoria quærebatur ſed præmium uictoriæ res erat publica ſenatuſconſulto aurea, atq; argentea templorum ornamenta, ne militibus ſtipendia deeſſent conflata ſunt· digna enim cauſa erat, hi ne, an illi crudelitatẽ

ſuam proſcriptione ciuium ſaciarent· ut dij immortales ſpoliarentur· non ergo conſcriptorum uoluntas, ſed teterrimæ neceſſitatis truculenta manus illi conſulto ſtilum ſuum impreſſit·

De Diuo Iulio.

Diui Iulij exercitus, id eſt inuicti ducis inuicta dextera, cum armis Mundam clauſiſſet· aggeriq; extruēdo materia deficeret· congerie hoſtilium cadauerum, quàm deſyderauerat altitudinē, inſtruxit· eamq; tragulis, et pilis quia roboreæ ſudes deerant· magiſtra nouæ molitionis neceſſitate uſus uallauit·

De Diuo Auguſto·

Atq; ut diuinam filij mentionem, cœleſtis patris recordationi ſubnectam· cum effuſurus ſe in noſtras prouincias Parthorum rex Phraates uideretur· uicinæq; imperio eius regiones ſubita inducti tumultus denuntiatione quaterentur tanta in Boſphorano tractu commeatus penuria inceſſit uti ſex millibus denarijs, ſingula uaſa olei, frumentiq; modijs totidem mancipia permutarentur ſed amariſſimam tempeſtatem Auguſti cura, tutelæ tunc terrarum uacans, diſpulit·

Externa· De Cretenſibus·

Cretenſibus nihil tale præſidij affulſit· qui obſidione Metelli ad ultimam uſq; penuriam compulſi, ſua iumentorumq; ſuorum urina ſitim torſerunt· iuſtius dixerim, q̄ ſuſtentauerunt· quia dum uinci timent· id paſſi ſunt· quod eos ne uictor quidem pati coegiſſet·

De Numantinis.

Numantini autem à Scipione uallo, et aggere circundati· cum omnia quæ famem eorum trahere poterant conſumpſiſſent· ad ultimum humanorum corporum da=

pibus uſi ſunt · quápropter capta iam urbe, complures inuenti ſunt artus, & membra trucidatorum corporum ſinu ſuo geſtantes · nulla eſt in his neceſſitatis excuſatio. nã quibus mori licuit · ſic uiuere neceſſe non fuit ·

De Caliguritanis ·

H *orum trucem pertinaciam in conſimili facinore caliguritanorum execrabilis impietas ſupergreſſa eſt · qui quo perſeuerantius interempti Sertorij cineribus obſidionem · Cn · Pompei fruſtrantes fidẽ præſtarent · quia nullum iam aliud in urbe eorum ſupererat animal · uxores ſuas, natosq; ad uſum nefariæ dapis uertērũt · Quoq; diutius armata iuuentus uiſcera ſua uiſceribus ſuis aleret · infelices cadauerum reliquias ſalire non dubitauit · En quem aliquis in acie hortaretur · ut pro ſalute coniugum et liberorum fortiter dimicaret · ex hoc nimirum hoſte tanto duci pœna magis, quam uictoria petenda fuit · quia plus uindicatus libertatis, quàm uictus gloriæ afferre potuit · cum omne ſerpentum, ac ferarum genus comparatione ſui titulo feritatis ſuperarit · nanq; illis dulcia uitæ pignora proprio ſpiritu cariora ſunt, ea caliguritanis prandia, atq; cœnæ extiterunt ·*

DE TESTAMENTIS QVAE RESCISSA SVNT · Cap · VII ·

u *Acemus nunc negocio, quod actorum hominis et præcipuæ curæ, et ultimi eſt temporis · conſyderemusq; quæ teſtamẽta aut reſciſſa ſunt legitime facta · aut cũ merito*

reſcindi poſſent· rata mãſerũt· quæ'ue ad alios, quàm qui expectabant· honorem hæreditatis tranſtulerunt.

De quodam milite.

Atq; ita, ut ea ordine, quo propoſui exequar· militantis cuiuſdã pater, cum de morte filij falſum è caſtris nuntium accepiſſet· alijs hæredibus ſcriptis deceſſit. peractis deinde ſtipendijs adoleſcens domũ petit. errore patris, impudentia amicorum domum ſibi clauſam reperit. Quid enim illis inuerecundius? florem iuuentæ pro Rep. abſumpſerat. maximos labores, et plurima pericula tolerauerat. aduerſo corpore exceptas oſtendebat cicatrices. et poſtulabat. ne auitos eius lares ocioſa ipſi urbi onera poſſiderent. Itaq; depoſitis armis coactus eſt in foro. togatam ingredi militiam acerbe. cũ improbiſſimis enim hæredibus de paternis bonis apud centumuiros contendit· omnibuſq; non ſolum conſilijs, ſed etiam ſententijs ſuperior diſceſſit.

De Filio. M. Anci Carſeolani equitis Romani.

Item. M. Anci Carſeolani ſplendidiſſimi equitis Romani filius à Suffenate auunculo ſuo adoptatus, teſtamentum naturalis patris, quo præteritus erat· apud cẽtumuiros réſcidit. cum in eo Tullianus Pompei magni familiaris, ipſo quidem Pompeio ſignatore, hæres ſcriptus eſſet. itaq; illi in iudicio plus cum excellentiſſimi uiri gratia, quàm cum parentis cineribus negotij fuit. cæterum quamuis utraq; hæc aduerſus ſe nitebantur· tamen paterna bona obtinuit. nam. L. quidem Sextilius, & P. Popilius, quos. M. Ancus ſanguine ſibi cõiunctos eadem ex parte qua Tullianum hæredes fecerat· ſacramento cum adoleſcentulo contendere auſi nõ

ſunt · tametſi præcipuis eo tempore magni uiribus ad defendendas tabulas teſtamenti inuitari poterant · etſi aliquantulum adiuuabat hæredes, quod · M · Anci filius in Suffenatis familiam, ac ſacra tranſierat · ſed arctiſſimum inter homines procreationis uinculum · patris ſimul uoluntatem, et principis autoritatem ſuperauit ·

De Tertio filio Tectij ·

C · Autem Tectiū infantem à patre exhæredatum Petronia matre, quam Tectius quoad uixit in matrimonio habuerat natum · diuus Auguſtus in bona paterna ire decreto ſuo iuſſit · patris patriæ animo uſus · quoniam Tectius in proprio iure procreato filio, ſumma cum iniquitate paternum nomen abrogauit · Septicia quoq; mater Trachalorū Ariminenſium filijs irata, in contumeliam eorum, cum iam parere non poſſet · Publio Seni admodum nupſit · teſtamēto etiam utroq; præterito · à quibus aditus diuus Auguſtus, et nuptias mulieris, et ſuprema iudicia improbauit · nam hæreditatem maternam filios habere iuſſit · dotem, quia non creandorum liberorum cauſa coniugium interceſſerat · uirum retinere uetuit · Si ipſa æquitas hac de re cognoſcere potuerit iuſtiús ne, aut grauius pronuntiaret? ſpernis quos genuiſti · nubis effœta · teſtamenti ordinem uiolēto animo cōfundis · neq; erubeſcis ei totum patrimoniū addicere · cuius polluto iam corpori marcidam ſenectutem tuam ſubſtrauiſti · ergo dum ſic te egeris · ad inferos uſq; cœleſti fulmine afflata es ·

De · C · Calpurnio Piſone ·

E gregia quoq; Calpurnij Piſonis præfecti urbis conſtitutio · cum · n · ad eum Terētius ex octo filijs, quos in adu

leſtentiam perduxerat · ab uno in adoptionem dato exhæredatum ſe querelam detuliſſet · bonorum aduleſcētis poſſeſſionem ei dedit · hæredeſq; lege agere paſſus non eſt · monuit profecto Piſonē patria maieſtas, donū uitæ, beneficium educationis · ſed aliquid etiam ipſum flexit, circūſtantium liberorū numerus · quod cum patre ſeptem fratres impie exhæredatos uidebat ·

De Genutio Quodam ·

Quid Mamerci Aemilij Lepidi Conſulis q̄ graue decretum? Genutius quidam matris magnæ Gallus à · Cn · Oreſte prætore urbis impetrauerat, ut reſtitui ſe in bona Neniani iuberet quorum poſſeſſionem ſecundum tabulas teſtamenti ab ipſo acceperat · appellatus Mamercus à Surdinio, cuius libertus genutium hæredem fecerat · prætoriam iuriſditionem abrogauit · quod diceret Genutium amputatis ſui ipſius ſponte genitalibus corporis partibus · neq; uirorum, neq; mulierū numero haberi debere · conueniens Mamerco, conueniēs principi ſenatus decretū · quo prouiſum eſt · ne obſcœna Genutij præſentia inquinataq; uoce tribunalia magiſtratuum ſub ſpecie petiti iuris pollu erentur ·

De Vetilio Lenone ·

Multo · Q · Metellus prætorē urbanum ſeueriorē egit, q̄ Oreſtes geſſerat · qui Vetilio lenoni iuueni bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas teſtamenti non dedit · quia uir nobiliſſimus, & grauiſſimus fori, ac lupanaris ſeparandam conditionem exiſtimauit · Nec aut factum illius comprobare uoluit · qui fortunas ſuas in ſtabulum contaminatum proiecerat · aut huic tanquam integro ciui iura reddere · qui ſe ab omni honeſto uitæ

genere abruperat.

DE TESTAMENTIS QVAE RATA MANSERVNT. Cap. VIII.

IS reſciſſorum teſtamentorũ exemplis contenti, attingamus ea, quæ rata manſerunt· cum cauſas haberent propter quas reſcindi poſſent. Quàm certæ, quam etiam notæ inſaniæ Tuditanus, utpote qui populo numos ſparſerit· togamq; uelut tragicam ueſtem in foro trahens maximo cum hominum riſu conſpectus fuerit ac multa his conſentanea fecerit· teſtamento filium inſtituit hæredẽ· quod T. Longus, ſanguine ei proximus haſtæ iudicio ſubuertere fruſtra conatus eſt· magis enim cẽtumuiri quod ſcriptũ eſſet in tabulis· quàm quis eas ſcripſiſſet conſyderandum exiſtimauerunt.

De Ebucia contra uxorem· L· Menenij Agrippæ.

VIta Tuditani demens· Ebuciæ autem, quæ· L· Menenij Agrippæ uxor fuerat· tabulæ teſtamenti plenæ furoris. nam cum haberet duas ſimillimæ probitatis filias Pletoniam, et Aphroniã animi ſui potius inclinatione prouecta, quam ullis alterius iniurijs aut officijs commota, Pletoniam tantummodo hæredem inſtituit· filijs etiã Aphroniæ ex admodũ amplo patrimonio uiginti numos legauit. Aphronia tum cũ ſorore ſacramento contendere noluit· teſtamentumq; matris, patientia honorare· q̃ iudicio conuellere ſanctius eſſe duxit. eò ſe ipſam indigniorem iniuria oſtendens, quò eam æquiore animo ſuſtinebat.

De· Q· Metello·

MInus mirandum errorem muliebrem· Q· Metellus

fecit. Is nanq; plurimis, et cæleberrimis eiuſdem nominis uiris in urbe noſtra uigentibus · claudiorum etiam familia, quam arctiſſimo ſanguinis uinculo contingebat florente · Carinatem ſolum hæredem reliquit · nec hoc teſtamentum eius quiſquam attentauit.

De Pompeio Rhegino.

Item Pompeius Rheginus uir tranſalpinæ regionis cum teſtamento fratris præteritus eſſet: et ad coarguendam iniquitatem eius binas tabulas teſtamentorum ſuorum in comitio inciſas, habita utriuſq; ordinis maxima frequentia recitaſſet · in quibus magna ex parte hæres frater erat ſcriptus · prælegabatur'q; ei centies et quinquagies ſeſtertium · multum ac diu inter aſſentientes indignationi ſuæ amicos queſtus, quod ad haſtæ iudicium attinuit · cineres fratris quietos eſſe paſſus eſt. et erant ab eo inſtituti hæredes, neq; ſanguine rhegino pares, neq; proximi · ſed et alieni, et humiles · ut non ſolũ flagitioſum ſilentium, ſed etiam prælatio contumelioſa uideri poſſet. æque felicis impunitatis, ſed neſcio an teterioris hæc delicti teſtamenta.

DE Q. CECILIO ET LVCIO LVCVLLO. Cap. IX.

Q. Cæcilius. L. Luculli prõptiſſimo ſtudio, maximaq; liberalitate, et honeſtum dignitatis gradum, et ampliſſimum patrimonium conſecutus · cum præ ſe ſemper tuliſſet unum illum ſibi eſſe hæredem · moriẽs etiam annulos ei ſuos tradidiſſet · Pomponium Atticum teſtamento

adoptauit·omniumq; bonorum reliquit hæredem. ſed fallacis, et inſidioſi cadauer Po·Ro· ceruicibus reſte circundatum per uiam traxit· Itaq; nefarius homo filium quidem, et hæredem habuit· quem uoluit· funus autem, et exequias quales meruit·

De Tito Mario Vrinate·

Neq; alijs dignus fuit· T· Marius Vrinàs· qui ab infimo militiæ loco beneficijs diui Auguſti imperatoris, ad ſummos caſtrenſes honores perductus, eorumq; uberrimis quæſtibus locuples factus· non ſolum cæteris uitæ temporibus ei ſe fortunas ſuas relinquere, à quo acceperat· prædicauit· ſed etiam pridie, q̃ expiraret idem illud ipſi auguſto dixit. Cum interim ne nomen quidem eius tabulis teſtamenti adiecerit·

De Lucio Valerio & Cornelio Balbo·

L· autem Valerius cui cognomen Heptachordo fuit· togatum hoſtem Corneliũ Balbum expertus, ut pote opera eius, et conſilio, compluribus priuatis uexatus litibus· ad ultimumq; ſubiecto accuſatore capitali crimine accuſatus· præteritis aduocatis, et patronis ſuis, ſolũ hæredẽ reliquit· nimirũ cõſternatio, animũ eius trãſuerſum egit· amauit enim ſordes ſuas, et dilexit pericula· et damnationem uotis expetiuit· autorem harum rerum beneuolẽtia, propulſatorem odio inſecutus.

De Tito Barrulo & Lentulo·

T· Barrulus Lentulo Spintheri, cuius amantiſſimum animum, liberaliſſimamq; ſenſerat amicitiam· decedens ſuos ãnulos perinde atq; unico hæredi tradidit· quem nulla ex parte hæredem relinquebat· quantum illo momento temporis conſcientia, ſi modo uires, quas habere

creditur· poſſidet· à teterrimo homine ſuppliciū exegit. inter ipſam·n· fallacis, et ingratæ culpæ cogitationem, ſpiritum poſuit· quaſi tortore aliquo mentem eius interius cruciante· quod animaduertebat è uita ad mortem, tranſitum ſuum et ſuperis dijs inuiſum eſſe· et inferis deteſtabilem futurum·

De·M·Popilio·

M·uero Popilius ſenatorij ordinis Oppium Gallum ab ineunte ætate familiariſſimum ſibi, moriens pro uetuſto iure amicitiæ, et uultu benigno reſpexit· et uerbis magnum præ ſe amorem ferentibus proſecutus eſt· unum etiam de multis, qui aſſidebant· ultimo complexu, et oſculo dignū iudicauit· ſemper'q; ānulos quoq; ſuos ei tradidit· uidelicet ne quid ex ea hæreditate, quā non erat aditurus· amitteret, Quos Oppius uir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos, et à præſentibus aſſignatos, diligentiſſime hæredibus illius, exhæres ipſe reddidit· Quid hoc loco inhoneſtius? aut quid intempeſtiuius? ſenator populi Ro· curia egreſſus, homo uitæ fructibus continuo cariturus, ſanctiſſima iura familiaritatis morte preſſis oculis, et ſpiritu ſupremos anhelitus reddente, ſcurrili luſu ſugillanda ſibi deſumpſit·

INFAMES REI QVIBVS EX CAVSIS ABSOLVTI, AVT DAMNATI SVNT. Caput. I.

n Vnc quoq;, ut æquiore animo ancipites iudiciorum motus tolerentur· recordemur in inuidia laborãtes quibus de cauſis aut abſoluti ſunt, aut damnati. M. Horatius interfectæ ſororis crimine à Tullo rege damnatus, ad populũ prouocato iudicio abſolutus eſt. quorum alterum atrocitas necis mouit· alterum cauſa flexit. quia immaturum uirginis amorem ſeuere magis, quàm impie punitum exiſtimabat. Itaq; forti punitione liberata fratris dextera, tantum conſanguineo quantum hoſtili cruore gloriæ haurire potuit. acrem ſe tunc pudicitiæ cuſtodem Populus Ro. poſtea plus iuſto placidum iudicem præſtitit.

De Sergio Galba.

Cum a Libone. Tr. Pl. Sergius Galba pro roſtris uehemẽter increparetur· quod Luſitanorũ magnã manũ, interpoſita fide Prætor in Hiſpania interemiſſet· actioniq; tribunitiæ. M. Cato ultimæ ſenectutis, oratione ſua, quam in originibus retulit· ſubſcriberet· reus pro ſe iam nihil recuſans, paruulos liberos ſuos, et galli ſanguine coniunctum filium, flens commendare cœpit. eoq; facto mitigata concione, qui omnium conſenſu periturus erat· penè nullum triſte ſuffragium habuit. miſericordia ergo illam quæſtionem, non æquitas texit. quoniam quæ innocentiæ tribui nequierat· abſo

lutio reſpectui puerorū data eſt. conſentaneum quod ſequitur·

De·A·Gabinio·

A·Gabinius in maximo infamiæ ſuæ ardore ſuffragijs populi Mēmio accuſatore ſubiectus, abruptæ eſſe ſpei uidebatur· quoniam et accuſatio partes ſuas plene exhibebat· et defenſionis præſidia, inualida fide nitebātur· & qui iudicabant, ira perciti pœnam hominis cupide expectabant· Igitur lictor, et carcer ante oculos obuerſabantur· cum interim omnia iſta propitiæ fortunæ interuentu depulſa ſunt· filius nanq; Gabinij Siſenna· conſternationis impulſu, ad pedes ſe Mēmij ſupplex proſtrauit· inde aliquod fomentum procellæ petens· unde totus impetus tempeſtatis eruperat· quē truci uultu à ſe uictor inſolens repulſum, excuſſo è manu ānulo humi iacere aliquādiu paſſus eſt· Quod ſpectaculum fecit ut Lælius·TR·Pl· approbantibus cunctis Gabinium dimitti iuberet· ac documentum daretur· neq; ſecundarum rerum prouentu inſolenter abuti· neq; aduerſis propere debilitari oportere· idq; proximo exemplo æque patet·

De Appio Claudio·

Apius Claudius neſcio religionis maior, an patriæ iniuria· ſiquidem illius uetuſtiſſimum morem neglexit· huius pulcherrimam claſſem amiſit· infeſto populo obiectus, cum effugere debitam pœnam nullo modo poſſe crederetur· ſubito coorti imbris beneficio tutus fuit à damnatione· diſcuſſa enim quæſtione, aliam uelut dijs interpellantibus de integro inſtaurari nō placuit· Itaq; cui maritima tēpeſtas cauſæ dictionē cōtraxerat· cœleſtis ſalutē attulit·

De Tucia Virgine Deæ Veſtæ·

Eodē auxilij genere Tuciæ uirginis Veſtalis inceſti crimis

rcæ caſtitas infamiæ nube obſcurata emerſit · quæ conſcia certæ ſinceritatis ſuæ, ſpem ſalutis ancipiti argumento petere auſa eſt · arrepto enim cribro Veſta inquit, ſi ſacris tuis caſtas ſemper admoui manus · effice ut hoc hauriam ex Tyberi aquam · et in ædem tuam perferam · audacter, et temere iactis uotis ſacerdotis, rerum ipſa natura ceſſit.

De Lucio piſone.

Item. L. Piſo à . L. Claudio pulchro accuſatus · quod graues · et intolerabiles iniurias ſocijs intuliſſet · haud dubiæ ruinæ metum fortuito auxilio uitauit · nanq; per id ipſum tempus, quo triſtes de eo ſententiæ ferebantur repentina uis nimbi incidit · cumq; proſtratus humi pedes iudicum oſcularetur · os ſuũ cœno repleuit · quod conſpectum totam quæſtionem à ſeueritate ad clemẽtiam, et manſuetudinem tranſtulit · quia ſatis iam graues pœnas ſocijs dediſſe arbitrati ſunt huc deductum neceſſitatis · ut abijcere ſe tam ſuppliciter, aut attollere tam deformiter cogeretur · ſubnectam duos accuſatorum ſuorum culpa abſolutos.

De . Q . Flauio.

Q . Flauius à . G . Valerio ædile apud populum reus actus cum quatuordecim tribuum ſuffragijs damnatus eſſet, proclamauit ſe innocentem opprimi · cui Valerius æque clara uoce reſpondit · nihil ſua intereſſe, nocens ne, an innoxius periret · dummodo periret · qua uiolentia dicti reliquas tribus aduerſario donauit · abiecerat inimicum · eundem, dum pro certo peſſundatum credidit · erexit · uictoriamq; in ipſa uictoria perdidit.

De Caio Coſconio.

Caium etiam Coſconium Seruilia lege reum, propter plurima, et euidentiſſima facinora, ſine ulla dubita-

tione nocentem· Valerij Valentini accuſatoris eius recitatum in iudicio carmen, quo puerum prætextatum, et ingenuam uirginem à ſe corruptam poetico ioco ſignificauerat· contexit. Siquidem iudices iniquum rati ſunt eum uictorem dimittere· qui palmam non ex alio ferre, ſed de ſe dare merebatur. Magis ergo Valerius in Coſconij abſolutione damnatus· quàm Coſconius in cauſa ſua liberatus eſt.

De. A. Attilio Calatino.

Attingam eos quoq; quorum ſalus proprijs obruta criminibus, proximorum claritati donata eſt. A. Attilium calatinum ſoranorum oppidi proditione reum admodum infamem, imminentis dãnationis periculo. Q. Maximi ſoceri pauca uerba ſubtraxerunt. quibus affirmauit ſi in eo crimine ſontem illum ipſe comperiſſet· direpturum ſe fuiſſe affinitatem. continuo enim populus penè iam exploratam ſententiam ſuam, unius iudicio conceſſit. indignum ratus eius teſtimonio non credere· cui difficilis Reipublicæ temporibus, bene ſe exercitus credidiſſe meminerat.

De. M. Aemilio Scauro.

M. Quoq; Aemilius Scaurus repetundarum reus, adeo perditam et comploratam defenſionem in iudicium attulit· ut cum accuſator diceret lege ſibi centum atq; uiginti hominibus denuntiare teſtimonium licere· ſe'q; nõ recuſare, quo minus abſolueretur· ſi totidem nominaſſet· quibus in prouincia nihil abſtuliſſet· tã bona conditione uti non potuerit. tamen propter uetuſtiſſimam nobilitatem, & recentem memoriam patris abſolutus eſt.

De Cotta·

Sed quemadmodum ſplendor ampliſſimorum uirorum in protegendis reis plurimum ualuit· ita opprimendis non ſane multum potuit· quin etiam euidenter noxijs, dum eos acrius impugnauit· profuit. L· Scipio Aemilianus Cottam apud populum accuſauit· cuius cauſa quamuis grauiſſimis criminibus erat confoſſa· ſepties ampliata, et ad ultimum octauo iudicio abſoluta eſt· quia homines uerebantur· ne præcipue accuſatoris amplitudini damnatio eius donata exiſtimaretur. Quos hæc ſecum locutos crediderim· nolumus caput alterius petentem in iudicium, triumphos, et trophæa, ſpoliaq; ac deuictarum nauium roſtra deferre· terribilis ſit is aduerſus hoſtem· ciuis uero ſalutem tanto fulgore gloriæ ſubnixus ne inſequatur· tam uehementes iudices aduerſus excellentiſſimum accuſatorem· quàm mites in longe inferioris fortunæ reo·

De Callidio bononienſi·

Callidius bononienſis in cubiculo mariti nocte deprehenſus· cū ob id cauſam adulterij diceret· inter maximos, et grauiſſimos infamiæ fluctus, emerſit tanquam fragmentum naufragij· leue admodum genus defenſionis amplexus· affirmauit enim ſe ob amorem pueri ſui eò eſſe perductum· ſuſpectus erat locus· ſuſpectum tempus· ſuſpecta matriſfamiliæ perſona· ſuſpecta etiam aduleſcentia ipſius· Sed crimen libidinis, confeſſio intemperantiæ liberauit·

De Cœlijs fratribus & filijs Titi Cœlij·

Remiſſioris hæc, illud aliquanto grauioris materiæ exemplum· Cum parricidij cauſam duo fratres Cœlij di

cerent, ſplendido Terracinæ loco nati· quorum pater Titus Cælius in cubiculo quieſcens, filijs altero cubantibus lecto, erat interemptus· neq; aut ſeruus quiſquam, aut liber inueniretur· ad quem ſuſpicio cædis pertineret hoc uno nomine abſoluti ſunt· quia iudicibus planum factum eſt illos aperto oſtio inuentos eſſe dormientes· ſomnus innoxiæ ſecuritatis certiſſimus index miſeris opem tulit. Iudicatum eſt enim rerum naturam non recipere, ut occiſo patre, ſupra uulnera, & cruorem eius, quietem capere potuerint. De Lucio Scipione.

Excurremus nunc eos· quibus in cauſæ dictione magis quæ extra quæſtionem erant· nocuerunt· quàm ſua innocentia opem tulit. L· Scipio poſt ſpecioſiſſimum triumphum de rege Antiocho ductum perinde, ac ſi pecuniam ab eo accepiſſet· damnatus eſt. non puto quod pretio corruptus fuerat· ut illum totius Aſiæ dominũ, et iam Europæ uictrices manus inijcientem, ultra Taurum montem ſummoueret· ſed alioqui uir ſinceriſſimæ uitæ, et ab hac ſuſpicione procul remotus, inuidiæ, quæ tunc in duorum fratrum inclytis cognominibus habitabat· reſiſtere non potuit. De Publio Furio.

At Scipioni quidem maximus fortunæ fulgor. G· autem Deciano ſpectatæ integritatis uiro uox ſua exitium attulit. Nam cum P· Furium ĩquinatiſſimæ uitæ pro roſtris accuſaret· quia quadã in parte actionis de morte Lucij Saturnini queri auſus fuerat· nec reum damnauit· et inſuper ei pœnas adiectas pependit.

De Titio Sexto.

Sextum quoq; Titium ſimilis caſus proſtrauit. erat innocens, agraria lege lata gratioſus apud populum· tamen

quia Saturnini imaginem domi habuerat · ſuffragijs eum tota concio oppreſſit ·

De Claudia·

Adiiciatur his Claudia, quã inſontem crimine, quo accuſabatur · uotum impium ſubuertit · quia cum à ludis domum rediens turba elideretur · optauerat · ut frater ſuus maritimarum uirium noſtrarum præcipua iactura reuiuiſceret · ſæpius'q; Conſul factus infelici ductu nimis magnam urbis frequentiam minueret ·

De Militio Cneo Lolio, et Lucio Sextilio ·

Poſſumus & ad illos breui diuerticulo tranſgredi, quos leues ob cauſas dãnationis incurſus abripuit · M · Militius · Cn · Lolius · L · Sextilius triumuiri quod ad incẽdium in ſacra uia ortum extinguendum tardius uenerant · à Tr · Pl · die dicta ad populum damnati ſunt ·

De Publio Bilio Triumuiro ·

Item · P · Bilius triumuir nocturnus à · P · Aquilio · Tr · Pl · accuſatus populi iudicio concidit · quia uigilias negligentius circumierat ·

De Marco Aemilio Porcina ·

Admodum ſeueræ notæ & illud populi iudicium · cum M · Aemilium Porcinam à · L · Caſſio accuſatum crimine nimis ſublime extructæ uillæ in Alſienſi agro, graui multa affecit ·

De quodam ·

Non ſupprimenda illius quoq; dãnatio · qui pueruli ſui nimio amore corruptus · rogatus ab eo ruri ut omaſum in cœnam fieri iuberet · cum bubulæ carnis in propinquo emendæ nulla facultas eſſet · domito boue occiſo, deſyderium eius expleuit · eoq; nomine publica quæſtione afflictus eſt · innocẽs niſi tã priſco ſeculo natus eſſet ·

De quadam muliere quæ matrem interfecit·

Atq; ut eos quoq; referamus· qui in diſcrimē capitis adducti neq; damnati, neq; abſoluti ſunt· apud· M· Popilium Lennatem prætorem, quædam ꝙ matrem percuſſam fuſte interemerat· cauſam dixit· de qua neutram in partem latæ ſententiæ ſunt· quia abunde cōſtabat eandem ueneno necatorum liberorum dolore commotā quos auia filiæ infenſa ſuſtulerat· parricidiū ultam parricidio eſſe· quorum alterum ultione, alterum abſolutione non dignum iudicatum eſt·

De quadam muliere quæ uirū, et filiū interemit·

Eadem hæſitatione Publij quoq; Dolobellæ proconſulari imperio Aſiam obtinentis animus fluctuatus eſt· materfamilias Smyrnæa uirum, et filium interemit· cum ab ijs optimæ indolis iuuenem, quem ex priore uiro enixa fuerat· occiſum comperiſſet· quàm rem Dolobella ad ſe delatam Athenas ad Areopagi cognitionem relegauit· quia ipſe neq; liberare cædibus duabus contaminatam, neq; punire eam iuſto dolore impulſam, ſuſtinebat· conſyderanter et manſuete Populi Ro· magiſtratus· ſed areopagitæ quoq; non minus ſapienter· qui inſpecta cauſa et accuſatorem, et ream poſt centum annos ad ſe reuerti iuſſerunt· eodem affectu moti quo Dolobella· ſed ille transferendo quæſtionem, hi differēdo damnandi, atq; abſoluendi, inexplicabilem cunctationem mutabant·

DE PRIVATIS IVDICIIS. Cap·II.

P ublicis iudicijs adijciam, quorum magis æquitas quæſtionum delectare, quàm immoderata turba lectorẽ offendere poterit. Claudius centũmalus ab auguribus iuſſus altitudinẽ domus ſuæ, quàm in Cœlio monte habebat ſummittere quia his ex arte augurium capientibus officiebat uendidit eam Calpurnio lanario, nec indicauit quod imperatum a collegio augurum erat. a quibus Calpurnius demoliri domum coactus. M. Porcium Catonem inclyti Catonis patrem arbitrum cum Claudio adduxit, ut formulam daret quid ſibi de ea re facere oporteret ex fide bona. Cato ut eſt doctus, de induſtria Claudiũ edictum ſacerdotum ſuppreſſiſſe continuo illum Calpurnio damnauit, ſumma quidem cum æquitate. quia bonæ fidei uenditorem, nec commodorũ ſpem augere nec incommodorum cognitionem obſcurare oportet. Notum ſuis temporibus iudiciũ commemoraui. ſed nec quod relaturus quidem ſum, oblitteratum eſt ſilentio. De. C. Viſelio.

C. Viſelius Varro graui morbo correptus trecenta millia numum ab Octacilia laterenſi, cum qua commercium libidinis habuerat expenſa ferri ſibi paſſus eſt eo cõſilio ut ſi deceſſiſſet ab hæredibus eam ſummam peteret. quam legati genus eſſe uoluit libidinoſam liberalitatem debiti nomine colorando. euaſit deinde ex illa tẽpeſtate aduerſus uota Octaciliæ, quæ offenſa quod ſpẽ prædæ ſuæ morte non maturaſſet ex amica obſequenti ſubito diſtricta fœneratricem agere cœpit numos

petendo, quos ut fronte inuerecunda, ita inani ſtipulatione captauerat · de qua re Caius Aquilius uir magnæ autoritatis, et ſcientia iuris ciuilis excellens iudex adductus, adhibitis in conſilium principibus ciuitatis, prudentia, et religione ſua mulierem repulit · Quod ſi eadem formula & Varro damnari, et aduerſaria abſolui potuiſſet · eius quoq; non dubito quin turpem & inconceſſum errorem libenter caſtigaturus fuerit · nunc priuatæ actionis calumniam ipſe compeſcuit · adulterij crimen publicæ quæſtioni iudicandum reliquit ·

De Caio Mario ·

Multo animoſius, et ut militari ſpiritu dignum erat, ſe in cõſimili genere iudicij · C · Marius geſſit · nã cum Caius Ticinius minturnenſis Fanniam uxorem, quàm impudicam de induſtria duxerat · eo crimine repudiatam, dote ſpoliare conaretur · ſumptus inter eos iudex, in cõſpectu habita quæſtione, ſeductum Ticinium monuit · ut incœpto deſiſteret · ac mulieri dotẽ redderet · Quod cum ſæpius fruſtra feciſſet · coactus ab eo ſententiam pronuntiare · mulierem impudicitiæ ſeſtertio nummo Ticinium ſumma totius dotis damnauit · præfatus ideo ſe hunc iudicandi modum ſecutum · quod liqueret ſibi Ticinium patrimonio Fanniæ inſidias ſtruentem impudicæ coniugium expetiſſe · Fannia autẽ hæc eſt · quæ poſtea Marium hoſtem à ſenatu iudicatum, cœnoq; paludis, qua extractus erat oblitum · etiam in domum ſuam cuſtodiendum minturnis deductum · ope quantacunq; potuit, adiuuit · memor quod impudica ſuis moribus, quod dotem ſeruaſſet, illius religioni acceptum ferri debere ·

De Quodam damnato furti·

Multus ſermo eo etiam iudicio manauit· in quo quidam furti dãnatus ẽ· quod equo, cuius uſus illi uſq; Ariciã commodatus fuerat· ulteriore eius municipij cliuo uectus eſſet· Quid aliud hoc loci, quã uerecundiam illius ſeculi laudemus· in quo tam muniti à pudore exceſſus puniebantur?

QVAE MVLIERES APVD MAGISTRATVS PRO SE AVT ALIIS CAVSAS AGERENT. Cap. III.

E de his quidem fœminis tacendum eſt quas conditio naturæ, et uerecundiæ ſtola ut in foro, et iudicijs tacerent cohibere nõ ualuit· Ameſia prætoris ſentẽtia rea, cauſam ſuam Lucio Titio prætore iudicium cogente populi maximo concurſu egit· motuſq; omnes, ad neruos defenſionis non ſolum diligenter, ſed etiam fortiter executa, et prima actione, et ferè cunctis ſententijs liberata eſt· quam quia ſub ſpecie fœminæ uirilem animum gerebat· Androgynem appellabant·

De Affrania Vxore Licinij Bructionis·

Caia affrania uero Licinij Bructionis uxor prompta, ad lites contrahendas, pro ſe ſemper apud prætorẽ uerba fecit· non quod aduocatis deficeret· ſed quod impudentia abundabat· Itaq; inuſitatis foro latratibus aſſidue tribunalia exercendo ad muliebris calumniæ notiſſimum exemplum euaſit· adeo ut pro crimine improbis

fœminarum moribus · C · Affraniæ nomen obijciatur · prorogauit autem ſpiritum ſuum ad · C · Cæſarē Tertium, iterum'q; Seruilium Conſulem · tale enim monſtrum magis quo tempore extinctum, q̄ quo ſit ortum memoriæ tradendum eſt ·

De Hortenſia filia Quinti Hortenſij ·

Hortenſia uero · Q · Hortenſij filia, cum ordo matronarum graui tributo à triūuiris eſſet oneratus · nec quiſquam uirorum patrociniū eis accommodare auderet · cauſam fœminarum apud triumuiros, et conſtanter, et feliciter egit · repreſentata enim patris facundia, impetrauit ut maior pars imperatæ pecuniæ his remitteretur · Reuixit cum muliebri ſtirpe · Q · Hortenſius · uerbiſq; filiæ aſpirauit · cuius ſi uirilis ſexus poſteri uim ſequi uoluiſſent · Hortenſianæ eloquentiæ tanta hæreditas una fœminæ actione abſciſſa non eſſet ·

DE QVAESTIONIBVS · Cap. IIII ·

Tq; ut omnes iudiciorū numeros exequamur · quæſtiones, quibus aut creditum nō eſt · aut temere habita fides eſt · referamus · M · Agrij Argentarij ſeruus Alexandrū Titi Fannij ſeruum occidiſſe inſimulatus eſt · eo'q; nomine tortus à domino admiſiſſe id facinus conſtantiſſime aſſeuerauit · Itaq; Fānio deditus, ſupplicio affectus eſt · paruulo deinde tempore interiecto, ille, cuius de nece creditum erat · domum redijt ·

De Alexandro Seruo Fannij ·

Contra Fannij Seruus Alexander cum in hanc ſuſpicio

nem·C·Fl·equitis Romani occiſi ueniſſet· ſepties tortus ·pernegauit ei ſe culpæ affinem fuiſſe·ſed perinde atq; confeſſus, et à iudicibus damnatus, & a. L. Galpurnio triumuiro in crucem actus eſt·

De Fuluio Flacco,

I tem Fuluio Flacco cauſam dicēte, Philippus ſeruus eius in quo tota quæſtio nitebatur· octies tortus, nullū omnino uerbum, quo dominus perſtringeretur· emiſit· & tamen reus damnatus eſt cum certius argumentum innocentiæ unus octies tortus exhiberet· q̄ octo ſemel torti præbuiſſent·

DE TESTIBVS, DE CNEO ET QVINTO SERVILIO· Caput· V·

Sequitur ut ad teſtes pertinentia exempla commemorem·C·&·Q·Seruilijs cæpionibus ijſdem parentibus natis· & per omnes honorum gradus ad ſummam amplitudinem prouectis· item fratribus metellis Quinto et Lucio conſularibus, et cenſorijs, altero etiam triumphali in·Q·Pompeium Aufidium Repetundarum reum acerrime dicentibus teſtimonium, non abrogata fides abſoluto Pompeio, ſed ne potentia inimicum oppreſſiſſe uiderentur· occurſum eſt·

De Marco Aemilio Scauro·

M·etiam Aemilius Scaurus princeps ſenatus· C·Memium repetundarum reum diſtricto teſtimonio inſecutus eſt·Item·C·Flauium eadem lege accuſatum teſtis proſcidit·Nam·C·Norbanum maieſtatis crimine publi=

cæ ſubiectum quæſtioni, ex profeſſo opprimere conatus eſt. nec tamen aut autoritate, qua plurimum pollebat aut religione, de qua nemo dubitabat quenquam illorum affligere potuit.

De Lucio Craſſo.

L. Quoq; Craſſus tantus apud iudices, quantus apud. P. C. Aemilius Scaurus · nanq; eorum ſuffragia robuſtiſſimus, et feliciſſimus eloquentiæ ſtipendijs regebat · eratq; ſic fori, ut ille curiæ princeps · cum uehementiſſimum teſtimonij fulmen in. M. Marcellum reum inieciſſet impetu grauis · exitu uanus apparuit.

De. Q. Metello Pio. L. Marco, Lucio Hortenſio, & Q. M. Lepido.

Age. Q. Metellus pius et. L. et Marcus Luculli. Q. Hortenſius. M. Lepidus. Cn. Cornelium maieſtatis reũ, nõ modo teſtes onerarunt ſed etiam ſalutẽ, negantes illo incolumi ſtare Remp. poſſe, depopoſcerunt. quæ decora ciuitatis (pudet referre) umbone iudiciali repulſa ſunt.

De M. Cicerone.

Quid. M. Cicero forenſi militia ſummos honores, ampliſſimumq; dignitatis locum adeptus, nón ne in ipſius eloquentiæ ſuæ caſtris teſtis abiectus eſt? dum, P. Clodium Romæ apud ſe fuiſſe iurauit. illo ſacrilegium, & flagitium uno argumento abſentiæ tuente ſiquidem iudices Clodium inceſti crimine, q̃ Ciceronem infamia periurij liberare maluerunt.

De P. Seruilio conſulari.

Tot eleuatis teſtibus unum cuius noua ratione iudicium ingreſſa autoritas confirmata eſt referam. P. Seruilius Conſularis, Cenſorius, triumphalis, qui maiorum ſuorum titulis Iſaurici cognomen adiecit · cum forum

præteriens teſtes in reum dari uidiſſet · loco teſtis conſtitit · ac per ſummam inter patronorum pariter, ac accuſatorum admirationem ſic orſus · hunc ego iudices qui cauſam dicit · cuias ſit, aut quam uitam egerit · quam'q; merito uel iniuria accuſetur · ignoro · illud tantum ſcio · cum occurriſſet mihi laurentina uia iter facienti admodum anguſto loco equo deſcendere noluiſſe · Quod an aliquid ad religionem noſtram pertineat · ipſi æſtimabitis · ego id ſupprimendum non putaui · Iudices reum uix auditis cæteris teſtibus damnauerūt · Valuit enim apud eos tum amplitudo uiri, tum grauis neglectæ dignitatis eius indignatio · eum'q;, qui uenerari principes neſciret, in quodlibet facinus procurſurū crediderūt ·

QVI QVAE IN ALIIS VINDICARVNT IPSI COMMISERVNT. Cap. VI.

n E illos quidē latere patiamur qui quæ in alijs uindicarunt · ipſi commiſerūt · C · Licinius cognomine Hoplomachus à prætore poſtulauit · ut patri ſuo bonis tanquam ea diſſipanti, interdiceretur · et quidem quod petierat impetrauit · Sed ipſe paruo poſtea tempore mortuo ſene ampla ab eo relicta latifundia feſtinanter conſumpſit · dignus hac uiciſſitudine pœnæ fuit · quoniam hæreditatem abſumere, q̄ hæredem maluit tollere ·

De Caio Mario ·

C · autem Marius cum magnum, et ſalutarem Reip · ciue in · L · Saturnino opprimendo egiſſet · à quo in modum

uexilli pileum ſeruituti, ad arma capienda oſtentatum erat · L. Sylla cum exercitu in urbem irrumpente, ad auxilium ſeruorum pileo ſuperlato confugit · Itaq; dũ facinus, quod punierat imitatur · alterum Marium, à quo affligeretur inuenit.

De Marco Licinio Stolone.

M. Vero Licinius Stolo, cuius beneficio plebi petendi conſulatum poteſtas facta eſt · cum lege ſanxiſſet · ne quis amplius, quàm quingenta agri iugera poſſideret · ipſe mille cõparauit · diſſimulandiq; criminis gratia, dimidiam partem filio emancipauit · quã ob cauſam a. M. Popilio Lenate accuſatus, primus ſua lege cecidit · ac docuit nihil aliud præcipi debere · niſi quod prius quiſq; ſibi imperauit.

De Quinto Vario Tribuno.

Q. autem Varius, propter obſcurum ius ciuitatis Hybrida cognominatus Tr. pl. legem aduerſus interceſſionẽ collegarum prorogauit · qua iubebat quæri quorũ dolo malo ſocij ad arma ire coacti eſſent · magna cum clade Reip. ſociale enim prius, deinde ciuile bellum excitauit. Sed dum ante peſtiferum Tr. pl. q̃ certum ciuem agit · ſua lex eum domeſticis laqueis conſtrictum abſumpſit.

DE STVDIO ET INDVSTRIA. Cap. VII.

Quid ceſſo uires induſtriæ commemorare · cuius alacri ſpiritu militiæ ſtipendia roborantur · forenſis gloria accenditur · fido ſinu cuncta ſtudia recepta nutriuntur? quicquid animo, quicquid manu, quicquid lingua ad-

mirabile eſt· ad cumulum laudis perducitur. quæ cum perfectiſſima ſit uirtus: duramento ſui confirmatur·

De Catone ſuperiore·

Cato ſextum et octogeſimum annum agens, dum in Rep. tuenda iuuenili animo perſtat· ab inimicis capitali crimine accuſatus, cauſam ſuam egit· neq; aut memoriam eius quiſquam tardiorem, aut firmitatem lateris ulla ex parte quaſſatã, aut os hæſitatione ĩpeditũ aĩaduertit· quia· s· omnia iſta in ſtatu ſuo æquali, ac perpetua induſtria continebat· quin etiã in ipſo diutiſſime actæ uitæ fine diſertiſſimi oratoris Galbæ accuſatiõi· defenſionem ſuam pro Hiſpania oppoſuit· Idem græcis literis erudiri concupiuit· quam ſero· inde æſtimemus· quod etiam latinas penè iam ſenex didicit· cumq; eloquentia magnam iã gloriã partam haberet· id egit· ut iuris ciuilis quoq; eſſet peritiſſimus·

De inferiore·

Cuius mirifica proles Cato, propior noſtræ ætati, ita doctrinæ cupiditate flagrauit· ut ne in curia quidem, dum ſenatus cogitur, temperaret ſibi· quo minus græcos libros lectitaret· qua quidẽ induſtria· oſtendit, alijs tempora deeſſe· alios temporibus ſupereſſe·

De Terentio Varrone·

Terentius autem Varro humanæ uitæ exemplo, et ſpatio nominandus, non annis, quibus ſeculi tempus æquauit· quam ſtilo uiuacior fuit· in eodem· n· lectulo et ſpiritus eius, et egregiorum operum curſus extinctus eſt·

De Liuio Druſo·

Conſimilis perſeuerantiæ Liuius Druſus qui, & ætatis uiribus, et acie oculorũ defectus, ius ciuile populo benigniſſime interpretatus eſt· utiliſſimaq; diſcere id cupi

entibus monimenta compoſuit· nam ut ſenem illum natura, et cæcum fortuna facere potuit· ita neutra interpellare ualuit· ne non animo et uideret· et uigeret·

De·P·Senatore, & Lucio Pontio equite Romano·

Publius uero Senator, et Lucius Pontius eques Romanus ſuis temporibus celebres cauſarum actores, luminibus capti eadem induſtria, forenſia ſtipēdia executi ſunt· Itaq; frequentius etiam audiebantur concurrentibus alijs, quia ingenio eorum delectabantur· alijs, quia cōſtantiam admirabantur· nanq; alij incommodo perculſi ſeceſſum petunt· duplicant tenebras, fortuitis uolūtaria adijcientes·

De Publio Craſſo·

Iam·P·Craſſus cum in Aſiam ad Ariſtonicum regem debellandum Conſul ueniſſet· tanta cura græcæ linguæ notitiam animo comprehendit· ut eam in quinq; diuiſam genera, per omnes partes, ac numeros penitus cognoſceret· Quæ res maxinum ei ſociorum amorem conciliauit, qua quis eorum lingua apud tribunal eius poſtulauerat· eadem decreta reddenti·

De Roſcio·

Ne Roſcius quidem ſubtrahatur ſcænicæ induſtriæ notiſſimum exemplum· qui nullum unquam ſpectanti populo geſtum· niſi quem domi meditatus fuerat· ponere auſus eſt· Quapropter non ludicra ars Roſcium, ſed Roſcius ludicram artem commendauit· nec uulgi tantum fauorem, uerumetiam principum familiaritates amplexus eſt· hæc ſunt attenti, et anxij, et nunquā ceſſantis ſtudij præmia· propter quæ tantorum uirorū laudibus non īpudenter ſe perſona Hiſtrionis inſeruit.

Externa· De Demoſthene·

Græca quoq; induſtria, quoniā noſtræ multum profuit·

in maximo stomachi dolor gypso loco consuluisse sibi mortem ·

quem meretur fructum latina lingua · recipiat · Demoſthenes cuius commemorato nomine , maximæ eloquentiæ conſumatio audientis animo oboritur · cum inter initia iuuentæ, artis, quam affectabat · primam literam dicere non poſſet · oris ſui uitium, tanto ſtudio expugnauit · ut ea à nullo expreſſius referretur · Deinde propter nimiam exilitatem acerbam auditu uocem ſuam exercitatione continua ad maturum & gratum auribus ſonum perduxit · Lateris etiam firmitate defectus, quas corporis habitus uires negauerat · à labore mutuatus eſt · Multos enim uerſus uno impetu ſpiritus complectebatur · eoſq; aduerſa loca celeri gradu ſcandens, pronuntiabat · Ac uadoſis litoribus inſiſtens declamationes fluctuum fragoribus obluctantibus edebat · ut ad fremitus concitatarum concionum, patientia duratis auribus, in actionibus uteretur · Fertur quoq; ore inſertis calculis multum ac diu loqui ſolitus · quo uacuum promptius eſſet et ſolutius · Præliatus eſt cũ rerum natura, et quidẽ uictor abijt · malignitatem eius pertinaciſſimo animi robore ſuperando · Itaq; alterum Demoſthenem mater · alterum induſtria enixa eſt ·

De Pythagora philoſopho.

Atq; ut ad uetuſtiorem induſtriæ, actum tranſgrediar · Pythagóras pfectiſſimũ opus ſapiẽtiæ, à iuuenta pariter, et oĩs honeſtatatis percipiendæ cupiditatẽ ingreſſus ·
» (nihil enim quod ad ultimum ſui peruenturum eſt fi=
» nem · non et mature, et celeriter incœpit), Aegyptum pe
» tijt · ubi literis gentis eius aſſuefactus, præteriti æui ſacerdotum commentarios ſcrutatus, innumerabilium ſeculorum obſeruationes cognouit · Inde ad perſas pro=

profectus magorum exactiſſimæ prudentiæ ſe formandū tradidit à quibus ſyderum motus, curſusq; ſtellarū, & uniuſcuiuſq; rei proprietatem, et effectum benigniſſime demonſtratum docili animo ſumpſit. Cretam deinde et Lacedæmona nauigauit: quarū legibus ac moribus inſpectis, ad olympicū certamen deſcendit. Cū'q; multiplicis ſcientiæ maximam toti græciæ admirationem, ac ſpecimen exhibuiſſet quo cognomine cenſeretur interrogatus, non ſe ſapientem (Iam enim illud ſeptem ſapientes uiri occupauerant) ſed amatorem ſapiētiæ. i. græce φιλόσοφον edidit. In Italiæ etiam parte, quæ tunc maior Græcia appellabatur perrexit in qua plurimis, et opulentiſſimis urbibus, effectus ſuorum ſtudiorum approbauit. cuius ardentem rogum plenum uenerationis oculis Metapontus aſpexit operum Pythagoræ q̃ ſuorū cinerum nobilius, clarius'q; monimentum.

De Platone philoſopho.

Plato autem patriam Athenas, præceptorem Socratem ſortitus, et locum, et hominem doctrinæ fertiliſſimum, ingenij quoq; diuina inſtructus abundantia, cum omnium iam mortalium ſapientiſſimus haberetur eo quidē uſq;, ut ſi ipſe Iupiter cœlo deſcendiſſet nec elegantiore, nec beatiore facūdia uſurus uideretur. Aegyptum peragrauit ubi à ſacerdotibus eius gentis geometriæ multiplices numeros cœleſtium obſeruationem rationū percepit. quo'q; tempore à ſtudioſis iuuenibus certatim Athenæ Platonem doctorem quærentibus petebantur ipſe Nili fluminis inexplicabiles ripas, uaſtiſſimosq; campos, effuſam barbariem, et flexuoſos foſſarū ambitus ægyptiorum ſenum diſcipulus luſtrabat. Quo-

dare cœpiſſe· ſatius iudicantem eius artis uſum ſero, q̃ nunq̃ percipere· et quantula Socrati acceſſio illa futura ſcientiæ erat· Sed pertinax hominis induſtria, tantis doctrinæ ſuæ diuitijs, etiam muſicæ rationis utiliſſimum elementum accedere uoluit· Ergo dum ad diſcendum ſemper ſe pauperem credidit· ad docendum fecit ſe locupletiſſimũ· Atq; ut longæ, et felicis induſtriæ quaſi in unum aceruum exempla redigamus· Iſocrates nobiliſſimum librũ qui inſcribitur· παναθηναικός, quartum & octogeſimum annum agens, ita ut ipſe ſignificat· compoſuit· opus ardentis ſpiritus plenum· ex quo apparet ſeneſcentibus membris eruditorum, intus animos, induſtriæ beneficio florem iuuentæ retinere· neq; hoc ſtilo terminos uitæ ſuæ clauſit· nanq; admirationis eius fructum quinquennio percepit·

De Chryſippo.

C iterioris ætatis metas, ſed non tamen parui ſpatij Chryſippi uiuacitas flexit· nam octogeſimo anno, cœptũ ante quadrageſimũ λογικῶν exactiſſimæ ſubtilitatis uolumen reliquit· cuius ſtudium in tractandis ingenij ſui monimentis tãtum operis, laborisq; ſuſtinuit· ut ad ea, quæ ſcripſit, penitus cognoſcenda· longa uita ſit opus·

De Cleanthe philoſopho.

T e quoq; Cleanthe tam laborioſe haurientem, et tam pertinaciter tradentem ſapientiã, numen ipſius induſtriæ ſuſpexit· cum adoleſcentem quæſtu extrahendæ aquæ nocturno tempore inopiam tuam ſuſtentantem· diurno Chryſippi præceptis percipiendis uacantem· eundemq; ad undecenteſimum annum attenta cura erudientem auditores tuos uideret. duplici enim labore unius

ſeculi ſpatium occupaſti· incertum reddendo diſcipulúsne, an præceptor eſſes laudabilior·

De Sophocle·

S ophocles quoq;, cum rerum natura glorioſum certamen habuit· tam benigne ille mirifica opera ſua exhibendo· quàm illa operibus eius tempora liberaliter ſumministrando· prope·n·centeſimum annum attigit· ſub ipſum tranſitum ad mortẽ Oedipode coloneo ſcripto· qua ſola fabula omnium eiuſdem ſtudij poetarũ præripere gloriam potuit idq; ignotum eſſe poſteris filius Sophoclis noluit σοφὸν ſepulchro patris, quæ retuli inſculpendo·

De Simonide poeta·

S imonides uero poeta octogeſimo anno et docuiſſe ſe carmina, et in eorum certamen deſcendiſſe ipſe gloriatur· nec fuit iniquum illum uoluptatem ex ingenio ſuo diu percipere· cum eam omni æuo fruẽdã traditurus eſſet·

De Solone·

N am Solon quanta induſtria flagrauerit· et uerſibus cõplexus eſt· quibus ſignificat, ſe quotidie aliquid addiſcentem ſeneſcere· et ſupremo uitæ die confirmauit· quod aſſidentibus amicis, & quadam de re ſermonem inter ſe conferentibus, ſatis iam preſſum caput erexit· Interrogatuſq; quá propter id feciſſet· reſpondit· ut cũ iſtud quidquid eſt· de quo diſputatis percepero· moriar· Migraſſet profectò ex hominibus inertia, ſi eo animo uitam ingrederentur· quo eam Solon egreſſus eſt·

De Themiſtocle·

Q uàm porro induſtrius Themiſtocles, qui maximarũ rerum cura diſtrictus, omnium tamen ciuium ſuorũ nomina memoria comprehendit· per ſummam nanq; ini

minus miror in Italiam transgreſſum, ut ab Archyta Tarenti, a Timæo, et Arione, et Ceto Locris Pythagoræ, præcepta et inſtituta acciperet. Tanta .n. uis, tanta copia literarum undiq; colligenda erat ut inuicem per totũ terrarũ orbẽ diſpergi, et dilatari poſſet. altero etiã, et octogeſimo anno decedẽs ſub capite, Sophronis mimos habuiſſe fertur ſic ne extrema quidẽ eius hora agitatiõe ſtudij uacua fuit. De Democrito philoſopho.

At Democritus, cum diuitijs cenſeri poſſet quæ tantæ fuerunt ut pater eius, Xerxis exercitui epulum dare facile potuerit quo magis uacuo animo ſtudijs literarum eſſet operatus parua admodum ſumma retenta, patrimonium ſuũ patriæ donauit. Athenis autem compluribus annis moratus, omnia temporũ momenta ad præcipiendam, et exercendam doctrinam conferens, ignotus illi urbi uixit quod ipſe quodam uolumine teſtatur. Stupet mens admiratione tantæ induſtriæ et iam tranſit alió. De Carneade philoſopho.

Carneades laborioſus, et diuturnus miles ſapientiæ. ſiquidem nonaginta expletis annis, idem illi uiuendi, ac philoſophandi finis fuit. ita ſe mirificæ doctrinæ operibus addixerat ut cum cibi capiẽdi cauſa recubuiſſet cogitationibus inhærens, manum ad menſam porrigere obliuiſceretur. Sed eum Meliſſa, quam uxoris loco habebat temperato inter ſtudia, non interpellandi, ſed inediæ ſuccurrendi officio, dextera ſua neceſſarijs uſibus aptabat. Ergo aio tantummodo uita fruebatur. corpore uero quaſi alieno et ſuperuacuo circũdatus erat. Idẽ cũ Chryſippo diſputaturus Helleboro ſe ante purgabat ad exprimendum ingeniũ ſuum attentius.

et illius refellendum acrius · quas potiones induſtria ſolidæ laudis cupidis appetendas affecit ·

De Anaxagora philoſopho ·

Quali porro ſtudio Anaxagoram flagraſſe credimus? qui cum poſt diutinam peregrinationem patriam repetiſſet · poſſeſſionesq; deſertas uidiſſet · non eſſem inquit ego ſaluus · niſi iſtæ periſſent · Vocem petitæ ſapientiæ compotem · nam ſi prædiorum potius, q̄ ingenij culturæ uacaſſet · dominus rei familiaris intra penates manſiſſet · non tantus Anaxagóras ad eos rediſſet ·

De Archimede philoſopho ·

Archimédis quoq; fructuoſam induſtriā fuiſſe dicerem · niſi eadem illi et dediſſet uitam · et abſtuliſſet · Captis enim Syracuſis, Marcellus machinationibus eius multum, ac diu uictoriā ſuam inhibitam ſenſerat · eximia tamen hominis prudētia delectatus, ut capiti illius parceretur · edixit · penè tantum gloriæ in Archimede ſeruato, quantum in oppreſſis Syracuſis hoſtis reponens · At is dum animo, et oculis in terram defixis, formas deſcribit · militi, qui prædādi gratia domum irruperat · ſtrictoq; ſuper caput gladio, quis nam eſſet · interrogabat · propter nimiam cupiditatem inueſtigandi, quod requirebat · nomen ſuum indicare non potuit · Sed protracto manibus puluere noli (inquit) obſecro iſtum circulum diſturbare · ac perinde quaſi negligens imperij uictoris, obtruncatus ſanguine ſuo artis ſuæ lineamenta confudit · Quo accidit ut propter idem ſtudium modo donaretur uita · modo ſpoliaretur ·

De Socrate philoſopho ·

Socratē etiā cōſtat ætate prouectū fidibus tractādis opā

quitatem patria pulſus, et ad Xerxem, quem paulo ante deuicerat confugere coactus, priuſquam in cōſpectu eius ueniret · perſico ſermoni ſe aſſuefecit · ut laborem parta commendatione regijs auribus familiarem, & aſſuetum ſonum uocis adhiberet ·

De Cyro & Mithridate ·

Cuius utriuſq; induſtriæ laudem duo reges partiti ſunt · Cyrus omniū militum ſuorum nomina, Mithridates duarum et uiginti gentium, quæ ſub regno eius erant linguas diſcendo · ille ut ſine monitore exercitum ſalutaret · hic ut eos, quibus imperabat ſine interprete alloqui poſſet ·

DE OCIO. Caput. VIII.

Ocium, quod induſtriæ, et ſtudio maxime contrariū uidetur · præcipue ſubnecti debet · non quo euaneſcit uirtus · ſed quo recreatur · alterum enim etiam inertibus uitandum, alterum ſtrenuis quoq; interdum appetendū eſt · Illis ne propriæ uitæ inertiam exigat · his ut tempeſtiua laboris intermiſſione ad laborandum fiant uegetiores ·

De Scipione & Lælio ·

Par ueræ amicitiæ Clariſſimum Scipio, & Lælius, tum amoris uinculo, tum etiam omnium uirtutum inter ſe iunctum ſocietate, ut actuoſæ uitæ iter equali gradu exequebantur ita animi quoq; remiſſioni communiter acquieſcebant · conſtat nanq; eos Caietæ, et Laurenti, uagos litoribus conchulas, et calculos lectitaſſe · idq; ſe · P · Craſſus ex ſocero ſuo · Q · Scæuola, qui gener

Lælij fuit audiſſe ſæpenumero prædicauit.

De Scæuola.

Scæuola autem quietæ remiſſionis eorum certiſſimus teſtis, optime pila luſiſſe traditur. quia uidelicet ad hoc diuerticulum animum ſuum forenſibus miniſterijs fatigatum, tranſferre ſolebat. Aleæ quoq;, & Calculis uacaſſe interdũ dicitur: cum bene, ac diu iura ciuium, et cærimonias deorum ordinaſſet. ut enim in rebus ſerijs Scæuolam, ita et in ſcurrilibus luſibus hominem agebat. quem rerum natura continui laboris patientem eſſe non ſinit.

Externa. De Socrate philoſopho.

Idq; uidit, cui nulla pars ſapientiæ obſcura fuit, Socrates. ideoq; non erubuit tunc, cum interpoſita arundine cruribus ſuis, cum paruulis filiolis ludens ab Alcibiade riſus eſt.

De Homero poeta.

Homerus quoq; ingenij cœleſtis uates nõ aliud ſenſit: uehementiſſimis Achillis manibus canoras fides aptãdo, ut earum militare robur leni pacis ſtudio relaxaret.

QVANTA VIS ELOQVENTIAE EST. Caput. IX.

Potentiam uero eloquentiæ et ſi plurimũ prævalere animaduertimus: tamen ſub proprijs exemplis, quo ſcilicet uires eius teſtatiores fiant, recognoſci conuenit.

De Valerio.

Regibus exactis plebs diſcedens à patribus, iuxta ripam fluminis Anienis in colle, qui ſacer appellatur armata

conſedit· erat'q; non ſolum deformis, ſed etiam miſerrimus Reip· ſtatus à capite eius cætera parte corporis peſtifera diuiſa· ac ni Valerij ſubueniſſet eloquẽtia· ſpes tanti imperij in ipſo penè ortu ſuo corruiſſet· Is nanq; populum, noua et inſolita libertate temere gaudẽtem, oratione ad meliora, et ſaniora conſilia reuocatum, ſenatui ſubiecit· ideſt urbem urbi iunxit· Verbis ergo facundis ira, conſternatio, arma ceſſerunt·

De·M·Antonio·

Quæ etiam marianos, cinnanos'q; mucrones ciuilis profundendi ſanguinis cupiditate furentes inhibuerunt· miſſi enim à ſæuiſſimis ducibus milites, ad·M·Antonium obtruncandum, ſermone eius obſtupefacti, diſtrictos iam, et uibratos gladios cruore uacuos uaginis reddiderunt. quibus digreſſis· P· Antonius (is enim ſolus in ambitu expers antonianæ facũdiæ ſteterat) crudele imperium truculento miniſterio peregit· quam diſertum igitur eum fuiſſe putemus· quẽ ne hoſtium quidẽ quiſquam occidere ſuſtinuit? qui modo uocem eius ad aures ſuas uoluit admittere?

De Iulio Cæſare·

Diuus quoq; Iulius, quàm cœleſtis numinis, tam etiam humani ingenij perfectiſſimum columẽ, uim facundiæ propriæ expreſſit· dicendo in accuſatione· C· Dolobellæ, quem reum egit· extorqueri ſibi cauſam optimam L· Cottæ patrocinio· ſiquidem maxima tunc eloquentia queſta eſt· cuius facta mentione, quoniã domeſticũ nullum maius adiecerim exemplũ· peregrinandũ eſt·

Externa· De Piſiſtrato·

Piſiſtratus dicẽdo tantum ualuiſſe traditus eſt· ut ei athenienſes regium imperium oratione capti permitterẽt·

cum præſertim ex contraria parte amátiſſimus patriæ Solon niteretur. ſed alterius ſalubriores erant conciones alterius diſertiores. quo euênit ut alioqui prudentiſſima ciuitas, libertati ſeruitutem præferret.

De Pericle.

Pericles autem feliciſſimis naturæ incrementis, ſub Anaxagora præceptore ſummo ſtudio perpolitus, et inſtructus, liberis Athenarum ceruicibus, iugum ſeruitutis impoſuit. egit enim illã urbẽ, et uerſauit arbitrio ſuo. Cumq; aduerſus uoluntatem populi loqueretur iucũda nihilominus, et popularis eius uox erat. Itaq; ueteris comœdiæ maledica lingua, quamuis potentiam uiri perſtringere cupiebat tamen in labris hominis melle dulciorem Lepôrem fatebatur habitare. inq; animis eorum, qui illum audierant quaſi aculeos quoſdã relinqui prædicabat.

De Quodam ſene.

Fertur quidam, cum admodum ſenex primæ concioni Periclis adoleſcentuli intereſſet idemq; iuuenis Piſiſtratum decrepitum iam concionantem audiſſet non tẽperaſſe ſibi quo minus exclamaret caueri illum ciuem oportere quod Piſiſtrati orationi ſimillima eius foret oratio. nec hominem aut æſtimatio eloquij, aut morum augurium fefellit. Quid enim inter Piſiſtratum, et Periclem interfuit? niſi quod ille armatus, hic ſine armis tyrannidem geſſit.

De Hegeſia Philoſopho.

Quantum eloquẽtia ualuiſſe Hegeſiam Cyrenaicum philoſophum arbitramur? qui ſic mala uitæ repreſentabat ut eorum miſeranda imagine audientium pectoribus inſerta, multis uoluntariam mortis appetendæ cupiditatem ingeneraret. Ideoq; à rege Ptolemæo ulte

operi illius adijci nihil poteſt: tamen in Demoſthene magna pars Demoſthenis abeſt, quod legitur potius, quàm auditur.

QVAM MAGNI EFFECTVS ARTIVM SINT. Caput. XI.

Effectus etiam artiū recogniti, poſſunt aliquid afferre uoluptatis: protinus'q;, & quam utiliter excogitatæ ſunt patebunt: et memoratu dignæ res lucido in loco reponentur: et labor in his edendis ſuo fructu non carebit.

De Sulpitio Gallo.

Sulpitij Galli maximum in omni genere literarum recipiendo ſtudium plurimum Reip. profuit. Nam cū L. Pauli, bellum aduerſum regem Perſen gerentis, legatus eſſet: ac ſerena nocte ſubito luna defeciſſet: eo'q; ueluti diro quodam monſtro perterritus exercitus noſter manus cum hoſte conſerendi fiduciam amiſiſſet: de cœli ratione, et ſyderū natura peritiſſime diſputando, alacrē eum in aciem miſit. Itaq; illi inclytæ paulianæ uictoriæ liberales artes Galli additum dederunt. quia niſi ille metum noſtrorum militum uiciſſet: imperator romanus uincere hoſtes non potuiſſet. Spurinæ quoq; in conſectandis deorum monitis efficacior ſcientia apparuit: q̄ Vrbs Romana uoluit. prædixerat C. Cæſari, ut proximos .xxx. dies quaſi fatales caueret: quorum ultimus erat idus martiæ. Et cum forte mane uterq; in domum Caluini Domitij ad officium conueniſſet: Cæſar Spurinæ, ecquid ſcis idus martias iam ueniſſe? et is:

ecquid ſcis illas nondum præteriſſe? abiecerat alteri timorem tanq̃ exacto tempore ſuſpecto· alter ne extremam quidem eius partem periculo uacuã eſſe arbitratus eſt · utinam aruſpicem potius augurium, quam patriæ parentem ſecuritas feſelliſſet ·

Externa. De Pericle.

ed ut alienigena ſcrutemur· cum obſcurato repente ſole inuſitatis perfuſæ tenebris Athenæ ſolicitudine agerentur· interitum ſibi cœleſti denũtiatione portendi credentes, Pericles proceſſit in medium· et quæ à præceptore ſuo Anaxagora pertinentia ad Solis, et lunæ curſum acceperat· diſſeruit · nec ulterius trepidare ciues ſuos uacuo metu paſſus eſt.

De alexandro rege.

Quantum porro dignitatis à rege Alexandro tributum arti exiſtimamus? qui ſe et pingi ab uno Apelle, & fingi à Lyſippo tantummodo uoluit.

De Vulcano Alcamenis.

enet uiſentes Athenas Vulcanus Alcamenis manibus fabricatus · præter cætera enim perfectiſſimæ artis ĩ eo percurrentia iudicia· etiã illud mirãtur· quod ſtat diſſimulatæ claudicationis ſub ueſte leuiter ueſtigium repræſentans· ut non tanquam exprobratum uitium, ita tanquam certam, propriamq; dei notam decore ſignificans.

De Venere Praxitelis.

Cuius coniugem Praxiteles in marmore quaſi ſpirantem in templo Cnidiorum collocauit propter pulchritudinẽ operis à libidinoſo cuiuſdã complexu parum tutam. quo excuſabilior eſt error equi· qui uiſa pictura equæ, hinnitum edere coactus eſt et canum latratus aſpectu picti canis incitatus taurusq; ad amorem, et concubitũ

OMNES ordĩes subinde memoriter salutauit Agenti senatu grus reddit cum meuero·

 Laudand neronis memoria no

rius hac de re diſſerere prohibitus eſt· min' q̃ Cyri: qui nomiatim omnes in exercitu suo milites appellauit nec minq· L· Scipionis qui Po· Ro· nominatim alloq̃bat· nec minq Themistoclis q omnium ciuium nomina memoriter tenuit:

QVANTVM MOMENTVM SIT IN PRONVNTIATIONE ET APTO MOTV CORPORIS· Cap· X·

Loquentiæ autem ornamenta in pronuntiatione apta, et conuenienti motu corporis conſiſtunt· quibus cum ſe inſtruxerit tribus modis homines aggreditur, animos eorum ipſa inuadendo· horum alteri aures, alteri oculos permulcendos tradendo·

De·C·Gracco·

Sed propoſiti fide in perſonis illuſtribus exhibeatur· C· Graccus eloquentiæ, quàm propoſiti felicioris adoleſcens, quoniam flagrantiſſimo ingenio cum optime Remp· tueri poſſet · perturbari impie maluit· quoties apud populum concionatus eſt· ſeruum poſt ſe muſicæ artis peritum habuit qui occulte eburnea fiſtula pronũtiationis eius modos formabat· aut nimis remiſſos excitando· aut plus iuſto concitatos reuocando· quia ipſum calor, atq; impetus actionis attentum huiuſce temperamenti æſtimatorem eſſe non patiebatur·

De·Q·Hortenſio·

Q· autem Hortenſius plurimum in corporis decoro motu repoſitum credens, penè plus ſtudij in eodem laborando, q̃ in ipſa eloquentia affectanda impendit· Itaq; neſcires utrum cupidius ad audiendũ eum, an ad ſpectandum concurreretur· ſic uerbis oratoris aſpectus, et rurſus aſpectui uerba ſeruiebant· conſtat Aeſopum,

Mithridates recepit i spectaculo et i xpa se later dextero collocauit: Cgrio scribit Xenophon: Cyrum solitu fuisse honoris causa minus a late sinistro iux se i mesa collocare tertiorem excibitinare · q a gte codis simil consistere studuit ne qs alienis testamenti spte sibi legatu adsberet·

Ite ut litigatores pro prouincijs certa iustamq mercede pro subselijs nulla omio daret

Istud plodr aggressus: pretorianos pro concione ad inchoandu opus cohortat c tubaq sig data prim rastello humu effodit et tabulam coegestam hucrus

Scribit Aristo. i vij d ani... Ceteris ubsber d coitu ſoutoſ ne vox mutet: in virile soni trasijt i hijs .. rm vent ram ager incipiente:

ecquid ſcis illas nondum præterijſſe? abiecerat alteri timorem tanq̃ exacto tempore ſuſpecto· alter ne extremam quidem eius partem periculo uacuã eſſe arbitratus eſt· utinam aruſpicem potius augurium, quam patriæ parentem ſecuritas fefelliſſet·

Externa· De Pericle·

Sed ut alienigena ſcrutemur· cum obſcurato repente ſole inuſitatis perfuſæ tenebris Athenæ ſolicitudine agerentur· interitum ſibi cœleſti denũtiatione portendi credentes, Pericles proceſſit in medium· et quæ à præceptore ſuo Anaxagora pertinentia ad Solis, et lunæ curſum acceperat· diſſeruit· nec ulterius trepidare ciues ſuos uacuo metu paſſus eſt·

De alexandro rege·

Quantum porro dignitatis à rege Alexandro tributum arti exiſtimamus? qui ſe et pingi ab uno Apelle, & fingi à Lyſippo tantummodo uoluit·

De Vulcano Alcamenis·

Venetiuiſentes Athenas Vulcanus Alcamenis manibus fabricatus· præter cætera enim perfectiſſimæ artis ĩ eo percurrentia iudicia· etiã illud narrãtur· quod ſtat diſſimulatæ claudicationis ſub ueſte leuiter ueſtigium repræſentans· ut non tanquam exprobratum uitium, ita tanquam certum, propriamq; dei notam decore ſignificans·

De Venere Praxitelis·

Cuius coniugem Praxiteles in marmore quaſi ſpirantem in templo Cnidiorum collocauit propter pulchritudinẽ operis à libidinoſo cuiuſdã complexu parum tutam· quo excuſabilior eſt error equi· qui uiſa pictura equæ, hinnitum edere coactus eſt et canum latratus aſpectu picti canis incitatus taurusq; ad amorem, et concubitũ

Clara vocem ... anapho ... xel ... tio fiet ... et suave obseruati ... cibi et lotis ... si alcyludo statim dam bulacio ... Frigidis ... tionib' iuvat ... venerie calidis aguint: si vox ve... vatu ... e ... ribus: ... m' venerie prodest: Pli 134° lamina plu bea pectori impontam esse efficacem ad ... cem alendam: qui et lamine Plumbi lumbis ad alligate inhibet impet' veneris qb' caluus orati usus ē / ad colubedas libidinu imaginatiões i somno: In primis porum sectiuum ad hoc efficax cui auctori tatem addit nero uocis gra:

OMNES ordies subinde memoriter salutauit Agenti senatui gras rudit cum memoria:

LIB. VIII. Laudand neronis memoria no-

rius hac de re diſſerere prohibitus eſt. min' q̃ Cyri: qui nomiatim omes in exercitu suo millites appellauit nec minq̃

QVANTVM MOMENTVM SIT IN PRONVNTIATIONE ET APTO MOTV CORPORIS. Cap. X.

L. Scipiois qui Po. Ro. noiatiz alequebat: nec minq̃ Themistoclis q oium Ciuium nomina memoriter tenuit:

Loquentiæ autem ornamenta in pronuntiatione apta, et conuenienti motu corporis conſiſtunt. quibus cum ſe inſtruxerit tribus modis homines aggreditur, animos eorum ipſa inuadendo. horum alteri aures, alteri oculos permulcendos tradendo. De. C. Gracco.

Sed propoſiti fide in perſonis illuſtribus exhibeatur. C. Graccus eloquentiæ, quàm propoſiti felicioris aduleſcens, quoniam flagrantiſſimo ingenio cum optime Remp tueri poſſet, perturbari impie maluit. quoties apud populum concionatus eſt, ſeruum poſt ſe muſicæ artis peritum habuit qui occulte eburnea fiſtula pronũtiationis eius modos formabat. aut nimus remiſſos excitando. aut plus iuſto concitatos reuocando. quia ipſum calor, atq; impetus actionis attentum huiuſce temperamenti æſtimatorem eſſe non patiebatur. horsq: illos exibimarit

MITHRIDATE recepit i spectaculo et in xpa se later dextero collocauit: e grio sbit Xenophon: Cyrum solitum fuisse honoris causa minus a latere sinistro iuxta se i mensa collocare ...

De. Q. Hortenſio.

Q. autem Hortenſius plurimum in corporis decoro motu repoſitum credens, pene plus ſtudij in eodem laborando, q̃ in ipſa eloquentia affectanda impendit. Itaq; neſcires utrum cupidius ad audiendũ eum, an ad ſpectandum concurreretur. ſic uerbis oratoris aſpectus, et rurſus aſpectui uerba ſeruiebant. conſtat Aeſopum,

Item ut litigatores pro prouincijs certam iustamque mercedem pro subselijs nullam omino daret

Istum preetor aggressus: pretorianos pro concione adi... choandum opus cohortatus e tubaq; sig° data pm rastello humu effodit et ... ulam cogesta hucus

Roſciumq; ludicræ artis peritiſſimos, illo cauſas agente, in corona frequenter aſtitiſſe ut foro petitos geſtus, in ſcænam referrent.

De M. Cicerone.

Nam M. Cicero quantum in utraq; re, de qua loquimur momenti ſit oratione, quam pro Gallo habuit ſignificauit. M. Callidio accuſatori exprobrando, quod præparatum ſibi à reo uenenum teſtibus, chirographis, quæſtionibus, probaturum affirmans remiſſo uultu, et languida uoce, et ſoluto genere orationis uſus eſſet. pariterq; et oratoris uitium detexit et cauſæ periclitantis argumenta adiecit. totum hunc locum ita claudẽdo. tu iſtud, M. Callidi niſi fingeres, ſic ageres.

Externa. De Demoſthene.

Conſentaneum huic Demoſthenis iudiciũ. qui cum interrogaretur quidnam eſſet in dicendo efficaciſſimum reſpondit Hypocriſis. Iterum deinde, et tertio interpellatus idem dixit. penè totum ſe illi debere confitendo.

De Aeſchine.

Recte itaq; Aeſchines, cum propter iudicialem ignominiam relictis Athenis Rhodum petiſſet atq; ibi rogatu ciuitatis ſuam prius in Cteſiphontem, deinde Demoſthenis pro eodem orationem clariſſima, et ſuauiſſima uoce recitaſſet admirantibus cunctis utriuſq; columnis eloquentiam, ſed aliquanto magis Demoſthenis, quid ſi inquit ipſum audiſſetis? tantus orator, et modo tam infeſtus aduerſarius ſic inimici uim, ardoremq; dicendi ſuſpexit ut ſe ſcriptorum eius parum idoneum lectorẽ eſſe prædicaret. expertus acerrimum uigorem oculorũ, terribile uultus pondus, accomodatum ſingulis uerbis ſonum uocis, efficaciſſimos corporis motus. ergo & ſi

æneæ uaccæ Syracuſis nimiæ ſimilitudinis irritamento compulſus. Quid enim uacua rationis animantia arte decepta miremur? cum hominis ſacrilegam cupiditatem muti lapidis lineamentis excitatam uideamus?

QVAEDAM NVLLA ARTE EFFIGI POSSE. Caput. XII.

Caeterum natura quemadmodum ſæpenumero æmulam uirium ſuarum artem eſſe patitur: ita aliquando irritam feſſo labore dimittit. quod ſummi artificis Euphranoris manus ſenſerunt. Nam cum Athenis xij. deos pingeret Neptuni imaginem, quàm poterat excellentiſſimis maieſtatis coloribus complexus eſt: perinde ac Iouis aliquanto auguſtiorem repreſentaturus. Sed omni impetu cogitationis in ſuperiori opere aſſumpto, poſteriores eius conatus aſſurgere, quo tenebant nequiuerunt.

De Timante pictore.

Quid ille alter æque nobilis pictor luctuoſum immolatæ Iphigeniæ ſacrificium referens, cum Calchantem triſtem, mœſtum Vlyſſem, clamãtem Aiacem, lamentantem Menelaum circa aram ſtatuiſſet: caput Agamẽnonis inuoluendo nõ ne ſummi mœroris acerbitatem arte exprimi non poſſe cõfeſſus eſt? Itaq; pictura eius aruſpicis, et amici, et fratris, et lachrymis madet: patris fletum ſpectantis affectu exiſtimandum reliquit.

De alio pictore.

Atq; ut eiuſdem ſtudij adijciam exemplum: præcipuæ artis pictor equum ab exercitatione uenientem, modo

Equitandi studiũ a Xenophonte adeo probat ut Perse dicant nichil nõ agere ex equis: quos alij ipsius discebat equitare sagittare: et uera dicere Iustin' tradit parthos a[illegible] studio equorum teneri ut equis omni tempore uectentur: illis bella illis

non uiuum labore induſtriæ ſuæ comprehēderat· Cuius naribus ſpumas adijcere cupiens, tantus artifex in tam paruula materia multum, ac diu fruſtra tenebatur· indignatione deinde accenſus ſpongiam omnibus imbutam coloribus forte iuxta ſe poſitam apprehēdit· et eam ueluti corrupturus opus ſuum tabulæ illiſit· quam fortuna ad ipſas equi nares directam deſyderiū pictoris coegit explere· Itaq; quod ars adumbrare non ualuit· caſus imitatus eſt·

SVAE QVENQVE ARTIS OPTIMVM ET AVTOREM ESSE, ET DISPVTATOREM. Caput·XIII·

Vae autem artis unumquenq;, et autorem, et diſputatorem optimū eſſe ne dubitemus, paucis exemplis admoneamus·

De Quinto Scæuola.

Q·Scæuola clariſſimus legum uates, et certiſſimus, quotieſcunq; de iure prætorio conſulebatur· ad Furium, et Caſſellium, quia huic ſcientiæ deditierant, conſultores reijciebat· quo quidem facto moderationem ſuā magis commendabat quàm autoritatem minuebat· ab his negocium aptius explicari poſſe confitendo, qui quotidiano eius uſu callebant. Sapiētiſſimi igitur artis ſuæ profeſſores ſunt· à quibus et propria ſtudia uerecunde, et aliena callide æſtimantur·

De Platone philoſopho.

Platonis quoq; eruditiſſimum pectus hæc cogitatio attigit· qui conductores ſacræ aræ modum, et formā eius

ſecum ſermonem cõferre conatos · ad Euclidem Geometrem ire iuſſit · ſcientiæ eius cedens, immo profeſſioni ·

De Athenienſibus, et de Philone.

Gloriantur Athenæ armamentario ſuo, nec ſine cauſa · eſt enim illud opus, et impenſa, et elegantia uiſendum · cuius architectum Philonem ita facunde rationem inſtitutionis ſuæ in theatro reddidiſſe conſtat · ut diſertiſſimus populus non minorem laudem eloquentiæ eius, quàm arti tribueret ·

De quodam Artifice ·

Mirificæ et ille artifex, qui in opere ſuo moneri ſe à ſutore de crepida, et anſulis paſſus, de crure etiam diſputare incipientem, ſupra plantam aſcendere uetuit ·

DE SENECTVTE. Caput · XIIII.

Senectus quoq; ad ultimũ ſui finem prouecta, in hoc eodem opere, inter exempla induſtriæ, in aliquot claris uiris conſpecta eſt · ſeparatim tamen, et proprium titulum habeat. ne, cui deorum immortaliũ præcipua indulgentia affuit · et noſtra ornata mentio defuiſſe exiſtimetur · et ſimul ſpe diuturnioris uitæ, quaſi adminicula quædam dentur · quibus inſiſtens, alacriorem ſe reſpectu uetuſtæ felicitatis facere poſſit · tranquillitatemq; ſeculi noſtri, qua nulla unquam beatior fuit · ſubinde fiducia confirmet, ſalutaris principis incolumitatem, ad longiſſimos humanæ conditionis terminos prorogando.

De · M · Valerio Coruino ·

M · Valerius Coruinus centeſimum annum compleuit · cuius inter primum et ſextum conſulatum quadraginta ſex anni interceſſerunt · ſuffecit'q; integris uiribus cor-

poris non ſolum ſpecioſiſſimis Reip. miniſterijs, ſed etiam exactiſſimæ agrorum ſuorum culturæ, et ciuis & patris familiæ optabile exemplum. De Metello.

Huius uitæ ſpacium æquauit Metellus, quartoq; anno poſt conſularia imperia ſenex admodum PONTI. MAX. creatus, tutelam cerimoniarum per duos et uiginti annos neq; ore in uotis nuncupandis hæſitante, neq; in ſacrificijs faciendis tremula manu geſſit.

De Quinto Fabio Maximo.

Quintus autem Fabius Max. duobus et ſexaginta annis auguratus ſacerdotium ſuſtinuit, robuſta iam ætate id adeptus: quæ utraq; tempora ſi in unum conferantur, facile ſeculi modum expleuerint.

De Marco Perpenna.

Iam de Marco Perpẽna quid loquar? qui omnibus, quos in ſenatu rogauerat, ſuperſtes fuit: ſeptemq; tantummodo, quos Cenſor collega Lucij Philippi legerat è patribus. C. reliquos uidit, toto ordine ampliſſimo diuturnior.

De Appio.

Appij uero æuum clade metirer, quia infinitum numerũ annorum orbatus luminibus exegit, niſi quatuor filios, quinq; filias, plurimas clientelas, rem deniq; publicam hoc caſu grauatus fortiſſime rexiſſet. Quin etiam feſſus iam uiuendo, lectica ſe in curiam deferri iuſſit: ut cum Pyrrho deformẽ pacem fieri prohiberet. Hũc cæcum aliquis nominet: à quo patria, quod honeſtum erat per ſe parum cernens, coacta eſt prouidere?

De Liuia Rutilij, De Terentia Ciceronis, et Clodia filia Auli.

Muliebris etiam uitæ ſpaciũ non minus longum in com=

pluribus apparuit· quarum aliquas ſtrictim retuliſſe me ſatis erit Nam et Liuia Rutilij ſeptimum et nonageſimũ, et Terẽtia Ciceronis tertiũ et centeſimũ, et Clodia Auli filia quīdeci filijs ãn enixis, quītũdecimũ et cẽteſimũ expleuit annũ. De Maſiniſſa rege Numidiæ.

Iungam his duos reges, quorum diuturnitas Reipublicæ noſtræ fuit utiliſſima. Siciliæ rector Hiero ad nonageſimum annum peruenit. Maſiniſſa rex Numidiæ hunc modum exceſſit· regni ſpatium ſexaginta annis emenſus, et ante omnes homines robore ſenectæ admirabilis. cõſtat eum quemadmodum Cicero refert libro quẽ de ſenectute ſcripſit· nullo unq̃ imbri, nullo frigore, ut caput ſuum ueſtẽ tegeret· adduci potuiſſe. Eundem ferunt aliquot horis in eodem ueſtigio perſtare ſolitũ, non ante moto pede, quàm conſimili labore iuuenes fatigaſſet· ac ſiquid agi à ſedẽte oporteret· toto die ſæpenumero nullam in partem conuerſo corpore in ſolio duraſſe. ille uero etiam exercitus equo inſidens, noctem diei plerunq; iungendo duxit· nihil'q; omnino ex his operibus. quæ adoleſcẽs ſuſtinere aſſueuerat· quo minus ſenectute ageret, omiſit. Veneris etiam uſu ita ſemper uiguit· ut poſt ſextum et octogeſimum annum filium generaret· cui Methymato nomen fuit. terram quoq;, quã uaſtã et deſertã, acceperat· perpetuo culturæ ſtudio frugiferã reliquit. De Gorgia Leontino philoſopho.

Gorgias etiam Leontinus Iſocratis, et complurium magni ingenij uirorum præceptor, ſua ſententia feliciſſimus. Nam cum cẽteſimum et ſeptimum ageret annum· interrogatus quápropter tandiu uellet in uita remanere· quia nihil inquit habeo· q̄ ſenectutẽ meã accuſem.

VAL·MAX·

Quid iſto tractu ætatis aut longius, aut beatius? Iam alterum ſeculum ingreſſus, neq; in hoc querelam ullam inuenit, neq; in illo reliquit.

De Xenophilo Chalcidenſi Pythagorico.

Biennio minor Xenophilus Chalcidenſis Pythagoricus, ſed felicitate non inferior. Siquidem (ut Ait Ariſtoxenus muſicus) omnis humani incommodi expers, in ſummo perfectiſſimæ ſplendore doctrinæ extinctus eſt.

De Arganthonio Gaditano.

Arganthonius autẽ Gaditanus tandiu regnauit q̃diu etiam ad ſacietatem uixiſſe abũde foret. Octoginta enim annis patriam ſuam rexit cum ad imperium ſexaginta annos natus acceſſiſſet. cuius rei certi ſunt autores. Aſinius etiam Pollio non minima pars Ro. ſtili, in tertio hiſtoriarum ſuarum libro, centum illum et triginta ãnos expleuiſſe cõmemorat. et ipſe numeroſæ uiuacitatis haud paruũ exẽplũ.

De Aethiopibus et idis.

Huius regis conſumationem annorum minus admirabilem faciunt Aethiopes, quos Herodotus ſcribit centeſimum et trigeſimum annum tranſgredi et Indi de quibus Cteſias quidem tradit.

De Epimenide Cnoſio.

Et Epimenides Cnoſius, quem Theopompus dicit ſeptem et quinquaginta et centum annos uixiſſe.

De quibuſdam Epiorum.

Hellanicus uero ait quoſdam ex gente Epiorum, quæ eſt pars ætoliæ, ducẽtos explere annos, eiq; ſubſcribit Damates hoc amplius firmãs Litoriũ quẽdã ex his maximarũ uirium ſtaturæq; præcipuæ trecenteſimum annum cumulaſſe.

De Dandone quodam.

Alexander uero in eo uolumine, quod de Illyrico tractu

compoſuit · affirmat Dandonem quendam ad quingenteſimum uſq; annum nulla ex parte ſeneſcentem proceſſiſſe. Sed multo liberalius Xenophō, cuius περὶ γήρως legitur. Is enim latinorū regem octingentis uitæ annis donauit. at ne pater eius parum benigne acceptus uideretur ei quoq; ſexcentos aſſignauit annos.

DE CVPIDITATE GLORIAE. Cap. XV.

Gloria uero unde oriatur, aut cuius ſit habitus, aut qua ratione debeat comparari, et an melius à uirtute uelut non neceſſaria negligatur · uiderint ij, quorum in contemplandis huiuſmodi rebus, cura teritur · quibusq; etiam quæ prudenter animaduerterunt · facunde contigit eloqui. Ego in hoc opere factis autores, et autoribus facta ſua redderem · contentus, quanta cupiditas eius eſſe ſoleat · proprijs exemplis demonſtrare conabor.

De ſuperiore Africano.

Superior Africanus Ennij poetæ effigiem in monimentis Corneliæ gentis collocari uoluit · quod ingenio eius opera ſua illuſtrata iudicaret · non quidem ignarus q̄diu Romanum imperium floreret · et Africa Italiæ pedibus eſſet ſubiecta · totiusq; terrarum orbis ſummum culmen arx capitolina poſſideret · eorum extingui memoriam non poſſe · ſi tantum illis literarum quoq; lumen acceſſiſſet magni æſtimās, uir homerico, q̄ rudi, atq; impolito præconio dignior.

De Decimo Bruto.

Similiter honoratus animus erga poetam Accium Decimi Bruti ſuis temporibus clari ducis extitit · cuius fa

miliari cultu et prōpta laudatione delectatus, eius uerſibus templorum aditus, quæ ex manubijs conſecrauerat· adornauit·

De Pompeio Magno·

Ne Pompeius quidem magnus ab hoc affectu gloriæ auerſus· qui Theophanem Mitylenæum ſcriptorem rerum ſuarum in concione militum ciuitate donauit· beneficium per ſe amplum aurata etiam et teſtata oratione proſecutus· Quo effectum eſt· ut nequis dubitaret· quin referret potius gratiam, q̄ inchoaret·

De Lucio Sylla·

Lucius autem Sylla, et ſi ad neminem ſcriptorem animū direxit, tamen Iugurtha à Boccho rege, ad Mariū perducto, totam ſibi laudem cupide aſſeruit· ut annulo, quo ſignatorio utebatur· ſculptam illam traditionem haberet· & quantus poſtea? ne minimum quidem gloriæ ueſtigium contempſit·

De Scipione & quodam equite·

Atq; ut imperatoribus glorioſum militis ſpiritum ſubnectam· Scipionem, dona militaria ijs, qui ſtrenuam operam ediderant· diuidentem· T· Labienus, ut forti equiti aureas armillas tribueret· admonuit· eoq; ſe negante id facturum, ne caſtrenſis honos in eo, qui pauloante ſeruiſſet· uiolaretur· ipſe ex præda Gallica aurum equiti largitus eſt· nec tacite id Scipio tulit· Nam equiti habebis inquit donum uiri diuitis· quod ubi ille accepit proiecto ante pedes Labieni auro, uultum demiſit· Idem ut audiuit Scipionem dicentem· Imperator te argenteis armillis donat· alacer gaudio abijt· Nulla eſt ergo tanta humilitas, quæ dulcedine gloriæ non tangatur· illa uero et à claris uiris interdum ex humillimis·

rebus petita eſt.

De Quinto Fabio.

Nam quid ſibi uoluit Caius Fabius nobiliſſimus ciuis? qui cum in æde ſalutis quam C. Iunius Bubulcus de dicauerat parietes pinxiſſet nomen his ſuum inſcripſit. Id enim demum ornamenti familiæ conſulatibus, et ſacerdotijs, et triumphis celeberrimæ deerat. cæterum ſordido ſtudio deditum ingenium, qualecunq; illum laborem ſuum, ſilentio oblitterari noluit, uidelicet Phidiæ ſecutus exemplum qui clypeo Mineruæ effigiem ſuam iclusit qua conuulſa tota operis colligatio ſolueretur.

Externa. De Themiſtocle.

Sed melius aliquanto, ſi imitatione aliena capiebatur Themiſtoclis ardorem eſſet æmulatus quem ferunt ſtimulis uirtutum agitatum et ob id noctes inquietas exigentem, quærẽtibus quid ita eo tempore in publico uerſaretur reſpõdiſſe quia me trophæa Miltiadis de ſomno excitant. Marathon nimirum animum eius, & Arthemiſium et Salamis naualis gloriæ fertilia nomina illuſtranda tacitis facibus incitabant. Idem theatrũ petens, cum interrogaretur cuius uox auditu illi futura eſſet gratiſſima dixit, eius à quo artes meæ optime canerentur. dulcedini gloriæ penè adiecit gloriam.

De Alexandro rege.

Nam Alexandri pectus inſaciabile laudis, qui Anaxarcho comiti ſuo ex autoritate Democriti præceptoris, innumerabiles mundos eſſe referenti, Heu me (inquit miſerum quod nec uno quidem adhuc ſum potitus. anguſta homini poſſeſſio gloriæ fuit quæ deorum omniũ domicilio ſuffiat.

De Ariſtotele philoſopho.

Regis, et iuuenis, flagrantiſſimæ cupiditati ſimulẽ Ari=

ſtotelis in capeſſenda laude ſitim ſubnectam. Is nanq; Theodecti diſcipulo oratoriæ artis libros, quos ederet donauerat. moleſte'q; poſtea ferens titulum eorum ſic alij ceſſiſſe proprio uolumine quibuſdam rebus inſiſtens, planius ſibi de his in Theodectis libris dictum eſſe adiecit. Niſi me tantæ et late patentis ſcientiæ uerecundia teneret dicerem dignum philoſophum, cuius ſtabiliendi mores, altioris animi philoſopho traderentur. Cæterum gloria ne ab ijs quidem, qui contemptum eius introducere conantur negligitur. quoniã quidem ipſis uoluminibus nomina ſua diligenter adijciũt ut quod profeſſione eleuant uſurpatione memoriæ cõſequantur. Sed qualiſcunq; horum diſſimulatio, propoſito illorũ longe tolerabilior eſt qui dum æternam memoriam aſſequerentur etiam ſceleribus innoteſcere nõ dubitauerunt. quorum è numero neſcio an in primis Pauſanias debet referri. nam cum Hermoclẽ percunctatus eſſet quonammodo ſubito clarus poſſet euadere atq; is reſpondiſſet ſi illuſtrem uirum aliquem occidiſſet futurum ut gloria eius ad ipſum redundaret continuo Philippum interemit. et quidem quod petierat aſſecutus eſt. tam enim ſe parricidio, quàm Philippus uirtute notum reddidit.

De quodam qui propter gloriam incendere uoluit templum Dianæ.

Illa uero gloriæ cupiditas ſacrilega. inuentus eſt. n. qui Dianæ Epheſiæ templum incendere uellet. ut ope pulcherrimo conſumpto, nomen eius per totum terrarum orbem diffunderetur. quem quidem mentis furorẽ eculeo impoſitus detexit. ac bene conſuluerant Epheſij de=

creto memoriam teterrimi hominis abolendo· niſi Theo pompi magnæ facundiæ ingenium, in hiſtorijs eum ſu is comprehendiſſet·

QVAE CVIQVE MAGNIFICA CON TIGERVNT· Caput· XVI·

Andidis autem animis uoluptatem præbuerūt in conſpicuo poſita· quæ cuiq; magnifica merito contigerunt· quia æq; præmiorum uirtutis, atq; honorum contemplatio, iudicanda eſt, ipſa Natura nobis alacritatē ſub miniſtrante· cum honorem induſtriæ appeti, et exolui gratiæ uidemus. Verum etſi mens hoc loco protinus ad anguſtam domum beneficentiſſimum et honoratiſſimū templū omni impetu fertur· melius cohibebitur· quoniam cui aſcenſus in cœlum patet· quamuis maxima, tamen debito minora ſunt, quæ in terris tribuuntur·

De ſuperiore Africano·

Superiori Africano conſulatus citerior legitimo tempore datus eſt· quod fieri oportere, exercitus ſenatum literis admonuit· Ita neſcias utrum illi plus decoris patrum conſcriptorum autoritas, an militum conſilium adiecerit· toga enim Scipionem ducem aduerſus pœnos creauit· arma popoſcerunt· cui quæ in uita præcipua aſſignata ſunt· & longum eſt referre· quia multa· et non neceſſariū, quia maiore ex parte iā relata ſunt· Itaq;, quod hodie quoq; eximiū eius memoria capit· adijciā· imaginē in cella Iouis OPTI·MAX· poſitā habet· quæ quotieſcunq; munus aliquod corneliæ gentis cele=

brandum eſt· inde petitur· uniq; illi inſtar atrij capito lium eſt· Tam hercle, quàm curia, ſuperioris Catonis effigies, ad eius generis officia expromitur· gratum ordinem, qui utiliſſimum Reip. ſenatorem, tantum non ſemper ſecum habitare uoluit· omnibus numeris uirtutis diuitem, magis'q; ſuo merito, quàm fortunæ beneficio magnum· cuius prius conſilio, quàm Scipionis imperio eſt deleta Carthago· De Scipione Naſica·

V *erum ſpecimen honoris à Scipione quoq; Naſica oboritur· eius nanq; manibus, et penatibus nondum quæſtoris, Senatus Pythij Apollinis monitu, Peſſinunte accerſitam deam excipi uoluit· quia eodem oraculo præceptum erat· ut hæc myſteria matris deum, à ſanctiſſimo uiro præſtarentur· explica totos faſtos, conſtitue omnes currus triumphales, nihil tamen in eorum principatu ſpecioſius reperies·*

De Scipione Aemiliano·

T *radunt ſubinde nobis ornamenta ſua Scipiones commemoranda· Aemilianum enim populus ex candidato ædilitatis, Cōſulē fecit· eūdem'q;, cū quæſtorijs comitijs ſuffragator· Q· Fabij·M· fratris filij, in campū deſcendiſſet· Conſulem iterum reduxit· Eidem ſenatus bis ſine ſorte prius Africam, deinde Hiſpaniam dedit· Atq; hæc neq; ciui cupido, neq; ſenatori ambitioſo, quē admodum non ſolum uitæ eius ſeueriſſimus curſus, ſed etiam mors clandeſtinis illata inſidijs declarauit·*

De·M·Valerio·

M *arcum quoq; Valerium duabus rebus inſignibus dij pariter, atq; ciues ſpecioſum reddiderūt· Illi cū quodā Gallo comminus pugnanti coruum pugnatorem ſubij-*

cientes · ij tertium et uigeſimum annum ingreſſo, conſulatum largiti · quorum alterum decus uetuſtæ originis optimi hominis gens Coruina amplexa cognomē uſurpat · alterum ſummo ſubiungitur ornamento, tam celeritate, quàm principio conſulatus gloriando ·

De · Q. · Scæuola.

At ne Quinti quidem Scæuolæ, quem Lucius Craſſus in conſulatu collegam habuit · gloria parum illuſtris · qui Aſiam tam ſancte, et tam fortiter obtinuit · ut ſenatus deinceps in eam prouinciā ituris magiſtratibus, exemplum, atq; formam officij Scæuolam decreto ſuo proponeret ·

De Caio Mario.

Inhærent illi uoci poſterioris Africani, ſeptem · C · Marij cōſulatus, ac duo ampliſſimi triūphi · ad rogum enim uſq; gaudio exultauit · qui cum apud Numantiam ſub eo duce ſtipēdia equeſtria mereretur · et forte inter cœnam quidam Scipionem interrogaſſet · ſiquid illi accidiſſet, quē nam Reſp · æq; magnum habitura eſſet imperatorem · reſpiciens ſe ſupra ipſum cubantem, uel hunc dixit · quo augurio perfectiſſima uirtus, maximā orientem uirtutem uiderit ne certius, an efficacius acciderit, perpendi uix poteſt · illa nimirum cœna militaris, ſpecioſiſſimas tanta in urbe Mario futuras cœnas ominata eſt · Poſtquam Cimbros ab eo deletos initio noctis nuntius peruenit · nemo fuit, qui non illi tanquam dijs immortalibus, apud ſacra menſæ ſuæ libauerit ·

De · Cn · Pompeio ·

Iam quæ in · Cn · Pompeium et ampla, et noua geſta ſunt · hinc aſſenſione fauoris, illinc fremitu inuidiæ, literarum monimētis obſtrepitur · Eques Romanus,

procõſul in Hiſpania aduerſus Sertoriũ pari imperio cum pio Metello principe ciuitatis miſſus eſt· non dum illum honorem auſpicatus bis triũphauit· Initia magiſtratuum à ſummo imperio cepit· tertium conſolatum decreto ſenatus ſolus geſſit· De Mithridate, & Tigrane, de multis præterea regibus, et gentibus, plurimisq; ciuitatibus et prædonibus unum duxit triumphum·

De Q·Catulo·

Quintum etiam Catulum Populus Romanus uoce ſua tantum non ad ſydera uſq; euexit· Nã cum ab eo pro roſtris interrogaretur· ſi in uno Põpeio magno omnia reponere perſeueraſſet· abſumpto illo ſubiti caſus incurſu, in quo ſpem eſſet habiturus· ſummo conſenſu acclamauit, in te· uim honorati iudicij admirabilem· ſiquidem magno Pompeio cum omnibus ornamentis, quæ retuli, duarum ſyllabarum ſpatio incluſum Catulum æquauit·

De·M·Catone·

P oteſt et·M·Catonis è Cypro cum regia pecunia reuertentis appulſus ad ripam Tyberis, memorabilis uideri· cui naue egrediẽti Conſules et cæteri magiſtratus, et uniuerſus·S·P·Q·R· officij gratia præſto fuit· non quod magnum pondus auri, et argenti, ſed quod·M· Catonem claſſis illa incolumem aduexerat, lætatus·

De Lucio Marco·

S ed neſcio an præcipuum ſit·L·Marci inuſitati decoris exemplum· quem equitem Romanum duo exercitus P·&·Cn· Scipionum interitu, uictoriaq; Annibalis lacerati, ducem legerunt, quo tempore ſalus eorum in ultimas anguſtias deducta, nullum ambitionis locum relinquebat·

De Sulpitia.

Merito commemorationi uirorū Sulpitia Seruij Paterculi filia. Q. Fuluij Flacci uxor adijcitur: quæ cum ſenatus libris ſibyllinis per decemuiros inſpectis cenſuiſſet: ut Veneris Verticordiæ ſimulacrū conſecraretur: quo facilius uirginum, mulierumq; mens à libidine, ad pudicitiam conuerteretur: et ex omnibus matronis centū, ex cētū aūt decē ſorte ductæ, de ſanctiſſima fœmina iudicium facerent: cunctis caſtitate prælata eſt.

Externa. De Pythagora.

Cæterum quia ſine ulla diminutione Romanæ maieſtatis externa quoq; inſignia reſpici poſſunt: ad ea transgrediamur. Pythagoræ tāta uenaratio ab auditoribus tributa eſt: ut quæ ab eo acceperant, in diſputationem deducere nefas exiſtimarēt. quinetiam interpellati ad reddendam cauſam, hoc ſolum reſpondebant: αὐτὸς ἔφη. Magnus honos, ſed ſchola tenuis illa urbium ſuffragijs tributa.

De eodem Pythagora.

Enixo Crotoniatæ ſtudio ab eo petierunt: ut ſenatum ipſorum, qui mille hominum numero conſtabat: conſilijs ſuis uti pateretur: opulentiſſimaq; ciuitas tam frequenter uenerati poſt mortem, domum eius Cereris ſacrarium fecerunt. quamq; illa urbs uiguit: et dea in hominis memoria, et homo in deæ religione cultus eſt.

De Gorgia Leontino.

Gorgiæ uero Leontino ſtudijs literarum ætatis ſuæ cunctos præſtanti, adeo ut primus in conuitu poſcere, qua de re quiſq; audire uellet: auſus ſit: uniuerſa Græcia in templo Delphici Apollinis ſtatuam ſolido ex auro poſuit: cum cæterorū ad id tempus auratas collocaſſet.

De Amphiarao·

E *adem gens ſummo conſenſu ad Amphiaraum decorandum incubuit· locum in quo humatus eſt, in formam conditionemq; templi redigendo· Atq; inde oracula capi inſtituēdo, eius cineres idem honoris poſſident· quod pythicæ Cortinæ· quod Aheno Dodonæ, quod Hammonis fronti datur·*

De Pherenice·

P *herenices quoq; non uulgaris honos· cui ſoli omnium fœminarum gymnico ſpectaculo intereſſe permiſſum eſt· cum ad olympia filium Euclea certamen ingreſſum adduxiſſet· Olympionica patre genita, fratribus eandem palmam aſſecutis latera eius cingentibus·*

VALERII MAX· LIBER NONVS·

DE LVXVRIA· Caput· I·

b *Landum etiam malum luxuria· quàm accuſare aliquanto facilius eſt, quàm uitare, operi noſtro inſeratur·non quidem ut ullum honorem recipiat, ſed ut ſe ipſam recognoſcens ad pœnitentiam impelli poſſit· iungatur illi libido quoniam ex eiſdem uitiorum principiis oritur· neq; aut à reprehenſione, aut ab emendatione ſeparentur gemino mentis errore connexæ·*

De·C·Sergio Orata·

C *aius Sergius Orata penſilia balnea primus facere inſtituit· quæ impenſa leuibus initiis cœpta, ad ſuſpenſa*

calidæ aquæ tantum non æquora penetrauit. Idem ui deliciæ negulam Neptuni arbitrio ſubiectam haberet peculiaria ſibi maria excogitauit, æſtuarijs intercipiẽdo fluctus, piſciumq́; diuerſos greges ſeparatis molibus includendo, ut nulla tam ſæua tempeſtas incideret qua non oneratæ menſæ uarietate piſciculorum abundarent. Aedificijs etiam ſpatioſis, et excelſis, deſerta ad tempus ora Lucrini lacus preſſit quo recentiore uſu conchyliorum frueretur. ubi, dum ſe publicæ aquæ cupidius immergit. Conſidij publicani iudicium nactus eſt. in quo Lucius Craſſus aduerſus illum cauſam agens, errare amicum ſuum Conſidium dixit quod putaret Oratum remotum à lacu cariturum oſtreis. nanq; ea, ſi inde petere non licuiſſet in tegulis reperturum. Huic nimirum magis Aeſopus tragœdus in adoptionem dare filium ſuum, quàm bonorũ ſuorum hæredem relinquere debuit non ſolum perditæ, ſed etiam furioſæ luxuriæ iuuenem quem conſtat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cœna pro ficedulis ponere acetoq́; liquatos magnæ ſummæ uniones potionibus aſpergere ſolitum, amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam ſarcinam q̃celerrime abijcere cupientem. quorum alterius ſenis, alterius adoleſcentis ſectam ſecuti, longius manum porrexerunt. neq; enim ullum finitur uitium ibi ubi oritur. Inde ab Oceani litoribus attracti piſces, inde infuſæ culinis arcæ, cenſibusq́; edẽdi atq; bibendi uoluptas reperta eſt.

De Mulieribus Romanis.

Vrbi autem noſtræ ſecundi belli punici finis, et Philip-

pus Rex Macedoniæ deuictus, licentioris uitæ fiduciam dedit. quo tempore matronæ Brutorum domum auſæ ſunt obſidere· qui abrogationi legis Appiæ intercædere parati erãt· quam fœmnæ tolli cupiebant. quia his nec ueſte uarij coloris uti, nec auri plus ſemuncia habere, nec iuncto uehiculo propius urbem mille paſſibus niſi ſacrificij gratia uehi permittebat. Et quidem obtinuerunt, ut ius per continuos uiginti annos ſeruatũ aboleretur· nec enim prouiderunt ſeculi illius uiri, ad quem cultum tenderent inſoliti cœtus· pertinax ſtudium· aut quo ſe uſq; effuſura eſſet legum uictrix audacia. quod ſi animos muliebris apparatus intueri potuiſſent quibus quotidie aliquid nouitatis ſumptuoſius adiectum eſt· in ipſo introitu ruenti luxuriæ obſtitiſſent. Sed quid ego de fœminis ulterius loquor? quas et imbecillitas mentis, et grauiorum operum negata affectatio, omne ſtudium ad curioſiorem ſui cultum hortatur conferre. cum temporum ſuperiorum et nominis, et animi excellẽtes uiros, in hoc priſcæ continẽtiæ ignotum diuerticulum prolapſos uideam· idq; iurgio ipſorum pateat.

De. Cn. domitio et. L. Craſſo.

C*neus Domitius Lucio Craſſo collegæ ſuo altercatione orta obiecit· quod columnas hymettias in porticu domus haberet· quem cum continuo Craſſus quãti ipſe domum ſuam æſtimaret· interrogaret· atq; ut reſpondit ſexagies ſextertio· quo ergo eã inquit minoris fore æſtimas· ſi decem arbuſculas inde ſuccidero? ipſe tricies ſeſtertio inquit Domitius. Tunc Craſſus· uter igitur luxurioſior eſt· egóne qui decem columnas. C. millibus nummum emi? an tu qui decem arbuſcularum umbram*

tricies

tricies ſeſtertium ſumma compenſas? Sern enim ooctitum Pyrrhi, immemorem Annibalis, iamq́; transmarinorum ſtipendiorũ abundantia oſcitantem. et quãto tamen inſequentium ſeculorum ædificiys et nemoribus auguſtiorem ritum introduxerunt. Atq; inchoatam à ſe lauticiam poſteris relinquere. quàm à maioribus acceptam continentiam retinere maluerunt.

De Metello Pio.

Quid enim ſibi uoluit princeps ſuorum temporum Metellus Pius tunc, cum in Hiſpania aduentus ſuos ab hoſpitibus aris, et thure excipi patiebatur? quum attalicis aulæis contectos parietes læto animo intuebatur? cũ immanibus epulis apparatiſſimos iterponi ludos ſinebat? cum palmata ueſte conuiuia celebrabat? demiſſásq; lacunaribus aureas coronas uelut cœleſti capite recipiebat? et ubi iſta? non in Græcia, neq; in Aſia, quarum luxuria ſeueritas ipſa corrũpi poterat. Sed in horrida, et bellicoſa prouincia. cum præſertim acerrimus hoſtis Sertorius Romanorum exercituum oculos luſitanis telis perſtringeret. adeo patris illi ſui numidica caſtra exciderant. patet igitur q̃ celeri tranſitu luxuria affluxerit. Nam cuius aduleſcentia priſcos mores uidit. ſenectus nouos orſa eſt.

De Curionibus.

Conſimilis mutatio in domo Curionum extitit. Siquidem forum noſtrũ, et patris grauiſſimũ ſupercíliũ, et filij ſexcenties ſeſtertium æris alieni aſpexit contractum famoſa iniuria nobilium iuuenum. Itaq; eodem tempore, et in iiſdem penatibus diuerſa ſecula habitarunt, frugaliſſimum alterum, Alterum nequiſſimum.

De Publio Clodio·

P ublij autem Clodij iudicium quanta luxuria, et libidine abundauit? in quo ut euidenter incœſti crimine nocens reus abſolueretur· noctes matronarum, et adoleſcentium nobilium magna ſumma emptæ mercedis loco iudicibus erogatæ ſunt· quo in flagitio tam tetro, tam'q; multiplici neſcias primum quẽ deteſtere· an qui iſtud corruptelæ genus excogitauit? an qui pudicitiam ſequeſtrem periurij fieri paſſi ſunt? an qui religionem ſtupro permutarunt? De Gemello Tribunitio·

A eq; flagitioſum illud conuiuium· quod Gemellus Tribunitius uiator ingenui ſanguinis, ſed officij intra ſeruilem habitũ deformis, Metello et Scipioni Conſulibus, ac tribunis plebis, magno cum rubore ciuitatis comparauit· lupanari enim domi ſuæ inſtituto, Mutiam & Fuluiam tum à patre, tum à uiro utranq; inclytam· et nobilem puerum Saturninum in eo proſtituit· probroſa ſapientiæ corpora ludibrio temulentæ libidinis futura· epulas Cõſulibus et Tribunis non celebrandas, ſed uindicandas· De Catilina·

V erum præcipue Catilinæ libido ſceleſta· nam Veſano amore Aureliæ Oreſtillæ corruptus, cum unum impedimentum uideret· quo minus nuptijs inter ſe iungerẽtur· filium ſuum, quem et ſolum, et ætate iam puberẽ habebat· ueneno ſuſtulit· protinus'q; ex rogo eius maritalem facem accendit· ac nouæ maritæ orbitatem ſuã loco muneris erogauit· eodem deinde animo ciuem, quo patrem egerat· filij pariter manibus, & nefarie attentatæ patriæ pœnas dedit. De Annibale.

A t campana luxuria, perquã utilis ciuitati noſtræ fuit.

Inuictum enim armis Annibalem illecebris ſuis com=plexa, uincendum romano militi tribuit· Illa uigilantiſſimum ducem, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundanti uino, unguentorum fragrantia, ueneris uſu laſciuiore ad ſomnum, et delitias euocauit· ac tum demum fracta et contuſa punica ferítas eſt· cum Seplaſia ei, et Albana, caſtra eſſe cœperunt. Quid ergo his uitijs fœdius? Quid etiam damnoſius? quibus Virtus atteritur· uictoriæ langueſcunt· ſopita gloria in infamiam conuertitur· animuq́; pariter et corporis uires expugnantur· adeo ut neſcias ab hoſtibúsne, an ab illis capi pernicioſius habendũ ſit· De Volſinienſibus·

Quæ etiam Volſinienſium urbem grauibus, et erubeſcendis cladibus implicarunt ·erat opulenta ·erat moribus, et legibus ornata· Etruriæ caput habebatur· ſed poſtquam luxuria prolapſa eſt· in profundum iniuriarum, et turpitudinis decidit·ut ſeruorum ſe inſolentiſſimæ dominationi ſubijceret· qui primum admodũ pauci ſenatorium ordinem intrare auſi, et mox uniuerſam Rempu·occupauerunt· teſtamenta ad arbitrium ſuum ſcribi iubebant· conuiuia, cœtusq́; ingenuorum fieri uetabant· filias dominorum in matrimonium ducebant· poſtremo lege ſanxerunt·ut ſtupra ſua in uiduis pariter, atq; nuptis ĩpunita eſſent, ac ne qua uirgo ingenua nuberet· cuius caſtitatem non ante ex numero ipſorum aliquis delibaſſet. De Xerxe·

A ge Xerxes opum regiarum oſtentatione eximia, cò uſq; luxuria gaudens, ut edicto præmium ei proponeret· qui nouum uoluptatis genus reperiſſet· quanta, dum delitijs nimijs capitur· ampliſſimi ĩperij ruina euaſit?

De Antiocho rege Syriæ·

Antiochus quoq; Syriæ rex nihilo contemptioris exempli· cuius cæcam, et amentem luxuriam exercitus imitatus, magna ex parte aureos clauos crepidis ſubiectos habuit· argenteáq; uaſa ad uſum culinæ comparauit· et tabernacula textilibus ſigillis adornata ſtatuit. auaro potius hoſti præda optabilis, quàm ulla ad uincendum ſtrenuo mora.

De Ptolemæo Rege Aegypti.

Iam Ptolemæus rex acceſſione uitiorum ſuorum uixit. Ideoq; Phyſcō appellatus ē. cuius nequitia quid nequius? ſororem natu maiorem communi fratri nuptam ſibi nubere coegit. poſtea deinde filia eius per uim ſtuprata ipſam dimiſit. ut uacuum locum nuptijs puellæ faceret.

De Populo Aegypti.

Conſentaneus igitur regibus ſuis gētis ægyptiæ populus. qui ductu Archelai aduerſus Aulum Gabiniū mœnibus urbis egreſſus, cum caſtra uallo, atq; foſſā cingere iuberet· uniuerſus ſucclamauit· ut id opus publica pecunia faciendum locaretur. quápropter delitijs tam enerues animi, ſpiritum exercitus noſtri ſuſtinere non potuerunt.

De yprijs.

Sed tamen effœminatior multitudo Cypriorum· qui reginas ſuas mulierum corporibus uelut gradibus conſtructis, quó mollius ueſtigia pedum ponerēt, currus conſcendere æquo animo ſuſtinebant. uiris enim, ſi modo uiri erant, uita carere, quàm tam delicato imperio obtemperare ſatius fuit. Hæc eſt ſocietas uitiorum laſciui uultus, et nouæ cupiditati inhærentiū oculorum, ac delicato uultu affluentis, perq; uarios illecebrarum motus uolitantis animi.

DE CRVDELITATE. Capvt. II.

C Rudelitatis uero horridus habitus, truculentæ ſpecies, uiolenti ſpiritus, uox terribilis, omnia minis et cruentis imperijs referta. cui ſilẽtium donare · incrementum eſt adijcere. etenim quem modum ſibi ipſa ſtatuet · ſi ne ſugillationis quidẽ frenis fuerit reuocata? ad ſummam cum penès illam ſit timeri · penès nos ſit odiſſe.

De Lucio Sylla.

Lucius Sylla, quem neq; laudare, neq; uituperare quiſquam ſatis digne poteſt · quia dum quærit uictorias · Scipionem ſe Populo Ro. dum exercet · Annibalem repræſentauit. egregie nanq; autoritate nobilitatis defenſa, crudeliter totam urbem, atq; omnes Italiæ partes, ciuilis ſanguinis fluminibus inundauit · quatuor legiones contrariæ partis fidem ſuam ſecutas, in publica uilla, quæ in martio campo erat, nequicquam fallacis dextræ miſericordiam implorantes, obtruncari iuſſit. quarum lamentabiles queritatus trepidæ ciuitatis aures recepeRũt. lacerata ferro corpora Tyberis impatiẽs tanti oneris cruentatis aquis uehere coactus eſt. Quinq; millia præneſtinorum ſpe ſalutis, per. P. Cethegum data, extra mœnia municipij euocatos, cum abiectis armis humi corpora proſtrauiſſent · interficienda, protinusq; per agros diſpergenda curauit. Quatuor millia et ſeptingentos diræ proſcriptionis edicto iugulatos in tabulas publicas retulit. uidelicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec contentus in eos ſæuire, qui armis à ſe diſſenſerant, etiam quieti animi

ciues, propter pecuniæ magnitudinem per nomen clato orem conquiſitos proſcriptorum numero adiecit. Aduerſus mulieres quoq; gladios diſtrinxit· quaſi parum cædibus uirorum ſatiatus. Id quoq; inexplebilis feritatis indicium eſt, abſciſſa miſerorũ capita modo non uultum ac ſpiritum retinentia, in conſpectum ſuum afferri uoluit· ut oculis illa, quia ore nefas erat· manderet· Quàm porro crudeliter ſe in M. Mario prætore geſſit? quem p ora uulgi ad ſepulchrum Luctatiæ gentis pertractum, nõ prius uita priuauit· quàm oculos infelicis erueret, et ſingulas corporis partes confringeret. Vix mihi ueriſimilia narrare uideor. At ille etiã M. Plætorium, quod ad eius ſuppliciũ exanimis ceciderat· continuo ibi mactauit. nouus punitor miſericordiæ. apud quem iniquo animo ſcelus intueri, ſcelus admittere fuit. Sed mortuorum umbris ſaltem pepercit? minime. Nam. C. Marij, cuius et ſi poſtea hoſtis, Quæſtor tamen aliquando fuerat· erutos cineres, in Anienis alueum ſparſit. en quibus actis felicitatis nomen aſſerendum putauit.

De Caio Mario.

Cuius tamen crudelitates. C. Marij inuidiã leuat. nam et ille nimia cupiditate perſequendi inimicos iram ſuam nefarie diſtrinxit· C. Cæſaris Conſularis, et Cenſorij nobiliſſimum corpus, ignobili ſæuitia trucidãdo. & quidem apud ſeditioſiſſimi & abiectiſſimi hoĩs Varij buſtum. id enĩ malorum miſeriæ tunc Reipublicæ deerat· ut Varij Cæſar piaculo caderet. penè tanti uictoriæ eius non fuerunt· quarum oblitus plus crimi nis domi, q̃ laudis in militia meruit. Idem caput. M.

Antonij abſciſum ſuis manibus inter epulas per ſummam animi, ac uerborum inſolentiam aliquandiu tenuit· clariſſimiq; et ciuis, et oratoris ſanguine contaminari menſæ ſacra paſſus. Atq; etiam. P. Annium qui id attulerat in ſinum ſuum recentis cædis ueſtigijs aſperſum recepit.

De Damaſippo.

Damaſippus nihil laudis habuit quod corrūperet. itaq; memoria eius licentiore accuſatione perſtringitur. cuius iuſſu principum ciuitatis capita hoſtiarū capitibus permixta ſunt. Carbonisq; A ruinæ truncum corpus patibulo affixum geſtatum eſt, adeo aut flagitioſiſſimi hominis prætura multum aut Reipublicæ maieſtas nihil potuit.

De Munatio Flacco Romano.

Munatius enim Flaccus pompeiani nominis acrior, q̄ probabilior defenſor cum ab iperatore Cæſare in Hiſpania iclusus mœnibus attiguenſium obſideretur efferatam crudelitatem ſuam truculētiſſimo genere ueſaniæ exercuit. omnes enim eius oppidi ciues, quos ſtudioſiores Cæſaris ſenſerat iugulatos muris præcipitauit. fœminas quoq; citatis nominibus uirorum, qui in contrarijs caſtris erant ut cædes coniugum ſuarum cernerent et maternis gremijs ſuperpoſitos liberos trucidauit. Infantes alios in conſpectu parentum humo infigi alios ſuperiactos pilis excipi iuſſit. quæ auditu etiam intolerabilia, Romano iuſſu, luſitanis manibus adminiſtrata ſunt. cuius gentis præſidio Flaccus uallatus, diuinis operibus, uecordi pertinacia reſiſtebat.

Externa. De Carthaginienſibus.

Tranſgrediamur nunc ad illa quibus ut par dolor ita nullus noſtræ ciuitatis rubor ineſt. Carthaginienſes

Attilium Regulum palpebris reſectis, machina in qua undiq; præacuti ſtimuli eminebant inclusum, uigilãtia pariter, et continuo tractu doloris necauerunt. tormenti genus indignum paſſo. autoribus digniſſimum. Eadem crudelitate uſi in milites noſtros, Martis certamine in ſuam poteſtatem redactos, nauibus ſubſtrauerunt ut earum catinis, ac pondere eliſi, inuſitata ratione mortis barbaram feritatem ſatiarent tetro facinore pollutis claſſibus ipſum mare uiolaturi.

De Annibale.

H*orum dux Annibal, cuius maiore ex parte uirtus ſæuitia conſtabat in flumine Gelo corporibus Romanis põte facto exercitum traduxit ut æque terreſtrium ſcelestum Carthaginienſium copiarũ egreſſum terra, quàm maritimarum Neptunus experiretur. Idem captiuos noſtros oneribus et itinere feſſos iam prima pedum parte ſuccisa reliquebat. Quos uero in caſtra perduxerat paria fratrum et propinquorum iũgens, ferro decernere cogebat. neq; ante ſanguine explebatur, quàm ad unum uictorem, omnes redegiſſet. iuſto ergo illum odio, ueruntamen tardo ſupplicio ſenatus, Pruſiæ regis factum ſupplicem, ad uoluntariam mortem compulit.*

De Rege Mithridate.

T*am Hercle, quàm Mithridatem regem. qui una epiſtola octoginta millia ciuium Romanorũ in Aſia per urbes negociandi gratia diſperſa interemit. tantæq; prouinciæ hoſpitales deos, iniuſto, ſed non inulto cruore reſperſit. quoniam cum maximo cruciatu ueneno repugnantem ſpiritum ſuum tandem ſuccumbere coegit. Simulq; piacula crucibus illis dedit quibus illos amicos*

ſuos autore Gauro ſpadone libidinoſus obſequio, ſcele ſtus imperio affecerat. De Gentis Thraciæ regina.

Numulis intis Diogiridis filiæ Thraciæ regis, et ſi munus admirabilem crudelitatem gentis ipſius feritas narrãdam, tamen rabies ſæuitiæ facit. cui neq; uiuos homines medios ſecare: neq; parentes liberorum ueſci corporibus nefas fuit.

De Ptolemæo rege ægypti et de Cleopatra.

Iterum Ptolemæus Phyſcon emergit, paulo ante libidinoſæ amentiæ teterrimum exemplum, idem etiam inter præcipua crudelitatis indicia referendus. Quid.n. hoc facto truculentius? filium ſuum nomine Memphitem, quem ex Cleopatra eadem ſorore et uxore ſuſtulerat liberalis formæ, optimæ ſpei puerum in conſpectu ſuo occidi iuſſit: pedes eius pretioſos, et caput et manus in cistã chlamyde opertos pro munere natalicio matri miſit perinde quaſi ipſe cladis, quam illi inferebat expers. ac non infelicior, quod in communi orbitate Cleopatram miſerabilẽ, cunctis ſe inuiſum redderet. Adeo cæco furore ſumma quæq; efferueſcit crudelitas, cui munimentum ex ſeipſa repperit. Nam cum animaduerteret, quanto ſui odio patria teneretur timori remedium ſcelere petiuit: quoq; tutius plebe trucidata regnaret frequens iuuẽtute Gymnaſium armis et igni circundedit: omneſq; qui in eo erant: partim ferro, partim flãma necauit. De Ocho Dicto Dario.

Ochus autem, qui poſtea Darius appellatus eſt, ſanctiſſimo perſis iureiurando obſtrictus, ne quem ex coniuratione, quæ ſeptem magos cum eo oppreſſerat: aut ueneno, aut ferro, aut ulla ui, aut inopia alimentorum

necaret · crudeliorē mortis rationem excogitauit · quæ hos iunctos ſibi, non perrupto uinculo religionis tolleret ſeptum enim altis parietibus locum cinere compleuit · ſuppoſitoq; tigno prominente, benigno cibo, et potione exceptos in eo collocabat · è quo ſomno ſopiti, in illam inſidioſam congeriem decidebant ·

De Ocho Artaxerxe ·

A *ptior, & tetrior alterius Ochi cognomine Artaxerxis crudelitas · qui Ocham ſororem, atq; eandem ſocrum uiuam capite defodit · et patruum cum centum et amplius filijs, ac nepotibus uacua area deſtitutum iaculis confixit · nulla iniuria laceſſitus. ſed quod in his maximam apud Perſas probitatis, et fortitudinis laudem cōſiſtere uidebat ·* De Athenienſibus ·

C *onſimili genere æmulationis iſtincta ciuitas Athenienſium idigno gloriæ ſuæ decreto Aeginēſium iuuentuti pollices abſcidit · Vt claſſe potens populus, in certamen maritimarum uirium ſecum deſcendere nequiret · Nō agnoſco Athenas timori remedium à crudelitate mutuantes ·* De Inuentore Aenei Tauri ·

S *æuus etiam ille Aenei tauri inuentor, quo incluſi ſubditis ignibus, longo et abdito cruciatu · mugitus reſonantem ſpiritum edere cogebantur, ne eiulatus eorum humano ſono uocis expreſſi, Phalaridis tyranni miſericordiam implorare poſſent · quam, quia calamitoſis deeſſe uoluit · teterrimum artis ſuæ opus primus artifex incluſus merito auſpicatus eſt ·*

De Etruſcis ·

A *t ne Etruſci quidem parum feroces in pœna excogitanda · qui uirorum corpora cadaueribus aduerſa aduer-*

ſis alligata, atq; conſtricta· ita ut ſingulæ membrorum partes, ſingulis eſſent accommodatæ, tabeſcere ſimul pa tiebantur· amari uitæ pariter, ac mortis tortores·

De Barbaris·

Sicut illi Barbari, quos ferunt mactatarum pecudum inteſtinis et uiſceribus egeſtis, homines inſerere, ita ut capitibus tantummodo emineant· atq; diutius pœnæ ſufficiāt, cibo et potione infelicem ſpiritum prorogant· donec intus putrefacti laniati ſunt ab animalibus, quæ tabidis in corporibus naſci ſolent· Queramur nunc cum natura rerum· quod nos multis et aſperis aduerſæ ualetudinis incommodis obnoxios eſſe uoluerit· habitumq; cœleſtis roboris humanæ conditioni denegatū moleſte feramus· cum tot cruciatus ſibimetipſa mortalitas impulſu crudelitatis excogitauerit·

DE IRA ET ODIO· Caput·III·

Ira quoq;, aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant· procurſu celerior illa nocendi cupidine hoc pertinacius· uterq; conſternationis plenus affectus· ac nunquam ſine tormento ſui uiolentus· quia dolorem cum inferre uult· patitur amara ſollicitudine· ne non contingat ultio, anxius· ſed proprietatis eorum certiſſimæ ſunt imagines· quas dij ipſi in claris perſonis, aut dicto aliquo, aut facto uehementiore conſpici uoluerunt·

De Liuio Salinatore·

Cum aduerſus Haſdrubalem Liuius Salinator bellum geſturus urbe egrederetur· monente Fabio Maximo,

ne ante deſcenderet in aciem· quàm hoſtium uires, animumq́; cognoſceret· primam occaſionem pugnandi nō omiſſurum ſe reſpondit· Interrogatusq́, ab eodem quid ita tam feſtinanter manum conſerere uellet· ut quàm celerrime (inquit) aut gloriam ex hoſtibus uictis· aut ex ciuibus proſtratis gaudium capiam· Ira tunc, atq; Virtus ſermonem eius inter ſe diuiſerunt. illa iniuſtæ damnationis memor· hæc triumphi gloriæ intenta. Sed neſcio an eiuſdem fuerit hoc dicere, et ſic uincere·

De figulo·

A*rdentis ſpiritus uirum, et bellicis operibus aſſuetum, huc iracundiæ ſtimuli egerūt· C· autem Figulum manſuetiſſimum, pacato iuris ciuilis iudicio celeberrimum, prudentiæ, moderationisq́; immemorem reddiderunt Conſulatus enim repulſæ dolore accenſus, eò quidem magis, quod illum bis patri ſuo datum meminerat· cū ad eum poſtero comitiorum die multi conſulendi cauſa ueniſſent· omnes dimiſit, præfatus· omnes conſulere ſcitis· Conſulem facere neſcitis· dictum grauiter, et merito· ſed tamen aliquanto melius non dictum·*

De Patricijs Romanis·

N*am quis Populo Ro iraſci ſapienter poteſt? Itaq; ne illi quidem probandi quamuis factum eorum nobilitatis ſplendore protectum ſit· qui quod· Cn· Flauius humillimæ quondam ſortis præturam adeptus erat· offenſi annulos aureos ſibimet ipſis, et phaleras equis ſuis detractas abiecerunt· doloris impotētia tantū non luctū profecto teſtati· talis iræ motus aut ſingulorū, aut paucorum aduerſus populū uniuerſum· Multitudinis autem erga principes, ac duces eiuſmodi·*

De Iuuenibus Romanis et Manlio Torquato.

Manlio Torquato ampliſſimam et glorioſiſſimam ex latinis et campanis uictoriam in urbem referenti, cum ſeniores omnes lætitia ouantes occurrerent: iuniorum nemo obuiam proceſſit: quod filium adoleſcentem fortiſſime aduerſus imperiũ ſuum præliatum ſecuri pcuſſum occidiſſet. miſerti ſunt æquales nimis aſpere puniti: nec factum eorum defendo, ſed iræ uim indico: quæ unius ciuitatis, et ætates, et affectus diuidere ualuit. Eademq; tãtum potuit, ut uniuerſum Populi Ro. equitatum à Fabio Cõſule ad hoſtium copias perſequẽdas miſſum: cum et tutó, et facile eas liceret delere: legis agrariæ ab eo impeditæ memorem, immobilẽ retineret. Illa uero etiam Appio duci. cuius pater, dum pro Senatus amplitudine nititur: commoda plebis acerrime impugnauerat: infenſum exercitum faciendo, uoluntaria fuga terga hoſti, ne triumphum imperatori quæreret: dare coegit. Quoties uictoriæ uictrix, congratulationem eius in Torquato ſpernendam: in Fabio pulcherrimam partem omittendam: In Appio totam fugæ proponendam reddidit. De eodem Po. Ro.

Aeq̃uiolenter ſe in pectore uniuerſi Populi Ro. geſſit eodem tempore, quo ſuffragijs eius dedicatio ædis Mercurij. M. Pletorio primipili cẽturioni data eſt? præteritis Conſulibus Appio, quod obſtitiſſet, quo minus ære ſuo alieno ſuccurreretur: et Seruilio, quod ſuſceptam cauſam ſuam languido patrocinio protexiſſet. Negas efficacem iram cuius hortatu miles ſummo ĩperio prælatus eſt? quæ quidem non proculcauit tantum imperia, ſed etiam geſſit impotenter.

De Metello·

Nanq; Metellus cum utranq; Hiſpaniam Conſul prius, deinde Procōſul penè iam ſubegiſſet· poſtquam cognouit· Q.·Pō· Conſulem inimicum ſuum ſucceſſorem ſibi mitti· omnes qui modo militiam uoluerunt finire, dimiſit· commeatus petentibus, nec cauſis excuſſis, nec conſtituto tempore, dedit· horrea, cuſtodibus remotis opportuna rapinæ præbuit· Arcus, ſagittas'q; cretenſium frangi, atq; i amnem abijci iuſſit· elephantis cibaria dari uetuit· quibus factis ut cupiditati ſuæ indulſit· ita magnificæ geſtarum rerum gloriam corrupit· meritum'q; honorem triumphi hoſtium, quàm iræ fortior uictor amiſit·

De·L·Sylla·

Quid Sylla dum huic uitio obtemperat· nónne multo alieno ſanguine profuſo ad ultimum & ſuum erogauit? Puteolis enim ardens indignatione quod Granius princeps eius coloniæ pecuniam à decurionibus ad refectionem Capitolij promiſſam, cunctatius daret· animi concitatione nimia, atq; immoderatæ uocis impetu conuulſo pectore· ſpiritum cruore ac minis mixtum euomuit· Nec Senio iam prolapſus, ut pote ſexageſimum ingrediens annum· ſed alita miſerijs Populi Ro· impotētia furens· igitur in dubio eſt Syllá ne prior, an iracūdia Syllæ ſit extincta· Neq; ab ignotis exempla petere iuuat· et maximis uiris exprobrare uitia ſua uerecundiæ eſt· cæterum cum propoſiti fides excellentiſſima quæ'q; complecti moneat· uoluntas operi cedat, dum præclara libenter probando, neceſſaria narrandi conſcientia non deſit·

Externa· De Alexandro rege·

Alexandrum iracundia ſua propemodum cælo diripuit·Nam quid obſtitit· quo minus illuc aſſurgeret niſi Lyſimachus Leoni obiectus· et Clytus haſta traiectus, et Caliſthenes mori iuſſus, quia tres maximas uictorias, totidem amicorum iniuſtis cædibus uictor edidit·

De Amilcare·

Quàm uehemens deinde aduerſus Populũ Ro· Amilcaris odium? Quatuor enim pueriles ætatis filios intuẽs· eiuſdem numeri catulos leoninos, in perniciem imperij noſtri alere ſe prædicabat·digna nutrimenta, quæ in exitium patriæ ſuæ, ut euenit, conuerterentur·

De Annibale·

E quibus Annibal mature adeo patris ueſtigia ſubſecutus eſt· ut eo exercitum in Hiſpaniam traiecturo, et ob id ſacrificante octo annorum natus, altaria tenens iuraret, ſe cum primum per ætatem potuiſſet· acerrimum hoſtem Populo Ro·futurum· ut pertinaciſſimis precibus inſtantis belli commilitium exprimeret· Idem ſignificare cupiens quanto inter ſe odio Carthago, et Roma diſſiderent· inflicto in terram pede, ſuſcitatoq; puluere, tunc inter eas fore finem belli dixit· cum alterutra pars in habitum pulueris eſſet redacta·in puerili pectore tantum uis odij potuit· ſed in muliebri quoq; æq; multum ualuit·

De Semiramide regina Babylonis·

Nanq; Semiramis aſſyriorum regina, cum ei circa cultũ capitis occupatæ nuntiatum eſſet Babylonem defeciſſe· altera parte crinium adhuc ſoluta, protinus ad eam expugnandam cucurrit· nec prius decôrem capillorũ

in ordinem, quàm tantam urbem in poteſtatem ſuam redegit. Quó circa ſtatua eius Babylone poſita eſt illo habitu, quo ad ultionem exigendam celeritate praecipiti tetendit.

DE AVARITIA. Caput. IIII.

P*Rotrahatur etiam in medium Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifeſtae praedae auidiſſima uorago, nec habẽdi fructu felix, et cupiditate quaerendi miſerrima.* De·M·Craſſo et·Q.·Hortenſio·

C*um admodum locupleti·L·Minutio Baſilio falſum teſtamentum quidam in Graecia ſubieciſſet· eiuſdemq; confirmandi gratia potentiſſimos ciuitatis noſtrae uiros M·Craſſum, et·Q.·Hortenſium, quibus Minutius ignotus fuerat· tabulis haeredes inſeruiſſet· q̄q̄ euidens fraus erat· tamen uterq; pecuniae cupidus, facinoris alieni munus non repudiauit· quantam culpam q̄ leuiter retuli? lumina curiae, ornamenta fori, quod ſcelus uindicare debebant· inhoneſti lucri captura inuitati autoritatibus ſuis texerunt.* De·Q.·Caſſio·

V*erum aliquanto maiores uires in·Q.·Caſſio exhibuit· qui in Hiſpania Silium et Calpurnium occidendi ſui gratia cũ pugionibus deprehenſos, quinquagies ſeſtertium ab illo· ab hoc ſexagies pactus dimiſit· At quis dubitet ſi alterum tantum daretur, iugulũ quoq; ſuum aequo animo illis fuiſſe praebiturum·*

De·L·Septimuleio·

C*aeterũ Auaritia ante omnes·L·Septimuleij praecordia*

poſſedit

poſſedit· qui cum ·C·Gracchi familiaris fuiſſet· caput eius abſcindere, et per urbem pilo fixum ferre ſuſtinu it· quia Opimius Conſul auro id ſe repenſurum edixerat· ſunt qui tradunt, liquato plumbo eum cauati partem capitis, quo ponderoſius eſſet, expleſſe· fuerit ille ſeditioſus, bono perierit exēplo· clientis tamen ſceleſta fames in has uſq; iacentis iniurias eſurire non debuit·

De Ptolemæo Rege Cypriorum·

O dio merita Septimuleij Auaritia· Ptolemæi autem regis Cypriorum riſu proſequenda· nam cum anxijs ſordibus magnas opes corripuiſſet· propterq; eas periturum ſe uideret· et ideo omni pecunia impoſita nauibus in altum proceſſiſſet· ut claſſe perforata ſuo arbitrio periret· et ut hoſtes præda carerent· non ſuſtinuit mergere aurum et argentum· ſed futurum ſuæ necis præmium domum reuexit procul dubio hic non poſſedit diuitias· ſed à diuitijs poſſeſſus eſt· titulo rex inſulæ, animo autem pecuniæ miſerabile manapium·

DE SVPERBIA ET IMPOTENTIA· Caput· V·

De·M·Fuluio Flacco·

A Tq; ut ſuperbia quoq; et īpotentia in cōſpicuo ponantur, Marcus Fuluius Flaccus Conſul Marci Planci Hipſei collegæ· cum pernicioſiſſimas Reipublicæ leges introduceret de ciuitate danda, et de prouocatione ad populū, eorum qui ciuitatem mutare uoluiſſent· ægre compulſus eſt· ut in curiam ueniret· deinde partim monenti, partim oranti ſenatui, ut incœpto deſiſteret· reſponſum

non dedit. Tyrannici Conſul ſpiritus haberetur · ſi aduerſus unum ſenatorem hoc modo ſe geſſiſſet · quo Fuluius in totius ampliſſimi ordinis contemnenda maieſtate uerſatus eſt. De·M·Druſo Tribuno.

Quæ à M·quoq; Druſo Tr·Pl·per ſummam contumeliam uexata eſt. parum enim habuit. L. Philippum Conſulem, quia ſe interpellare concionantem auſus fuerat · obtorta gula, & quidem non per uiatorem, ſed per clientem ſuum adeo uiolenter in carcerem præcipitem egiſſe · ut multus è naribus eius cruor perfunderetur. Verum etiam cum ſenatus ad eum miſiſſet · ut in curiam ueniret · quare non potius inquit ipſe in Hoſtiliã propinquam Roſtris ad me uenit? piget adijcere quod ſequitur. Tribunus Senatus imperiũ deſpexit · Senatus Tribuni uerbis paruit. De·Cn·Pompeio.

Cn·autem Pompeius quàm inſolenter egit? qui balneo egreſſus ante pedes ſuos proſtratum Hipſeum ambitus reum, et nobilem uirum, et ſibi amicum iacentem reliquit · contumelioſa uoce proculcatum. Nihil enim eum aliud agere, quàm ut conuiuium ſuum moraretur · reſpondit. et huius dicti conſcius ſecuro animo cœnare potuit. Ille uero etiam in foro non erubuit. P. Scipionem ſocerum ſuum legibus noxiũ quas ipſe tulerat · in maxima quoq; reorum, et illuſtrium, ruina muneris loco à iudicibus depoſcere, maritalis lecti blanditijs ſtatum Reip. temperando. De Marco Antonio.

Tetrum facto pariter ac dicto. M. Antonij conuiuium. Nam cum ad eum triumuirum Ceſetij Rufi ſenatoris caput allatum eſſet · auerſantibus id cæteris, propius admoueri iuſſit · ac diu, diligenter'q; conſyderauit. cũctis

deinde expectantibus quid nam eſſet dicturus · hunc ego (inquit) notum non habui. Superba de ſenatore, impotens de occiſo confeſſio·

Externa. De Alexandro rege.

S *atis multa de noſtris · aliena nunc adijcientur · Alexandri regis uirtus, et felicitas, tribus inſolentiæ gradibus exultauit euidentiſſimis · Faſtidio enim Philippi, Ioue̅ Hammonem patrem aſciuit · tædio morum & cultus macedonici, ueſtem et inſtituta perſica aſſumpſit · Spreto mortali habitu, diuinum caput emulatus eſt · nec fuit ei pudori, filium, Ciuem, hominem, diſſimulare·*

De Xerxe rege.

I *am Xerxes, cuius in nomine ſuperbia, & impotentia habitat · ſuo iure quàm inſolēter uſus eſt · quod Græciæ indicturus bellum adhibitis Aſiæ principibus ne uiderer (inquit) meo tantummodo uſus conſilio, uos contraxi · Cæterum mementote parendum magis uobis, quàm ſuadendum · arroganter etiam ſi uictori repetere ei regiam contigiſſet · tam deformiter uicti, neſcias utrum inſolentius dictum, an impudentius.*

De Annibale.

A *nnibal autem cannenſis pugnæ ſucceſſu elatus, nec admiſit queně ciuium ſuorum in caſtra, nec reſponſum ulli niſi per interpretem dedit · Maharbale̅ etiam ante tabernaculum ſuum clara uoce affirmantem, proſpexiſſe ſe quonam modo paucis diebus Romæ in capitolio cœnaret · aſpernatus eſt · Adeo felicitatis, et moderationis diuiduum contubernium eſt.*

De Carthaginienſibus et campanis.

I *nſolentiæ uero inter Carthaginienſem, & campanum*

ſenatum quaſi emulatio fuit· Ille enim ſeparato à plebe balneo lauabatur· hic diuerſo foro utebatur· quem morem Capuæ aliquandiu retentum· C·quoq; Gracci oratione in Plautium ſcripta patet·

DE PERFIDIA· Caput· VI·

Occultum iam et inſidioſum malum perfidia, látebris ſuis extrahatur· cuius efficacißimæ uires ſunt mentiri, ac fallere· fructus in aliquo admiſſo ſcelere conſiſtit tum certus· cum crudelitatem nefarijs uinculis circūdedit· tantum incommodi humano generi afferens, quantum ſalutis bona fides præſtat· Habeat igitur non minus reprehenſionis· quàm illa laudis conſequitur·

De Tatio Sabino·

Romulo regnante Spurius Tarpeius arci præerat· cuius filiā uirginem aquam ſacris petitum extra mœnia egreſſam, Tatius, ut armatos Sabinos in arcem ſecum reciperet· corrupit, mercedis nomine pactus, quæ in ſiniſtris manibus gerebant· erant autem his armillæ & annuli magno ex pondere auri· loco potitum agmē Sabinorum puellam præmium flagitantem armis obrutam necauit perinde quaſi promiſſum, ꝙ ea, quæ leuis geſtauerant· ſoluit· Abſit reprehēſio· quia impia proditio celeri pœna uindicata eſt·

De Seruio Galba·

Seruius quoq; Galba ſummæ perfidiæ· Trium enim Luſitaniæ ciuitatum conuocato populo, tanquam de commodis eius acturus nouem millia, in quibus flos iuuentutis cōſiſtebat· electa, et armis exuta, partim trucidauit·

partim uendidit. quo facinore maximam cladem bar barorum, magnitudine criminis anteceſſit.

De. Cn. Domitio.

Cn. autem Domitium ſummi generis, et magni animi ui rum, nimiæ gloriæ cupiditas perfidum exiſtere coegit. Iratus nanq; Bituito regi Aruernorum, quod tum ſuam, tum etiam Allobrogum gentem ſe etiã tum in prouincia morante ad Q. Fabij ſucceſſoris ſui dextram confugere hortatus eſſet per colloquij ſimulationem acceerſitum, hoſpitioq; exceptum uinxit ac Romam naue deportandum curauit. Cuius factum Senatus neq; probare potuit neq; reſcindere uoluit. ne remiſſus in patriam Bituitus, bellum renouaret. Igitur eũ Albã cuſtodiæ cauſa relegauit. De. Q. Seruilio Cepione.

Viriathi etiam cædes duplicem perfidiæ accuſationem recepit in amicis, quod eorum manibus interemptus eſt. in. Q. Seruilio Cepione Conſule ꝙ is ſceleris huius autor, impunitate promiſſa, fuit. uictoriamq; nõ meruit ſed emit. De Carthaginienſibus.

Verum ut ipſum fontem perfidiæ contemplemur. Carthaginienſes Xantippum lacedæmonium, cuius optima opera primo punico bello uſi fuerant et quo iuuante Attilium Regulum ceperant ſimulantes ſeſe domũ reuehere, in alto merſerunt. Quid tanto facinore petẽtes? an ne uictoriæ eorum ſocius ſupereſſet? extat nihilominus et quidem cum opprobrio, quem ſine ulla gloriæ iactura, inuiolatũ reliquiſſent. De Annibale.

Annibal porro Nucerinos hortatu ſuo cum binis ueſtimentis urbem inexpugnabilibus muris cinctam egreſſos uapore, et fumo balnearum ſtrangulando et Acerra-

norum ſenatum eadem ratione extra mœnia euocatum in profundo puteorum abijciendo nónne bellū aduerſus Populum Ro. et Italiam profeſſus, aduerſus ipſam fidem acrius geſſit? mendacijs, et fallacia quaſi præclaris artibus gaudens? Quo euenit ut alioqui inſignē nominis ſui memoriam relicturus in dubio maiór ne, an peior uir haberi deberet · poneret ·

DE VI ET SEDITIONE ET DE POPULO RO. Caput. VII.

Ed ut uiolentiæ, et ſeditionis tam togatæ, quàm etiam armatæ facta referantur · L. Equitium, qui ſe Gracci filium ſimulabat tribunatumq́; aduerſus leges cum L · Saturnino petebat · à Mario quintū conſulatum gerente in publicam cuſtodiam ductum, populus clauſtris carceris conuulſis, raptum humeris ſuis, per ſummam animorum alacritatem portauit · Idemq́; Q. Metellum Cenſorem quod ab eo tanquam Gracci filio cenſum recipere nolebat · lapidibus proſternere conatus eſt, affirmantem tantūmodo tres filios · T · Gracco fuiſſe, è quibus unum in Sardinia ſtipendia merentem, Alterum infantem Præneſte, tertium poſt patris mortem natum Romæ deceſſiſſe · nec oportere clariſſimæ familiæ ignotas ſordes inſeri · cum interim improuida concitatæ multitudinis temeritas, pro imprudentia, et audacia aduerſus conſulatum, et cenſuram tetendit · principesq́; ſuos omni petulantiæ genere uexauit · Veſana hæc tantummodo · illa etiam cruenta ſeditio ·

populus enim Mumium competitorem Saturnini, nouē iam creatis tribunis, unoq́; loco candidatis duobus reſtante ui prius in ædes priuatas compulit · extractum deinde interemit · ut cæde integerrimi ciuis, facultas adipiſcendæ poteſtatis teterrimo ciui daretur ·

De certis creditoribus et · L · Caſſio ·

C*reditorum quoq; conſternatio, aduerſum Sempronij Aſellionis prætoris urbani caput, intolerabili modo exarſit · quem, quia cauſam debitorum ſuſceperat · concitati à · L · Caſſio Tr · Pl · pro æde Cōcordiæ ſacrificium facientem, ab ipſis altaribus fugere extra forum coactum, inq́; tabernacula latitantem, prætextatum diſcerpſerunt · deteſtanda fori conditio · ſed ſi caſtra reſpicias, æque magna orietur indignatio ·*

De Militibus · L · Syllæ, et morte Gratidij ·

C*um · C · Mario lege ſulpitia prouincia Aſia, ut aduerſus Mithridatem bellum gereret · priuato decreta eſſet · miſſum ab eo Gratidium legatum ad · L · Syllam Conſulem accipiendarū legionum cauſa milites trucidarūt · proculdubio indignati, quod à ſummo imperio, ad eū qui nullo ī honore uerſaretur · tranſire cogerētur · Sed quis ferat militem ſcita plebis exitio legati corrigentē? pro Conſule iſtud tam uiolenter exercitus · illud aduerſus Conſulem ·*

De militibus · Cn · Pompeij et morte · Q · Pōpeij ·

Q *· enim Pompeiū Syllæ collegam, ſenatus iuſſu ad exercitum · Cn · Pom · quem aliquandiu inuita ciuitate obtinebat · contendere auſum · ambitioſi ducis illecebris corrupti milites, ſacrificare incipientem adorti, in modum hoſtiæ mactauerunt · tantumq́; ſcelus curia*

caſtris cedere ſe confeſſa, inultum habuit.

De quodam exercitu, et morte. C. Carbonis.

Ille quoq; exercitus nefarie uiolentus, qui. C. Carbonem fratrem Carbonis ter Cõſulis, propter bella ciuilia diſſolutam diſciplinam militarem præfractius, & rigidius aſtringere conatum, priuauit uita: ſatius'q; duxit maximo ſcelere coinquinari quàm prauos, ac tetros mores mutare.

DE TEMERITATE. Caput. VIII.

Temeritatis etiam ita ſubiti, ut uehementes ſunt impulſus. quorum ictibus hominum mentes concuſſæ, nec ſua pericula reſpicere, nec aliena facta iuſta æſtimatione proſequi ualent.

De ſuperiore Africano.

Quàm enim temere ſe Africanus ſuperior ex Hiſpania duabus quinqueremibus ad Syphacem traiecit in unius Numidæ inſidis præcordijs ſuam pariter, et patriæ ſalutem depoſiturus. Itaq; exiguo momento, maximæ rei. P. caſus fluctuatus eſt: utrum interfector, an captiuus Scipio Siphacis fieret.

De. C. Cæſare.

Nam. C. Cæſaris anceps conatus, et ſi cœleſtiũ cura protectus eſt: tamen uix ſine horrore animi referri poteſt. ſiquidem impatiens legionum tardiorũ à Brunduſio Apolloniam traiectus, per ſimulationem aduerſæ ualetudinis conuiuio egreſſus, maieſtate ſua: ſeruili ueſte occultata, nauiculã conſcendit è flumine: ac maris adriatici ſæua tempeſtate fauces petijt: protinus'q; in altum dirigi iuſſo nauigio, multum, ac diu contrarijs iactatus

fluctibus, tandem neceſſitati ceſſit·

De militibus Albini ducis·

A ge illa q̃ execrabilis militũ temeritas? fecit enim ut Au lus Albinus nobilitate, moribus, honorum omniũ conſumatione, ciuis eximius, propter falſas, et inanes ſuſpiciones in caſtris ab exercitu lapidibus obrueretur· quodq; acceſſionem indignationis non recepit, oranti, atq; obſecranti duci, à militibus cauſæ dicendæ poteſtas negata eſt·

Externa· De Annibale Carthaginienſi·

I taq; minus miror apud trucem, et ſæuum Annibalis animum defenſionis locum innoxio gubernatori fuiſſe· qui à Petilia claſſe Africam repetens freto appulſus, dum tam paruo ſpatio Italiam, Siciliamq; inter ſe diuiſas non credidit· ueluti inſidioſum curſus rectorẽ interemit· poſtea diligentius inſpecta ueritate, tunc abſoluit· cum eius innocentiæ nihil ultra ſepulcri honorẽ dari potuit· Igitur anguſti atq; æſtuoſi maris ex alto tumulo ſpectatrix ſtatua, tam memoriæ Pelori, quàm punicæ temeritatis, ultra citráq; nauigantiũ oculis collocata indicium ẽſt·

De Athenienſibus·

I am Athenienſium ciuitas ad ueſaniã uſq; temeraria· quæ decem imperatores ſuos et quidem à pulcherrima uictoria uenientes. capitali iudicio exceptos necauit. ꝙ militum corpora, ſæuitia maris interpellante ſepulturæ mandare non potuiſſent· neceſſitatem puniens, cum honorare uirtutem deberet·

QVANTVM VALET ERROR· Cap· IX·

Emeritati proximus eſt error · quemadmodum ad lædendũ par, ita cui facilius quis ignouerit quia non ſua ſponte, ſed uanis concitatus imaginibus, culpæ ſe implicat· qui quàm late in pectoribus hominum uagetur· ſi complecti coner· uitio de quo loquor ſim obnoxius. Paucos igitur eius lapſus referemus·

De Errore Populi Romani in Caium Eluium·

Caius Eluius Cinna Tr·Pl·ex funere· C· Cæſaris domum ſuã petens, populi manibus diſcerptus ẽ pro Cornelio Cinna, in quem ſæuire ſe exiſtimabat, iratus ei quod cum affinis eſſet Cæſaris, aduerſus eũ nefarie raptum, impiam pro roſtris orationem habuiſſet· eoq; errore propulſus eſt, ut caput Eluij périnde atq; Cornelij circa rogum Cæſaris, fixũ iaculo ferret· officij ſui, et alieni erroris piaculum miſerabile·

De·C·Caſſio·

Nam·C·Caſſium error à ſemetipſo pœnas exigere coegit· Inter illum enim pugnæ quatuor exercituum apud Philippos uarium, ipſisq; ducibus ignotum euentum· iuſſus ab eo Titinius centurio nocturno tempore ut ſpecularetur· quonam in ſtatu res·M·Bruti eſſent· dum crebros exceſſus uiæ petit· quia tenebrarũ obſcuritas, hoſtés ne, an commilitones occurrerent· dignoſcere non ſinebat· tardius ad Caſſium redijt· Quẽ is exceptum ab hoſtibus, omniaq; in eorum poteſtatem recidiſſe exiſtimans· finire uitã properauit· cũ et caſtra hoſtiũ inuicẽ capta, et Bruti copiæ magna ex parte icolumes eſſent.

De Titinio Centurione·

T itinij uero nō oblitterāda ſilentio virtus· qui oculis pau
liſper hæſit, inopinato iacentis ducis ſpectaculo attoni-
tus· deinde profuſus in lachrymas, et ſi imprudens (in
quit) imperator cauſa tibi mortis fui· tamē ne idipſum
impunitum ſit· accipe me fati tui comitē· Super'q; exa
nime corpus eius, iugulo ſuo gladium capulo tenus de-
miſit· ac permixto utriuſq; ſanguine, duplex uictima
iacuit· pietatis hæc· erroris illa·

De ſatellitibus Regis Veientum·

C æterum falſa opinatio neſcio an præcipuam iniuriam
Lartis Tolumnij Veientum Regis penatibus intulerit·
nam cum in teſſerarum proſpero iactu per iocum collu
ſori dixiſſet, occide· et forte legati Romanorū interue
niſſent· ſatellites eius errore uocis impulſi, interficiendo
legatos, luſum ad imperium tranſtulerunt·

DE VLTIONE· Caput· X·

Ltionis autem quemadmodum acres, ita
iuſti aculei ſunt· qui laceſſiti concitantur,
acceptum dolorem penſare cupiētes· quos
latius complecti non attinet·

De Tribu Pollia·

T ri· Pl· M· Fuluius ad populum de Tuſculanis retulit·
quod eorum conſilio ueliternos, priuernates'q; rebella-
turos diceret· qui cum coniugibus, ac liberis ſquallore
obſiti, cum ſupplices Romam ueniſſent· accidit, ut re-
liquis tribubus ſalutarem ſententiam ſecuti ſola Pol-
lia iudicaret, oportere publice eos uerberatos ſecuri p-

cuti· imbellem multitudinem ſub corona uenire· quam ob cauſam Popilia tribus, in qua plurimū poſtea tuſculani in ciuitatem recepti potuerunt· neminem unquam candidatum Polliæ tribus fecit magiſtratum· ne ad eā ullus honor ſuis ſuffragijs perueniret· quæ illis uitā, ac libertatem quantum in ipſa fuit· ademerat· illā uero ultionem, et ſenatus, et conſenſus oīum approbauit·

De Vltione Romanorum in Adrianum·

Cum enim Adrianus ciues Romanos qui Vticæ conſiſtebant· ſordido imperio uexaſſet· icircoq; ab his uiuus eſſet exuſtus· nec quæſtio ulla in urbe hac de re habita, nec querela uerſata eſt·

Externa· De Regina Tomyri·

Claræ ultionis utraq; Regina et Tomyris quæ caput Cyri abſciſſum in utrem humano ſanguine repletum demitti iuſſit· exprobrans illi inſatiabilem cruoris ſitim· ſimul'q; pœnas occiſi ab eo filij ſui exigens· Et Beronice quæ Laodices inſidijs interceptū ſibi filiū grauiter ferens, armata currū conſcendit· perſecutaq; ſatellitē regum crudelis operis miniſtrum nomine Ceneum, quoniam haſta nequicquam petierat· ſaxo ictum proſtrauit· ac ſuper eius corpus, actis equis inter infeſta contrariæ partis agmina ad domum, in qua interfecti pueri corpus occultari arbitrabatur· perrexit·

De Morte Iaſonis·

Iaſonem theſſalum Perſarum regi bellum inferre parātem, an ſatis iuſta ultio abſumpſerit· ambiguæ æſtimationis eſt· Taxillo enim Gymnaſiarcho à quibuſdam iuuenibus pulſatum ſe conqueſto, permiſit, ut aut tricenas ab his dragmas exigeret, aut denas plagas ſingulis

imponeret· quo poſteriore uindicta uſo, qui uapulauerant, Iaſonem interfecerunt· animi non corporis dolore pœnæ modum æſtimantes. cæterum paruo irritamēto ingenui pudoris maximæ rei expectatio ſubruta eſt· quoniam opinione Græciæ tantum in ſpe Iaſonis, quantum in effectu Alexandri reponebatur.

DICTA IMPROBA AVT FACTA SCELERATA. Caput. XI.

Nunc quatenus uitæ humanæ, tum bona, tum etiam mala ſubſtitutis exēplorū imaginibus proſequamur: dicta improba, et facta ſcelerata referātur. unde autem potiusq̃ à Tullia ordiar? quia tempore uetuſtiſſimum, conſcientia nefarium, uoce monſtri ſimile exemplum eſt. Cum carpēto ueheretur· et is, qui iumenta agebat· ſuccuſſis frenis conſtitiſſet· repentinæ moræ cauſam requiſiuit· et ut comperit corpus patris Seruij Tullij occiſi ibi iacere· ſupra id duci uehiculum iuſſit· quò celerius in complexum iterfectoris eius Tarquinij ueniret. Qua tam impia, tamq; probroſa feſtinatione, non ſolum ſe æterna infamia, ſed ipſum etiam uicum cognomine ſceleris commaculauit. De Fimbria.

Non tam atrox. C. Fimbriæ & dictum, & factum. ſed ſi per ſe æſtimetur· utrunq; audaciſſimum. id egerat ut Scæuola in funere. C. Marij iugularetur. quem poſtq̃ ex uulnere recreatum comperit· accuſare apud populum inſtituit. interrogatus deinde quid de eo ſecus dicturus eſſet· cui pro ſanctitate morum, ſatis digna

luadatio reddi non poſſet·reſpondit·ſe obiecturum illi quod parcius corpore telum recepiſſet·licentiam furoris ægræ Reipubli gemitu proſequendam·

De·L·Catilina·

L·uero Catilina in ſenatu·M·Cicerone incendiū ab ipſo excitatum dicente,ſentio(inquit)·et quidem illud ſi aqua non potuero·ruina extinguam·quem quid aliud exiſtimemus, quàm conſcientiæ ſtimulis actum,ſimulacrum à ſe inchoati parricidij peregiſſe?

De Magio Chilone·

C onſternatum etiam Magij Chilonis amentia pectus·qui M·Marcello datum à Cæſare ſpiritum,ſua manu eripuit·uetus amicus,et pompeianæ militiæ comes,indignatus aliquos ſibi amicorum ab eo præferri·urbem enim,à Mytilenis quò ſe cōtulerat repetentem,in Atheníenſium portu pugione confodit·protinusq́; ad irritamenta ueſaniæ ſuæ trucidanda tetendit·amicitiæ hoſtis·diuini beneficij interceptor·publicæ religionis, ꝙ ad ſalutem clariſſimi ciuis recuperandam attinuit,acerba labes·

De·C·Turanio·

H anc crudelitatem,cui nihil adijci poſſe uidetur·C·Turanius atrocitate parricidij ſuperauit·Nanq; triumuirum partes ſecutus,proſcripti patris ſui Prætorij, & ornati uiri latebras,ætatem,notasq́; corporis,quibus agnoſci poſſet·centurionibus edidit·qui eum perſecuti ſunt·Senex de filij magis uita,et incremētis·quàm de reliquo ſpiritu ſuo ſolicitus,an incolumis eſſet·et an imperatoribus ſatiſfaceret·īterrogare eos cœpit·è quibus unus ab illo(inquit)quem tantopere diligis demonſtratus noſtro miniſterio,filij indicio occideris·protinusq́;

pectus eius gladio traiecit · collapſus itaq; eſt infelix autore cædis, quàm ipſa cæde miſerior ·

De filio Tullij Annalis ·

Cuius facti acerbitatem · L · Tullius Annalis ſortitus cum in campum ad quæſtoria comitia filij deſcendens, proſcriptum ſe cognoſceret · ad cliētem ſuum confugit · ſed ne fide eius tutus eſſe poſſet ſcelere nefarij iuuenis effectum eſt · ſiquidē per ipſa ueſtigia patris militibus ductis, occidendum eum in conſpectu ſuo obiecit · bis parricida, conſilio prius · iterum ſpectaculo ·

De Vxore Vitij Sallaſſi ·

Ne Vitius quidē Sallaſſus proſcriptus parum amari exitus · quem latentem uxor interficiendum, quid dicam, tradidit? an ipſa iugulauit? Quanto enim leuius eſt ſcelus · cui tantūmodo manus abeſt? Illud autem facinus, quia externum, tranquilliore affectu narrabitur ·

Externa · De Duobus fratribus filijs regijs ·

Scipione Africano patris, et patrui memoriam gladiatorio munere Carthagine noua celebrante · duo regij filij nuper patre mortuo, in arenam proceſſerunt · pollicitiq; ſunt ibi ſe de regno præliaturos · quò ſpectaculum illud illuſtrius pugna ſua facerent · eos cum Scipio monuiſſet · ut uerbis cōtendere, quàm ferro dimicare mallent · uter regnare deberet · ac iam maior natu conſilio eius obtemperaret · minor corporis uiribus fretus in amentia perſtitit · initoq; certamine pertinacior impietatis fortunæ iudicio, morte multata eſt ·

De Mithridate ·

Mithridates autem multo ſceleratius · qui non cum fratre de paterno regno, ſed cum ipſo patre bellum de domi-

nation e geſſit · in quo quis aut homines ullos adiutores inuenerit aut deos inuocare auſus ſit, pro admiratio ne habetur. De Sariaſtre filio Tigranis regis·

Quanquam quid hoc quaſi inuſitatum illis gentibus miremur? cum Sariaſter aduerſus patrem ſuum Tigranē Armeniæ regem, ita cum amicis conſenſerit · ut omnes dextris manibus ſanguinem mitterent · atq; eum inuicem ſorberent · uix ferrent pro ſalute parentis tam cruenta conſpiratione fœdus facientem·

De Quodam qui interficere uoluit Octauianum Auguſtum·

Sed quid ego iſta conſector, aut quid in his immoror? cū unius parricidij cogitatione cuncta ſcelera ſupata cernam? omni igitur impetu mentis, omnibus indignationis uiribus, ad id lacerandum pio magis, quàm ualido affectu rapior. Quis enim amicitiæ fide extincta, genus humanum cruentis in tenebris ſepelire conatum, profundo execrationis debitæ, ſatis efficacibus uerbis adegerit · Tu uidelicet efferatæ Barbariæ immanitate truculentior habenas Romani imperij, quas princeps, parensq; noſter ſalutari dextera continet · capere potuiſti? Haud te compote furoris in ſuo ſtatu mundus manſiſſet. Vrbem à Gallis captam, & trecentorum inclytæ gentis uirorum ſtrage fœdatam allienſem diem, et oppreſſos in Hiſpania Scipiones, & Traſimenum lacū, et Cannas, bellorumq; ciuiliū domeſtico ſanguine manantes furores, amentibus propoſitis furoris tui repræſentare, et uincere uoluiſti? Sed uigilarunt oculi deorum · ſydera ſuum uigorē obtinuerunt · aræ, puluinaria templa, præſenti numine uallata ſunt · Nihil quod

pro

quod pro capite Auguſti, ac patria excubare debuit· torporem ſibi permiſit· et in primis autor, et tutela noſtræ incolumitatis Iupiter, ne excellētiſſima merita ſua totius orbis ruina collaberentur· diuino conſilio prouidit· Itaq; ſtat pax· ualēt leges· ſincerus priuati ac publici officij tenor ſeruatur· Qui autem hæc uiolatis amicitiæ fœderibus tentauit ſubuertere· omni cum ſtirpe ſua Populi Ro· uiribus obtritus, etiam apud inferos· ſi tamen illuc receptus eſt· quæ meretur ſupplicia· pependit·

DE MORTIBVS NON VVLGARIBVS. Caput. XII.

h Vmanæ autem uitæ cōditionem præcipue primus, et ultimus dies continet· quia plurimum interſt quibus auſpicijs inchoetur· et quo fine claudatur· ideo'q; eum demum felicem fuiſſe iudicamus· cui & accipere lucem proſpere, et reddere placide contigit· Medij temporū curſus prout fortuna gubernaculum rexit· modo aſpero, modo tranquillo motu peragitur· ſpe ſemper minor, dum cupide uotis extenditur· et ferè ſine ratione conſumitur· Nam et ſi eo bene uti uelis· etiam parum amplíſſimum efficies numerum annorū, multitudine operum ſuperando· Alioqui quid attinet inerti mora gaudere· ſi magis exigas uitam, quàm approbes? Sed ne lōge euager· eorum mentionem faciam, qui non uulgari genere mortis abſumpti ſunt· De Tullo Hoſtilio·

T ullus Hoſtilius fulmine ictus cum tota domo conflagra

uit. Singularem fati ſortem, quæ accidit, ut columen urbis, in ipſa urbe raptum, ne ſupremo quidem funeris honore à ciuibus decorari poſſet, cœleſti flamma in eadem conditione redactum, ut eoſdem penates et Regiam, et rogum, et ſepulchrum haberet.

De duabus Mulieribus.

Vix uerisimile eſt in eripiendo ſpiritu idem gaudium potuiſſe, quod fulmen. et tamen idem ualuit. Nũtiata. n. clade, quæ ad lacum Traſimenum inciderat · altera mater ſoſpiti filio ad ipſam portam facta obuia, complexu eius expirauit. altera cum falſo mortis filij nuntio mæſta domi ſederet· ad primum conſpectum redeuntis exanimata eſt· Genus caſus inuſitatum · quas dolor non extinxerat · lætitia conſumpſit.

De·M·Iuuentio Talua Conſule.

Sed minus miror, quod mulieres. Marcus Iuuentius Talua Conſul collega Tiberij Gracci Conſulis, cum in Corſica, quàm nuper ſubegerat· ſacrificaret· receptis literis decretas ei à ſenatu ſupplicationes, nuntiantibus intento illas animo legens· caligne orta ante foculum collapſus mortuus humi iacuit. quem quid aliud quam nimio gaudio euectum putemus? En cui Numantia, aut Carthago excidenda traderetur.

De·Q.·Catulo.

Maioris aliquanto ſpiritus dux Quintus Catulus cimbrici triũphi cum Mario particeps à ſenatu datus· ſed exitus uiolentioris. nanq; ab hoc eodem Mario poſtea propter ciuiles diſſeſſiones mori iuſſus · recenti calce illito, multoq; igni percalfacto cubiculo, ſe iclusum peremit. cuius tam dira neceſſitas maximus marianæ gloriæ ru

bor extitit. De Lucio Cornelio Merula.

Qua tempeſtate. Rei. P. Lucius quoq; Cornelius Merula conſularis, et Flamen Dialis, ne ludibrio inſolentiſſimis uictoribus eſſet in Iouis ſacrario uenis inciſis contumelioſæ mortis denuntiationem effugit, ſacerdotiſq; ſui ſanguine uetuſtiſſimi foci maduerunt.

De Herennio Siculo.

Acer etiam et animoſus uitæ exitus Herennij Siculi quo C. Graccus et aruſpice et amico uſus fuerat. nam cũ eo nomine in carcerẽ duceretur, in poſte illiſo capite in ipſo ignominiæ aditu concidit, ac ſpiritũ depoſuit, uno gradu à publico ſupplicio, manuq; carnificis citerior.

De Caio Licinio.

Conſimili ĩpetu mortis Caius Licinius Macer uir Prætorius Calui pater repetundarum reus, dum ſententiæ dicerentur, in Mænianum conſcendit. ſiquidem cum Marcum Ciceronem qui id iudiciũ cogebat, prætextam ponentem uidiſſet, miſit ad eum qui diceret, ſe non damnatum, ſed reũ periſſe, nec ſua bona haſtæ poſſe ſubijci. Ac protinus ſudario, quod forte in manu habebat ore, et faucibus coartatis, incluſo ſpiritu pœnam morte præcurrit. qua cognita re Cicero de eo nihil pronuntiauit. Igitur illuſtris ingenij orator ab inopia rei familiaris, et à crimine domeſticæ damnationis inuſitato paterni fati genere uindicatus eſt. fortis huius mors. illorũ perridicula. De Cornelio Gallo et Tito Aetherio.

Cornelius enĩ Gallus Prætorius, et Titus Aetherius eques Ro. ĩter uſum puerilis Veneris abſumpti ſunt, q̃q̃ quorſum attinet eorum cauillari fata, quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanæ ratio abſtulit? fine nanq; uitæ

noſtræ uarijs, et occultis cauſis ex poſito, interdum im= merentia ſupremi fati titulum occupant· cum magis in tempus mortis incidant· quàm ipſam mortē accerſant.

Externa. De Coma fratre Diogenis.

S*unt et externæ mortes dignæ annotatu· qualis in pri= mus Comæ· quem ferunt maximi latronum ducis Dio genis fratrem fuiſſe. Is enim ad Rutilium Conſulem Enna, quàm prædones tenuerant in poteſtatem noſtrā redacta· productus· cum de uiribus, et conatibus fugi tiuorum interrogaretur· ſumpto tempore ad ſe colligen dum, caput operuit· innixusq; genibus, compreſſo ſpi ritu, inter ipſas cuſtodum manus, inq; conſpectu ſum mi imperij, exoptata ſecuritate acquieuit. Torqueant ſe miſeri· quibus extingui· quàm ſupereſſe utilius eſt· trepido & anxio conſilio. quanam ratione uita exeat quærētes. ferrum acuant· uenena temperent. laqueos apprehendant. uaſtas altitudines circunſpiciant. tan= quam magno apparatu, aut exquiſita molitione opus ſit· ut corporis, atq; animi infirmo uinculo cohærens ſocietas dirimatur. Nihil horū Coma ſed intra pectus incluſa anima finem ſui reperit. Enimuero minimo ſtu dio retinendum bonum· cuius caduca poſſeſſio tam le= ui afflatu uiolentiæ concuſſā dilabi potuit.*

De Eſchylo Poeta.

E*ſchyli uero poetæ exceſſus quemadmodum non uolun tarius, ſic propter nouitatem caſus referendus. In Sici= lia mœnibus urbis in qua morabatur· egreſſus aprico in loco reſedit· ſuper quem Aquila teſtudinem ferens, eluſa ſplendore capitis (erat enim capillis uacuum) per= inde atq; lapidi eam illiſit· ut fractæ teſtudinis carne*

ueſceretur · eoq; ictu origo, et principium fortioris tragœdiæ extinctum eſt. De Homero poeta.

N on uulgaris etiam Homeri mortis cauſa fertur · qui in inſula, quia quæſtionem à piſcatoribus poſitam ſolue re non potuiſſet · dolore abſumptus creditur.

De Euripide poeta.

S ed atrocius aliquanto Euripides finitus eſt. Ab Archelai enim regis cœna in Macedonia domum hoſpitalem repetens, canum morſibus laniatus obijt. Crudelitas fati tanto ingenio non debita. ſicut illi exceſſus illuſtrium poetarum et moribus, et operibus indigniſſimi.

De Sophocle.

S ophocles ultimæ iam ſenectutis, cum in certamen tragœdiam dimiſiſſet · ancipiti ſententiarū euentu diu ſolicitus, aliquando tamen una ſentētia uictor, cauſam mortis gaudium habuit. De Philemone.

P hilemonē aūt uis riſus immoderati abſtulit · paratas ei ficos atq; in conſpectu poſitas Aſello conſumēte, puerū ut illum abigeret · inclamauit. qui cum iam comeſtis omnibus ſuperueniſſet quoniam inquit tam tardus fuiſti, da nunc merum Aſello. Ac protinus urbanitatem dicti crebro anhelitu cachinnorum proſecutus, ſenile guttur ſalebris ſpiritus prægrauauit. De Pindaro.

A t Pindarus, cum in Gymnaſio ſuper gremium pueri, quo unice delectabatur · capite poſito quieti ſe dediſſet · non prius deceſſiſſe cognitus eſt · quam Gymnaſiarcha claudere eum iam locum uolente, nequicquam excitaretur. Cui quidem crediderim eadem benignitate deorum, et tantum poeticæ facundiæ, et tam placidum uitæ finem attributum.

De Anacreonte·

Sicut Anacreonti quoq;,quem bis tantum humanæ uitæ modum ſupergreſſum, dum paſſæ uuæ ſucco, tenues et exiles uirium reliquias foueret unius grani perti= nacior in aridis faucibus humor aſſumpſit· Iungam il los quos et propoſitum, et exitus, pares fecit·

De Milone Crotoniate·

Milo Crotoniates, cum iter faciens quercum in agro cune= is adactis fiſſam uidiſſet· fretus uiribus, acceſſit ad eā· inſertisq; manibus diuellere conatus eſt· quas arbor ex= cuſſis cuneis in ſuā naturā reuocata compreſſit· eumq; cum tot Gymnicis palmis lacerandum feris præbuit·

De Polydamante·

Item Polydámas athleta tempeſtata ſpeluncam ſubire coactus, nimio et ſubito incurſu aquæ labefactata ea, ac ruente, cæteris comitibus fuga periculum egreſſis, ſolus reſtitit, tanquam humeris ſuis totius ruinæ molē ſubſtentaturus· ſed pondere omni corpore humano po= tentiore preſſus, imbribus petitam latebram, dementis fati ſepulchrum habuit· Poſſunt ij præbere documen tum nimio robore membrorum, uigorem mentis hebe= ſcere· quaſi abnuente natura, utriuſq; boni largitionem ne ſupra mortalem ſit felicitatem, eundem, et ualen tiſſimum eſſe, & ſapientiſſimum·

DE CVPIDITATE VITAE. Cap. XIII.

u Erum quia exceſſus è uita et fortuitos, & uiriles, quoſdam etiam temerarios oratione attigimus: ſubijciamus nunc æſtimationi enerues, et effœminatos, ut ipſa comparatione pateat: quanto non ſolum fortior: ſed etiam ſapientior mortis interdum, quàm uitæ ſit cupiditas.

De Marco Aquilio.

M arcus Aquilius, cum ſibi glorioſe mortem conſciſcere poſſet: Mithridati maluit turpiter ſeruire: quem quis non immerito dixerit pontico ſupplicio, quàm Romano imperio digniorem. quoniam commiſit: ut priuatum opprobrium publicus rubor exiſteret.

De Cneo Carbone.

C n. quoq; Carbo magnæ uerecundiæ eſt latinis annalibus tertio in conſulatu ſuo iuſſu Pompeij in Siciliam ad ſupplicium ductus, petijt à militibus demiſſe et flebiliter ut ſibi aluum leuare, priuſquã expiraret liceret. quo miſerrimæ lucis uſu diutius frueretur: eouſq; moram trahens, donec caput eius ſordido in loco ſedẽtis abſcinderetur: ipſa uerba tale flagitium narrantis ſecum luctantur. nec ſilentio amica, quia occultari nõ merentur: neq; relatione familiaria, quia dictu faſtidienda ſunt.

De Bruto.

Q uid Brutus exiguum et infelix momentum uitæ, quanto dedecore emit? qui à Furio, quem ad eum occidendũ Antonius miſerat comprehenſus, non ſolũ ceruicem gladio ſubtraxit: ſed et conſtantius eam præbere admonitus, ipſis his uerbis iurauit. Ita uiuam? dabo Cũcta-

tionem fati ærumnoſam · O iurandi ſtolidam fidem · ſed hos tu furores immoderata retinendi ſpiritus dulce do ſubijcis · ſanæ rationis modum expugnando, quæ ui tam diligere, mortem non timere præcipit ·

De Xerxe Rege ·

E adem Xerxem regem pro totius Aſiæ armata iuuẽtute, quod intra centum annos eſſet obitura profundere lachrymas coegiſti · qui mihi in ſpecie aliena, re uera ſuam conditionem deploraſſe uidetur · opum magnitudine, quam altiore animi ſenſu fœlicior · Quis enim etiam mediocriter prudens mortalem ſe natum fleuerit?

QVAM EXQVISITA CVSTODIA VSI SVNT, QVIBVS SVSPECTI DOMESTICI FVERVNT · Caput · XIIII ·

r Eferam nũc eos, quibus aliquos ſuſpectos habentibus exquiſitior ſui cuſtodia quæſita eſt · Nec à miſerrimo, ſed ab eo qui inter paucos fœliciſſimus fuiſſe creditur, incipiã ·

De Maſiniſſa rege ·

M aſiniſſa rex Numidarũ, et Po · Ro · Amiciſſimus parũ fidei in pectoribus hominum reponens ſalutem ſuam cuſtodia canum uallauit · quó tam late patẽs imperiũ? quó tantus liberorum numerus? quó deniq; tam arcta beneuolentia conſtricta Romana amicitia? ſi ad hæc tuenda nihil canino latratu, ac morſu ualentius duxit?

De Rege Alexandro ·

H oc Rege infœlicior Alexander · cuius præcordia hinc

amor, hinc metus torſerunt · nam cum infinito ardore coniugis Thebes teneretur · ad eandem ex epulis in cubiculum ueniens barbarum compunctum notis threiciis, ſtricto gladio iubebat anteire · nec prius ſe idem lecto committebat : quàm à ſtipatoribus diligenter eſſet ſcrutatus · Suppliciũ irato deorũ numine compoſitum · nec libidini nec timori poſſe imperare · Cuius timori eadem et cauſa, et finis fuit · Alexandrum enim Thebe pellicatus ira mota, interemit ·

De Dyoniſio rege Syracuſanorum ·

Age Dionyſius Syracuſanorum tyrannus huiuſce tormẽti quàm longa fabula · qui duo de quadraginta annorum dominationem in hunc modum peregit · ſummotis amicis in eorum locum feroci ſſimarum gentium homines, et à familijs locupletum electos prævalidos ſeruos, quibus latera ſua committeret · ſubſtituit · tonſorũ quoq; metu, tondere filias ſuas edocuit · quarum ipſarum, poſtquam adultæ ætati appropinquabant · manibus ferrum non auſus committere, inſtituit, ut candentium iuglãdium, aut nucum putaminibus, barbam ſibi et capillum adurerent · Nec ſecuriorem ſe maritum egit, quàm patrem · Duarum enim eodẽ tempore Ariſtomaches ſyracuſanæ, et locrenſis Doridis matrimonijs alligatus, neutrius unq̃ niſi excuſſæ complexum petijt · Atq; etiam cubicularem lectum perinde quaſi caſtra, lata foſſa cinxit in quem ſe ligneo ponte recipiebat · cum forem cubiculi extrinſecus à cuſtodibus opertam, interiorem clauſtro ipſe diligenter obſeraſſet ·

DE SIMILITVDINE FORMAE. Caput. XV.

d E ſimilitudine autem oris, et totius corporis, altiore doctrina præditi ſubtilius diſputant· eorumq; alij in ea ſunt opinione ut exiſtiment, illam origini, et contextui ſanguinis reſpondere. Nec paruum argumentum ex cæteris animalibus trahunt· quæ ferè gignentibus ſimilia naſcuntur. Alij negant certam hanc eſſe naturæ legem· ſed ſpecies mortalium, prout fortuita ſors conceptionis obtulit, attribui. atq; ideo plerūq; ex ſpecioſis deformes, ex robuſtis inualidos partus edi. Verum quoniam iſta quæſtio in ambiguo uerſatur· pauca inter alienos conſpectæ ſimilitudinis exempla referemus.

De Vibio & Publicio Libertino ſimilibus Pompeio magno.

M agno Pompeio Vibius ingenuæ ſtirpis, et Publicius Libertinus ita ſimiles fuerunt· ut permutato ſtatu, et Pōpeius in illis, et illi in Pompeio ſalutari poſſent. Certe quocunq; aut Vibius, aut Publicius acceſſerant· ora hominum in ſe obuertebant. Vnoquoq; ſpeciem ampliſſimi ciuis in perſonis mediocribus annotante. Quod quidem fortuitum ludibrium, quaſi hæreditarium ad eum penetrauit.

De Menogene Coco ſimili patri Pompeij magni.

N am pater quoq; eius eo uſq; Menogenis Coci ſui ſimilis eſſe uiſus eſt· ut uir, et armis præpotens, et ferox animo ſordidum eius nomen repellere à ſe non ualuerit.

De Cornelio Scipione cognomento Serapione.

E ximiæ uero nobilitatis adoleſcens Cornelius Scipio, cum plurimis & clariſſimis familiæ ſuæ cognominibus abũdaret, in ſeruilẽ Serapionis appellationẽ uulgi ſermone impactus eſt. quod huiuſce nominis uictimario ſimilis erat. nec illi aut morum probitas, aut reſpectus tot imaginum, quo minus hac contumelia aſpergeretur opitulata eſt.

De Lentulo et Metello ſimilibus hiſtrionibus.

G eneroſiſſimus Conſulatus collegio Lentuli & Metelli fuit qui ambo in ſcænam propter ſimilitudinem hiſtrionum propemodũ ſpectati ſunt. Sed alter ex quodam aſſeclarũ cognomen Spintheris traxit. Alter niſi Nepotis à moribus accepiſſet Pamphili retiarij, cui ſimillimus eſſe ferebatur habuiſſet.

De M. Meſſala ſimili Menogeni et Curione ſimili Burbuleio.

A t M. Meſſala Conſularis et Cenſorius, Menogenis, Curioq; omnibus honoribus abundans Burbulei ille, propter oris aſpectum. hic propter parem corporis motum, uterq; ſcænici nomen coactus eſt recipere. Abunde ſint hæc domeſticis. quoniam perſonis ſunt excellentia et non obſcura notitia celebrantur.

De Rege Antiocho ſimili Artenio.

R egi Antiocho unus ex æqualibus et ipſe regiæ ſtirpis nomine Artenio, per quam ſimilis fuiſſe traditur. quẽ Laodice uxor Antiochi ĩterfecto uiro, diſſimulãdi ſceleris gratia, in lectulo perinde quaſi ipſum regem ægrum collocauit. Admiſſumq; uniuerſum populum et ſermone eius, et uultu conſimili fefellit. crediderunt'q;

hommes ab Antiocho moriente, Laodicen, et natos eius ſibi commendari·

De Hibrea Mylaſio ſimili cuidã ſeruo Gymnicorũ.

Hybrean autem Mylaſium copioſæ atq; concitatæ facũdiæ oratorem, Gymnicorum ſeruo ſtramenta Gymnaſij colligenti, tam ſimilem ferunt ut tanquam germanum fratrem totius. Aſiæ oculi aſſignarent · ita lineamentis oris, et omnium membrorum compares erant·

De quodam prætore Romano ſimili cuidam Siculo.

Ille uero, quem in Sicilia prætoris admodum ſimilem fuiſſe conſtat · petulantis animi · Proconſule enim dicẽte, mirari ſe quápropter ſui tam ſimilis eſſet · cum pater ſuus in eam prouinciam nunquam acceſſiſſet · At meus (inquit) Romam frequenter acceſſit · Ioco nanq; laceſſitum matris ſuæ pudicitiam inuicem ſuſpitione in matrem eius reiecta, audacius quàm uirgis & ſecuribus ſubiecto conueniebat · ultus eſt·

DE HIS QVI INFIMO LOCO NATI MENDACIO SECLARISSIMIS FAMILIIS INSERERE CONATI SVNT. Cap·XVI·

Sed tolerabilis hæc, et uni tantummodo anceps temeritas · quod ſequitur impudẽtiæ genus nec ferendum ullo modo · periculiq; tum priuatim, tum etiam publice late patentis · Nam ut Equitium Firmo piceno monſtrum ueniens relatum iam in huiuſce libri ſuperiore parte, prætercam · cuius in amplectendo Tiberio Graco pa-

tre, euidens mendacium, turbulento uulgi errore, ampliſſima tribunatus poteſtate uallatum eſt· Herophilus Equarius medicus· C· Marium ſepties Conſulem auum ſibi uendicando ita ſe extulit· ut coloniæ ſe ueteranorum complures, et municipia ſplendida collegiaq; ferè omnia patronum adoptarent. Quin etiã cum·C·Cæſar·Cn·Pompeio adoleſcente in Hiſpania oppreſſo, populũ in hortos ſuos admiſiſſet· proximo intercolũnio penè pari ſtudio frequentiæ ſalutatus eſt· quod niſi diuinæ Cæſaris uires huic erubeſcendæ procellæ obſtitiſſent· ſimile uulnus reſp·excepiſſet· atq; in Equitio acceperat· Cæterũ decreto eius extra Italiam relegatus· poſtq̃ ille cœlo receptus eſt· in urbem redijt· et conſilium interficiendi Senatus capere ſuſtinuit· quò nomine iuſſu patrum necatus in carcere, feras prompti animi ad omne moliendum ſcelus pœnas pependit.

De quodam qui ſe fecit filium Octauiæ ſororis Auguſti.

N *ec diui quidem Auguſti etiamnum terras regentis excellentiſſimum numen intentatum ab hoc iniuriæ genere extitit· cum quidam clariſſimæ, ac ſanctiſſimæ ſororis eius Octauiæ, utero ſe genitum fingere auderet· propter ſummam autem imbecillitatem corporis, ab eo, cui datus erat, perinde atq; ipſius filium retentũ ſubiecto in locum ſuum proprio filio diceret· uidelicet ut eodem tempore ſanctiſſimi penates, et ueri ſanguinis memoria ſpoliarentur· et falſi ſordida contagione inquinarentur· Sed cum plenis impudẽtiæ uelis, ad ſummum audaciæ gradum fertur imperio Auguſti remo publicæ triremis affixus eſt.*

De Quodam qui ſe dicebat filium Quinti Sertorij·

Repertus eſt etiam qui ſe diceret eſſe · Q. · Sertorij filium · quem ut agnoſceret uxor eius nulla ui compelli potuit · Quid trebellius Calca q̃ aſſeueranter ſe Clodium tulit? et quidem dum de bonis eius contendit · in centumuirale iudicium adeo fauorabilis deſcendit · ut uix iuſtis, et æquis ſententijs, conſternatio populi ullũ relinqueret locum. illa tamen quæſtione neq; calumniæ petitoris, neq; uiolentiæ plebis iudicantiũ religio ceſſit · Multo fortius ille, qui Cornelio Sylla Rep. potiente, in domum · Cn · Aſſidionis erupit · filiumq; eius patrijs penatibus expulit, uociferando non illum, ſed ſe Aſſidione eſſe procreatum · Verum poſtq̃ à Syllana uiolentia Ceſariana æquitas reduxit gubernacula Romani imperij, iuſtiore principe obtinente Remp. in publica cuſtodia ſpiritum poſuit · Eodem præſide Reipu in conſimili mendacio muliebris temeritas Mediolani repreſſa eſt · ſiquidem cum ſe pro Rubria quædam perinde ac falſò credita eſſet incendio perijſſe, nihil ad ſe pertinentibus bonis inſereret · nec ei aut tractus eius ſplendidi teſtes, aut cohortis Auguſti fauor deeſſet · propter inexpugnabilem Cæſaris conſtantiam irrita nefarij propoſiti abijt · Idem barbarum quendam, ob eximiam ſimilitudinem Cappadociæ regnum affectantem, tanquam Ariarathes eſſet · quem à · M · Antonio interemptum luce clarius erat · quanquam penè totius orientis ciuitatum, & gentium credula ſuffragatione ſuffultum caput, imperio dementer imminens, iuſto impendere ſupplicio coegit ·

FINIS·

Quaterniones ſex et uiginti.

A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.
Q.R.S.T.V.X.Y.Z. *aa.bb.cc.*

VENETIIS IN AEDIB. ALDI
ROMANI. OCTOBRI
MENSE. M.DII.

Cautum eſt nequis ab hinc decennium nouem hoſce Valerij libros impune typis queat excudere in Dominio Illu. S.V.

AL DVS

BIBL. OTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

